

**TERÖRİZMİN BİR PROPAGANDA ARACI OLARAK
MEDYA VE TERÖR HABERCİLİĞİ**

**2020
YÜKSEK LİSANS TEZİ
ULUSLARARASI POLİTİK EKONOMİ**

Önder ÇALAĞAN

Doç. Dr. Umut KEDİKLİ

**TERÖRİZMİN BİR PROPAGANDA ARACI OLARAK
MEDYA VE TERÖR HABERCİLİĞİ**

Önder ÇALAĞAN

Doç. Dr. Umut KEDİKLİ

**T.C.
Karabük Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Uluslararası Politik Ekonomi Anabilim Dalında
Yüksek Lisans Tezi
Olarak Hazırlanmıştır**

KARABÜK

Ocak 2020

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	1
TEZ ONAY SAYFASI	4
DOĞRULUK BEYANI	5
ÖNSÖZ	6
ÖZ.....	7
ABSTRACT.....	9
ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ	11
ARCHIVE RECORD INFORMATION	12
KISALTMALAR	13
ARAŞTIRMANIN KONUSU	15
ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	15
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	16
ARAŞTIRMA HİPOTEZLERİ / PROBLEM	16
KAPSAM VE SINIRLILIKLAR/KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER	17
GİRİŞ	18
BİRİNCİ BÖLÜM	22
1. TERÖRİZME İLİŞKİN KAVRAMSAL ÇERÇEVE	22
1.1. Tanım Sorunu.....	22
1.2. Terör ve Terörizmin Tanımı	25
1.3. Terörizmin Unsurları	30
1.3.1. İdeoloji Unsuru.....	31
1.3.2. Örgüt Unsuru	33
1.3.3. Şiddet (Eylem) Unsuru	35
1.4. Terörizmin Özellikleri ve Amaçları	37
1.5. Terörizmin Nedenleri	39
1.5.1. Siyasi Nedenler	40
1.5.2. Ekonomik Nedenler	41
1.5.3. Sosyo-Kültürel Nedenler	42
1.5.4. Psikolojik Nedenler	44
İKİNCİ BÖLÜM.....	46
2. TERÖRİZM – PROPAGANDA İLİŞKİSİ.....	46
2.1. Terör-Propaganda İlişkisinin Gelişimi	46
2.2. Propagandanın Tanımı.....	50

2.3. Propagandanın Amaçları ve Özellikleri	52
2.4. Propaganda Teknikleri.....	54
2.5. Propagandanın Türleri.....	57
2.5.1. Beyaz (Açık) Propaganda.....	57
2.5.2. Kara Propaganda.....	58
2.5.3. Karşı Propaganda	59
2.5.4. Kışkırtıcı Propaganda	60
2.5.5. Silahlı Propaganda.....	60
2.6. Modern Bir Propaganda Aracı Olarak Medya (Kitle İletişim Araçları) ..	61
2.6.1. Medyanın Tanımı.....	62
2.6.2. Medyanın İşlevleri	64
2.6.2.1. Bilgilendirme/Haber Verme İşlevi	64
2.6.2.2. Kamuoyu Oluşturma ve Gündem Belirleme İşlevi.....	65
2.6.2.3. Denetleme İşlevi	65
2.6.2.4. Eğitim İşlevi.....	66
2.6.2.5. Eğlendirme İşlevi	66
2.6.2.6. Toplumsallaştırma ve Bütünleştirme İşlevi.....	66
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	67
3. TERÖR ÖRGÜTLERİNİN MEDYA PROPAGANDASI	67
3.1. Terör Örgütleri ve Medya İlişkisi.....	67
3.2. Terör Örgütleri İçin Medyanın Önemi.....	68
3.3. Terör Örgütlerinin Medyayı Kullanma Amaçları.....	70
3.3.1. Propaganda.....	71
3.3.2. Psikolojik Savaş.....	72
3.3.3. Siber Terör	74
3.3.4. Para Toplama	75
3.3.5. Örgüt Üyesi Temin Etme.....	76
3.3.6. Örgüt Üyesi Eğitimi	78
3.3.7. Örgütsel Ağ Oluşturma ve Bilgi Alışverişi	78
3.3.8. Bilgi Toplama, Eylem Planlama ve Koordine Etme	80
3.3.9. Eylemlerin Meşrulaştırılması	82
3.4. Terör Örgütlerinin Medya Organları ve Faaliyetleri.....	83
3.4.1. Yazılı Kitle İletişim Araçları.....	83

3.4.2. Görsel ve İşitsel Kitle İletişim Araçları.....	87
3.4.3. İnternet.....	92
3.5. Devletlerin Terörizm Propagandasına Karşı Önleyici Girişimleri ve Bunlara İlişkin Öneriler	96
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	101
4. TERÖR HABERCİLİĞİNİN TERÖRİZM PROPAGANDASINA ETKİSİ	101
4.1. Terör-Medya İlişkisinin Genel Çerçevesi	101
4.2. Medyada Terör Haberciliği.....	105
4.2.1. Terör Haberlerinin Olumsuz Yönleri	108
4.2.1.1. Terör Olayları Devam Ederken Yapılan Haberler	108
4.2.1.2. Terör Olayları Sonrasında Yapılan Haberler	111
4.2.1.3. Örgüt Terminolojisi ve Politik Jargonların Kullanılması.....	114
4.2.2. Terör Haberlerinin Olumlu Yönleri	117
4.3. Terör Haberciliğine Yönelik Tartışmaların Basın Özgürlüğü Bağlamında Değerlendirilmesi	118
4.4. Terör Haberciliğinde Medya Etiği ve Sorumluluğu	122
4.5. Terör Haberlerinin Sunulmasına Yönelik Düzenlemeler	123
4.5.1. Uluslararası Düzenlemeler	123
4.5.2. Ulusal Düzenlemeler	124
4.6. Terör Haberlerinin Sunulmasına Yönelik Öneriler	126
4.7. Terörle Mücadelede Medyanın Rolü.....	130
4.7.1. Uluslararası Düzeyde Terörle Mücadele Medyanın Rolü.....	130
4.7.2. Ulusal Düzeyde Terörle Mücadelede Medyanın Rolü	133
SONUÇ	135
KAYNAKÇA	140
ÖZGEÇMİŞ	160

TEZ ONAY SAYFASI

Önder ÇALAĞAN tarafından hazırlanan “TERÖRİZMİN BİR PROPAGANDA ARACI OLARAK MEDYA VE TERÖR HABERCİLİĞİ” başlıklı bu tezin Yüksek Lisans Tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Doç. Dr. Umut KEDİKLİ

Tez Danışmanı, Devletler Hukuku Anabilim Dalı

Bu çalışma, jürimiz tarafından Oy Birliği/Oy Çokluğu ile Uluslararası Politik Ekonomi Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Savunma sınavı tarihi: 23/01/2020

Ünvanı, Adı SOYADI (Kurumu)

İmzası

Başkan : Doç. Dr. Umut KEDİKLİ (KBÜ)

Üye : Doç. Dr. Fırat YALDIZ (KÜ)

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Marziye MEMMEDLİ (KBÜ)

KBÜ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu, bu tez ile, Yüksek Lisans derecesini onamıştır.

Prof. Dr. Hasan SOLMAZ

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum bu çalışmayı bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı herhangi bir yola tevessül etmeden yazdığımı, araştırmamı yaparken hangi tür alıntıların intihal kusuru sayılacağını bildiğimi, intihal kusuru sayılabilecek herhangi bir bölüme araştırmamda yer vermediğimi, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserlere metin içerisinde uygun şekilde atıf yapıldığını beyan ederim.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak ahlaki ve hukuki tüm sonuçlara katlanmayı kabul ederim.

Adı Soyadı: Önder ÇALABAN
İmza :

ÖNSÖZ

“Terörizmin Bir Propaganda Aracı Olarak Medya ve Terör Haberciliği” başlıklı tezimiz, Yüksek Lisans ders aşamasında yaptığımız bir çalışma sonucunda, Sayın hocam Doç. Dr. Umut Kedikli’nin danışmanlığında ve yönlendirmesiyle, 15. Ege Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Kongresi’nde sunduğumuz bildirden esinlenerek, akademik alanda bu konuya dair eksikliklerin olduğu değerlendirilmesiyle ve bu doğrultuda literatüre katkı sunmak amacıyla, alanı ve kapsamı genişletilerek hazırlanmıştır.

Lisans dönemimin 3. senesinde tanışma fırsatı bulduğum, engin ve değerli bilgileriyle ufkumu açan, akademik alana yönelmeme vesile olan, Yüksek Lisans’ta geçirdiğim süre zarfında yardımlarını ve tecrübelerini esirgemeyen, maneviyatta da varlığını her an hissettiren ve üzerimde büyük emekleri olan değerli tez danışmanım Doç. Dr. Umut KEDİKLİ’ye sonsuz minnet duygularımı ve teşekkürlerimi sunarım.

Lisans ve lisansüstü eğitimimiz boyunca değerli bilgilerini bizlerle paylaşan ve gelişimimize katkı sunan, Karabük Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü’nde öğretim üyesi olarak kariyerlerine devam eden saygıdeğer hocalarıma ve değerli jüri üyelerine, katkılarından ötürü teşekkürü bir borç bilirim.

Tüm hayatım boyunca maddi ve manevi desteklerini benden esirgemeyen başta Annem ve Babam olmak üzere, ağabeyim Taner ÇALAĞAN’a, geniş ailemin diğer ferdlerine ve tüm dostlarıma, bu süreçte yanımda oldukları ve beni destekledikleri için sevgi, saygı ve şükranlarımı iletirim.

Önder ÇALAĞAN

ÖZ

Kitle iletişim araçları diğer adıyla medya, 20.yüzyılın son çeyreğinden itibaren teröristler tarafından yoğun şekilde sömürülmüştür. Varlıklarını duyurmak, isteklerini kabul ettirmek ve uluslararası toplumun dikkatini çekmek isteyen teröristler, şiddet eylemleri düzenleyerek kitle iletişim araçlarında bu saldırıların yayınlanmasını beklemiştir. Medya organları ise hem haber aktarma görevi hem de medya piyasasındaki rekabet nedeniyle, terör eylemlerine kayıtsız kalamamış ve bu olayları sunarak istemeden de olsa “dolaylı” yönden teröristlere ve propagandasına katkı vermiştir. Dolayısıyla bu döngü teröristler ve medya organları arasında karşılıklı yarar sağlamaya dayalı “çift yönlü” gayri resmi bir ilişkinin olduğu yorumunu doğurmuştur. Buna ek olarak medyanın terör olaylarını aktarırken sebep olduğu diğer olumsuzluklar medyanın kusurlu bir aktöre dönüşmesine sebep olurken, bu yönüyle terör haberciliği adı altında yeni bir tartışma konusu ortaya çıkmıştır.

Öte yandan 20.yüzyılın sonlarına doğru kitle iletişim araçlarının dünyada kullanım alanının genişlemesine paralel olarak teröristler bu araçlardan “doğrudan” yararlanma fırsatı da bulmuştur. Bu noktada eskiden sadece yazılı kitle iletişim araçlarıyla propaganda üretebilen teröristler, artık görsel-sesli ve internet gibi kitle iletişim araçlarına sahip olarak medyayı propaganda bağlamında daha aktif şekilde kullanmaya başlamıştır. İlerleyen süreçte ise internet temelli ortaya çıkan yeni medya ortamı, sahip olduğu işlevler sayesinde geleneksel kitle iletişim araçlarının etki gücünü aşarak, teröristler için vazgeçilmez bir silah haline gelmiştir. Bu doğrultuda teröristler interneti; propaganda, psikolojik savaş, siber terör, para toplama, eleman temin etme ve eğitime, örgütsel ağ oluşturma, bilgi alışverişi, bilgi toplama, eylem planlama ve koordine etme, eylemlerini meşrulaştırma gibi stratejik amaçlar çerçevesinde istismar etmeye yönelmiştir.

Bu bilgilerden hareketle çalışmanın temel hedefi, terör ve medya ilişkisi çerçevesinde teröristlerin medyadan nasıl yararlandıklarını ortaya koymaktır. Bu hedef, çalışmayı iki temel ekseninde incelemeyi gerekli kılmıştır. Buna göre terör ve medya ilişkisinin iki farklı boyutu bulunmaktadır. Bunlardan ilki; teröristlerin bizzat sahip oldukları kitle iletişim araçlarını “doğrudan” kullanmalarıyla ortaya çıkan “tek

yönlü” ilişkidir. İkincisi ise medyanın terör olaylarına ilgi duyması karşısında, teröristlerin bunu bir fırsata çevirerek, gündemde kalmak için daha fazla eylem düzenlemesi ve bu şekilde medyayı “dolaylı” şekilde kullanmasıdır. Bu yaklaşıma göre her iki aktör de bir takım kazanımlar elde etmekte, dolayısıyla “çift yönlü” bir ilişki söz konusu olmaktadır.

Çalışmanın ana hedeflerine istinaden; terör örgütlerinin medya merkezli yasa dışı faaliyetlerine karşı devlet kurumlarının neler yapabileceği, medya organlarının terör haberlerini propagandaya mahal vermeden ne şekilde sunabileceği ve terörle mücadelede medyanın ne tür roller üstlenebileceği çalışmanın diğer odak noktalarını oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Terör, Terörizm, Propaganda, Medya, Kitle İletişim Araçları, Terör ve Medya İlişkisi, Terör Haberciliği.

ABSTRACT

Mass media, also known as media, have been extensively exploited by terrorists since the last quarter of the 20th century. The terrorists, who wanted to announce their existence, to have their demands accepted and to attract the attention of the international community, organized violent acts and expected these attacks to be published in the mass media. And media outlets could not remain indifferent to the acts of terrorism due to both the task of broadcasting news and the competition in the media market, and “indirectly” contributed to the terrorists and their propaganda by broadcasting these incidents, albeit unintentionally. Thus, this cycle has led to the interpretation that there is a “two-way,” informal relationship between terrorists and media based on mutual benefit. In addition, while the other negativities created by the media in reporting the acts of terrorism caused the media to turn into a flawed actor, a new discussion topic also emerged under the name of terror journalism in this context.

On the other hand, towards the end of the 20th century, parallel to the expansion of the use of mass media in the world, terrorists also had the opportunity to benefit from these tools “directly”. At this point, terrorists, who used to be able to produce propaganda only via written mass media, have now started to use the media more actively in the context of propaganda by having access to audio-visual tools and the Internet. In the following process, the new media environment that emerged on the basis of the Internet has become an indispensable weapon with its variety of functions for terrorists by exceeding the influence of traditional mass media. In this direction, the terrorists have started abusing the Internet within the framework of strategic purposes such as propaganda, psychological warfare, cyber terrorism, fundraising, recruitment and training, organizational networking, information exchange, information gathering, action planning and coordination, and legitimizing their actions.

Based on this information, the main objective of the study is to reveal how terrorists benefit from the media within the framework of the relationship between terrorism and the media. This objective makes it necessary to examine the study on two main axes. Accordingly, the relationship between terrorism and the media has two dimensions. The first of these is the “one-way” relationship that emerges when

terrorists “directly” use the tools of mass media in their possession. The second is that seeing the media interest in terrorism, terrorists turn this into an opportunity to organize more attacks to stay on the agenda and thus “indirectly” use the media. According to this approach, both actors have something to gain and therefore it is a “two-way” relationship.

Based on the main objectives, the study also focuses on what government institutions can do against media-oriented illegal activities of terrorist organizations, how media outlets can report on acts of terrorism without giving rise to terrorist propaganda, and what roles the media can play in the fight against terrorism.

Keywords: Terror, Terrorism, Propaganda, Media, Mass Media, Terror and Media Relationship, Terror Journalism.

ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ

Tezin Adı	Terörizmin Bir Propaganda Aracı Olarak Medya ve Terör Haberciliği
Tezin Yazarı	Önder ÇALAĞAN
Tezin Danışmanı	Doç. Dr. Umut KEDİKLİ
Tezin Derecesi	Yüksek Lisans
Tezin Tarihi	Ocak/2020
Tezin Alanı	Uluslararası Politik Ekonomi
Tezin Yeri	Karabük Üniversitesi / Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Tezin Sayfa Sayısı	160
Anahtar Kelimeler	Terör, Terörizm, Propaganda, Medya, Kitle İletişim Araçları, Terör ve Medya İlişkisi, Terör Haberciliği.

ARCHIVE RECORD INFORMATION

Name of the Thesis	Media and Terror Journalism as a Propaganda Tool of Terrorism
Author of the Thesis	Önder ÇALAĞAN
Advisor of the Thesis	Assoc. Prof. Dr. Umut KEDİKLİ
Status of the Thesis	Master's Degree
Date of the Thesis	January/2020
Field of the Thesis	International Political Economy
Place of the Thesis	Karabuk University / Institute of Graduate Studies
Total Page Number	160
Keywords	Terror, Terrorism, Propaganda, Media, Mass Media, Terror and Media Relationship, Terror Journalism.

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AK	: Avrupa Konseyi
AKPM	: Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi
ASALA	: Armenian Secret Army for the Liberation of Armenia (Ermenistan Kurtuluşu İçin Ermeni Gizli Ordusu)
BBC	: British Broadcasting Company (Britanya Yayın Kuruluşu)
BM	: Birleşmiş Milletler
BTK	: Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu
CBS	: Columbia Broadcasting System (Kolombiya Yayıncılık Sistemi)
CENTCOM	: United States Central Command (ABD Merkez Kuvvetler Komutanlığı)
CNN	: Cable News Network (Kablolu Haber Ağı)
DEAŞ	: Ad-Dawlah Al-Islamiyah Fil-Iraq Wa Ash-Sham (Irak ve Şam İslam Devleti)
DHKP-C	: Devrimci Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi
EGM	: Emniyet Genel Müdürlüğü
ETA	: Euskadi Ta Askatasuna (Bask Yurdu ve Özgürlük)
FETÖ/PDY	: Fethullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması
IRA	: Irish Republican Army (İrlanda Cumhuriyet Ordusu)
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname

LTTE	: Liberation Tigers of Tamil Eelam (Tamil Elam Kurtuluş Kaplanları)
NATO	: North Atlantic Treaty Organization (Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü)
OFCOM	: Office of Communications (İletişim Kurumu)
PKK	: Partiya Karkerên Kurdistanê (Kürdistan İşçi Partisi)
PYD	: Partiya Yekîtiya Demokrat (Demokratik Birlik Partisi)
RTÜK	: Radyo ve Televizyon Üst Kurulu
s.	: sayfa
TAK	: Teyrêbazên Azadiya Kurdistan (Kürdistan Özgürlük Şahinleri)
TC	: Türkiye Cumhuriyeti
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TDK	: Türk Dil Kurumu
TGC	: Türkiye Gazeteciler Cemiyeti
TMK	: Terörle Mücadele Kanunu
TRT	: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
TSK	: Türk Silahlı Kuvvetleri
UN	: United Nations (Birleşmiş Milletler)
UNODC	: United Nations Office on Drugs and Crime (Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi)
USOM	: Ulusal Siber Olaylara Müdahale Merkezi
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve diğerleri
YPG	: Yekineyen Parastina Gel (Halkçı Koruma Birlikleri)
ZDH	: Zeytin Dalı Harekâtı

ARAŞTIRMANIN KONUSU

20.yüzyılın son çeyreği itibariyle modern toplumlar içerisinde gelişen ve yayılan kitle iletişim araçlarının teröristlerce hangi amaç ve yöntemlerle kullanıldığı, bu doğrultuda terör ve medya ilişkisinin nasıl ortaya çıktığı, teröristlerin medyaya; medyanın terör eylemlerine bakış açısı, medyanın terör haberlerini sunarken sebep olduğu olumsuz olaylar ve buna karşın devlet kurumlarının terör haberlerine getirdiği kısıtlayıcı hükümler sonucunda ortaya çıkan basın özgürlüğü tartışmaları, çalışmanın ana hatlarını oluşturmaktadır. Buna ek olarak terör örgütlerinin kitle iletişim araçlarında yürüttükleri yasa dışı faaliyetlere karşı devlet kurumlarının önleyici girişimleri ile ulusal ve uluslararası düzeyde terörle mücadele medyanın rolü, çalışmada üzerinde durulan diğer temel konulardır.

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Araştırmanın en temel amacı terör örgütlerinin medyayı ne şekilde kullandıklarını terör ve medya ilişkisi bağlamında açıklamaktır. Bu doğrultuda çalışmanın iki farklı amacı bulunmaktadır. İlk amaç; geçmişte ve günümüzde yazılı, görsel-sesli ve internet gibi kitle iletişim araçlarını en etkili şekilde kullanan terör örgütlerini tespit ederek, bu örgütlerin bizzat sahip oldukları araçları hangi amaçlarla ve yöntemlerle sömürdüklerini ortaya koymaktır.

Çalışmanın ikinci temel amacı ise terör ve medya arasındaki ilişkiye terör haberciliği üzerinden yaklaşarak, medyanın terör eylemlerini sunarken neden olduğu olumsuzluklara yoğunlaşmak ve bunun karşısında teröristlerin elde ettiği kazanımları tartışmaktır. Buradan hareketle; terör örgütlerinin medya odaklı stratejilerini tahlil ederek, bunların nasıl engellenebileceğine ilişkin devlet kurumlarına ve medya organlarına öneriler sunmak, çalışmanın bir diğer hedefidir.

Yapılan geniş literatür taraması sonucunda, terör ve medya ilişkisinin ağırlıklı olarak terör haberciliği çerçevesinde ele alındığı saptanmış ve terör örgütlerinin doğrudan medyayı kullanması konusunun üzerinde yeterince durulmadığı görülmüştür. Bu eksiklikten hareketle bu çalışma, terör ve medya ilişkisine terör örgütlerinin sahip oldukları kitle iletişim araçlarıyla doğrudan yürüttükleri yasa dışı faaliyetleri de ekleyerek, bu yaklaşımı teröristlerin medyayı “tek yönlü” kullanma stratejisi şeklinde ele almış ve bu yönüyle özgünlük kazanmıştır. Dolayısıyla bu çalışma, terör ve medya ilişkisini kapsayıcı şekilde ele alması açısından önemlidir. Neticede terör örgütleri ve medya etkileşiminin tüm boyutlarıyla irdelenmesi, teröristlerin medya ile ulaşmak

istedikleri hedeflerin bütünüyle saptanması ve bunlarla efektif biçimde nasıl mücadele edilebileceğinin anlaşılması noktasında önem arz etmektedir.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırmanın hazırlık aşamasında geniş bir literatür çalışması yapılmış; yerli ve yabancı kaynaklardan yararlanılmıştır. Bu noktada öncelikle bilimsel makaleler, alana özgü kitaplar, yayınlanmış raporlar ve bildirimler tercih edilmiştir. Devamında ise ansiklopedi, sözlükler, ulusal ve uluslararası sözleşmeler ve internet sayfaları çalışmaya dahil edilmiştir. Bunların dışında terör örgütlerinin internet siteleri, sosyal medya hesapları ve propaganda videoları gözlem yöntemi çerçevesinde analiz edilmiş, ancak kaynak olarak gösterilmemiştir. Çalışmada APA yazım kuralından yararlanılmıştır.

ARAŞTIRMA HİPOTEZLERİ / PROBLEM

Bu çalışma terör ve medya ilişkisinin iki farklı boyutta gerçekleştiği temel varsayımına dayanmaktadır. Buna göre teröristler bir yandan sahip oldukları kitle iletişim araçlarıyla medyayı “doğrudan” kullanırken, diğer yandan da terör eylemlerinin yayınlanmasını sağlayarak, medyayı “dolaylı” yönden sömürmektedir. Bu doğrultuda çalışmada üzerinde durulan temel problem ise medya organlarının terör olaylarını yayınlarken kamu yararını gerektiren çizgiden uzaklaşması ve teröristlerin propagandasına bilerek veya bilmeyerek katkı vermesidir.

Bir diğer problem ise teröristlerin medyayı etkili bir şekilde kullanmasına karşın, devletlerin ve medya organlarının üzerlerine düşen görevi yerine getirmemeleridir. Buna göre devletler terörizmi tanımlama konusunda olduğu gibi terörün medya ayağıyla mücadelede de işbirliğine yanaşmak istememektedir. Bu bağlamda devletler, teröristlerin medya odaklı yasa dışı faaliyetlerini ulusal çapta belirli bir ölçüde engellerken, kendilerinin dışındaki devletlere yönelmiş olan propagandalara ise bilerek göz yummakta, hatta kimi zaman teröristleri üstü kapalı biçimde destekleyerek, meşrulaştırmaktadır. Nitekim medya kuruluşları da bağlı oldukları yapıların dış politikalarına paralel biçimde hareket ederek, terör örgütlerini olumlu veya olumsuz şekilde haberleştirmekte, böylelikle terörün yayılmasına ve gelişmesine çanak tutmaktadır.

Bu bilgiler ışığında çalışmada şu sorulara yanıt aranmaktadır:

1. Terör ve medya ilişkisi hangi şekillerde ortaya çıkmaktadır?
2. Teröristlerin medyayı kullanma amaçları ve yöntemleri nelerdir?
3. Devletler, terörün medya ayağıyla hangi şekillerde mücadele etmektedir?
4. Devletler, teröristlerin propagandasına nasıl ve neden müsaade etmektedir?
5. Teröristlerin medya organlarına bakış açısı ve beklentisine karşılık, medyanın terör olaylarına yaklaşımı nasıldır?
6. Devlet kurumlarının terör haberlerine ve medyaya bakış açısı nedir?
7. Terör haberciliğine yönelik kısıtlamaların yol açtığı basın özgürlüğü tartışmalarında, tarafların görüşleri ve yaklaşımları nelerdir?
8. Ulusal ve uluslararası düzeyde terörle mücadelede medyanın rolü nedir?

KAPSAM VE SINIRLILIKLAR/KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER

Çalışmada kitle iletişim araçlarını etkili şekilde kullanan terör örgütleri olarak DEAŞ, El-Kaide, PKK, ETA, IRA ve LTTE analiz edilmiştir. Bunlar terör eylemleri bağlamında günümüzde aktif (PKK, DEAŞ, El-Kaide) ve pasif (ETA,IRA, LTTE) olmalarına göre sınıflandırılmış ve konuların içerisinde ayrı gruplar olarak değerlendirilmiştir. İçerikte bu türden bir ayrıma gidilmesinin temel sebebi ise teröristlerin kitle iletişim araçlarını kullanmaları noktasında, geçmiş ve günümüz arasında bir karşılaştırma yaparak, teröristlerin kendilerini nasıl geliştirdiklerini ortaya koymaktır. Dolayısıyla zamansal olarak bir kısıtlama yapılmamış, terör örgütlerinin ilk ortaya çıktıkları yıllardan günümüze medya odaklı faaliyetleri incelenmiştir. Bu noktada ülkemizi ilgilendirmesi açısından ağırlıklı olarak PKK terör örgütü üzerinde durulmuştur. Terör haberciliği konusunda da zamansal olarak bir sınırlama yapılmamış, 1970'lerden günümüze medyanın terör haberlerini sunarken karşılaşılan olumsuz olaylar, dünyadan ve Türkiye'den örneklerle açıklanmıştır.

Araştırma hazırlanırken, terör ve medya ilişkisini ele alan çalışmaların uluslararası alana göre Türkiye'de dar kapsamlı olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca terör örgütlerinin özellikle geleneksel kitle iletişim araçlarını kullanmaları konusunun, yerli ve yabancı çok az yazar tarafından kaleme alındığı saptanmıştır. Bu açıdan III.Bölüm planlanırken, kaynak edinme noktasında zorluklarla karşılaşmıştır.

GİRİŞ

Terörizm, geçmişten günümüze devletlere ve insanlara yönelmiş olan en ciddi tehditlerden biridir. Her geçen yüzyıl yeteneklerini ve etki alanını geliştiren terörizmin önlenemiyor oluşu, onu uluslararası sistemin en temel problemi haline getirmiştir. Geçen süre zarfında devletlerin ve uluslararası kuruluşların terörizmi engelleme çabalarının somut bir sonuca ulaşamaması ise terörü uygulayan gruplara karşı devletlerin ortak bir tavır geliştirememesinden kaynaklanmaktadır. Bu karşıtlığın temel sebebi ise özellikle Soğuk Savaş Dönemi itibariyle uluslararası sistemde siyasi ideolojilerin terör örgütlerini birbirlerine karşı politik bir müdahale aracı olarak kullanmasıdır. Bir anlamda devletler birbirleriyle doğrudan savaşmaktan kaçınarak karşıt aktörleri ekonomik, siyasi ve askeri anlamda zaafa uğratmak ve yıpratmak için devlet destekli terörizmin düğmesine basmıştır. Bu doğrultuda ortaya çıkan terör örgütleri kimine göre “terörist” kimine göre ise “özgürlük savaşçısı” olarak yorumlanmıştır. Ancak bu anlaşmazlığın içerisinde en büyük zararı siyasi yapılar görmüş ve terör örgütlerinin önlenemez yükselişi başlamıştır.

2000’li yıllar terörizmin geldiği aşamayı tüm dünyaya kanıtlamıştır. Bu bağlamda El-Kaide terör örgütünün Amerika Birleşik Devletleri (ABD)’ni 11 Eylül Terör Saldırıları’yla hedef alması, devletlerin güvenlik algılamalarını değiştirmiş ve terörizm tüm dünyanın ortak sorunu haline gelmiştir. Siyasi, dini ve ideolojik amaçlarla harekete geçen ve isimlerini duyurmak, isteklerini kabul ettirmek ve uluslararası kamuoyunun dikkatini çekmek isteyen teröristler, belirli coğrafyalarda düzenledikleri terör saldırıları ile küresel düzeyde bir tehdit ortamı yaratmayı başarmıştır.

Teröristlerin hedeflerine ulaşmak için benimsedikleri yöntemler ise propaganda olarak karşılık bulmuştur. Propagandanın bir telkin ve ikna sürecine dayanması karşısında teröristlerin de zorlama ve yıldırma amacıyla şiddete başvurması, terörizm-propaganda etkileşimini ortaya çıkarmıştır. Bu doğrultuda terör saldırıları, silahlı propaganda olarak anılmaya başlanmıştır. Ancak teröristler propagandayı yalnızca silahlı yöntemlerle değil, yazılı kitle iletişim araçlarıyla da sürdürmüştür. Bu bağlamda kitap, gazete, dergi, afiş, duvar kağıtları ve broşür gibi araçlar, teröristlerin ilk tercih ettikleri kitle iletişim araçları olmuştur.

20.yüzyılın ikinci yarısında kitle iletişim araçları diğer ismiyle medya, kendisini geliştirme fırsatı bulmuş ve sahip olduğu işlevler sayesinde dünya toplumlarının bağımlı olduğu, küresel güçlerin ve çıkar gruplarının ele geçirmek istediği güçlü bir aktöre dönüşmüştür. Medyanın sahip olduğu niteliklerin bilincinde olan teröristler ise eylemlerini medya aracılığıyla duyurarak, uluslararası topluma kendilerini kabul ettirmeyi amaçlamıştır. Nitekim yalnızca silahlı eylemlerle hedeflerine ulaşamayacaklarını fark eden teröristler, medyayı propagandalarına alet etmeye çalışmıştır. Bu noktada özellikle televizyon kanallarının terör eylemlerini yayınlaması ise teröristleri bu stratejide etkili kılmıştır.

Gelinen noktada toplumun terör olaylarına ilgi duyması, terör saldırılarının dünyada en fazla izlenen haberler olması, medyanın haber verme işlevini yerine getirme isteği ve ticari rekabet içerisinde olma arzusu, medyanın terör eylemlerine kayıtsız kalamamasına neden olmuştur. Medyanın bu hassasiyetlerine karşılık teröristler ise daha fazla eylem düzenleyerek, gündemde kalmaya çalışmış ve medyanın işlevlerini istismar etmeyi hedeflemiştir. Nitekim bu döngü, teröristler ve medya organları arasında simbiyotik bir ilişkinin mevcut olduğunu ileri süren bir dizi tartışmayı da başlatmıştır. Genel olarak terör haberciliği bağlamında tartışılan bu ilişkide “çift yönlü” bir etkileşim söz konusu olmaktadır. Çalışmanın iki temel hipotezinden biri olan bu yaklaşıma göre; teröristler eylemlerinin medyada sunulmasını sağlayarak “dolaylı” yünden medyayı kullanırken, medya ise bu olayların ticari boyutuyla ilgilenmektedir. Diğer bir deyişle teröristler ve medya kuruluşları karşılıklı olarak birbirlerinden faydalanmaktadır.

Bununla birlikte 20.yüzyılın ikinci yarısında dünyada görülen siyasi, ekonomik, sosyo-kültürel ve teknolojik gelişmelerin sonucunda küreselleşme sürecine girilmesi, klasik terörizmin doğasını ve yapısını da değişkenliğe uğratmıştır. Özellikle küreselleşmenin mihenk taşlarından biri olan medyanın, dünya üzerinde yaşanan terör saldırılarına ilişkin görüntüleri tüm coğrafyalara aynı anda aktarması ve bunun bir yarışa dönüşmesi, terörizmin tehdit algısını da genişletmiştir. Bu noktada terörizm, herkesi etkileyen ve herkese yönelme ihtimali bulunan küresel bir tehdide evrilmiştir. Nitekim 21.yüzyılın başından itibaren artan kitlesel terör eylemleri de bu süreçte itici güç olmuş ve terörizm uluslararası sistemin en temel problemi haline gelmiştir.

Öte yandan küreselleşme sürecinde kitle iletişim araçlarının modern toplumlar içerisinde hızla yayılması sonucunda teröristler de bu araçları elde etme fırsatı bulmuştur. Önceleri sadece yazılı kitle iletişim araçlarını kullanabilen teröristler, artık radyo ve televizyon gibi araçlara sahip olarak, silahlı eylemlerinin propagandasını yapmak ve psikolojik savaş yürütmek için kendi yayın organlarını kurmuştur. 21.yüzyıla girilirken ise bilişim teknolojilerinin gelişimiyle ortaya çıkan “yeni medya” ortamı, geleneksel kitle iletişim araçlarına göre sahip olduğu yetenekler ve sunduğu olanaklar ile teröristlerin daha çok önemseydiği bir alan olmuştur. Bu bağlamda sosyal medya ağları, video paylaşım siteleri, bloglar, forumlar ve haber siteleri teröristlerce her geçen gün daha profesyonelce kullanılmış ve bu yönüyle medya, modern bir propaganda aracına evrilmiştir. Ayrıca teröristlerin tüm bu ortamlardan; propaganda, psikolojik savaş, siber terör, para toplama, örgüt üyesi temin etme ve eğitime, örgütsel ağ oluşturma, bilgi alışverişi, bilgi toplama, eylem planlama, koordine etme ve eylemlerini meşrulaştırma gibi stratejik amaçlar doğrultusunda yararlanması, terörizmi eskisinden daha tehlikeli bir aktöre dönüştürmüştür.

Gelinen aşamada teröristler artık eylemlerini duyurmak için ulusal ve uluslararası medya organlarına ihtiyaç olmadan, kendi propagandalarını dağıtabilecek konuma gelmiştir. Dolayısıyla bu durum, terör ve medya arasında yeni bir etkileşimi de açığa çıkarmıştır. Buna göre teröristlerin yazılı, görsel-sesli ve internet gibi kitle iletişim araçlarını “doğrudan” kullanması, terör ve medya arasında “tek yönlü” bir ilişkiyi doğurmuştur. Nitekim bu gelişmeler uzmanların çalışma alanlarını da etkilemiştir. Buna göre terör ve medya çalışmaları daha önceleri terör haberciliği çerçevesinde incelenirken, günümüzde ise teröristlerin birinci elden medyayı kullanması üzerinde ağırlık kazanmıştır.

Bu gelişmelerden hareketle tezin temel amacında belirtildiği gibi bu çalışma da terör ve medya etkileşimini kapsamlı ve anlaşılabilir şekilde ele almak için bu ilişkiyi “tek yönlü” ve “çift yönlü” şeklinde ayırarak, iki farklı ekseninde incelemeye yönelmiştir. Buna göre tek yönlü ifadesinden kasıt teröristlerin medyadan tek taraflı yararlanması; çift yönlü ifadesi ise teröristlerin ve medyanın karşılıklı olarak birbirlerinden faydalanmasıdır.

Bu bilgiler ışığında çalışmanın Birinci Bölümü'nde terör ve terörizm kavramları üzerinde yaşanan tanım sorununa değinilerek, literatürde yapılan tanımlamalara yer verilecektir. Devamında sırasıyla; terörizmin unsurları, özellikleri, amaçları ve nedenleri üzerinde durulacaktır.

İkinci Bölüm'de tarihsel süreçte propagandanın kullanım alanları incelenerek, propagandanın terörizmle ilişkilendirilen bir kavram haline nasıl geldiği sorusuna yanıt aranacaktır. Buna ek olarak farklı terör örgütlerinin uyguladıkları propaganda teknikleri ve türleri örneklerle birlikte açıklanacaktır. Bölümün son kısmında ise kitle iletişim araçlarının tarihsel süreçteki gelişimine kısaca değinilerek, medyanın terör propagandası açısından modernleşmesini sağlayan gelişmeler ortaya koyulmaya çalışılacaktır. Ayrıca medyanın tanımı yapılarak, işlevlerinden bahsedilecektir.

Üçüncü Bölüm'de terör ve medya ilişkisinin ilk boyutu olan teröristlerin “doğrudan” medyayı kullanması konusu incelenerek, teröristler açısından medyanın önemi irdelenecektir. Devamında ise teröristlerin medyayı kullanma amaçları “dokuz” başlık altında örneklerle anlatılacaktır. Bir sonraki kısımda, tarihte ve günümüzde medyayı en etkili şekilde kullanan IRA (Irish Republican Army), ETA (Euskadi Ta Askatasuna), LTTE (Liberation Tigers of Tamil Eelam), El-Kaide, PKK (Partiya Karkerên Kurdistanê) ve DEAŞ (Devlet'ül Irak ve's Şam) gibi terör örgütlerinin sahip oldukları yazılı ve görsel-sesli kitle iletişim araçlarının neler olduğu ve bunların ne şekilde kullanıldığı açıklanarak, teröristlerin internetten nasıl yararlandıkları analiz edilecektir. Son konuda ise terör örgütlerinin medya merkezli yasa dışı faaliyetlerine karşı, devlet kurumlarının güncel terörle mücadele uygulamalarına ve bunlara ilişkin önerilere yer verilecektir.

Dördüncü Bölüm'de terör ve medya ilişkisinin ikinci boyutu olan teröristlerin “dolaylı” şekilde medyayı kullanması konusu, terör haberciliği bağlamında ele alınarak, terör ve medya ilişkisinin nasıl ortaya çıktığı aydınlatılmaya çalışılacaktır. Devamında terör haberlerinin sunumunda meydana gelen olumsuzluklar, tarihten ve günümüzden örneklerle açıklanacaktır. Ayrıca terör haberlerinin kısıtlanması sonucunda cereyan eden basın özgürlüğü tartışmalarında tarafların görüşleri, farklı ülkelerin konuya dair çözüm arayışları çerçevesinde örneklerle değerlendirilecektir. Son kısımda ise terör haberlerini düzenleyen ulusal ve uluslararası sözleşmelere, terör haberlerinin sunumuna yönelik önerilere, ulusal ve uluslararası terörle mücadelede medyanın rolüne ve neler yapabileceğine odaklanarak, çalışma sonlandırılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. TERÖRİZME İLİŞKİN KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Tanım Sorunu

Günümüz dünyasının en önemli gündem maddelerinden olan terörizm sorunu kadar, terör ve terörizm kavramlarının yorumlanması da hala tartışmalı bir konudur. Terör ve terörizm terimleri üzerinde kaleme alındığı günden bu yana, ne uluslararası hukukta ne de uluslararası hukukun öznesi olan devletler nezdinde, herkesin kabul ettiği ortak bir tanıma ulaşılamamıştır (Taşdemir, 2006, s.9). Nitekim bu ortamdaki muğlaklık, akademi dünyasını da etkilemiş ve literatürde yüzlerce terör ve terörizm kavramı ortaya çıkmıştır.

Tüm dünyanın ortak sorunu haline gelen ve insanlık için tehlike teşkil eden terörizm sorunu karşısında ortak bir tanım etrafında konsensüsün sağlanamaması, hem devletlerin iç ve dış güvenliklerinin sağlanması noktasında hem de terörizmle küresel mücadele boyutunda önemli bir eksiklik olarak yorumlanmaktadır (Topal, 2004, s.10). Keza Wardlaw (1989, s.19)'ın "Terörizmin kontrol altına alınmasındaki en önemli sorun, bu olgunun tanımlanmasıdır." şeklindeki görüşü de bu tezi destekler niteliktedir.

Bu bilgiler ışığında tanım sorunsalına dair birçok siyasi ve hukuki neden sıralanabilir. Ancak çalışmanın amacı ve boyutu genişleyeceğinden en temel nedenlere değinmek, konunun anlaşılması açısından yeterli olacaktır.

Bu bağlamda tanım sorununun siyasi nedenlerin başında devletlerin terörizmi politik bir malzeme olarak görmesi gelmektedir. Alışlagelmiş bir ifadeyle, bir devletin "terörist" ilan ettiği bir kişiyi, diğer bir devlet "özgürlük savaşçısı" veya "direnişçi" gibi kavramlarla niteleyebilmektedir. Bu ikilemin en temel örneklerinden biri İsrail-Filistin Çatışması'dır. Buna göre İsrail ve onu destekleyen kesimler, kendilerine karşı mücadele veren Filistinli grupları "terörist" olarak isimlendirirken, Filistinliler ise bu devletleri "terörist" olarak adlandırmaktadır (Fisk, 1990, s.441). Benzer şekilde Filistin'e destek veren diğer gruplar, İsrail'in terörist yöntemler uyguladığını ileri sürerek, İsrail'e karşı savaşan grupları "özgürlük savaşçısı", "direnişçi" ve "kahraman" gibi sıfatlarla da anmaktadır (Topal, 2004, s.14).

Bu örnekten hareketle terörizmin tanımlanmasında hukuki anlamda karşılaşılan en önemli sorunlardan birinin “self determinasyon”¹ ilkesi ve bunun kötüye kullanımı olduğu belirtilmelidir. Bu ilkeye göre “ulusal kurtuluş hareketleri” çerçevesinde faaliyet gösteren grupların “kuvvet kullanma” hakkı meşrudur (Saraçlı, 2007, s.1065). Ancak diğer yandan self determinasyon ilkesi, bir terör örgütü veya bir devlet tarafından desteklenen terör örgütüncü, başka bir devletin ülkesinin egemenliğine yönelik kötü niyetli olarak kullanabilmekte veya tam tersi bir şekilde; bağımsızlık talep eden bir topluluğa karşı devletin şiddet uygulamasıyla ve bu toplulukları meşru haklarından mahrum bırakması sonucunda olumsuz nitelikte de kullanabilmektedir. Bu kaotik ortamın temel sebebinin devletler arasındaki siyasi anlaşmazlıklar ve ulusal çıkarlar olduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla dünya üzerinde meydana gelen bir şiddet olayının “self determinasyon” ilkesi kapsamında mı yorumlanacağı, yoksa teröristler tarafından düzenlenen “hukuk dışı” bir eylem olarak mı ifade edileceği, tam bir belirsizliği doğurmaktadır. Neticede kimlerin ‘terörist’, kimlerin ‘özgürlük savaşçısı’ olduğunu devletlerin diplomatik ilişkileri belirlerken, bu durum Uluslararası Hukuk’ta bağlayıcılığı olan bir terörizm tanımının yapılmasını da zora sokmaktadır (Çitlioğlu, 2005, 181-182).

Terörizmin hukuki ve siyasi nedenlerle tanımlanamamasına karşın ileride değinileceği üzere, Uluslararası Hukuk’ta uzun yıllar boyunca birçok kez terörizmi tanımlama girişimleri de mevcut olmuştur. Ancak tarihsel serüven içerisinde terörizmin değişen nitelikleri sonucunda “uluslararası terörizm”, “devlet destekli terörizm”, “devlet terörizmi”, “etnik terörizm” ve “siber terörizm” gibi yeni terörizm türlerinin ortaya çıkması ve bu doğrultuda devletlerin terörizmi algılama biçimlerinin ve yorumlama tarzlarının değişmesi, hukuki girişimlere rağmen evrensel bir tanıma ulaşılmasını engelleyen başka bir faktör olmuştur (Karacasulu ve Şevket, 2004, s.50; Kedikli, 2013, s.121).

Diğer taraftan ülkeler arasında terörizm kavramı üzerinde yaşanan anlaşmazlığın akademik camiaya yansımış olduğu da gözükmektedir. Buna göre Paul Wilkinson, Walter Laqueur ve Yonah Alexander; terörizmin Ortadoğu ve Sovyet temelli ortaya çıkarak Batı’yı hedef aldığını ileri sürerken, buna karşın Noam

¹ Self determinasyon ilkesi, Uluslararası Hukuk alanının önemli ve tartışmalı kavramlarından biri olarak, Birleşmiş Milletler tarafından özellikle bir ülkedeki “iç çatışmaların” çözümü için tüm topluluklara tanımlanmış olduğu bir haktır. Bu ilke en basit anlamda “bir ülkenin geleceğini kendi belirlemesi” bir diğer ifadeyle “kendi kaderini tayin hakkı” olarak bilinmektedir (Kütükçü, 2004, s.259-260).

Chomsky, Alexander George ve Richard Falk ise terörizmin yayılmasında Batılı devletler ile İsrail ve ABD'nin rolünün büyük olduğunu savunmaktadır (Güzel, 2002, s.13). Bu yaklaşımlardan hareketle, her kesimin terörizm kavramını kendi ideolojisi ve çıkarı çerçevesinde yorumladığı ve politikalarını meşrulaştırmak veya üstünü örtmek suretiyle bir tanım yaptığı anlaşılmaktadır (Bal, 2003, s.39).

Schmid (2004c, s.395)'in bu tartışmaya yönelik getirdiği yorumlar da tanım sorununun sebeplerinin daha iyi anlaşılmasında önem arz etmektedir. Buna göre;

- i. Tartışmalı bir kavram olan terörizmin siyasi, hukuki, toplum bilimsel ve popüler kavramları genellikle birbirinden farklıdır.
- ii. Tanımlama sorunu gayri-meşrulaştırma ve suça bağlanmaktadır.
- iii. Farklı şekillerde ifade edilen çok sayıda terörizm çeşidi bulunmaktadır.
- iv. Varolduğu iki yüz yıldan fazla sürede terim anlam değişikliğine uğramıştır.

Kavram sınırlarının çizilememesinin ve ortak bir tanıma varılamamasının yanında, terör ve terörizm kavramlarının sıklıkla birbirlerinin yerine kullanılması da tanım probleminde başka bir etkidir. Dolayısıyla her iki kavram arasındaki farkın ne olduğunu ortaya koymak, konunun anlaşılması bakımından önemlidir.

Bu bağlamda terör bazı durumlarda irade dışı olarak medyana gelebilir. Örnek olarak bir kapkaç olayı veya trafik kazası toplumda anlık olarak korku uyandırdığı için kapkaç terörü veya trafik terörü olarak yorumlanmaktadır (Acar, 2012, s.111). Ancak terörizm ise bu tür sıfatlarla tanımlanabilecek bir olgu değildir. Genellikle bir felsefe, teori, taktik, strateji ve ideolojiye dayanmaktadır (Altuğ, 1995, s.18). Bu doğrultuda terör; siyasal amaca yönelmemiş, toplumda kısa süreli korku uyandıran eylemleri nitelenmek için tercih edilirken, terörizm ise siyasi bir amaç doğrultusunda korkunun daha uzun sürdüğü, sistematik şiddet eylemlerini ifade etmek üzere kullanılmaktadır (Kazan, 2016, s.112).

Ancak diğer yandan terör ve terörizm kavramları arasındaki farklılıklara rağmen günümüzde konuyla ilgili çalışma yapan çoğu akademisyenin, her iki kavramı çalışmalarında ölçülü bir biçimde birbirlerinin yerine kullandığı gözlemlenmektedir. Nitekim bu konuya Başeren (2002, s.183) şu şekilde açıklık getirmektedir; “Terör ile terörizm arasında da fark vardır. (Siyasal) terörizm, siyasal amaçlara ulaşmak için organize ve sistematik olarak terör kullanılmasıdır. Yer yer terör ve terörizm kelimeleri birlikte kullanılsa da maksat terörizmdir.” Dolayısıyla bu yaklaşımdan hareketle

çalışmanın devamında bu husus göz önünde bulundurularak, terör ve terörizm kavramlarının birbirlerinin yerine kullanılması, anlam karmaşasını önlemek açısından yerinde olacaktır.

Diğer taraftan terör ve terörizm kavramlarının birden fazla terimle birlikte kullanılmasının altında yatan ana sebebin literatürde kavram sınırlarının çok geniş tutulmasıyla ilgili olduğu söylenebilir. Konuyla ilgili olarak Schmid ve Jongman (1988, s.5-6) tarafından yapılan kapsamlı bir çalışma sonucunda, 1936 ile 1981 yılları arasında terörizmle ilgili ele alınan çalışmalarda 109 farklı tanım yapıldığı saptanmıştır. Yazarların sunduğu listede terör ve terörizm kavramlarıyla birlikte en çok kullanılan ilk sekiz kelime ise şu şekilde sıralanmıştır:

- i. Şiddet, güç
- ii. Siyasi,
- iii. Korku, terör vurgusu
- iv. Tehdit,
- v. Psikolojik etkiler ve öngörülen tepkiler,
- vi. Kurban-hedef ayrımı,
- vii. Amaçlı, planlı, sistematik, organize eylemler,
- viii. Savaş metodu, stratejisi ve taktiği.

Gelinen aşamada terör ve terörizmin kavramlarının tanımlanmasına ilişkin sorunların günümüzde hala geçerliliğini koruduğunu ve bu durumun konuyla ilgili yapılan çalışmalara yansıdığını da belirtmek gerekmektedir. Dolayısıyla tanım sorunsalını daha fazla derinleştirmek yerine, terör ve terörizm kavramlarının literatürde nasıl ele alındığını irdelemek daha faydalı gözükmektedir.

1.2. Terör ve Terörizmin Tanımı

Türkçe'deki karşılığı, “yıldırma, cana kıyma ve malı yakıp yıkma, korkutma, tedhiş” olan terör kelimesi (TDK, 1998, s.2200) etimolojik olarak Latince “terrere” sözcüğünden türetilmiş ve “korkudan titreme” veya “korkudan titremeye sebep olma” anlamlarında kullanılmıştır (Wilkinson, 1974, s.9). Terörizm ise Türkçeye, Arapça “dehşet” sözcüğünden türetilen “tedhiş” kelimesiyle girmiş ve ilk zamanlarda “tedhişçilik” olarak ifade edilmiştir (Başeren, 2001, s.196). Türkçe sözlükte ise terörizm; “Siyasi bir amaca ulaşmak için yıldırma hareketlerini düzenli bir biçimde kullanma, tedhişçilik” olarak tanımlanmıştır (TDK, 1998, s.2200).

Terör sözcüğü ilk defa Dictionnaire de l'Academie Française'in 1789 tarihinde yayınlanan ekinde kullanılmıştır (Altuğ, 1995, s.19). Nitekim modern terörizmin başlangıcı olarak kabul edilen 1789 Fransız İhtilali ve devamındaki Mart 1793-Temmuz 1794 arası dönem, tarihçiler tarafından “terör rejimi” veya “terör dönemi” olarak anılmıştır (Laquer, 1977, s.6).

Sözlüklerdeki tanımlara bakıldığında Ana Britannica'da terörizm; “Siyasal bir hedefe ulaşmak amacıyla devlete, halka ya da bireylere karşı sistemli şiddet eylemlerine başvurma” şeklinde tanımlanmıştır (Çitlioğlu, 2005, s.87). International Encyclopedia of Social Sciences (1934, s.76)'de ise “Önceden belirlenmiş hedefleri elde etmek için şiddet kullanan, şiddete başvuran bir grubun veya partinin kullandığı metod” olarak kaleme alınmıştır. Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi (1986, s. 11445)'nde ise “Bireylerin ya da azınlıkların şiddete dayanan ve kişilere mallara ya da kurumlara yönelik siyasal eylemi; bu şiddet eylemlerinin tümü (...)” şeklinde ifade edilmiştir.

Terörizm kavramının belli başlı yerli ve yabancı terör uzmanları tarafından çeşitli şekillerde kaleme alındığı da görülmektedir. Buna göre Walter Laquer terörizmi; “(...) siyasi bir hedefe ulaşmak adına masum insanları hedef alan gayrimeşru güç kullanımı” olarak tanımlarken (Best ve Nocella, 2004, s.10), Schmid (2004b, s.138) ise “(...) kişi, grup ya da devlet adına hareket eden aktörler tarafından kriminal ve politik nedenlerle üstlenilen, endişe kaynaklı, süreklilik arz eden (...) şiddet eylemleri” şeklinde kaleme almıştır.

Wilkinson (2002b, s.144)'a göre terörizm; “Bireylere, gruplara, toplumlara ya da devletlere, teröristlerin siyasi taleplerine ödün verilsin diye korku ve dehşet salmak için, cinayet ve ortadan kaldırmanın düzenli kullanımınıdır.” Yonah Alexander'a göre ise “Hem devlet hem de devlet altı kurumlar tarafından stratejik ve siyasi amaçlar için uluslararası hukuku ihlal eden psikolojik ve fiziksel, tehdit ve güç kullanımınıdır.” (Best ve Nocella, 2004, s.10).

Thornton (1964, s.73) terörizmi; “Normal olmayan yollarla siyasi davranışlara etki yapmak üzere tasarlanmış sembolik bir hareket” olarak ifade ederken, Brian Jenkins ise kısaca “(...) siyasi değişim sağlamak için tasarlanmış güç veya tehdit kullanımı” (Best ve Nocella, 2004, s.10) şeklinde yorumlamaktadır.

Son olarak Bassiouni (2001, s.16-17) ise terörizmi; “belirli bir davanın ya da sorunun propagandasını yapmak için (...) korku oluşturmak üzere tasarlanmış,

uluslararası düzeyde yasaklanmış şiddetin, ideolojik olarak beliren stratejisi” şeklinde tanımlamıştır.

Yerli uzmanların yaptıkları tanımlara bakıldığında ise Dönmezer (1977) terörü; “(...) şiddetin, sosyal, ulusal, ırki, dinsel fesat çıkarıcı ve diğer maksatlarla ve sosyal sınıfla arasında çatışma ve savaşı tahrik etmek üzere planlı ve hukuk dışı olarak kullanılması” olarak ifade ederken, Bozdemir (1982, s.526) ise “(...) insanları yıldırım, sindirmek yoluyla onlara belli düşünce ve davranışları benimsetmek için zor kullanma ya da tehdit etme eylemi” olarak kaleme almıştır.

Ergil (1991, s.171)’e göre terörizm; “(...) yasa-dışı stratejik ve siyasi amaçlarını gerçekleştirmek için bir grubun veya devletin, bilinçli ve planlı bir biçimde şiddet kullanması veya şiddet kullanma tehdidinde bulunmasıdır.” Korkmaz (1999, s.13)’ın yaptığı tanımda ise terörizm; “(...) kitleler üzerinde bir korku atmosferi oluşturmak, kitlelerde yalnız kaldıkları kanaatini oluşturmak, onlara belirli düşünce kalıplarını zorla kabul ettirmek biçimlerinde (...) gerçekleştirilen bir süreç” olarak ifade edilmiştir.

Bal (2003, s.32)’a göre terör; “Bir davranış biçimi, bir tutum, tercih edilen bir tarz, yöntem ve metoddur. Terör, düşünceyi eyleme dönüştürme biçimi ve şeklidir.” İlhan (2008, s.46)’a göre ise terör; “(...) örgütlü ve kuralsız şiddet hareketidir.”

Yapılan tanımlardan hareketle terörizm olgusundan bahsedebilmek için siyasi amaçlar doğrultusunda bir araya gelmiş bireylerin oluşturduğu yasa dışı bir örgütün var olması ve bu yapının mutlaka belirli bir ideolojik görüşe sahip olması gerektiği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte grubun sistematik şiddet eylemleri düzenleyerek, devleti tümüyle sindirmeyi amaçlaması söz konusudur. Ancak gelinen aşamada akademik ortamda belirli bir tanım üzerinde mutabakat sağlanamadığı aşikârdır. Nitekim terörizm gibi interdisipliner bir konuda ortak bir tanımın oluşturulması düşüncesi de gerçekçi bir yaklaşım olarak gözükmemektedir.

Öte taraftan literatürde uzlaşının olmamasına benzer bir şekilde devletlerin iç hukuk düzenlemelerinde de terör ve terörizmi farklı şekillerde tanımladıklarını görmek mümkündür. Özellikle ABD’ye bağlı farklı kurumların çeşitli şekillerde tanımlar yaptığı göze çarpmaktadır. Bu bağlamda ABD Dışişleri Bakanlığı terörü; “Genellikle bir kitleyi etkilemek için ulusaltı gruplar veya gizli ajanlar tarafından savaşmayan kesimlere karşı gerçekleştirilen önceden tasarlanmış, politik amaçlı şiddet” olarak tanımlarken, Savunma Bakanlığı ise “ (...) politik ve ideolojik amaçlarla hükümetleri

ya da toplulukları sindirmek veya baskı altında tutmak niyetiyle (...) hukuk dışı kuvvet kullanımı veya kullanma tehdidi veya şiddette bulunmak” şeklinde yorumlamıştır (Johnson, 2001, s.895).

İngiltere’de ise 2000 yılında kabul edilen “Anti Terör Kanunu”nun 1.maddesinde terör; “Siyasal, dini, ırksal veya ideolojik bir amaç için hükümeti veya uluslararası hükümetel bir kuruluşu etkilemek ya da halkı veya halkın bir bölümünü korkutmak üzere tasarlanmış, kuvvet kullanma veya kuvvet kullanma tehdidi” olarak kaleme alınmıştır (Terrorism Act, 2000, s.1).

2001 yılında kabul edilen ve 2005 yılında genişletilen “İtalyan Ceza Kanunu”nun 270.maddesinde ise; “Bir ülkenin veya uluslararası kuruluşun politik, anayasal, ekonomik ve sosyal düzenini bozmak amacıyla yapılan faaliyetler” terör suçu kapsamında kabul edilmiştir (Lumina, 2007, s.54).

Türkiye’de 12.04.1991 tarihinde kabul edilen ve halen yürürlükte olan 3713 sayılı “Terörle Mücadele Kanunu (TMK)”nun 1.maddesinde ise terörün tanımı şu şekilde yapılmıştır:

Terör; cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasi, hukuki, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemlerdir.

Devletlerin terör kavramını yorumlamalarından anlaşılacağı üzere, her devlet kendine yönelen veya yönelme tehdidi bulunan terör eylemine ya da tehdidine karşı bir tanım geliştirmektedir. Bir bakıma teröre maruz kalan ya da terörle mücadele eden devletler, faaliyetlerine meşruiyet kazandırmak ve ulusal çıkarlarını korumak için kendilerine göre tanım yapmaktadır. Dolayısıyla terör kavramının devletten devlete farklılık gösterdiğini söylemek mümkündür (Çınar, 1997, s.197; Bal, 2003, s.53; Türkiye Barolar Birliği, 2006, s.20).

Uluslararası toplum düzeyinde de terörizmi açıklama girişimleri mevcut olmasına rağmen çok az uluslararası örgütün terörizmi tanımladığı bilinmektedir. Bu bağlamda terörizm kavramını tanımlamaya yönelik ilk adım, 1937 yılında Milletler Cemiyeti tarafından hazırlanan fakat yürürlüğe konulamayan “Terörizmin Önlenmesi ve Cezalandırılmasına İlişkin Cenevre Sözleşmesi”nde görülmüştür. İlgili sözleşmenin 1.maddesinin 2.fikrasında terörizm; “Bireylerin ya da bir bireyler grubunun ya da

umumi halkın zihninde bir terör hali yaratmak için tasarlanmış ya da planlanmış, bir devlete karşı yöneltilen kriminal eylemler” şeklinde ifade edilmiştir (Taşdemir, 2006, s.22-23).

Birleşmiş Milletler (BM) nezdinde ise terörizmle mücadele bağlamında 1960’lı yıllardan günümüze kadar 12 adet sözleşme² yürürlüğe konulmuştur. Aynı şekilde BM organlarının da terörizmi tanımlamaya yönelik girişimleri söz konusu olmuştur. Bu kapsamda BM Genel Kurulu’nun 9 Aralık 1985 tarihinde aldığı 40/61 Sayılı Kararı’nda terörizm; “Masum insanların hayatlarını kaybetmelerine neden olan, temel hak ve özgürlükleri tehlikeye atan, kişinin şeref ve haysiyetini ciddi şekilde ihlal eden, radikal değişiklikler yapmak için yapılan eylemler” biçiminde açıklanmıştır (UN, 1985, s.301).

BM tarafından yapılan en kapsamlı tanım ise 9 Aralık 1999’da imzalanan ve 10 Nisan 2002 tarihinde yürürlüğü giren “Terörizmin Finansmanının Önlenmesine İlişkin Uluslararası Sözleşme”sinde yer almaktadır. Sözleşmenin 2.maddesinin (b) bendine göre;

Niteliği veya kapsamı itibarıyla, bir halkı korkutmak, ya da bir hükümeti veya uluslararası örgütü herhangi bir eylemi gerçekleştirmeye veya gerçekleştirmekten kaçınmaya zorlamak amacıyla gütmeye, bir sivilin ya da bir silahlı çatışma durumunda muhasemata doğrudan katılmayan herhangi başka bir kişiyi öldürmeye veya ağır şekilde yaralamaya yönelik diğer tüm eylemler terörizm kapsamında değerlendirilmiştir.

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi (AKPM)’nin 1999 yılında aldığı 1426 sayılı Tavsiye Kararı’nda ise terörizm;

Genel olarak bir ülkeye, ülkenin kurumlarına, topluma veya belirli bireylere karşı (...) kamuoyunda terör havası yaratmak amacıyla, ayrılıkçı emeller, aşırı ideolojik kavramlar, fanatizm veya irrasyonel öznel faktörler sonucunda motive olarak şiddete başvuran veya şiddete başvurma tehdidinde bulunan kişiler veya gruplar tarafından yapılan her türlü saldırı olarak kaleme alınmıştır.

² 1. Uçaklarda İşlenen Suçlar ve Diğer Bazı Eylemlere İlişkin Sözleşme (1963)
2. Uçakların Kanun Dışı Yollarla Ele Geçirilmesinin Önlenmesi Hakkındaki Sözleşme (1970)
3. Sivil Havacılığın Güvenliğine Karşı Kanun Dışı Eylemlerin Önlenmesine İlişkin Sözleşme (1971)
4. Uluslararası Korunmaya Sahip Kişilere Karşı İşlenen Suçların Önlenmesi ve Cezalandırılmasına Dair Sözleşme (1973)
5. Rehine Alınmasına Karşı Uluslararası Sözleşme (1979)
6. Nükleer Maddelerin Fiziksel Olarak Korunmasına İlişkin Sözleşme (1980)
7. Uluslararası Sivil Havacılık Hizmeti Veren Havaalarında Yasadışı Şiddet Eylemlerinin Önlenmesine İlişkin Ek Protokol (1988)
8. Denizde Seyir Güvenliğine Karşı Yasadışı Eylemlerin Önlenmesine İlişkin Sözleşme (1988)
9. Kıta Sahanelerinde Bulunan Sabit Platformların Güvenliğine Karşı Yasadışı Eylemlerin Önlenmesine İlişkin Protokol (1988)
10. Yerinin Tespiti Amacıyla Plastik Patlayıcıların İşaretlenmesine İlişkin Sözleşme (1991)
11. Terörist Bombalamaların Önlenmesine İlişkin Uluslararası Sözleşme (1998)
12. Terörizmin Finansmanının Önlenmesine İlişkin Uluslararası Sözleşme (1999). Ayrıntılı bilgi için bkz. (Çitlioğlu, 2005, s.208-210).

Avrupa Birliği (AB)'nin 2002 yılında aldığı “Çerçeve Kararlar” kapsamında ise terörizmin hangi eylemler neticesinde bir suç sayılabileceği belirtilmiştir. Buna göre; (i) bir toplumu ciddi şekilde korkutmak, (ii) bir devleti veya uluslararası kuruluşu herhangi bir eylemi yapması veya yapmaması için zorlamak, (iii) bir ülkenin ya da uluslararası kuruluşun temel siyasal, anayasal, ekonomik veya sosyal yapılarına zarar vermek gibi amaçlarla gerçekteşirilen eylemler, terörizm kapsamına giren suçlar olarak yorumlanmıştır (Symeonidou-Kastanidou, 2004, s.24).

İşlam Konferansı Örgütü tarafından 1999 yılında kabul edilen “Uluslararası Terörizmle Mücadele Sözleşmesi”nin 1.maddesinin (b) bendinde ise terörizm;

Herhangi bir sebep veya amaca bağlı olmaksızın insanları terörize etmek veya onlara zarar vermek veya yaşamlarını, onurlarını, özgürlüklerini, güvenliklerini veya haklarını tehdit etmek veya çevreyi, herhangi bir kamu hizmetini veya kamu veya özel mülkünü zarara uğratmak veya onları ele geçirmek veya gasp etmek veya bir ulusal kaynağı veya uluslararası hizmeti tehlikeye atmak veya bağımsız devletlerin istikrarını, toprak bütünlüğünü, siyasal birliğini veya egemenliğini tehdit etme amacıyla bireysel veya toplu bir suç planını gerçekteşirmek için yapılan her türlü şiddet ile şiddet tehdidinde bulunma eylemi olarak tanımlanmıştır.

Gelinen noktada günümüze kadar birçok sözleşmenin ve kararın alınıp yürürlüğe konulmasına rağmen henüz evrensel bir tanımın oluşturulmaması, terörizm sorununu derinleştirmektedir. Bu noktada devletlerin terörizmi politik bir araç olarak kullanması ve siyasal aktörlerin bu yönde hareket etme isteği, terörle mücadele konusunda işbirliklerini de zorlaştırmaktadır. Dolasıyla teröre karşı küresel anlamda atılan adımların ve alınan kararların uygulanması sekteye uğramaktadır. Bu düşünceler ışığında, mevcut sorunların gelecekte de çözüme kavuşmasının çok zor olduğu kabul edilmektedir (Çitlioğlu, 2005, s.196-197; Türkiye Barolar Birliği, 2006, s.23).

1.3. Terörizmin Unsurları

Daha önceden değinildiği üzere terörizm olgusundan bahsedebilmek için bir takım unsurların bir araya gelmesi gerekmektedir. Bunlar; siyasal amaçlar doğrultusunda benimsenen bir “ideoloji”, terör tehdidin ortaya çıkmasını ve gerçekteşirilmesini sağlayabilecek bir “örgüt” ve bu doğrultuda uygulanacak “şiddet (eylem)” unsuru şeklinde-dir. Bu terimler literatürde terörizmle ilgili yapılan tanımların ortak öğeleri olarak bilinmekte ve terörizmin unsurları olarak çalışmalarda kaleme alınmaktadır. Dolasıyla çalışmanın devamında terörizmi oluşturan ideoloji, örgüt ve şiddet unsurlarına yer verilecektir.

1.3.1. İdeoloji Unsuru

İdeoloji, terörizm kavramı gibi tanımlanması noktasında bir netliğe sahip değildir. Birçok yazar farklı kuramlar üreterek ideoloji kavramını tanımlamaya çalışmış, neticede ortak bir görüşe ulaşılamamıştır (Fiske, 2003, s.212). Bu noktada terör örgütleri açısından ideolojinin önemine değinmeden önce kavramsal olarak ideoloji teriminin ne anlama geldiğini incelemek gerekmektedir. Güncel Türkçe Sözlük'te ideoloji; “Siyasal veya toplumsal bir öğreti oluşturan, bir hükûmetin, bir partinin, bir grubun davranışlarına yön veren politik, hukuki, bilimsel, felsefi, dinî, moral, estetik düşünceler bütünü” olarak tanımlanmıştır (<https://sozluk.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 15.01.2018).

Ergil (1983, s.69)'e göre ideoloji; “Belirli bir biçimde düşünmeyi ve davranmayı haklı çıkarmak ya da düşünce ve davranışları belirli bir biçimde etkilemek işlevini taşıyan inanç, tutum ve düşünceler demetidir.” Van Dijk (2003, s.109) ise ideolojinin grupların toplumsal temelini oluşturan en önemli inançlar olduğunu belirterek, ideolojiyi; grupların kimliğini tanımlayan ve toplumda temsil edilmelerini sağlayan bir çeşit “grup-şeması” şeklinde yorumlamıştır.

İdeoloji, terörizmin amaçlarına ulaşması bakımından en gerekli unsurlardan biridir. Geçmişten günümüze teröre yönelmiş zihinler; örgüt kurmak, örgütü bir arada tutmak ve eylemleri başarıya ulaştırmak için ideolojiyi bir siyasi motivasyon aracı olarak kullanmıştır (Hoffman, 1998, s.43; Wilkinson, 2006, s.146; Schmid, 2011, s.66). Bu doğrultuda teröristler ilk olarak benimsenen ideoloji çerçevesinde üyelerine, örgütün görüşünü ve amaçlarını aktararak, bireyleri psikolojik olarak etki altına almayı ve aidiyet duygularını geliştirmeyi hedeflemektedir. Bu süreçte siyasal eğitimle ve propaganda teknikleriyle ikna edilen ve bilinçlendirilen teröristler, düşman yapıları ortadan kaldırmak ve davalarını tüm dünyaya duyurmak adına, terör eylemlerine hazır hale getirilmektedir (Ergil, 1983, s.75; Bal, 2003, s.81; Süllü, 2016, s.46).

Öte taraftan ideolojinin yalnızca terörizm çerçevesinde ortaya çıkmış bir olgu olmadığını da ifade etmek gerekmektedir (Süllü, 2016, s.46). Bu bağlamda ideolojinin, dünya toplulukları içerisinde belirli grupların kendilerine özgü fikirler benimseyerek, dünyayı algılama ve yorumlama biçimlerinin geliştirilmesi amacıyla ortaya çıkmış, toplumun temel yapı taşlarından biri olduğu vurgulanmalıdır (Ergil, 1983, s.70). Ancak zaman içerisinde “biz” ve “öteki” algısını ön plana çıkaran yapılar, “biz” her zaman iyiyiz, “ötekiler” ise kötüdür mantığıyla benimsedikleri görüş etrafında

birleşerek; ayakta kalmak, fikirlerini yaygınlaştırmak ve kendi ideolojilerini egemen kılmak adına ideolojiyi bir araç olarak kullanarak, toplumlar arasında kutuplaşmayı ve çatışmaları başlatmıştır. Tam da bu noktada şiddet olgusuyla tanışan ideoloji, terörizmin en önemli unsurlarından biri haline gelmiştir (Bal, 2003, s.81; Devran, 2010, s.18-19).

Bu bilgiler doğrultusunda geçmişten günümüze ortaya çıkmış olan terör örgütlerinin benimsediği ideolojilere değinmek yerinde olacaktır. Buna göre ön plana çıkan ideolojiler; Marksist-Leninist ideoloji, Milliyetçi-Etnik ideoloji ve dini motifli ideolojidir (Çağlar, 1997, s.124-125).

Türkiye’de olduğu gibi dünyada terör örgütlerinin ideolojik temellerini genellikle Marksist-Leninist³ ideolojiden aldığı bilinmektedir (Acar, 2012, s. 121). Komünizm olarak da bilinen bu ideoloji, burjuvazi devletlerde iktidar olan sınıfın halka karşı devlet terörü uyguladığını savunmaktadır. Buna ek olarak, iktidara yönelik başlatılan sınıf mücadelesi söylemiyle sosyalist bir devrim gerçekleştirmeyi amaçlayan bu ideolojiye mensup gruplar, genellikle devlete karşı da terör uygulamaktadır (Keleş ve Artun, 1982, s.4).

Türkiye’de terör faaliyetlerini sürdürmekte olan PKK, Marksist-Leninist bir ideolojiyle kurulmuş olan bir terör örgütüdür. Aynı zamanda Kürt Milliyetçiliği gibi ayrılıkçı fikirler etrafında söylemlerde bulunan bölücü terör örgütü, bu doğrultuda “milliyetçi-etnik” bir çizgi üzerinde de hareket etmektedir (Çağlar, 1997, s.125). Marksist-Leninist ideolojinin yükseldiği III. Terör Dalgası olarak adlandırılan dönemde kurulan ve sonradan milliyetçi bir anlayış kazanan terör örgütlerinden bir diğeri Filistin Halk Kurtuluş Cephesi’dir (Wilkinson, 2006, s.10). Aynı dönemlerde İtalya’da Kızıl Tuğaylar, Almanya’da Kızıl Ordu Fraksiyonu ve Japonya’da Birleşik Kızıl Ordu, Marksist-Leninist anlayışlarla kurulan diğer terör örgütleridir (Acar, 2012, s.106).

Milliyetçi-etnik kaynaklı ideoloji ise ayrılıkçı hareketler etrafında ortaya çıkan, etnik kimliğin ve ırkın her şeyin üstünde olduğunu savunan bir düşünceye dayanmaktadır. Fransız Devrimi’nden sonra (Süllü, 2016, s.76) yayılan milletçilik akımıyla birlikte bu ideoloji, özellikle Batılı topluluklar tarafından benimsenmiştir.

³ Marksist-Leninist ideolojiyi benimseyen terör örgütleri, Marks’ı ideolojinin kaynağı, Lenin’i ise ideolojinin uygulayıcısı olarak gördükleri için Marksist-Leninist ismini kullanmaktadır. Lenin’in liderliğinde Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği zamanında benimsenen ideoloji, Doğu Bloğu Devletleri ve birçok Latin Amerika ülkesi tarafından da desteklenmiştir (Acar, 2012, s. 121).

Tarihte milliyetçi-etnik ideoloji çerçevesinde en bilinen akımlar; Faşizm ve Nazizm'dir. Bu ideoloji azınlıkların bağımsızlıklarını veya özgürlüklerini kazanmaları amacıyla mevcut rejime karşı bir mücadele şeklinde benimsenebileceği gibi muhalifleri bastırmak, otoritenin gücünü pekiştirmek veya tek bir ırk oluşturmak adına iktidar tarafından muhalif gruplara karşı da uygulanabilmektedir (Yayla, 1990, s.351).

2005 yılında İngiltere'de terör faaliyetlerine son verdiğini açıklayan IRA, 2009 yılında Sri Lanka hükümeti tarafından varlığına son verilen LTTE, 2011 yılında İspanya'da silah bırakan ETA ve 1973-1985 yılları arasında faaliyet gösteren ASALA (Armenian Secret Army for the Liberation of Armenia) milliyetçi-etnik ideolojiye sahip terör örgütlerine örnek olarak gösterilebilir (Şimşek, 2016, s.329).

Terörizmin kaynak olarak kullandığı unsurlardan bir diğeri dini ideolojilerdir. Dinleri referans alarak hareket eden terör örgütleri, genellikle dinler arasında çatışmayı arttırıcı yöntemler izlemektedir. Bunun için insanların dini duygularını istismar etmek ve dinsel değerleri saptırmak öncelikli adımlardır (Acar, 2012, s.153). Örnek olarak El-Kaide, DEAŞ ve onunla bağlantılı Boko Haram, günümüzde İslam dinini temel aldıklarını ileri süren ve Müslümanlık dinini, Batıya karşı bir çatışma aracı olarak kullanan radikal dinci terör örgütleridir.

Öte taraftan Hristiyanlık dinini temel alarak hareket eden terör örgütleri de bulunmaktadır. Bu bağlamda Mısır'da İsa'nın Oğulları Örgütü; Uganda, Sudan, Orta Afrika Cumhuriyeti ve Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nde Tanrının Direniş Ordusu; Hindistan'da Tripura Ulusal Kurtuluş Cephesi ve Nagaland Ulusal Sosyalist Konseyi; Myanmar'da Tanrının Ordusu, bu anlayışa sahip terör örgütleridir (Çelik, 2015, s.103; Rahimi, 2017).

1.3.2. Örgüt Unsuru

Teröre kaynaklık eden ideolojilerin hayata geçirilmesi için örgütsel bir mekanizmanın varlığı gereklidir. Bu kapsamda örgüt; aynı ideolojiyi benimseyen ve aynı hedefe yönelmiş kişilerden oluşan organize bir yapı olarak ifade edilebilir (Korkmaz, 1999, s.72; Akmaral, 2013, s.140). Güncel Türkçe Sözlük'te örgüt terimi; "Ortak bir amacı veya işi gerçekleştirmek için bir araya gelmiş kurumların veya kişilerin oluşturduğu birlik, teşekkül, teşkilat" şeklinde tanımlanmıştır (<https://sozluk.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 18.01.2018).

Bir grubun terör örgütü olarak nitelendirilmesinde belirli ölçütler gözetilmektedir. Buna göre; belirli bir amaç çerçevesinde yeterli sayıda kişinin bir

araya gelmiş olması, bu kişileri organize edebilecek bir yapının var olması, oluşturulan grubun üye sayısı, silah ve mühimmatı, araç-gereçlerinin suç işlemeye yeterli olması ve bu grubun süreklilik gösterecek bir yapıya sahip olması gerekmektedir (Acar, 2012, s.127). 3713 sayılı TMK'nın 7.maddesinde ise “Cebir ve şiddet kullanılarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemleriyle (...) suç işlemek üzere, terör örgütü kuranlar, yönetenler ile bu örgüte üye olanlar (...)” şeklinde terör örgütü ve terörist sayılmanın nitelikleri açıklanmıştır.

Terör örgütü, teröristi suç işleyen bir kişiliğe büründürmek için bir propaganda, eğitim ve şartlandırma sürecini yönetmektedir. Bunun için dava, kardeşlik, kahramanlık, “şehitlik” ve özgürlük gibi temalar üyelere anlatılarak, teröristler eylem için uygun bir kişiliğe hazırlanmaktadır. Zamanla yeni bir kimlik kazandırılan teröristler, örgütü bir aile gibi görmeye başlayarak, kendilerine verilen görevleri tarihsel bir misyon olarak görmekte ve kan dökmeye şartlandırılmaktadır (Bal, 2003, s.278-280). Neticede teröristler kendilerini halkın temsilcisi ve kahramanı olarak görerek, yaptıkları eylemlerle bunu destekçilerine ve düşmanlarına kanıtlamaya çalışmaktadır. Bu bilgiler doğrultusunda teröristlerin bilinçli bir şekilde eğitilmiş ve sonradan farklı psikolojik özellikler kazandırılmış kişiler olduğunu söylemek mümkündür (Gündüz, 1996, s.56; Çınar, 1997, s.211).

Terörist örgütlenmeler farklı modellerde gösterilmelerine karşın genellikle piramidi andıran hiyerarşik⁴ bir düzlemde organize olmaktadır. Bu bağlamda terörist yapılanmanın en üstünde bir örgüt lideri, onun yanında ise yönetim organı veya üst düzey sorumlular bulunmaktadır. Bu grup genellikle bir parti etrafında oluşum sergilemekte ve örgüte yasal bir görünüm kazandırmak istemektedir. Bir alt tabakada ise üst düzey sorumluların görevlendirdiği, ulusal ve uluslararası alanda terör ağını genişletmek ve yönetmek üzere oluşturulan bölge sorumluları yer almaktadır. Bu yapının altında ise terör eylemi düzenlemek için eğitilen, silahlı kanat olarak ifade edilen gruplar vardır. Bir alt oluşumda ise propaganda birimleri, örgüt üyesi ve finansman elde etme gibi faaliyetler yürüten illegal yapı bulunmaktadır. En alt tabakada ise siyasi partiler, sivil toplum kuruluşları, eğitim kurumları ve medya kuruluşları çerçevesinde oluşturulan legal yapı yer almaktadır (Çağlar, 1997, s.125-127; Korkmaz, 1999, s.72-77).

⁴ Terör yapılanmaları farklı şekillerde oluşturulabilir. Dolayısıyla yukarıda belirtilen sıralamaya ek olarak bir takım unsurlar eklenebilir veya yapılanmadaki kuruluşların isimleri değişiklik gösterebilir. Örnek terör örgütü yapılanmaları için bkz. Demir, 2008, s.66; TBMM, 2017, s.87; Alptekin, 2018, s.117-118.

Diğer yandan günümüzde terör örgütlerinin çoğunlukla ağ tabanlı hareket ettiklerini söylemek mümkündür. Özellikle iletişim teknolojilerinin imkânlarından faydalanan örgütler, dünyanın farklı bölgelerinde birbirlerinden bağımlı ya da bağımsız terör ağları kurabilmektedir. Örnek olarak El-Kaide ve DEAŞ gibi uluslararası terör örgütleri, bilhassa internet üzerinden destekçileriyle iletişime geçerek, onları çevrimiçi ortamlarda eğitmekte ve eylem düzenlemek üzere hazırlamaktadır. Bu tür yapılanmalarda teröristler, örgüt liderinin bilgisi dışında kendi inisiyatifleriyle bireysel terör eylemlerine başvurmaktadır. Bu durum günümüzde terörizmin kontrol altına alınmasını zorlaştıran önemli etmenlerden birisidir (Sökmen, 2009, s.121-122; Acar, 2012, s.72-73; Alptekin, 2018, s.38).

1.3.3. Şiddet (Eylem) Unsuru

Terör sürecinin hem mantıki hem de kronolojik açıdan ön-koşulu olan şiddet (Ergil, 1980, s.3) terörizmin amaçlarına ulaşması bakımından en önemli unsurdur. Belirli bir ideoloji etrafında bir araya gelen terörist gruplar, örgüt yapılanmalarını tamamladıktan sonra seslerini duyurmak için şiddete başvurmaktadır. Bu noktada şiddet, terör örgütlerinin temel dayanak noktası olarak görülmektedir. Çünkü eylemsiz bir terör örgütünün varlığını sürdürmesi zordur. Bu tür yapılar zamanla hedef ve niteliklerinden uzaklaşarak, üye ve sempatizan kaybına uğramaktadır. Bu yüzden terör örgütleri, ayakta kalmak ve amaçlarına ulaşmak için her an saldırı pozisyonundadır (Korkmaz, 1999, s.83).

Terör eylemlerinin hedefinde düşman olarak görülen devlet kurumları, güvenlik güçleri, tanınmış kişiler ve masum insanlar bulunmaktadır. Bu saldırılarda temel amaç; dikkat çekmek, örgütün varlığını duyurmak ve isteklerini kabul ettirmektir. Teröristlerin eylem bazında en çok tercih ettikleri yöntem ise silahlı ve bombalı saldırılardır. Bu tür eylemler ile daha fazla kişinin hayatını kaybetmesi ve küresel bir etki yaratılması planlanmaktadır. Bu strateji doğrultusunda havaalanları, metro istasyonları, toplu taşıma araçları, stadyumlar, ibadethaneler, caddeler, eğlence yerleri, miting meydanları vb. alanlar, teröristlerin eylem planlarında öncelikli noktalar olarak seçilmektedir (Akmaral, 2013, s.51-53). Nitekim son dönemlerde dünyada yaşanan canlı bomba veya intihar saldırılarında, teröristlerin ses getirmek için nüfusun yoğun olduğu şehirleri ve başkentleri hedef aldıkları gözlemlenmektedir.

Bununla birlikte terör gruplarının eylem tarzlarının tarihin belirli dönemlerinde farklılık gösterdiği bilinmektedir.⁵ Teröristlerin en çok başvurdukları şiddet şekilleri ise şunlardır (akt: Jongman, 2005, s.32);

- i. Anlık şiddet (ayaklanmalar, gösteriler, katliamlar, intihar saldırıları⁶)
- ii. Mülkiyete yönelik saldırılar (kişilere veya devlete ait mallar)
- iii. Kişilere yönelik saldırılar (infaz ve siyasi suikast, saldırı)
- iv. Özgürlüğün kısıtlanması (rehin alma, adam ve uçak kaçırma)
- v. Sınırlı çatışmalar (tuzak, pusu, saldırı, çatışma, baskın, yayılım ateşi).

Öte yandan teröristler kırsal alanda yaşayan masum insanları da hedef olarak seçmektedir. Bunun en temel sebeplerinden biri, bu coğrafyalarda daha rahat hüküm sürmek ve bu avantajla halktan zorla destek almaktır. Kimi zaman bekledikleri ilgiyi göremeyen teröristler; halka ait malları gasp etme, gençleri kaçırıp örgüte üye yapma, tecavüz, işkence ve katletme gibi yöntemlere başvurmaktadır (Çeşme, 2011, s.155). Teröristlerin tehdit ve baskılarına maruz kalan halk ise kimi zaman istemeyerek de olsa terör örgütüne katılarak veya örgüte yardımda bulunarak, güvenlik güçleriyle karşı karşıya gelmektedir. Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yasa dışı faaliyetlerini sürdürmekte olan PKK terör örgütünün, bu türden zorlama yöntemlerini sıklıkla uyguladığı bilinmektedir (Korkmaz, 1999, s.136).

Diğer yandan teröristler eylemlerinde yalnızca karşıt görüşleri hedef almamaktadır. Bu bağlamda örgüt içerisinde disiplini bozan üyelere, sadakat ve gizliliği zedeleyenlere veya muhirlere karşı ölüm, işkence veya çeşitli cezalar verilebilmektedir. Ayrıca teröristler kendilerine itaat etmeyen üyeleri, ailelerinin ve arkadaşlarının yaşamları ile tehdit ederek, zalimce yöntemlere de yönelmektedir (Wilkinson, 2002a, s.187).

Terör örgütleri sahip oldukları bu unsurlar ve bunların getirileri sayesinde ayakta kalmaya ve varlıklarını devam ettirmeye çalışmaktadır. Buna karşın terörizmle mücadele edebilmek için sadece bu unsurların bilinmesi yeterli olmamaktadır. Aynı zamanda terörizmin hangi özelliklere sahip olduğu ve amaçlarının neler olduğunun ortaya çıkarılması gerekmektedir. Bu bağlamda bir sonraki konuda terörizmin özellikleri ve amaçlarına değinilecektir.

⁵ Genellikle “kır terörü” ve “şehir terörü” olarak ayrıma tabi tutulan terörist grupların eylemleri taktik, strateji, seçilecek yerler ve kullanılacak olan yöntemler bakımından değişiklik gösterebilir (Yayla, 1990, s.377).

⁶ “İntihar saldırıları,” yazar tarafından sonradan eklenmiştir.

1.4. Terörizmin Özellikleri ve Amaçları

Terörizm, tıpkı tanımlama hususunda olduğu gibi özellikleri ve amaçları bakımından da çeşitlilik göstermektedir. Bunun en temel nedenlerinden biri, daha önceden bahsedildiği üzere, ülkelerin terörizmi yorumlama ve algılama biçimlerinin birbirlerinden farklılık göstermesidir (Karacasulu ve Şevket, 2004, s.50). Buradan hareketle terörizmin özelliklerini ve amaçlarını, yazarların yorumlarındaki ortak yönlerden hareketle aktarmak yerinde olacaktır.

Terörizm ebedi bir tehdit olmasının yanında, günümüzde küreselleşmenin etkisiyle daha farklı bir boyuta ulaşmıştır. Uluslararası bir mücadele gerektiren bu tehdidin ne zaman, nerede, nasıl, kimler tarafından ve hangi ülkeyi hedef alabileceği tahmin edilemediği için karşı mücadelesi de zor olmaktadır (Ortaylı, 2002, s.5). Bu yüzden terörizm sadece bir devletin siyasi ve güvenlik sorunu değil, tüm dünya topluluklarına yönelmiş olan bir küresel tehdittir (Çınar, 1997, s.202).

Terörizmin temel amacı; bir davaya veya siyasi anlaşmazlığa dikkat çekerek, kendi isteklerini kabul ettirmektir (Ergil, 1991, s.174). Bunun için yasal yolların çözüm olamayacağını düşünen teröristler, her türlü şiddet ve zorlama yöntemine başvurmaktadır (Çınar, 1997, s.209-210). Bu özellikleriyle terörizm; mevcut siyasi sistemi değiştirmek veya devlet otoritesine bir alternatif getirmek amacıyla önceden planlanmış anti-demokratik, örgütlü bir hareket olarak ifade edilebilir (Akmaral, 2013, s.40; Süllü, 2016, s.46).

Terörizm, bir politikacı gibi iktidarın eksiklikleri ve zaafı üzerinden onu yıpratmayı amaçlamaktadır. Ülkenin sosyo-ekonomik açıdan yaşadığı sorunları sürekli olarak dile getirerek, bütün olumsuzlukları kendi lehine çevirme peşindedir. Bilhassa eşitsizlikleri ve haksızlıkları gündeme taşıyarak, devlet ile halk arasındaki bağı zayıflatmak ve böylelikle vatandaşların ayaklanmasını sağlamak, terörün önemli bir stratejisidir. Teröristler bu tür kaos ortamlarında “mağduriyet havası” yaratıp, kendilerini “halkın sözcüsü” olarak ilan etmekten çekinmemektedir (Çeşme, 2011, s.39).

Terörizm sadece eli silahlı gruplara ait bir ideoloji, doktrin veya sistematik düşünceler bütünü değil, aynı zamanda uluslararası aktörler açısından da bir yöntem, taktik, strateji ve savaş biçimi olarak tercih edilmektedir (Yayla, 1990, s.339). Bu yaklaşıma göre devletler, ulusal ve uluslararası çıkarları için terör örgütlerini birbirlerine karşı bir silah olarak kullanma eğilimindedir. Açıklamak gerekirse, karşıt

ideolojileri siyasi ve ekonomik yönden zayıflatmak ve güvenlik açığı yaratmak için hedef ülkenin sınırları içerisindeki terör yapılanmasına destek verilmesi yoluyla devlet destekli terörizm ortaya çıkmaktadır. Nitekim günümüzde de terör örgütlerinin uluslararası siyasetin bir parçası haline getirildiği ve gayri meşru çerçevede dış unsurlarının desteğiyle yayıldığı bilinmektedir (Korkmaz, 1999, s.18; Akmaral, 2013, s.40).

Terörizm, insanları amaç olarak değil bir araç olarak kullanmaktadır. Çoğu zaman kurbanların kimliğinden çok, devletin ve toplumun eylemden ne kadar etkilendiğine odaklanılmaktadır (Yayla, 1990, s.342; Çınar, 1997, s.209). Nitekim teröristler savaşan veya savaşmayan, kadın veya çocuk ayırt etmeden davaları uğruna herkesi harcayabilecek bir potansiyele sahiptir. Bu özelliğiyle terörizm; ahlakdışı, acımasız ve kurlsız bir olgu şeklinde ifade edilmektedir (Wilkinson, 2002b, s.149).

Terörizmin temel olarak bir psikolojik savaş biçimi olduğunu söylemek de mümkündür. Hedef kitle üzerinde derin bir psikolojik yankı uyandırmak üzere tasarlanan terörizm için korku ve tehdit ise en önemli silahtır (Hoffman, 2002a, s.25). Bunun için ülkeleri ayakta tutan maddi ve manevi değerlere saldıran teröristler, toplumları psikolojik olarak yıpratmak istemektedir (Acar, 2012, s.131). Terör nedeniyle ümitsizlik ve huzursuzluk içerisinde olan kamuoyu ise karar vericilere teröristlerin taleplerini yerine getirmeleri için baskı uygulayabilmekte veya teröre karşı duyarsız hale gelebilmektedir. Nitekim her iki koşulda da teröristlerin bir takım kazanımları söz konusudur. Buna göre bir yandan halka yönelik yürütülen psikolojik savaş başarıya ulaşırken, bir yandan da hükümet olumlu veya olumsuz bir karar almaya zorlanmaktadır. Neticede teröristler ülkenin gündemine hâkim olarak, davalarının tartışılmasını sağlamaktadır (Ganor, 2004, s.38).

Terörizmin literatürde farklı şekillerde sınıflandırıldığı görülmektedir. Burada ayrıntılara girmeden, terörizmin türlerini şu şekillerde sıralamak mümkündür:

- i. Öznesine göre; devlet terörü, devlete karşı terör, devlet destekli terörizm,
- ii. Uygulama alanına göre; ulusal terör, uluslararası terörizm,
- iii. Amaçlarına göre; etnik-ayrılıkçı-bölücü terör, radikal terörizm, siber terörizm, nükleer terörizm, biyolojik terör.

Terörizm, ilk ortaya çıktığı günden bu yana stratejilerini, amaçlarını, yöntemlerini geliştirmiş ve kendisini donatmıştır. Bu çerçevede günümüzdeki

terörizmin, geçmişteki klasik terörizm algısına göre küresel bir nitelik taşıdığı ifade edilmelidir. Bu yaklaşıma göre terörizmin içerik ve yöntem açısından değişen yapısında temel faktörün küreselleşme olduğu düşünülmektedir. En yalın tabirle uzak yerleri yakın kılan, insanlar arasındaki mesafeleri ortadan kaldıran ve yenilikleriyle 21.yüzyılın modern bir çağ olarak yaşanılmasını sağlayan küreselleşme, terörizmin ve teröristlerin doğasının değişmesinde de etkili olmuştur. Bu noktada özellikle teknolojinin küreselleşme üzerindeki etkisiyle teröristlerin bu alanlardan (silah, iletişim teknolojileri) yararlanması, terörizmin gücünü arttırmasına ön ayak olmuştur. Bir anlamda teröristlerin küreselleşmenin nimetlerinden yararlanması ve bu sürece ayak uydurması, terörizmin niteliklerini değiştirmiştir (Aktel ve Gürkaynak, 2007, s.77-87).

Bu gelişmelere paralel olarak, 20.yüzyılın başlarından itibaren dünyada terör olayları artış göstermiş ve terörizm uluslararası sistemin en temel problemi haline gelmiştir. Özellikle 11 Eylül 2001 tarihinde El-Kaide terör örgütü tarafından ABD'nin New York eyaletindeki İkiz Kuleler'e yapılan terör saldırıları sonrasında, terörizmin eski boyutlarını aştığı ve küresel bir sorun haline geldiği herkes tarafından kabul edilmiştir. Bu dönem itibariyle terörizm "Küresel Terörizm" ve "Yeni Terörizm" gibi sıfatlarla nitelendirilmiştir (Martin, 2017, s.65). Neticede terör, süper güç olarak kabul edilen ABD'yi hedef almış ve bu saldırı, terörün artık herkese yönelebileceği ve güçsüzlerin de güçlüleri tehdit edebileceği bir algıyı ortaya çıkarmıştır. Saldırı sonrasında ABD'nin tüm dünya ülkelerine terörizmle küresel mücadele çağrısı yapması ise uluslararası sistemde yeni bir dönemin başladığını işaret eden gelişme olmuştur (Bilir, 2009, s.17-18). Ancak geçen süre zarfında terörizm bertaraf edilmek bir yana, kendisini daha çok hissettirmiştir.

1.5. Terörizmin Nedenleri

Günümüzde terörizmin nedenleriyle ilgili olarak birçok unsur sıralanabileceği gibi kesin bir şekilde genelleme yapmak da güçtür. Bu konuda önemli ayrımlardan biri, her ülkenin içerisinde bulunduğu sorunların birbirlerine göre farklılık göstermesidir. Dolayısıyla terörizmin nedenlerini tüm devletlere ait sorunlar olarak yansıtmak yanlış olacaktır. Ancak diğer yandan terörizmi daha iyi anlamak ve onunla mücadele etmek için bir takım tespitlerin yapılması da gereklidir (Acar, 2012, s.168-170). Buradan hareketle çalışmanın devamında, literatürde terörizmi yaygınlaştıran ve

gelişmesinde etkili faktörler olarak ele alınan; siyasi, ekonomik, sosyo-kültürel ve psikolojik nedenlere değinilecektir.

1.5.1. Siyasi Nedenler

Bir ülkenin siyasi yapısı terörün yayılmasına engel olabileceği gibi aynı zamanda terörün gelişmesine de neden olabilir. Buna göre; devlet rejiminin oturmamış olması, hükümet otoritesinin yetersizliği, siyasal kutuplaşmanın artması, iktidar ve muhalefet arasında ortaya çıkan sürtüşmelerin halk tabanına sıçraması, hükümetin kamu kuruluşlarını siyasallaştırması ve yandaş kadrolar oluşturması gibi devlet yapısı içerisinde görülen siyasi bir takım olumsuzluklar, yönetimlerin sorgulanmasına ve huzursuzlukların artmasına sebep olacağı için terör örgütlerinin de istismarına açık hale gelebilmektedir (Türkiye Barolar Birliği, 2006, s.142; Akmaral, 2013, s.369-370).

Terörizm, bir ülkenin yönetim biçimine paralel olarak gelişim gösterebilir. Özellikle otoriter rejimler gibi tek bir kişi tarafından yönetilen toplumlarda diktatörün kararlarının sorgulanmaması, yasaların katı olması, özgürlüklerin kısıtlanması, vatandaşların kendilerini baskı altında hissetmesi, yönetimin siyasi ve dini anlamda kendisinden olmayanları ötekileştirmesi gibi faktörler, toplumsal çatışmalara neden olabilmektedir (Ozankaya, 1980, s.172). Nitekim terör, bu tür hassas, kırılğan ve kışkırtılmaya müsait toplumlarda daha kolay yayılmaktadır.

Öte yandan terörizm demokratik toplumlarda da gelişme imkânı bulabilmektedir. Buna göre; ülkeyi yöneten siyasi aktörün milli şuurunun zayıflaması, demokrasinin değerlerinden uzaklaşması, kendisini tek yetkili mercii olarak görmesi, siyasi menfaatleri doğrultusunda ifade özgürlüğünü kısıtlaması, konumunu kişisel çıkarları için kullanması ve isminin yolsuzluklara anılması gibi birçok hukuksuz durum, halkın otoriteye karşı güvenini kaybetmesine ve ikisi arasındaki bağların zayıflamasına neden olabilmektedir (Çınar, 1997, s.254-255). Nihayetinde bu tür karışıklıklar, teröristlerin arzuladığı bölücü zemine ortam hazırlamaktadır.

Terörün yayılmasında önemli faktörlerden biri de hukuk sisteminin zayıf olması veya niteliğini kaybetmesidir. Bu noktada hukuk kurallarının çağın gerisinde kalması, mahkemelerin geç ve ağır işlemesi, yargının taraf haline gelmesi, otoritenin isteği doğrultusunda keyfi uygulamalar ve yasalar koyulması, cezaların caydırıcı olmaması, yasal boşlukların mevcut olması, yasaların kötü niyetle kullanımı ve toplumun adalete olan inancının sarsılması gibi hukuksal sorunlara bağlı oluşan siyasi

ve toplumsal çözümler, terör odaklarının gelişmesine yol açabilmektedir (Türkiye Barolar Birliği, 2006, s.143-144).

Terörü yaygınlaştıran nedenlerden biri de güvenlik güçleri ile vatandaşlar arasındaki ilişkinin zayıflamasıdır. Devletin terörle mücadele bağlamında aldığı güvenlik önlemlerinin şiddet ve insan onurunu zedeleyici hareketler şeklinde uygulanması ve terör sorununun çözülmemesi, halkın güvenlik güçlerine karşı nefret beslemesine veya güven duygusunun azalmasına neden olabilmektedir. Bu tür bölgelerde teröristler, çeşitli propaganda yöntemleriyle halkı güvenlik güçlerine karşı daha rahat kışkırtmaktadır (Çınar, 1997, s.260). Bu doğrultuda özellikle terörün yoğun olarak görüldüğü coğrafyalarda, vatandaşlar ile güvenlik birimleri arasındaki ilişkinin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesi önem arz etmektedir.

Daha önce değinildiği gibi terörizm, dış aktörlerin doğrudan veya dolaylı desteğiyle de ortaya çıkabilmekte veya gelişim gösterebilmektedir. Doktrinde devlet destekli terörizm⁷ olarak ifade edilen bu yaklaşım, özellikle Soğuk Savaş'ın ortaya çıkardığı siyasi kutuplaşmalar, ulusal ve uluslararası çıkarlar, bölgesel hâkimiyet yarışları gibi siyasi, stratejik, ideolojik ve felsefi eksenler etrafında oluşmuştur. Bu doğrultuda devletler, rakiplerini istikrarsızlaştırmak ve yıpratmak adına, terör örgütlerini çeşitli şekillerde desteklemiştir. Bu bilgiler ışığında terörizm; bir ülkenin içerisinde mevcut olan bir terör örgütünün başka bir devlet tarafından desteklenmesiyle gelişebileceği gibi, ülke sınırları dışında var olan bir terör örgütünün farklı bir devlet tarafından, hedef ülkeye karşı harekete geçirilmesiyle de açığa çıkabilmektedir (Kedikli, 2013, s.122-124).

1.5.2. Ekonomik Nedenler

Terörizmin bir toplumda gelişmesi ve yayılması, ülkenin ekonomik açıdan gelişmemiş veya az gelişmiş olmasıyla yakından ilgilidir (Acar, 2012, s.188). Buna göre; ülkenin dışa bağımlı olması, üretim kabiliyetinin zayıf olması, ortalama gelir seviyesinin düşük olması, gelir dağılımındaki adaletsizlik, işsizlik oranının yüksek olması, yoksulluk ve buna bağlı bir şekilde sürekli bir köyden kente göç durumunun olması gibi ekonomik olumsuzluklar, terörün kendine uygun bir zemin oluşturması için yeterli sebeplerdir. Bu tür toplumlarda teröre eğilimin ve katılımın arttığı da gözlemlenmektedir. Nitekim iş bulamayan ve maddi sıkıntılar çeken genç nüfusun teröristler tarafından kandırılmaya daha müsait olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla

⁷ Uluslararası alanda karşılaşılan “devlet destekli terörizm” örnekleri için bkz. Kedikli, 2013, s.143-154.

bireylerin ekonomik beklentileri, kaygıları, moral ve motivasyonları terör örgütlerinin toplumda faaliyet göstermesi açısından kritik hususlardır (Türkiye Barolar Birliği, 2006, s.143; Akmaral, 2013, s.367).

Bunlara ek olarak işverenlerle çalışanlar arasında anlaşmazlıkların çözülememesi, toplu grevlerin artması, toplu işten çıkarmalar ve işçi sendikalarının ideolojik açıdan kamplaşması gibi ekonomik problemler de toplumsal tansiyonun artmasında etkili faktörlerdir. Bu ortamda ekonomik sıkıntılarla boğuşan vatandaşlar, çoğunlukla tek sorumlunun devlet olduğunu düşünmekte ve sistemi eleştirmeye başlamaktadır. Bu kaos durumundan istifade etmek isteyen teröristler ise mağdur insanları haksızlığa uğradıkları gerekçesiyle kışkırtarak, onları gösteri ve protestolar düzenlemeye zorlamakta ve bu süreci avantaja çevirmeye çalışmaktadır (Keleş ve Ünsal, 1982, s.24; Türkiye Barolar Birliği, 2006, s.143; Acar, 2012, s.188).

Terörün yayılmasında ailelerin ekonomik şartlarının da etkili olduğu düşünülmektedir. Ailelerin gelir seviyesinin düşük olması ve geçim sıkıntıları nedeniyle çocuklarının ihtiyaçlarını karşılayamayacak durumda olması, çocukların psikolojik olarak şiddete yatkın olmasına ve terör örgütü tarafından kandırılmasına sebep olabilmektedir. Keza yapılan araştırmalarda terör örgütüne katılan gençlerin ailelerinin %75'inin, orta veya ortalama gelirin altında oldukları saptanmıştır. Buna karşın ekonomik durumu iyi olan ailelerin çocuklarının da terör örgütlerine katıldıkları belirtilmelidir. Buna göre özellikle ebeveyn-çocuk ilişkisi veya çocuğun kişisel problemleri teröre yönelmesinde etkili olmaktadır (Acar, 2012, s.187).

1.5.3. Sosyo-Kültürel Nedenler

Ülkelerin sosyal ve kültürel yapısı terörizmin etkinlik kazanmasında önemli bir unsurdur. Bu noktada bir ülkenin din, dil, ırk, renk ve mezhep bakımından çeşitli kimliklere sahip olması, özellikle etnik terörün yayılmasına ortam hazırlayabilmektedir. Buna göre teröristler kendi ideolojilerine yakın olan toplulukları hükümete karşı kışkırtarak, kendilerini bu grupların sözcüsü olarak yansıtmakta ve ayrılıkçı fikirlerin yayılmasına sebebiyet vermektedir. Ayrıca toplumda azınlık olan diğer kesimler de teröristlerin hedefleri arasındadır. Bu grupları karşı karşıya getirmek veya mevcut yönetimden bir takım haklar talep etmeleri için manipüle eden teröristler, bu yöntemlerle toplumsal çatışmayı, bölünmeyi ve parçalanmayı arzulamaktadır (Çınar, 1997, s.253; İçli, 2002, s.175-176).

Sosyal değerler üzerinde yaşanan hızlı değişimler, sosyal bağların zayıflaması, genel ahlak anlayışının bozulması, toplumsal sapmalar ve toplumu bir arada tutan değer yargılarının zedelenmesi gibi problemler, teröristlerin istedikleri duyarsız, bilinçsiz ve tahammülsüz bireylerin mevcut olduğu bir ortamın doğmasına da yol açabilmektedir. Bunlara ilave olarak düzensiz göç hareketleri, plansız şehir yapılanmaları, hızlı nüfus artışı vb. faktörler, vatandaşların denetlenmesi ve kontrol edilmesi hususunda resmi kurumların işini zorlaştırabilmektedir. Bu tür yapılarda bireylerin suça ve şiddete eğilimleri artarken, toplumsal bunalımlar ve güvensizlikler baş göstermekte, böylelikle teröristler daha kolay hareket etmektedir (İçli, 2002, s.172-173; Türkiye Barolar Birliği, 2006, s.142).

Bireylerin terör örgütlerine yönelmesinde ailevi sorunlar da etkilidir. Bu noktada aile içi şiddet, dışlama, ilgisizlik ve baskıcı tutumlar, bireylerin ailelerinden uzaklaşmasına neden olabilmektedir. Özellikle gelişme çağında aile bağları zayıflayan gençler, belirli bir gruba ait olma ihtiyacıyla alternatif yollara başvurmaktadır. Bu noktada kahvehane, dernek, lokal, büro vb. çevresel aktörlerin etkisiyle, bireyler terör örgütlerinin radarına girebilmektedir. Nitekim teröristler de bu tür kişileri araştırıp takip ederek, onları örgüte üye yapma peşindedir (Ergil, 1980, s.85; Çitlioğlu, 2005, s.291; Acar, 2012, s.155).

Terörün yayılmasındaki en önemli faktörlerden biri de eğitim-öğretimdir. Buna göre; okullarda bireylere verilen eğitimin siyasal düşünce, kültür, tarih, adalet, insan hakları vb. konularda yeterli olmaması ve toplumsal bilinci uyandıracak özelliklerden yoksun olması, hem gençler için hem de devletlerin modern anlamda büyümesi ve gelişmesi açısından büyük bir eksikliktir. Bu tür eğitim seviyesi düşük toplumlarda gençler, yeniliklerden habersiz, araştırıp sorgulamayan, bilinçsiz, ülkelerine bağlılıkları ve maneviyatı olgunlaşmamış kişiler olarak terör örgütleri tarafından daha kolay bir şekilde kandırılabilir pozisyonudadır. Öte taraftan genelde teröristlerin eğitimsiz veya cahil oldukları yönünde toplumsal önyargılar da mevcuttur. Ancak araştırmalar, örgüte katılan kişilerin çoğunluğunun lise ve üniversite çağında eğitim gören gençler olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda her şeyden önce eğitimin nitelikli ve kapsayıcı özelliklere sahip olması gerektiği savunulmaktadır (Çınar, 1997, s.247-248).

1.5.4. Psikolojik Nedenler

Toplumlarda siyasi, ekonomik ve sosyo-kültürel nedenlerden kaynaklanan olumsuzluklar, bireyleri psikolojik olarak çökertebilmektedir. Terör örgütlerine katılanlar üzerinde yapılan araştırmalarda bu kişilerin, toplum içerisindeki sorunlar nedeniyle terör örgütlerini bir çıkış yolu olarak gördükleri için terörü tercih ettikleri tespit edilmiştir (Akmaral, 2013, s.368).

Bu yaklaşımdan hareketle; ideolojik kutuplaşmalar nedeniyle bireylerin önyargılı olması, karşıt görüşlü kişilerin birbirlerini düşman olarak görmesi, maddi durumlar sebebiyle vatandaşların geleceğe dair karamsar ve ümitsiz olması, sosyal eşiitsizliğin mevcut olması, sosyal bağların zayıflaması ve kişilerin kendilerini dışlanmış hissetmesi gibi bütün faktörler, toplumsal bir çözülmeye, duyarsızlığa veya gerilime yol açabilmektedir. Neticede psikolojik olarak yıpranan ve şiddete yatkın hale gelen vatandaşlar sisteme, topluma veya kendi yaşantılarına bir tepki olarak, teröre yönelebilmektedir (Gündüz, 1996, s.71-72).

Terör, bireylerin sosyal yaşantılarından beslenerek gelişebilmektedir. Özellikle akraba, arkadaş, hemşerilik, kırsal kesimlerde görülen aşiretlik bağları vb. unsurlar, teröristler tarafından bireyin etki altına alınmasında bir araç olarak kullanılmaktadır. Bu çevrelerin yardımı veya etkisiyle psikolojik baskı altına alınan kişiler, terörün iine çekilmektedir. Bu konuda bilhassa genç yaştaki bireyler, henüz kişilikleri oturmadığı ve olgunlaşmadığı için teröristler tarafından çeşitli beyin yıkama teknikleriyle kandırılmaktadır (İçli, 2002, s.178).

Öte taraftan terör örgütlerine katılanların büyük çoğunluğu kişisel becerilerden yoksun olduklarını, toplum içerisindeki statülerinden memnun olmadıklarını, adaletsizliğe ve haksızlığa uğratıldıklarını, dışlandıklarını veya çevrelerinden sevgi ve saygı görmediklerini iddia etmektedir. Bu kişiler genellikle saygınlık kazanmak ve güçlü olduklarını göstermek adına şiddeti benimsemeye veya kullanılmaya daha müsait durumdadır (Akmaral, 2013, s.368). Nitekim teröristler de eleman devşirme konusunda bu profildeki bireyleri hedef almaktadır. Buna göre örgütün üyelerine yeni bir kimlik kazandıracığını ve yapacağı saldırılarla halkın onları kahraman olarak göreceğini tekrarlayan terör örgütleri, kişileri psikolojik olarak ikna etmeye çalışmaktadır (Acar, 2012, s.155-156).

Diğer yandan doğuştan saldırganlık eğilimine sahip olan, bilinçli veya bilinçdışı bir şekilde şiddete uygun bir gerekçe arayan kişiler de teröre yatkın

olabilmektedir. Bu konuda uzmanlar, insanların bilinçlerini rahatlatmak için teröre psikolojik bir gereklilik olarak yönelebileceklerini ifade etmektedir. Bu bağlamda sosyal nedenlerin yanında insanların kendi iradeleri veya iradeleri dışındaki nedenlere bağlı olarak teröre başvurabileceklerini söylemek mümkündür (Arsan, 1980, s.185-186).

Gelinen aşamada teröristlerin seslerini duyurmasında ve varlıklarını sürdürmesinde en etkili unsur olan propaganda kavramına yoğunlaşarak, terörizm ile propaganda arasındaki etkileşime ve kitle iletişim araçlarının bu ilişkide üstlendiği role değinmek gerekmektedir. Teröristlerin propaganda ile ulaşmak istedikleri hedeflerin tespit edilmesi, terörle mücadele noktasında bir gereklilik olduğu için incelenmesi büyük önem taşımaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. TERÖRİZM – PROPAGANDA İLİŞKİSİ

2.1. Terör-Propaganda İlişkisinin Gelişimi

Tarihsel süreçte çoğunlukla dinsel gruplar, siyasi iktidarlar, muhalefetler, uluslararası endüstri kuruluşları ve baskı grupları tarafından politik ve ekonomik amaçlar için kullanılan propaganda olgusu, günümüzde daha çok terör örgütleriyle ilişkilendirilen bir kavram haline gelmiştir. Bu noktada terör-propaganda ilişkisine değinmeden önce, propagandanın ilk ortaya çıktığı dönemden günümüze kadar ki süreçte, nasıl bir gelişim ve değişim gösterdiğini anlamak gerekmektedir.

İnsanların düşüncelerini değiştirme ve etkileme çabalarının yazılı tarihten daha eski olduğu bilinmektedir. Konuşmanın gelişmesiyle birlikte başladığı kabul edilen ve belirli bir düşünce nezdinde, toplulukların fiziksel güce başvurulmadan ikna edilmesi süreci olarak bilinen propaganda, insanlar tarafından çok eski zamanlardan itibaren uygulanmaya başlanmıştır (Brown, 1992, s.9).

Propaganda sözcüğü Latince, taze bitki filizlerinin toprağa dikilmesiyle birlikte, bitkilerin yeniden üremesi anlamında kullanılan “propagare” sözcüğünden türetilmiştir. İlk kez Roma Katolik Kilisesi tarafından 1622 yılında “yaymak” ve “yayılmak” anlamında bir eylem olarak dile getirilen propaganda kavramı, Katolik dinine ait fikirlerin yayılması şeklinde bir deyim olarak kullanılmıştır. Bu amaçla kurulan Sacra Congregatio de Propaganda Fide (İnancı Yayma Cemaati) ise belli bir görüşü yaymak ve yerleştirmek için oluşturulan ilk özel kuruluş olarak bilinmektedir. Bu dönemlerde propaganda belirli kişilerin uyguladığı yüz yüze iletişim teknikleri ve söz sanatları ile yürütülmüştür (Brown, 1992, s.11; Bektaş, 2000, s.145; Akarcalı, 2003, s.1; Bernays, 2005, s.1).

18.yüzyıla kadar yalnızca kilise tarafından kullanılan propaganda terimi, 1789 Fransız Devrimi’yle birlikte siyasi propaganda şeklinde anılmaya başlanmıştır (Bektaş, 2000, s.146). Propagandanın siyasi hayatın içinde önemli bir yere gelmesi ise 19.yüzyılda ulus devletlerin oluşmasından sonraki sürece rastlamaktadır (Qualter, 1980, s.257). Bu noktada propaganda 18. yüzyılda baskı, basım ve yayımı içeren matbaa ile gerçekleştirilirken, 19.yüzyılda ise görsel ve işitsel kitle iletişim araçlarının gelişimine paralel olarak, farklı tekniklerin uygulandığı bir hareket biçimine dönüşmüştür (Çetin, 2014, s.250).

20.yüzyıl ise devletlerin ilk defa propaganda tekniklerini uluslararası alanda uygulama fırsatı buldukları dönem olmuştur. Bu bağlamda propagandanın kitlesellik kazanmasını sağlayan en önemli olaylar I. ve II. Dünya Savaşları olmuştur (Qualter, 1980, s.258). Bu dönemlerde özellikle modern propagandanın öncüleri olarak kabul edilen Adolf Hitler ve Hitlerin propaganda bakanı Dr. Joseph Goebbels, tarihte propagandaya damga vuran ve propagandanın günümüzdeki biçimini düşünen, uygulayan ve geliştirenler içerisinde en önemli isimler olmuşlardır (Erdoğan ve Alemdar, 2005, s.45).

Öte yandan Alman General Erich Ludendorff'un I. Dünya Savaşı sırasında "Artık savaşlar silahla değil sözcüklerle yapılıyor. Silahı değil sözü iyi kullanan savaşta da kazanır" şeklindeki sözü ile Hitler'in "Propaganda sayesinde iktidarı elimizde tuttuk, yine onun sayesinde dünyayı fethedeceğiz" şeklindeki açıklaması, Almanların propaganda savaşına verdiği önemi açıkça ortaya koymuştur. Nitekim Adolf Hitler II. Dünya Savaşı sürecini iyi yönetebilmek için ayrı bir propaganda bakanlığı bile kurmuştur (Domenach, 1961, s.7; Devran, 2015, s.85). Buna karşın diğer devletler de I. Dünya Savaşı'nda resmi propaganda örgütlerini oluşturmuştur. Bu bağlamda İngiltere Hükümeti savaş propagandasını yönetmek için Crewe House isimli bir ofis kurarken, ABD ise Committee on Public Information (Kamu Bilgilendirme Komitesi) olarak anılan bir örgüt kurmuştur (Mattelart, 2001, s.52).

Propaganda gerçek eylem sahasını ise II. Dünya Savaşı süresince bulmuştur. Bu noktada propagandayı yürüten devletler yoğun biçimde basın, radyo, hoparlör, film, afiş ve broşür gibi kitle iletişim araçlarını kullanmıştır. Propaganda ve kitle iletişim araçları ilişkisinin anlaşılması ve günümüze yansması anlamında dönüm noktası olan II.Dünya Savaşı, tarihsel süreçte dinsel gruplarla ilişkilendirilen propagandanın, siyasi ve ideolojik propagandaya net bir şekilde evrildiği olay olmuştur (Akarcalı, 2003, s.6-9). Ayrıca kullanılan yöntemler ve yarattığı etkiler nedeniyle propaganda terimi birçok ülke tarafından "psikolojik savaş"⁸ olarak da ifade edilmiştir (Finch, 2002, s.84).

Soğuk Savaş Dönemi'nde ise propaganda, Doğu ve Batı Bloğu ülkeleri arasında tam anlamıyla psikolojik savaşa dönüşmüştür (Speier, 1985, s.333). Karşıt

⁸ Psikolojik Savaş terimi, II.Dünya Savaşı'yla birlikte ortaya çıkmıştır. Devletlerin düşman grupları zihnen yıpratmak, moral ve motivasyonlarını bozmak, dirençlerini kırmak, tutum ve davranışlarını baskı altına almak amacıyla silahsız yöntemlerle icra ettikleri her türlü faaliyet "psikolojik savaş" olarak ifade edilmektedir (Tarhan, 2014, s.21).

taraflar ideolojilerini üstün kılmak, birbirlerini yıpratmak ve zayıflatmak amacıyla propagandayı etkili bir dış politika silahı olarak benimsemekten çekinmemiştir (Öymen, 2014, s.263). Bu çerçevede dönemin iki süper gücü ABD ve Sovyetler Birliği radyo, sinema, afiş ve broşür gibi araçları sıklıkla kullanmıştır. Ancak bu tarihten itibaren yaşanan savaşlar nedeniyle kötü izlenimler bırakan propaganda kavramı, devletler tarafından terkedilmiş⁹ ve bunun yerine kamu diplomasisi, halkla ilişkiler, reklam ve kampanya gibi kelimeler tercih edilmeye başlanmıştır. Nitekim değişen bu süreçte ülkeler propaganda faaliyetlerini resmi kurumlar vasıtasıyla sürdürmeye yönelmiştir. Bu doğrultuda Savaş Bilgilendirme Ofisi ve Birleşik Devletler Enformasyon Ajansı'nı kuran ABD, propaganda gücünü ve etki alanını oldukça genişletmiştir (Yağmurlu, 2007, s.24).

20.yüzyılın ikinci yarısında ise kitle iletişim araçlarının gelişimi ile propagandanın alanı ve niteliği de değişmiştir. Özellikle radyo, televizyon, bilgisayar, internet, fotoğraf, sinema, yeni baskı yöntemleri vb. teknoloji alanında çığır açan birçok yenilik, eskiden farklı olarak siyasi iktidarlara ve çeşitli gruplara, daha etkili propaganda yapmaları için fırsatlar sunmuştur. Bilimin sağladığı imkânlarla topluluklara yönelik propagandanın daha bütüncül, sistemli ve tutarlı bir hale geldiği kitlesel iletişim sürecinde, propagandanın dağıtım hızı ve etki kapasitesi artmıştır (Bektaş, 2000, s.149; Strateji Düşünce ve Analiz Merkezi, 2018, s.5). Bu gelişmeler neticesinde terör örgütlerinin de teknolojinin sunduğu imkânlardan en iyi şekilde yararlanma isteği ve bu doğrultuda medyayı bir propaganda aracı haline dönüştürmesi, terör-propaganda ilişkisinde kitle iletişim araçlarının rolünü açıkça ortaya çıkarmıştır.

Nitekim 20.yüzyılın son çeyreği itibariyle televizyon ve radyonun yaygınlık kazanması teröristleri bu araçlara yöneltmiş; isimlerini, amaçlarını, davalarını ve isteklerini duyurmak için teröristler medyayı istismar etmeye başlamıştır. Bu yeni dönemle birlikte teröristler sadece silahlı propaganda yapmakla kalmamış, aynı zamanda yaptıkları eylemlerin reklamını ve propagandasını medya sayesinde bütün dünyaya sergileme imkânı bulmuştur (Acar, 2012, s.106). Ancak teröristler henüz radyo ve televizyon gibi araçlara sahip olmadıkları için medyanın gücünden kısıtlı

⁹ Yaşanan savaşlardan sonra topluluklar üzerinde bıraktığı etkiler nedeniyle propaganda uygulamaları da uluslararası çapta yasaklanmıştır. Bu bağlamda Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 1966 yılında düzenlenen ve 1976 yılında yürürlüğe konulan, Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nin "Savaş Propagandası ve Düşmanlığı Savunma Yasağı" başlıklı 20.maddesinin 2.fikrasında "Ayrımcılığa, kin ve nefrete veya şiddete tahrik eden herhangi bir ulusal, ırksal veya dinsel düşmanlığın savunulması hukuk tarafından yasaklanır." şeklinde karar alınmıştır.

olarak yararlanabilmiştir. Dolayısıyla medyanın dikkatini çekmek için uçak kaçırma, suikast, rehin alma ve bombalama gibi ses getirecek eylemlere yönelinmiştir (Kazan, 2016, s.117). Böylelikle saldırılarının dünya televizyonlarında yayınlanmasını ve dolaylı bir şekilde propagandalarının yapılmasını bekleyen teröristler, IV.Bölüm’de değinileceği üzere bu stratejide büyük oranda da başarılı olmuşlardır.

Burada şunu belirtmek gerekir ki terör-propaganda ilişkisi tarihsel süreçte çok eski dönemlere rastlamaktadır. Bu bağlamda tarihte terörü ilk uygulayan grupların da propaganda mahiyetinde etkinlikleri söz konusu olmuştur. Örnek olarak 11.yüzyılda ortaya çıkan Haşhaşiler ve onların ilk liderlerinden biri olan Hasan Sabbah, haşhaş bitkisinin uyuşturucu ve keyif uyandırıcı etkisini müritleri üzerinde uygulayarak, bu yöntemle üyelerini intihar saldırılarına ve suikastlere hazırlamış ve cennet vaatleriyle onları kandırarak, kendisine itaat ettirmiştir. Bir tür beyin (kontrolü) yıkama tekniği olarak ifade edilen bu yöntem (Tarhan, 2014, s.61) terör gruplarınca illegal yöntemler benimsenerek gerçekleştirilen propagandanın en dikkat çekici uygulamalarından biri olmuştur. Benzer şekilde günümüzde de terör örgütlerinin üyelerini canlı bomba eylemlerine uyuşturucu, cesaret verici vb. haplarla hazırladıkları bilinmektedir (Çeşme, 2011, s.254).

Bunun dışında 7.yüzyılda ilk terör hareketi olarak bilinen Sicariiler’in suikast yöntemlerinde, 1793-1794 Fransız İhtilali Dönemi’nde Jakobenlerin uyguladıkları sistematik devlet teröründe ve 1870’li yıllarda Narodnaya Volya (Halkın İradesi) isimli grubun suikastlerinde, şiddet içeren propaganda yöntemlerine başvurulmuştur. Anarşist Dalga olarak adlandırılan 1880-1915 arası dönemde ise teröristlerin devlet yöneticilerine saldırıları, terörizmin “eylem propagandası” olarak ifade edilmesinde etkili olmuştur (Schmid, 2004b, s.69; Acar, 2012, s.103). Bir bakıma duvar yazıları, bildiri dağıtma, sözlü propaganda ve diğer kitle iletişim araçlarının ötesinde şiddetin kendisi de bir propaganda işlevi görmeye başlamıştır (Alptekin, 2018, s.116).

Özetlemek gerekirse, terörizm-propaganda ilişkisi tarihin eski dönemlerine rastlamasına karşın bir “etkileşim” olarak kitle iletişim araçlarının gelişmesiyle belirgin bir nitelik kazanmıştır. Buna göre tarihsel süreçte devamlı olarak “silahlı propaganda” yöntemine başvuran teröristler, kitle iletişim araçlarının ortaya çıkışıyla birlikte eylemlerinin “görsel propagandasını” da yaparak, daha etkili olmaya başlamıştır. Bir bakıma her iki propaganda yöntemi, birbirlerini tamamlamak için kullanılmıştır. Bu özellikleriyle terörizm ise başlı başına bir propaganda faaliyetine

dönüşmüştür. Çünkü teröristlerin bütün girişimlerinin korku salma ve kendi görüşlerini zorla kabul ettirme amacıyla yapılması, terörizm ve propaganda arasında nitelikleri bakımından bir bağ oluşturmuştur. Nihayetinde propaganda, terörizmin en etkili silahlarından biri haline gelmiştir. Nitekim günümüzde propaganda kavramının terör örgütlerinin başvurdukları eylemleri ve bu eylemlerin türlerini nitelemek için sıklıkla tercih edildiği görülmektedir. Propagandanın kapsam ve içerik bakımından değiştiği bu ortamda, propaganda kavramıyla ilgili olarak yapılan tanımlamalara değinmek yerinde olacaktır.

2.2. Propagandanın Tanımı

Güncel Türkçe Sözlük'te propaganda; “Bir öğreti, düşünce veya inancı başkalarına tanıtmak, benimsetmek ve yaymak amacıyla söz, yazı vb. yollarla gerçekleştirilen çalışma, yaymaca” şeklinde tanımlanmıştır (<https://sozluk.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 21.03.2018). Oxford sözlüğünde ise propaganda; “Belirli bir doktrin veya uygulamanın yayılması için gerçekleştirilen herhangi bir örgütlü, düzenli program ya da uyumlu hareket” olarak kaleme alınmıştır (Bernays, 2005, s.2).

Propaganda kavramıyla ilgili olarak ilk tanımlamalardan birini yapan Laswell (1938, s.9) propagandayı; “Önemli semboller, hikayeler, söylentiler, haberler, resimler veya sosyal iletişimin diğer biçimleri tarafından düşüncelerin kontrol altına alınması” biçiminde açıklamıştır. Propaganda alanında çalışmalarıyla bilinen Qualter (1980, s.279) ise propagandayı;

Bir bireyin veya grubun başka bireylerin veya grupların tutumlarını belirleyip biçimlendirmek, kontrol altına almak veya değiştirmek için haberleşme araçlarından yararlanarak, bu bireylerin veya grupların tepkilerinin kendi amaçlarına uygun tepkiler şeklinde olacağını umarak giriştikleri bilinçli bir faaliyet olarak ifade etmiştir.

Domenach (1961, s.13)'e göre propaganda; “Halk etkârını tesir altında bırakmak ve idare etmek amacı ile yapılan bir harekettir.” Başka bir tanımda ise propaganda; “Telkin ve ilgili psikolojik teknikler vasıtasıyla fikirleri ve değerleri değiştirme ve neticede de kararlaştırılmış bir çizgiye paralel olarak davranışları değiştirmek amacıyla sembollerin (...) planlı ve sistematik olarak kullanılmasıdır.” (Brown, 1992, s.23).

Bektaş (2000, s.153) propagandayı; “(...) gerçek, yarı gerçek, ya da yalan bilgiler yaymada simgeler aracılığıyla bireylerin, grupların inançlarını, tutumlarını ya da eylemlerini etkileme yönünde sistemli gayretlerin tümüne verilen isim” olarak tanımlarken, Tarhan (2014, s.34) ise “Bir topluluğun düşüncelerini, duygularını,

davranışlarını, tavır ve hareketlerini etki altında tutmak ve onları değiştirmek amacıyla yayınlanan bilgi, belge, doktrin ve görüşler” olarak aktarmıştır.

Günümüz itibarıyla propaganda çağrıştırdığı anlam bakımından birçok kişi tarafından olumsuz ifadelerle tanımlanmaktadır (Akarcalı, 2003, s.17). Örnek olarak propaganda ve iletişim çalışmalarıyla bilinen Leonard William Doob (1972, s.304) propagandanın kişinin öz haklarına yönelik bir saldırı olduğunu ve başkalarının tutumlarının ve davranışlarının değiştirilmesi amacıyla yapıldığı için doğrudan olumsuz bir anlam taşıdığını ileri sürmektedir. Buna benzer şekilde Jowett ve O'Donnell (2012, s.2)'in yaptıkları ortak bir çalışmada propaganda teriminin “yalanlar, çarpıtma, aldatma, manipülasyon, zihin kontrolü, psikolojik savaş, beyin yıkama ve palavra” gibi olumsuz anlam çağrıştıran kelimelerle birlikte sıklıkla kullanıldığı belirtilmiştir.

Öte yandan günümüzde propaganda teriminin yumuşatılarak kullanıldığı da gözlemlenmektedir. Buna göre çoğunlukla siyasi diplomasi, kamu diplomasisi, halkla ilişkiler, yumuşak güç¹⁰ gibi ifadeleri tercih eden ülkeler, propaganda merkezli politikalarını gerek medya gerekse iç ve dış temsilcilikler yardımıyla sürdürmeye devam etmektedir (Alan, 2015, s.84). Ayrıca son dönemlerde psikolojik operasyon, algı operasyonu ve algı yönetimi gibi terimlerin de propaganda kavramına yakın bir anlamda kullandığı bilinmektedir (Strateji Düşünce ve Analiz Merkezi, 2018, s.5).

Propaganda uygulamalarının terör örgütlerince devletlere karşı etkili biçimde kullanılması, devletleri de ulusal çapta bazı önlemler almaya itmiştir. Bu bağlamda birçok ülke terör propagandasını suç olarak kabul etmiş ve yasaklamıştır. Örnek olarak TMK'nın “Terör örgütleri” başlıklı 7.maddesinin 2.fıkrasında “Terör örgütünün; cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini meşru gösterecek veya övecek ya da bu yöntemlere başvurmayı teşvik edecek şekilde propagandasını yapan (...)” kişilerin cezalandırılacağı ve bu suçun “basın ve yayın yolu işlenmesi halinde” ise cezanın artacağı kararlaştırılmıştır.¹¹ 2.fıkranın devamında ise;

b) Toplantı ve gösteri yürüyüşü sırasında gerçekleşirse dahi, terör örgütünün üyesi veya destekçisi olduğunu belli edecek şekilde;

1)Örgüte ait amblem, resim veya işaretlerin asılması ya da taşınması,

2) slogan atılması,

¹⁰ “Yumuşak Güç” terimi 1990 yılında Josep Nye tarafından “sert güç” (hard power) kavramına yeni bir alternatif getirmek üzere ortaya atılmıştır. Buna göre yumuşak güç (soft power) “bir kişinin istediği sonucu elde etmesi için şiddete ve güce başvurmadan başkasının davranışlarını etkileme yeteneği” olarak tanımlanmaktadır (Nye, 2008, s.94).

¹¹ Benzer nitelikteki bir karar 2004 yılında kabul edilen 5237 sayılı “Türk Ceza Kanunu (TCK)”nın 220.maddesinin 8.fıkrasında da yer almaktadır.

- 3) ses cihazları ile yayın yapılması,
- 4) terör örgütüne ait amblem, resim veya işaretlerin üzerinde bulunduğu üniformanın giyilmesi durumunda ceza verileceği belirtilmiştir.

İngiltere’de ise 2006 yılında kabul edilen terör yasasının 1.bölümünde terör propagandası “terörizme teşvik” suçu olarak ele alınmış ve kesin hükümlerle yasaklanmıştır. Bu bağlamda “Halkın terör eylemlerine doğrudan veya dolaylı bir şekilde teşvik edilmesini ve kışkırtılmasını sağlamak için açıklamalar yapmak veya geçmişte ve günümüzde yaşanmış terör eylemlerinde suçluları övmek ve yüceltmek” terör propagandası suçu olarak kabul edilmiştir (Terrorism Act, 2006).

Bu bilgiler ışığında terörizm propagandasının devletlerin güvenliği ve toplumların huzuru açısından önemli olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla terörün etkinlik kazanmaması ve amacına ulaşmaması için her türlü propagandayla mücadele edilmesi de zaruridir. Terör örgütlerinin propaganda tekniklerine ve başvurdukları yöntemlere ileride yer vermekle birlikte, bu bölümde propagandanın ve propagandacının amaçlarına ve özelliklerine değinmek faydalı olacaktır.

2.3. Propagandanın Amaçları ve Özellikleri

Propaganda, genel olarak belirli bir duyguyu veya düşüncüyü aşlamak olarak tanımlanan, telkine ve ikna etme sürecine dayanmaktadır (Brown, 1992, s.31). Bu süreçte propaganda toplumsal grupların veya bireylerin davranışlarını kontrol etmek, fikirlerini değiştirmek veya biçimlendirmek üzere aşılama ve ikna yöntemlerinin kullanıldığı bilinçli bir girişim olarak yorumlanmaktadır. İnsanlar ise kendilerine yönelen bu hareketin bir propaganda girişimi olduğunu çoğunlukla anlayamamaktadır. Çünkü propaganda kendisini hissettirmeden, gizlilik içerisinde insanların duygu ve düşüncelerinin içerisine sirayet etmektedir (Qualter, 1980, s.178-280).

Propaganda, önceden planlanmış olan bir amacı gerçekleştirmeye yönelik uygulanmaktadır. Planlamadan yoksun ve yöntemi belli olmayan bir propagandanın başarıya ulaşması mümkün değildir. Bu yüzden propagandanın her daim bir amacı, hedefi ve yöntemi bulunmaktadır (Çetin, 2014, s.239-240). Bu doğrultuda propagandacı gerek yüz yüze iletişim yöntemiyle gerekse de görsel ve yazılı kitle iletişim araçlarına başvurarak, bireylerin veya kitlelerin kendisinin düşündüğü gibi düşünmesini sağlamaya çalışır (Qualter, 1980, s.267). Bu özellikleriyle propaganda bir etkileme ve tesir altına alma sanatı olarak açıklanabilir (Çetin, 2014, s.243).

Propagandanın birincil kaynağı ve hedefi insandır. Bu yüzden propaganda, temel hareket noktasını psikolojik ve sosyolojik olgulardan alan bir teknik olarak yorumlanmaktadır (Akarcalı, 2003, s.4). Propagandanın psikolojik etki gücünün en temel örneklerinden biri ise 1950-1953 yıllarında Kore Savaşı'nda görülmüştür. Savaşta Çinliler ele geçirdikleri esirlere fikir aşılama olarak da ifade edilen “beyin yıkama” metodlarını uygulayarak, esirleri adeta kendi ülkelerine düşman askerlere çevirmiştir (Brown, 1978, s.225-226).

Toplumsal açıdan bakıldığında propagandanın başarılı olabilmesi için seçilecek konuların hedef kitlenin yapısına uygun olması gerekmektedir. Bu süreçte propaganda planlayıcıları, hedef grubun kültürel özelliklerini ve psikolojik zayıflıklarını önceden araştırarak, onlara farklı bir seçenek sunmaksızın kendi isteklerini kabul ettirmek istemektedir (Kazancı, 1980, s.26; Geçikli, 1999, s.268; Tarhan, 2014, s.46). Bunu etkili kılabilmek için propagandayı sürdüreceği kişi, toplum içerisinde sevilen ve sayılan kişilerden seçilmektedir. Bu durum hedef kitlenin propagandaya inanması ve güvenmesi açısından önem arz etmektedir (Akarcalı, 2003, s.75).

Propaganda bir iletişim ve halkla ilişkiler süreci olarak görülmektedir. Bir kaynaktan başka bir hedefe yöneltilen bu iletişim sürecinde, bir noktada propagandayı “yapan” bir kimse mevcutken, diğer noktada ise “etkilenen” hedef kişi veya gruplar bulunmaktadır (Barut, 2002, s.216-217). Bu sürecin başarıya ulaşması ise propagandanın süreklilik arz etmesine bağlıdır. Bu yüzden propagandacı aynı konuyu defalarca gündeme getirerek, bireylerin zihninde yer edinmesini ister (Bektaş, 2000, s.175). Nitekim bir fikri kabul ettirmenin en etkili yöntemlerinden biri mesajın defalarca tekrarlanmasıdır (İnceoğlu, 1985, s.77). Böylelikle propaganda, çoğu zaman bir slogan veya sembolün kullanılmasıyla bile aktif hale gelebilmektedir (Domenach, 1961, s.58-59).

Propagandacı, toplumda kolay kışkırtılabilecek kesimleri hedef alır. Özellikle ideolojik farklılık taşıyan yapılar nezdinde, devlete karşı nefret duygusu geliştirme sıklıkla başvurulan bir yöntemdir. Keza kitlesel propagandaların çoğu dini ve milli kışkırtmalara, toplumun ruh haline ve bireylerin baskın duygularına yönelik gerçekleştirilmektedir (Bektaş, 2000, s.168). Bu tür konularda topluma bazı şeylerin asla değişmeyeceği algısını aşılama çalışan propagandacı (İnceoğlu, 1985, s.79) bireyleri karamsarlığa ve ümitsizliğe sevk ederek, kendi isteği doğrultusunda onların tepkilerini yönlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu nitelikleriyle propagandacı, kişilerin

zihnini ve algısını baskı altında tutabilecek bir niteliğe sahiptir (Kazancı, 1980, s.26-27).

Propagandacının en önemli özelliklerinden biri yalanı içselleştirmesidir. Çeşitli hikayeler uydurmak, olayları büyüterek yansıtmak, dedikodular yaratmak, inkâr etmek, karalama kampanyaları sürdürmek ve gerçekleri çarpıtarak anlatmak, en çok benimsenen tekniklerdir (Domenach, 1961, s.61; Bektaş, 2000, s.168). Propagandacı yalanı ortaya çıktığında ise hatalarını ya da uyguladığı şiddeti düşmana yükleyerek, karşı tarafın kendisine başka bir seçenek bırakmadığı için şiddete başvurmak zorunda kaldığını ifade etmeye çalışır (Aziz, 2017, s.63).

Propaganda yayılma gücünü bireylerin üye oldukları topluluklardan, örgütlerden veya halkın katılım sağladığı gösteriler, mitingler ve toplantılardan almaktadır (Bektaş, 2000, s.176). Bu tür faaliyetlerde bayraklar, sancaklar, amblemler, semboller, pankartlar, söylevler ve çalan şarkılar ile propagandaya bir ivme kazandırılmaktadır (Aziz, 2017, s.65-66). Ayrıca propagandacı işine yarayabilecek geçmişteki bir zaferi, bir efsaneyi veya geleneksel bir düşmanlığı örnek göstererek, söylemleri ve hareketleriyle kitlelerin ilgisini çekmeye ve sempati kazanmaya çalışmaktadır (Akarcalı, 2003, s.27).

Propaganda ve propagandacının sahip olduğu bu özellikler bilimsel çalışmalarda genellikle siyasi aktörlere özgü, onlarla bağdaşmış bir takım nitelikler olarak ele alınmaktadır. Ancak belirtilen özellikleri ve amaçları yalnızca bu oluşumlara atfetmek yanlış olacaktır. Bu bağlamda çalışmanın özellikle II. ve III.Bölüm'leri analiz edildiğinde, teröristlerin de propaganda sürecinde benzer uygulamalara ve yöntemlere başvurdukları anlaşılacaktır.

2.4. Propaganda Teknikleri

Literatürde propaganda teknikleri, ABD'nin 1937 yılında kurduğu Propaganda Analiz Enstitüsü tarafından yayınlanan *The Fine Art of Propaganda* isimli kitapta yer aldığı şekliyle “yedi” ayrı yöntemle¹² (*ad takma, gösterişli genelleme, transfer, tanıklık, halktan biri, kağıt derme, herkes yapıyor*) kaleme alınmaktadır (Bektaş, 2000, s.165-167). Dolayısıyla çalışmanın bu bölümü, enstitünün propaganda tekniklerinden ilham alınarak, günümüzde terör örgütlerinin benimsedikleri örnek propaganda

¹² Teknikler hakkında detaylı bilgi için bkz. Geçikli, 1999, s.273-274; Bektaş, 2000, s.165-167; Strateji Düşünce ve Analiz Merkezi, 2018, s.12-14.

tekniklerine uyarlanarak oluşturulacaktır. Ayrıca bazı teknikler isimleri düzenlenerek ve eklemeler yapılarak incelenecektir.¹³

(i) *İsim Takma*: Teröristler, destekçilerinin sempatisini toplamak, dost-düşman algısı oluşturmak, hedef toplumun veya kurumların bazı terimlerden çekinmesini ve rahatsızlık duymasını sağlamak için isim takma tekniğini kullanmaktadır. Örnek olarak PKK terör örgütü ve yandaşları, faaliyette buldukları bölgenin Türkçe karşılıklarının yerine yerel dilden isimler seçerek, “Amed”, “Botan”, “Dersim”, “Serhad” vb. etnik özel kavramları tercih etmekte ve bu yerleri “eyalet” olarak dile getirmektedir. Böylelikle yöre halkı ve kendilerini destekleyen diğer kesimlerle duygusal bir bağ kurmak istenmektedir. Ayrıca terör örgütü, devleti ve güvenlik görevlilerini itici göstermek adına “TC (Türkiye Cumhuriyeti) askeri”, “TC devleti” ve “İşgalci Türk ordusu” gibi söylemleri de benimsemektedir. Bunlara ilave olarak PKK, hedef toplum üzerinde korku oluşturmak ve sözde davasını meşru göstermek için kendisini “gerilla” olarak yansıtmaktadır. Örgütün bu noktadaki temel stratejisi ise devletin otoritesine karşı çıktığını göstermek ve bölücü nitelikte bir psikolojik savaş yürütmektir (Eker, 2006, s.175-176). Terör örgütünün düşman nitelemesi yapmak için faşist, sömürgeci, iş birlikçi, emperyalist devletler gibi ifadeler kullandığı da gözlemlenmektedir (Demir, 2018, s.71). İsim takma tekniğini dost-düşman algısı yaratmak için en çok tercih eden örgütlerden biri DEAŞ’tır. Özellikle Müslüman olmayan Batı toplumlarını hedef göstermek için örgütün yazılı propaganda araçlarında kâfir, münafık, müşrik, mürted, putperest vb. terimlere ağırlık verilmektedir (Korkmaz, 2016, s.16).

(ii) *Gösterişli Kalıplar Kullanma*: Teröristler kendi ideolojilerine veya dini görüşlerine olumlu bir izlenim kazandırabilecek bir takım slogan, söylem ve örgütle özdeşleşmiş politik jargonları sürekli bir biçimde tekrarlayarak, propaganda yapmaktadır. Örnek olarak PKK, marksist terimler çerçevesinde sosyalizm, devrim, işçi sınıfı, emekçi, halkların kardeşliği, direniş vb. ifadeleri tercih etmektedir (Demir, 2018, s.71). DEAŞ ise dergilerinde hilafetin dönüşü, hicrete çağrı, ümmet, cihat, şehadet, biat, şeriat gibi dini içerikli kavramları ve söylemleri kaleme almaktadır (Göksun ve Salih, 2018, s.43).

¹³ Bu kısımda “Kağıt Derme” tekniğine konu kapsamında değerlendirilmediği için yer verilmemiştir. “Kahramanlaştırma” tekniği ise yazar tarafından sonradan eklenmiştir.

(iii) *Sembol Kullanma*: Terör örgütlerinin birçoğu örgütsel yapılarını resmetmesi için belirli renkleri ve sembolleri içeren bayrak ve flamalar oluşturmaktadır. Teröristler bu teknikle, tüm toplumlara resmi bir oluşum imajı vermeyi amaçlamaktadır. Örnek olarak PKK terör örgütü sempatanlarının Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde yaptıkları toplantı, miting, yürüyüş, konser vb. organizasyonlarda, bu sembolleri propaganda maksadıyla taşıdıkları gözlemlenmektedir.

(iv) *Tanık Gösterme*: Teröristler, ideolojilerine yakın buldukları, tarihte iz bırakmış ve sempatiyle bakılan siyasi liderleri, dini sembolleri ve örgütle özdeşleşmiş kişileri araçsallaştırarak, kullanma eğilimindedir. Örnek olarak PKK, terör örgütünün elebaşı olan Abdullah Öcalan'ın görüşlerine atıf yaparken, DHKP-C (Devrimci Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi) ise Lenin, Stalin, Mao, Guavera gibi Marksist hareketin önemli temsilcilerinin faaliyetlerine yer vererek, destek toplama peşindedir (Işık, 2013, s.256-257). DEAŞ ve El-Kaide gibi dini motivasyonlu terör örgütleri ise gerek Hz.Muhahmmmed'in hadislerini gerekse de Kur'an-ı Kerim'de yer alan ayetleri saptırarak¹⁴ eylemlerini meşrulaştırmak istemektedir (Türkoğlu, 2017, s.177).

(v) *Halktan Biri*: Teröristler halkın desteğini almak ve ilgi uyandırmak adına kendilerini halktan biriymiş gibi göstermeye çabalamaktadır. Bunun için görsel medya devreye sokularak, teröristlerin dağdaki günlük yaşamlarından kareler paylaşmakta ve izleyenler nezdinde bir sevimlileştirme, sempati toplama ve hayranlık havası oluşturma düşüncesi planlanmaktadır. Örnek olarak PKK terör örgütü, hazırladığı belgesel ve videolar ile örgüt üyelerininin doğasever, hayvansever, halaysever, müziksever, yaşlısever, çocuksever, eğitimsever ve barışsever olduklarını kanıtlamaya yönelik bir yöntem benimsemektedir (Demir, 2018, s.73).

(vi) *Kahramanlaştırma*: Terör örgütleri için mevcut veya ölen üyeleri üzerinden bir kahramanlaştırma politikası yürütmek, örgüt mensuplarının motivasyonun artmasında ve yeni üyeler kazanılmasında önem arz etmektedir. Örnek olarak PKK terör örgütü üyelerini cesaretlik ve kahramanlıkla bağdaştırarak, “gerilla” ve “şehitlik” gibi kavramları ön plana çıkarmaktadır. Ayrıca örgüt mensupları dağlarda zor koşullarda yaşayan ancak davaları uğruna ölümü göze almış “devrim şehitleri” olarak kutsallaştırılmaktadır (Demir, 2018, s.71). Bir başka örnekte ise Fransa'da

¹⁴ DEAŞ terör örgütünün yayınladığı Konstantiniyye Dergisi'nde atıf yaptığı belirli ayet ve surelere ilişkin inceleme için bkz. Korkmaz, 2016, s.17-18.

mizah dergisi olarak bilinen Charlie Hebdo isimli dergiye, Hz. Muhammed'e ait karikatürler yayınladığı gerekçesiyle, 2015 yılında El-Kaide tarafından yapılan terör saldırısından sonra DEAŞ terör örgütü, resmi radyolarından saldırganları Peygamber'in intikamını alan cihatçı kahramanlar olarak anmış ve teröristleri yücelterek, isimlerini duyurmuştur (Awan, 2017, s.10).

(vii) *Evenselleştirme*: Teröristler için şiddeti meşrulaştırmanın en etkili yöntemlerinden biri saldırılarını basitleştirmektir. Bunun için kendi mücadelelerine benzer biçimdeki tarihten olaylar referans gösterilerek “herkes yapıyor” algısı oluşturmak ve şiddeti evrenselleştirmek, bu tekniğin temel stratejisidir. Örnek olarak PKK terör örgütü, geçmişte siyasi otoritelere başkaldırmış silahlı sol örgütlerin ve devrimci grupların faaliyetlerine atıf yaparak, terörü normalleştirmeye çabalamaktadır (Alptekin, 2018, s.150). Ayrıca PKK eylemlerinin barış, kardeşlik, adalet, demokrasi, insan hakları ve özgürlük için gerekli olduğuna vurgu yaparak, başka çareleri olmadığı için şiddet kullandıklarını aşılamaya çalışmaktadır (Demir, 2018).

2.5. Propagandanın Türleri

Propagandanın birçok türü bulunmakla birlikte bu bölümde terör-propaganda konusuyla bağlantılı olduğu için yalnızca beyaz, kara, karşı, kışkırtıcı ve silahlı propaganda türlerine yer verilecektir.

2.5.1. Beyaz (Açık) Propaganda

Beyaz propaganda resmi, güvenilir ve kolayca ulaşılabilir olan kaynaklara dayanarak, doğru bilginin aktarılması yoluyla gerçekleştirilir. Öncelikli amacı, doğru bilgi sayesinde hedef grubun güvenini kazanmaktır (Jowett ve O'Donnell, 2012, s.17). Beyaz propagandanın aracı ise haberlerdir. Karşıt görüşlerin fikirlerini çürüterek ve eksik yanlarını haber malzemesi yaparak, mevcut desteğin zayıflatılması planlanır. Bu propagandanın başarıya ulaşması için sistematik bir biçimde tekrarlanması gerekir (Tarhan, 2014, s.35). Ayrıca inandırıcılığını arttırmak için kanaat önderlerinin görüşlerine de yer verilir. Her ne kadar masum ve gerçekçi bir propaganda yöntemi olsa da ikna sürecinin en temel yöntemlerinden biri olarak kabul edilmektedir (Çetin, 2014, s.242).

Öte yandan beyaz propagandada yalan bilgiye ve karalamaya yer verilmez. Aksi durumda haber içeriğinden duyulan bir güvensizlik, propagandanın başarısız sonuçlanmasına neden olur. Resmi kuruluşların internet sitelerinden yapılan

açıklamalar, beyaz propagandaya örnek gösterilebilir (Erkiş ve Summak, 2011, s.301). Aynı zamanda ulusal kutlamalar, uluslararası spor yarışmaları, tatbikatlar vb. etkinliklerde beyaz propaganda güç gösterisi olarak kullanılabilir. Beyaz propagandanın tarihteki en önemli örneği ise II. Dünya Savaşı'ndan sonra barış zamanında “Moskova Radyosu” ve “Amerika'nın Sesi” radyolarında, düşman gruplarına yönelik propaganda amaçlı olarak yapılan yayınlardır (Jowett ve O'Donnell, 2012, s.17).

Beyaz propaganda günümüzde terör örgütlerinin de sıklıkla başvurduğu bir propaganda yöntemidir. Özellikle El-Kaide, DEAŞ ve PKK gibi televizyon ve radyo kanallarına sahip olan örgütler, her türlü haberi açık bir biçimde gizlemeksizin paylaşmaktadır. Ayrıca örgüt liderlerinin görüşleri, alınan kararlar ve bildirimler de ekranlardan duyurularak, bu faaliyetlere resmi bir görünüm kazandırılması ve inandırıcılıklarının artırılması hedeflenmektedir. Benzer şekilde örgüte ait internet sitelerinde ve sosyal medya hesaplarında düzenlenen saldırılar, görüntü destekli olarak aktarılmakta ve gerçek oldukları ispatlanmaya çalışılmaktadır.

2.5.2. Kara Propaganda

Kara propaganda, beyaz propagandanın tam tersidir. Kaynağın gizliliği esastır. Kaynak gizli kaldıkça propagandanın başarı ihtimali de artar. Kaynak ortaya çıktığında ise her türlü sorumluluk reddedilir. Bu sebeple olumsuz bir duruma önceden hazırlıklı olunur. Bu yöntemde yalan, aldatmaca, entrika, abartma, iftira ve sahte deliller kullanılarak, var olmayan her şey gerçekmiş gibi gösterilmektedir. Her türlü konunun hedef alınabileceği bu propaganda yönteminde, ahlaki ve vicdani sorumluluk gözetilmez. Düşmanı karalamak, bölmek, toplumsal çatışma çıkarmak, korku ve huzursuzluk yaratmak, bölgesel düzeni tehdit etmek ve dengeleri bozmak temel amaçtır (Tarhan, 2014, s.38-39).

Kara propagandanın tarihteki en temel örneklerinden biri II. Dünya Savaşı'nda İngilizler ve Almanlar arasında yaşanmıştır. Aynı zamanda “Radyo Savaşları”, “Radyonun Altın Yılları” ve “Parazit Savaşları” olarak da ifade edilen bu dönemde, ülkeler birbirlerinin radyo vericilerini karıştırmak amacıyla sürekli bir girişimde bulunmuştur (Kuruoğlu, 2006, s.43). Ayrıca İngilizler ünlü aktörlere BBC (British Broadcasting Company) aracılığıyla propaganda içerikli konuşmalar yaptırırken, Hitler ise devam eden savaş hakkında, savaşı İngilizlerin kaybettikleri yönünde İngiliz halkını endişeye düşürecek, gerçekdışı bilgiler içeren radyo yayınları yapmıştır

(Öymen, 2014, s.207-208). İngilizler ise buna karşılık olarak, Alman uçaklarının düşürüldüğünü ve kaybolduğunu radyo ve basın aracılığıyla duyurarak, Alman askerleri ve toplumu üzerinde bir korku havası yaratmayı amaçlamıştır. Nitekim daha sonradan tarafların ileri sürdükleri çoğu iddianın abartılı ve doğru olmadığı ortaya çıkmıştır (Qualter, 1980, s.275).

Kara propaganda terör örgütlerinin en çok başvurdukları yöntemlerden biridir. Bunun için televizyonlar, gazeteler ve internet siteleri etkin bir şekilde kullanılır. Yalan, çarpıtma, abartma ve büyütme dayalı bilgi kirliliği içeren söylemler görüntülerle desteklenerek, iktidar üzerinde baskı oluşturmak ve güvenlik güçleri karalanmak istenmektedir. Güncel bir örnekle tasnif etmek gerekirse, 20 Ocak 2018 tarihinde Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) tarafından sınır güvenliğinin sağlanması ve terör unsurlarının bölgeden temizlenmesi amacıyla, Suriye'nin Afrin bölgesine yönelik başlatılan Zeytin Dalı Harekâtı (ZDH) süresince, PKK ve bağlantılı olduğu PYD (Partiya Yekîtiya Demokrat) ve YPG (Halkçı Koruma Birlikleri) terör örgütlerinin aktif ve pasif destekçileri, sosyal medya vasıtasıyla TSK'nın sivillere yönelik saldırılar yaptığını ileri süren bir takım görüntüler paylaşmıştır. Ancak paylaşılan fotoğrafların eski tarihlerden ve farklı ülkelerde gerçekleşen olaylara ait olduğu ortaya çıkarılmıştır.¹⁵ Buna benzer birçok girişim TSK tarafından tespit edilerek, terör örgütünün uyguladığı kara propagandalar çürütülmüştür. PKK ve benzer oluşumların bu yöneme başvurularındaki temel strateji; Türkiye'yi saldırgan ve insan haklarını ihlal eden bir ülke olarak yansıtip, uluslararası ortamın buna tepki göstermesini sağlamak ve kendilerine destek bulmaktır.

2.5.3. Karşı Propaganda

Karşı propaganda isminden de anlaşılacağı üzere, düşman tarafın propagandasının yalan olduğunu ortaya çıkarmak ve onu bertaraf etmek üzere uygulanan bir propaganda yöntemidir (Tarhan, 2014, s.49). Karşı propaganda, terörle mücadele eden devletler açısından önem taşımaktadır. Buna göre teröristlerin yaptığı her türlü propagandaya devlet kurumlarının karşılık vererek, halkın bu faaliyetlerden olumsuz etkilenmesini önlemesi gerekir (Çeşme, 2011, s.151). Buna ek olarak, terörle mücadele yöntemlerine yönelik yapılan kara propaganda girişimlerinin ortaya

¹⁵ Zeytin Dalı Harekâtı'na yönelik PKK ve PYD'nin sosyal medya üzerinden yaptığı kara propagandaların çürütülmesine dair haber için bkz. <http://www.trthaber.com/haber/gundem/sosyal-medyada-zeytin-dali-harekatina-kara-propaganda-347245.html>, Erişim Tarihi: 16.07.2018.

çıkarılması, güvenlik güçleri üzerinde oluşabilecek baskıların engellenmesi açısından da şarttır. Bu yüzden kara propaganda tespit edildikten hemen sonra, yalana dayalı içeriklerin gerçek kaynaklarına ulaşarak, resmi kaynakların bunları paylaşması ve kamuoyunu aydınlatması zaruridir.

2.5.4. Kışkırtıcı Propaganda

Teröristlerin en temel amaçlarından biri, hedef toplum içerisinde çatışmalar ve karışıklıklar çıkararak, ülkeyi bölmektir. Bilhassa etnik/bölücü niteliğe sahip terör grupları, toplumun belirli bir bölümünü devlete karşı kışkırtmak ve tahrik etmek için bu yöneme başvurmaktadır. Bu bağlamda Türkiye özelinde değerlendirildiğinde PKK terör örgütü, Güneydoğu ve Doğu Anadolu'da bulunan yöre halklarına Kürtlerin sömürüldüğünü, ezildiğini, haksızlığa uğratıldığını ve ötekileştirildiğini ileri sürerek, vatandaşların algılarını yönetmeye çabalamakta ve onları baskı altına almaya çalışmaktadır. PKK bu stratejiyle; halkı devlete karşı harekete geçirmek ve iç savaş çıkartmak suretiyle, nihai amacı olan toprak koparma düşüncesine ulaşmak istemektedir (Bal, 2003, s.162-163; Acar, 2012, s.194).

2.5.5. Silahlı Propaganda

Geçmişten günümüze terör örgütlerinin en çok başvurdukları yöntem silahlı propagandalardır. Uçak kaçırma, intihar saldırıları, bombalama, suikast gibi her türlü şiddet içeren faaliyet, silahlı propaganda olarak yorumlanmaktadır. Teröristler bu yöntemle varlıklarını tüm dünyaya duyurmak, güçlü olduklarını ispat etmek, devletin otoritesini sarsmak, üyelerine moral vermek ve halkı korkutarak, sindirmeyi amaçlamaktadır. Teröristler saldırılardan hemen sonra ise gerek kendi medya organlarını kullanarak gerekse de ulusal veya uluslararası medya kuruluşlarından yararlanarak, bu saldırıları tüm dünyaya duyurmayı ve ses getirmeyi hedeflemektedir (Tarhan, 2014, s.306).

Propaganda tekniklerinden ve türlerinden anlaşılacağı üzere, terör örgütlerinin bütün faaliyetlerinde doğrudan veya dolaylı bir şekilde kitle iletişim araçlarından faydalandıkları görülmektedir. Dolayısıyla kitle iletişim araçları, teröristlerin propagandalarını sürdürmesi açısından hayati bir role sahiptir. Buradan hareketle çalışmanın devamında, kitle iletişim araçlarının propaganda açısından önemine değinmek, terör-propaganda ve terör-medya etkileşimini anlamak açısından yararlı olacaktır.

2.6. Modern Bir Propaganda Aracı Olarak Medya (Kitle İletişim Araçları)

Propaganda-kitle iletişim araçları ilişkisinin anlaşılması açısından daha önceden bahsedilen I. ve II. Dünya Savaşları dönüm noktaları olmuştur. Özellikle II. Dünya Savaşı'nda tarafların birbirlerine karşı yürüttükleri yoğun siyasi propaganda faaliyetleri, savaş bitiminde ve sonrasındaki süreçte birçok devlet tarafından kullanılmaya devam edilmiştir. Aynı dönemler itibariyle kitle iletişimi ve propagandaya olan ilgi, birçok bilimsel araştırmayı da beraberinde getirmiştir (Bektaş, 2005, s.147-148).

Bu bağlamda 1927 yılında Harold Laswell tarafından yazılan *The Propaganda Technigues in The World War* adlı eser, kitle iletişimi ve propaganda ilişkisini ele alan ilk kapsamlı çalışma olma özelliği taşımaktadır (Bektaş, 2005, s.150). Laswell eserinde, savaş süresince siyasal aktörlerin karar verme gücüne sahip olmalarının yanında, kitle iletişim araçlarıyla yürüttükleri propagandalar ile kamuoyunun desteğini daha rahat alabildiklerini ileri sürmüştür (Yaylagül, 2006, s.46).

Laswell'in iletişim alanına yönelik bir diğer önemli katkısı ise "kim, neyi, hangi kanaldan, kime, hangi etkiyle söyler" formülünü ortaya koymuş olmasıdır. Bu formülden hareketle birçok yazar, kitle iletişimi ve propaganda arasındaki karşılıklı etkileşimi farklı iletişim modelleri çerçevesinde açıklamaya çalışmıştır. Ancak Laswell'in ilk yaklaşımları, kitle iletişim araçlarıyla uygulamaya geçirilen propaganda sürecinin anlaşılabilir olmasında temel çıkış noktası olmuştur (Erdoğan ve Alemdar, 2005, s.45; Yaylagül, 2006, s.48).

İnsanlar arasında kurulan iletişim ve bu iletişimde kullanılan propaganda yöntemleri, tarihsel ve toplumsal koşullara bağlı olarak farklı biçimlerde değişime uğramıştır (Yaylagül, 2006, s.7). Bu noktada 19. yüzyılın başlarında basının gelişimi, telefon ve telgrafın bulunması, fotoğrafçılık ve sinemanın ortaya çıkması, 1920'li yıllarda radyonun ve 1940'larda televizyonun icadı, 20. yüzyılın sonlarına doğru ise bilgisayar ve internetin ortaya çıkması (Erdoğan ve Alemdar, 2005, s.21-23) kitle iletişim araçlarının gelişimi ve bu doğrultuda propagandanın yöntem ve araç olarak zenginlik kazanmasında özet bir süreci yansıtmaktadır.

Diğer yandan 20.yüzyılın sonlarında bilgi ve iletişim teknolojilerinde görülen birçok yenilik, propaganda tekniklerinin çeşitlenmesinde etkili olmuştur. Geleneksel kitle iletişim araçlarının (kitap, gazete, dergi, radyo, televizyon vb.) propaganda

amacıyla kullanıldığı dönemlerden farklı bir biçimde bu süreçte, internet sayesinde haber siteleri, bloglar, forumlar ve sosyal medya gibi yeni oluşumları içerisinde barındıran “yeni medya” ortamının doğması, iletişim alanında ciddi bir dönüşümün başlamasını sağlamıştır. Bu bağlamda insanlar arasındaki iletişimin ulusal sınırları aşması, karşılıklı etkileşimin ve eşzamanlı iletişimin doğması, iletilmek istenen mesajın hızlı bir şekilde hedefe ulaştırılması, bilgilerin dağıtımının kolay ve maliyetsiz olması, multimedyanın (çoklu ortam) sunduğu özelliklerin (ses, fotoğraf, video, animasyon, metin vb.) bireyler tarafından oluşturulabilmesi ve dağıtılabilmesi gibi birçok kabiliyet, yeni medyayı propagandanın en etkili silahına dönüştürmüştür (Şenol vd. 2016, s.193).

“Teknoloji Çağı”, “Enformasyon Çağı”, “Bilişim Çağı” ve “Kitleleşme İletişim Çağı” gibi kavramlarla nitelendirilmeye başlanan bu yeni dönem (Avşar, 2017, s.125) modern toplumlara fayda sağladığı kadar, oluşturduğu tehdit algılamalarıyla da dikkat çekmiştir. Bu noktada özellikle internetin kitlelerin algılarını şekillendirme ve onları etkileme kapasitesinin güçlü olması, gösteri gruplarınca ve yasa dışı örgütlerce propaganda amacıyla daha çok tercih edilmesini sağlamıştır.¹⁶ Bu bağlamda özellikle sosyal medya (Facebook, Twitter, Instagram, Youtube, Telegram, Pinterest, Myspace, Flickr vb.) ortamlarında terör sempatisini olan herhangi bir kimse dilediği anda propaganda yapabilecek duruma gelmiştir (Alptekin, 2018, s.128). Nihayetinde eskiye göre daha faydalı ancak bir o kadar da dezavantajlı bir aktöre evrilen kitle iletişim araçları, ileride bahsedileceği üzere, bu işlevleri nedeniyle terör örgütlerinin de radarına girmiş ve modern bir propaganda aracı olarak kullanılmaya başlanmıştır.

2.6.1. Medyanın Tanımı

Kitle iletişim araçlarını tanımlamadan önce iletişimi ve iletişim sürecindeki öğeleri açıklamak gerekmektedir. İletişim sözcüğü çok farklı alanlarda ele alınması sebebiyle iletişim biliminde ortak bir tanım ve kuram geliştirilememiştir. Ancak bilimsel çalışmalarda genel olarak, insanlar arası ilişkileri ve bu ilişkide kullanılan araçları ifade etmek amacıyla kullanıldığı bilinmektedir (Gökçe, 2002, s.8).

¹⁶Son on yılda dünyada yaşanan kitleleşme eylemlerinde sosyal medyanın etkisi oldukça hissedilmiştir. Örnek olarak; 2010 yılı ve takip eden yıllarda Ortadoğu'nun genelinde yaşanan “Arap Baharı Ayaklanmaları”, 2011’de ABD’de “Wall Street’i İşgal Et Protestoları”, 2013’te Türkiye’de “Gezi Parkı Eylemleri”, 2019’da Fransa’da “Sarı Yelekliler Protestoları” ve Çin’de “Hong Kong Eylemleri”nde sosyal medya, protestocular tarafından aktif bir şekilde kullanılmış ve gösteriler ülke geneline yayılmıştır.

Latince “communicatio” sözcüğünün kökündeki “communis” yani “ortaklaşa” kelimesinden türetilerek, Fransızca ve İngilizce’de “communication” olarak ifade edilen iletişim kavramı, Türkçe’ye bu kavramların okunuşu biçiminde “komünikasyon” şeklinde geçmiş ve “haberleşme” anlamında kullanılmıştır (Zillioğlu, 1993, s.3). Güncel Türkçe Sözlük’te ise iletişim; “Duygu, düşünce veya bilgilerin akla gelebilecek her türlü yolla başkalarına aktarılması, bildirişim, haberleşme, komünikasyon” şeklinde tanımlanmıştır (<https://sozluk.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 11.04.2018).

İletişim süreci genel olarak verici (gönderici/kaynak), mesaj (ileti), araç (kanal), alıcı (hedef) ve geri bildirim gibi unsurlar arasında gerçekleşen bir olgu olarak açıklanmaktadır. İletişim sürecini başlatan öge olarak verici; gerçek bir kişi, gazete veya radyo gibi kaynaklardır. Kaynak tarafından hedefe gönderilen her türlü bilgi; mesaj veya iletidir. Araç ise önceden belirlenen hedefe yani alıcıya ses, görüntü veya yazılı olarak, mesajın iletilmesini sağlayan kanallardır. Alıcının mesaja olan tepkisi ise geri bildirim olarak ifade edilmektedir (Aziz, 2013, s.26-27).

Kitle iletişim araçlarını tanımlarken içerisindeki “kitle” ve “kitle iletişim” sözcüklerinin de açıklanması gerekmektedir. Bu bağlamda kitle; kitle iletişim araçlarına yönelen, kullanan, seyirci/dinleyici kitlesi olan bütün insanlar olarak ifade edilirken (Gökçe, 2002, s.163-164) kitle iletişimi ise toplumun tümünün veya büyük bir bölümünün alıcı durumunda olduğu, kitlelere yönelik gerçekleştirilen iletişimin bir türü olarak yorumlanmaktadır. Bu iki öge arasında geçişi ve iletişimi sağlayan araçlara ise “kitle iletişim araçları” denilmektedir (Bektaş, 2000, s.115).

Bu doğrultuda günümüzde yazı, ses ya da görüntü aracılığıyla insanlar arasında iletişim kurulmasını ve kitlelere bilgilerin dağıtımını sağlayan gazete, dergi, afiş, kitap, radyo, televizyon, sinema, film, internet, bilgisayar, video, haberleşme uyduları, slayt, mültivizyon, faks, telefon vb. bütün teknolojik araçlar, kitle iletişim araçları olarak tanımlanmaktadır.¹⁷ Bu araçlar, türleri bakımından yazılı, görsel ve işitsel olarak da sınıflandırılmaktadır (Bülbül, 2001, s.2).

¹⁷ Kitle iletişim araçları bilimsel çalışmalarda “eski-yeni medya” veya “geleneksel-modern kitle iletişim araçları” şeklinde bir ayrıma da tabi tutulmaktadır. Eski-geleneksel medya; kitap, gazete, afiş, dergi ve broşür gibi yazılı kitle iletişim araçları ile radyo ve televizyon gibi görsel-sesli kitle iletişim araçlarını kapsarken; yeni medya-modern kitle iletişim araçları ise elektronik dergi, çevrimiçi gazete, online radyo ve televizyon yayınları ile internet siteleri ve sosyal medya gibi bütün dijital ortamları içermektedir. Detaylı bilgi için bkz. Binark, 2007, s.21; Gürcan ve Kumcuoğlu, 2017, s.67.

İngilizce'deki karşılığı "mass media" olarak bilinen kitle iletişim araçları, Latince "araçlar" anlamına gelen "media" ve İngilizce "kitle" anlamına gelen "mass" kelimeleri birleştirilerek türetilmiştir. Medya kavramı ilk olarak 1920'lerde kullanılmaya başlanırken, kitle iletişim araçları terimi ise 1940 yılında Harold Laswell tarafından dile getirilmiştir. Kitle iletişim araçlarının tümü aynı zamanda "medya" olarak da ifade edilmektedir. Diğer bir deyişle kitle iletişim araçları ve medya, aynı anlamlara gelmektedir. Ancak medya sözcüğünün kitle iletişim araçları kavramından farklı bir nitelik taşıdığını belirtmekte fayda vardır. Bu bağlamda medya terimi, basın ve yayın kuruluşları ile bu kurumların çalışanlarının tümünün ifade edilmesinde de tercih edilmektedir (Girgin, 2003, s.48; Nerone, 2003, s.97; Mora, 2008, s.4; Mutlu, 2008, s.178). Dolayısıyla çalışmanın devamında, kimi yerlerde bu ayrım göz önünde bulundurulacak, ancak diğer yandan çoğunlukla her iki kavram literatürde olduğu gibi birbirlerinin yerine kullanılacaktır.

2.6.2. Medyanın İşlevleri

Günümüz modern toplumlarında medya, çok önemli işlevlere sahip olan güçlü bir aktör olarak kabul edilmektedir. Bu doğrultuda medyanın evrenselleşmiş bir takım temel fonksiyonları bulunmaktadır. Bunlar; bilgilendirme ve haber verme işlevi, kamuoyu oluşturma ve gündem belirleme işlevi, denetleme işlevi, eğitim işlevi, eğlendirme işlevi, toplumsallaştırma ve bütünleştirme işlevi şeklindedir.

2.6.2.1. Bilgilendirme/Haber Verme İşlevi

Medya, herhangi bir olayı veya bilgiyi en kısa zamanda geniş kitlelere ulaştırma ve iletişim kurma özelliği sayesinde, insanların günlük yaşamlarında önemli bir enformasyon aracıdır. Bu bağlamda en temel özelliği ise kişilere haber verme yani kitleleri bilgilendirme işlevidir (Girgin, 2003, s.48). Medya en geniş anlamda, ulusal ve uluslararası olaylar hakkında toplumlara haber ve bilgi aktararak, onların ülke ve dünya sorunları hakkında bilgi sahibi olmalarını, yaşanan gelişmeler doğrultusunda fikir edinmelerini ve siyasi, askeri, ekonomik ve toplumsal konulara yaklaşımlarını şekillendirmektedir (Korkmaz, 1999, s.157; Tozlu ve Solak, 2007, s.65). Nitekim hayatının her anında bilgiye ihtiyaç duyabilen insan, bilgisi ve deneyimi dışında kalan tüm bu gelişmeleri anlayabilmek için televizyon, gazete, radyo ve internet medyasına bağımlı olarak yaşamaktadır (Süllü, 2016, s.87). Böylelikle bireyler, medyanın yardımıyla belirli bir bilgi birikimine ve dünya görüşüne sahip olarak, kendilerinin ve

ait oldukları toplulukların gelişimine katkı sağlamakta, yeni fikirler üreterek sorunların çözümüne odaklanmaktadır (Bertrand, 2004, s.18).

2.6.2.2. Kamuoyu Oluşturma ve Gündem Belirleme İşlevi

Kamuoyu oluşturma ve gündem belirlemede en güçlü aktörlerin başında medya gelmektedir (Bektaş, 2000, s.92). Topluları yönlendirmek ve bireylerin fikir ve davranışlarını biçimlendirmek isteyen küresel güçler, siyasi iktidarlar, endüstri kuruluşları, çıkar grupları ve yasa dışı örgütler, medyanın bu işlevlerinden yararlanmak istemektedir (Can, 2005, s.42).

Kamuoyu kavramı ilk kez İngilizler tarafından 1741 yılında “halkın düşüncesi” anlamında kullanılırken, daha sonrasında Fransızlar tarafından “toplumun tavrı” şeklinde ifade edilmiştir. Türkçe’de ise kamu (halk) ve oy (kanaat) sözcüklerinin bileşimiyle kullanılmaktadır. Buradan hareketle kamuoyu oluşturma işlevi; belirli bir konu çerçevesinde toplumun kanaatlerinin yönlendirilmesi, fikirlerinin etkilenmesi ve kararlarının biçimlendirilmesi süreci olarak ifade edilebilir (Atabek, 2002, s.223-224).

Gündem oluşturma terimi ise ilk olarak 1922 yılında siyaset bilimci Walter Lipmann’ın *Public Opinion (Kamuoyu)* isimli eserinde kaleme alınmıştır. Lipmann, insanların günlük hayatta edindikleri bilgilerin ve fikirlerin, medyanın aktardığı haberler doğrultusunda şekillendiğini ileri sürmüştür. 1972 yılında ise Maxwell Combs ve Donal Shaw isimli iki Amerikalı araştırmacının yaptıkları çalışma sonucunda, medyanın sahip olduğu güç sayesinde kendi belirlediği veya arzu ettiği bir konuyu, tüm toplumun gündemi haline getirdiği ortaya koyulmuştur (Aziz, 2017, s.73-74).

2.6.2.3. Denetleme İşlevi

Medya, demokratik toplumlarda yasama, yürütme ve yargı organlarından sonra “dördüncü kuvvet” olarak ifade edilmektedir. Başta siyasi yapı ve kamu kuruluşları olmak üzere, diğer özel kurumların politikalarını takip etmek, yanlışlarını kamuoyuna aktarmak ve düzeltilmesini sağlamak, medyanın önemli fonksiyonlarıdır. Dolayısıyla medya, halkın temsilciliğini üstlenen ve vatandaşların çıkarlarını korumakla sorumlu olan, önemli bir denetim mekanizması olarak yorumlanabilir (Çınar, 1997, s.221).

2.6.2.4. Eğitim İşlevi

Medya, bilgi çağında toplumlara eğitim ve öğretim anlamında sınırsız olanaklar sunmaktadır. İnsanların eğitim düzeylerini arttırmaları, hedeflerine ulaşabilmeleri, yetenek ve becerilerini geliştirmeleri bakımından televizyon, gazete, kitap, bilgisayar, internet vb. araçlar önemli bir vazife görmektedir.

2.6.2.5. Eğlendirme İşlevi

Medya, insanların günlük yaşamlarında boş zamanlarını değerlendirmeleri, yoğun tempodan uzaklaşarak rahatlamaları ve dinlenmeleri açısından önemli bir eğlence aracıdır (Tozlu ve Solak, 2007, s.66). Bu noktada bireyler dizi, sinema filmleri, komedi, yarışma, müzik ve spor programlarıyla medyadan eğlence sunmasını beklemektedir (Bertrand, 2004, s.18). Ayrıca bilgisayar ve internet, insanların serbest zamanlarında oyun oynamaları ve sohbet programlarında vakit geçirmeleri için değerlendirilmektedir. Ancak medyanın eğlence işlevi, çoğu zaman toplumu uyutma, pasifleştirme ve duyarsızlaştırma gibi etkileri nedeniyle eleştirilmektedir (Gökçe, 2002, s.173).

2.6.2.6. Toplumsallaştırma ve Bütünleştirme İşlevi

Medya, bireylerin ve toplumların benzer duygu ve düşüncelere sahip olması, sosyal değerlerin korunması, sorunlara karşı bireylerin bilgilendirilmesi ve örgütlenerek, eşgüdüm içerisinde hareket edilmesi gibi bir takım önemli toplumsal sorumluluklara sahiptir. Medyanın bu görevlerini sağlıklı bir şekilde yerine getirmesi durumunda insanlar arasındaki bağlar güçlenmekte, toplumsal uyum sağlanmakta ve ortak değerler perçinlenerek, medya bütünleştirici işlevini yerine getirmiş olmaktadır (Zıllıoğlu, 1993, s.82; Korkmaz, 1999, s.157-158).

Gelinen aşamada medya, bütün bu fonksiyonları sayesinde terör gruplarının da ilgi alanındadır. Nitekim günümüzde teröristler hedefleri doğrultusunda hem geleneksel kitle iletişim araçlarını hem de internet temelli yeni medyayı, profesyonel bir şekilde kullanmaktadır. Dolayısıyla bir sonraki bölümde, terör ve medya ilişkisinin ilk boyutu olarak ifade edilen terör örgütlerinin medyadan “tek yönlü” yararlanması konusu ele alınarak, teröristlerin kitle iletişim araçlarını hangi amaçlar çerçevesinde, ne şekilde sömürdükleri aydınlatılmaya çalışılacaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TERÖR ÖRGÜTLERİNİN MEDYA PROPAGANDASI

3.1. Terör Örgütleri ve Medya İlişkisi

Günümüzde terör eylemlerinin daha kitlesel, ölümcül ve tehlikeli bir görüntüye sahip olmasında, esas kilit noktanın teknoloji olduğu düşünülmektedir. Burada teröristlerin sahip olduğu silahların ve bunların yıkıcı etkisinin ötesinde, çoğu zaman herhangi bir maddiyat gerektirmeden ve engellemeyle karşılaşmadan propaganda aracına dönüştürülen, kitle iletişim araçları ön plana çıkmaktadır (Türkoğlu, 2017, s.163-164). Hoffman (2002b, s.307) bu tezi desteklerken, modern terörizmin yalnızca silahlar ve bombalardan ibaret olmadığını, bunların yanında kamera, video kaset, televizyon, internet vb. araçların da terörizmin en etkili silahı olduğunu belirtmektedir.

Bu bağlamda kitle iletişim araçları, ilk ortaya çıktıkları günden itibaren terörün küreselleşmesinde ve yayılmasında teröristler tarafından kullanılmıştır. Bu doğrultuda teröristler ilk olarak, beyin yıkama ve propaganda yürütme amacıyla kitap, gazete, dergi, bildiri, afiş vb. yazılı kitle iletişim araçlarından yararlanmışlardır. Radyo ve televizyonun yaygınlık kazanmasından sonra ise görsel-ışitsel medya, terör propagandasının etkili bir aracı haline gelmiştir. Son dönemde ise internet ve sosyal medya, teröristlerin ve destekçilerinin en çok istismar ettiği alan olmuştur.

Bu süreçte 2000’li yıllar terör ve medya ilişkisinin akademik alanda tartışılmaya başlandığı dönem olmuştur. IV. Bölümde değinileceği üzere terör ve medya ilişkisi, ilk başlarda akademik çalışmalarda çoğunlukla “terör haberciliği” bağlamında ele alınırken (Işık, 2013, s.82) teröristlerin doğrudan medyayı kullanması konusu arka plana itilmiştir (Weimann, 2006b, s.623). Ancak zaman içerisinde terör örgütlerinin bizzat medya organlarına sahip olmaya başlaması, bu alana olan ilgiyi de arttırmıştır. Özellikle teröristlerin interneti keşfetmeleriyle birlikte devletlerin ve toplumların huzur ve güvenliğini daha fazla tehdit etmeleri, bu konuyu hem devletler nezdinde hem de akademik anlamda incelemeyi gerekli kılmıştır.

Bu veriler ışığında terörizmin bir propaganda aracı olarak medyanın teröristlerce kullanılmasında yani terör-medya etkileşiminde, propaganda olgusu çerçevesinde birbirlerine bağlı iki alanın ortaya çıktığından bahsedilebilir. Bunlardan ilki, bu bölümde değinilecek olan terör örgütlerinin doğrudan kendi medya araçlarını oluşturarak, yürüttükleri yasa dışı faaliyetlerdir. İkincisi ise terör-medya ilişkisinde

ağırlıklı tartışma konusu olan, teröristlerin ve medyanın birbirlerinden faydalanması konusudur. Nitekim ikinci husus kendi içerisinde tartışmalı bir yapıya sahip olması sebebiyle ayrı bir konu olarak, IV. Bölüm'de terör haberciliği bağlamında ele alınacaktır.

Yukarıda belirtilenlerden hareketle terör ve medya ilişkisinin ilk boyutu, tek yönlü bir kullanıma dayanmaktadır. Buna göre teröristler bizzat kendi medya organlarını oluşturarak, medyayı tek taraflı şekilde sömürmektedir. Nitekim medyanın sunduğu avantajların bilincinde olan teröristler, örgütsel yapılanmaları içerisinde özel medya birimleri oluşturarak, medyaya ayrı bir rol yüklemektedir. Bu doğrultuda tarih sahnesinde ismini duyurmuş birçok terör örgütü, gerek kendi basın ve yayın organlarını kurarak, gerekse de internet tabanlı sosyal medya üzerinden kendi ağlarını oluşturarak, medyadan çok amaçlı biçimde faydalanmıştır. Örnek olarak; geçmişte faal oldukları dönemde IRA, ETA ve LTTE, günümüzde ise El-Kaide, DEAŞ ve PKK, kitle iletişim araçlarını en etkili şekilde kullanan terörist gruplar olmuştur.

3.2. Terör Örgütleri İçin Medyanın Önemi

Silahlı propagandadan sonra teröristlerin ikinci yaşam alanı olarak ifade edilen medya (İlhan, 2008, s.106) terörizm propagandasının en vazgeçilmez unsuru durumundadır. Potansiyel destekçilere, uluslararası kamuoyuna ve düşman halklara seslerini duyurmak ve varlıklarını ispat etmek isteyen teröristler, silahlı eylemlerinden hemen sonra medyayı kullanmaktadır. Çünkü medya, teröristlerin mesajlarını bu kitlelere daha hızlı, kolay ve etkili bir şekilde aktarması açısından yeterli bir araçtır (Weimann, 2004, s.1).

Günümüzde teröristler geleneksel kitle iletişim araçlarından ziyade, yeni medya ortamını daha çok kullanma eğilimindedir. Bu bağlamda internetin sınırsız fonksiyonları, geleneksel medyanın önemini nispi anlamda azaltmıştır (Avşar, 2017, s.126). Keza teröristlerin internet teknolojisine olan merakı her geçen gün artmakta ve teknoloji ilerledikçe terör unsurları da bu ölçüde propaganda stratejilerini geliştirmektedir. Dolayısıyla küresel ve bölgesel çaptaki terör örgütleri¹⁸ yeni medya ortamı sayesinde klasik terörist taktiklerin ötesine geçerek, medya odaklı propaganda savaşına daha çok ağırlık vermektedir (Peresin, 2007, s.9).

¹⁸ İnternet ve diğer sosyal medya ağlarını kullanan terör örgütleri listesi için bkz. Weimann, 2008, s.76-77.

Bu veriler doğrultusunda; erişimin kolay olması, karşılıklı etkileşimin mümkün olması, sansür uygulanmasının zor olması, hükümet kontrolünün zayıf olması, mesajların büyük kitlelere ulaştırılabilmesi, örgüt içi gizli haberleşmenin mümkün olması, bilgi akışının hızlı sağlanabilmesi, sitelerin ucuz bir şekilde oluşturulması, metin, grafik, ses ve video birleştirme şeklinde çok amaçlı olarak multimedya ortamlarının kullanılması, film, şarkı, kitap, dergi, posterler vb. materyallerin ücretsiz şekilde dağıtımı gibi geniş olanaklar, teröristler için internet medyasını çok cazip kılmaktadır (Weimann, 2006b, s.624).

Son dönemlerde teröristlerin propaganda faaliyetleri bağlamında en yoğun biçimde sömürdükleri alan ise sosyal medyadır. Özellikle Facebook, Twitter, Instagram vb. uygulamalar, teröristlere birden çok amacı gerçekleştirebilmek için bir takım fırsatlar sunmaktadır. Klausen (2015, s.10-11)'in Twitter'daki cihatçı teröristlerle ilgili yaptığı bir çalışma, bu konunun anlaşılmasında önem teşkil etmektedir. Araştırmasında teröristlerin attıkları mesajları, kullandıkları fotoğraf ve videoları analiz ederek, konularına göre belirli kategorilere ayıran yazar, şu sonuçlara varmıştır:

- i. *Dinî Eğitim:* Kutsal kitaplara, tanınmış din adamlarına, Usame bin Ladin'e atıf yapılarak ve önemli cihatçılar örnek gösterilerek, dinle ilgili tavsiyeler sunulmuştur. Ayrıca teröristler kullanıcı isimlerini, dini terimlerle süslemiştir.
- ii. *Savaşın Raporlama:* Savaşa ait fotoğraflar ve ölü kişilerin fotoğrafları yayınlanarak, ölen kişilerin şehit olduğu ve cennete gideceği ileri sürülmüştür. Ayrıca Suriye'nin içerisinde ve dışarısında yürütülen savaflara ait bilgiler, rapor edilmiştir.
- iii. *Kişilerarası İletişim:* Kullanıcılar arasında düzenli bir şekilde iletişim sağlanmış, gelecekteki faaliyetlere ilişkin bilgiler paylaşılmıştır.
- iv. *Turizm:* Savaşla ilgisi olmayan, cihatçıların gündelik yaşamlarıyla ilgili konular haber edilmiştir. Örnek olarak; teröristlerin akşam yemeklerinden görüntüler, turist yaşamına benzer bir şekilde aktarılmıştır.
- v. *Batıya Karşı Tehditler:* Başta Batılı ülkeler olmak üzere, Esad rejimini karalayan fotoğraflar ve tehdit mesajları yayınlanmıştır.

Klausen'in yaptığı çalışmanın sonuçlarına ilişkin bir değerlendirme yapıldığında, sadece Twitter uygulamasıyla İkinci Bölüm'de değinilen propaganda tekniklerinin çoğunun uygulandığı görülmektedir. Buna göre;

- i. Usame Bin Ladin, kutsal kitaplar ve cihatçı figürlere atıf yapılması; “tanık gösterme”,
- ii. Dikkat çeken dini terimlerin tercih edilmesi; “gösterişli kalıplar kullanma”,
- iii. Savaştan raporlar yayınlanması ve ölen kişilerin fotoğraflarının paylaşılması; savaşın “normalleştirilmesi” , “evrenselleştirilmesi” veya “herkes yapıyor” algısının aşılması,
- iv. Ölenlerin şehit sıfatıyla anılması; “kahramanlaştırma”,
- v. Teröristlerin yaşam tarzları hakkında fotoğrafların yayınlanması ise “halktan biri” imajının yansıtılması amacıyla uygulamaya geçirilmiş bir propaganda tekniğidir.

Yukarıdaki analizden hareketle, teröristlerin sadece Twitter uygulamasıyla çok fonksiyonlu bir propaganda faaliyeti sürdürebildiği anlaşılmaktadır. Nitekim geniş bir mecra olan diğer sosyal medya uygulamalarında da bu tür propagandalar yürütülmektedir. Buna ek olarak, sosyal medyanın sadece terörist gruplar tarafından değil, onların sempatanları tarafından da bireysel olarak istismar edildiği düşünüldüğünde, terörizm propagandasının boyutu ve etkililiği de artmaktadır. Bu doğrultuda sosyal medya; hem teröristler hem de çevrimiçi ortamlarda radikalleşen bireyler için çok amaçlı stratejik bir araç olarak özetlenebilir.

3.3. Terör Örgütlerinin Medyayı Kullanma Amaçları

Terör ve medya ilişkisinin tartışılmaya başlandığı 2000'li yıllardan günümüze birçok yazar bu etkileşimi açıklamaya çalışmıştır. Ancak yazarlar içerisinde özellikle Weimann (2004, s.1; 2006b, s.623) bilimsel çalışmalarda teröristlerin medyayı nasıl kullandıklarına dair yeterince analiz yapılmadığını ve bu konunun göz ardı edildiğini ileri sürerek, teröristlerin hangi amaçlarla medyayı kullandıklarına dair bir takım tezler geliştirmiştir. Yazarın bu gayretleri neticesinde ortaya koyduğu argümanlar ise terör ve medya konusunda son zamanlarda yapılan birçok araştırmanın temel dayanak noktasını oluşturmuştur. Buna göre teröristler medyayı; propaganda, psikolojik savaş, siber terör, para toplama, örgüt üyesi temin etme, örgüt üyesi eğitimi, örgütsel ağ oluşturma ve bilgi alışverişini sağlama, bilgi toplama, eylem planlama ve koordine

etme, eylemlerin meşrulaştırılması şeklinde “dokuz” farklı amaç çerçevesinde kullanılmaktadır. Dolayısıyla çalışmanın devamında Weimann’ın belirttiği ilkelerden hareketle, başta internet olmak üzere teröristlerin yazılı, görsel ve sesli kitle iletişim araçlarından hangi yöntemlerle faydalandıkları örneklerle açıklanacaktır.¹⁹

3.3.1. Propaganda

Kitle iletişim araçlarının terör grupları tarafından birincil kullanım alanı, terör propagandasının yapılmasıdır. Bunun için yazılı, görsel-sesli ve internet gibi kitle iletişim araçlarının tümünü kullanan teröristler, propagandanın etkisini ve inandırıcılığını arttırmak için fotoğraf ve video gibi görsel öğeleri kullanmaya özen göstermektedir. Bilgisayarlar ve akıllı telefonlar ise teröristlerin en çok tercih ettiği araçlardır. Günümüzde El-Kaide, DEAŞ ve PKK, medyatik propagandaya en çok başvuran terör yapılanmalarıdır.

Teröristlerin medya merkezli propagandalarının hedefinde belirli kitleler bulunmaktadır. BM Uyuşturucu ve Suç Ofisi (United Nations Office on Drugs and Crime/UNODC)’nin yaptığı bir çalışmada, internet üzerinden yürütülen terörist propagandanın bir dizi hedef ve kitleyi kapsadığı belirtilmiştir. Buna göre ilk hedef; potansiyel ve fiili destekçileri etkilemek ve onlarla birlikte düşman gruba karşı mücadele etmektir. İkinci hedef ise karşıt ideolojileri ve uluslararası toplumu doğrudan veya dolaylı olarak etkilemektir (UNODC, 2012, s.3-4).

Nitekim Demir (2018), *PKK’nın İletişim Stratejisi* isimli sunduğu bir raporda, PKK terör örgütünün de benzer şekilde bazı kitleleri özellikle hedef aldığını ortaya koymuştur. Buna göre; Ak Parti Hükümeti, TSK ve Türkiye ile Avrupa’da yaşayan Türk ve Kürt kökenli vatandaşlar, PKK’nın sosyal medyada yürüttüğü propagandanın odak noktasında bulunmaktadır.

İlk olarak PKK ve çevreleri, Ak Parti hükümetinin demokratik yönetim biçiminden uzak, baskıcı ve sömürgeci bir rejim anlayışı benimsediğini ileri sürmektedir. PKK’nın bu stratejiden en büyük beklenti ise medya aracılığıyla bir mağduriyet havası oluşturarak, uluslararası toplumdan destek görmek ve mevcut

¹⁹ Yazarın ele aldığı başlıklar Türkçe tasnife uygun biçimde düzenlenerek, revize edilerek ve ilaveler yapılarak kaleme alınmıştır. Bu doğrultuda “Siber Terör” ve “Eylemlerin Meşrulaştırılması” başlıkları yazar tarafından sonradan eklenmiştir. Ayrıca Weimann, eserlerinde bu argümanları teröristlerin “internetten” yararlanma şekilleri olarak ele almıştır. Ancak ileride görüleceği üzere teröristler, geleneksel kitle iletişim araçlarından da bu amaçlarla yararlanabilmektedir. Dolayısıyla çalışmada başlık olarak; Terör Örgütlerinin “Medyayı” Kullanma Amaçları şeklinde genel bir ifadenin tercih edilmesi uygun görülmüştür.

hükümeti zor durumda bırakmaktır. Öte taraftan gerek sahip olduğu medya organlarıyla gerekse de uluslararası medyada söz hakkı bulabilen PKK demokrasi, insan hakları ve özgürlük gibi söylemlerle mağdur edebiyatı yaparak, uluslararası kamuoyu nezdinde masum görünmeye ve Türk hükümetini itibarsızlaştırmaya gayret etmektedir.

PKK'nın sosyal medyadaki ikinci hedefi ise TSK'dır. Terörle mücadele kapsamında TSK'nın yürüttüğü faaliyetlerle ağır darbeler alan PKK, paylaşımlarında F-16 savaş uçaklarının köylerde yaşayan sivil halkı hedef aldığını iddia etmekte ve asılsız suçlamalarla, TSK'ya yönelik bir karalama kampanyası sürdürmektedir. Bu doğrultuda farklı ülkelerde yaşanan bombalama olaylarında ölen kişilerden TSK'yı sorumlu tutan terör örgütü, acıtasyon söylemleriyle halkı güvenlik güçlerine karşı kışkırtarak, onları yıpratmak istemektedir. Ayrıca PKK, gerçekleştirdiği katliamları güvenlik güçlerine yükleyerek, TSK üzerinde psikolojik bir baskı oluşturmayı da hedeflemektedir.

Son olarak PKK üyeleri ve destekçilerinin hedefinde, Türkiye ve Avrupa'da yaşayan Türk ve Kürt vatandaşlar yer almaktadır. Hem yurtiçinde hem de yurtdışında oluşturulan sosyal medya hesaplarında ağırlıklı olarak çatışmaya teşvik edici mesajlar, tehdit içerikli söylemler, görüntü ve video destekli propaganda paylaşımları göze çarpmaktadır. PKK terör örgütü bu girişimlerle; Türk halkını endişelendirmek, Türkiye ile Avrupa'da yaşayan Kürt vatandaşları ayaklandırmak veya ideolojik çatışmaları başlatmak üzere, sosyal medya destekli bir psikolojik harekât yöntemi izlemektedir. Bunun yanında Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki Kürt kökenli vatandaşların haklarının gasp edildiğini ve ötekileştirildiklerini ileri sürerek, etnik değerler üzerinden bölücü faaliyetler icra eden örgüt, bu stratejiyle halkı devlete karşı tepki almaya zorlayarak, mücadelesine destek ve haklılık kazandırmak istemektedir.

3.3.2. Psikolojik Savaş

Teröristlerin kitle iletişim araçlarını kullanmasındaki temel amaçlardan bir diğeri psikolojik savaş yürütmektir. Fiziksel zarardan çok eylemin yaratacağı psikolojik etkiyi önemseyen teröristler, medya aracılığıyla hedef grupları etkileme, yönlendirme ve yönetme arayışındadır (Acar, 2012, s.179). Bu doğrultuda düşman olarak ilan ettikleri ülkelerde gündemi değiştirmek, kamuoyu algısını şekillendirmek, hükümete olan halk desteğini zayıflatmak, vatandaşlar üzerinde korku iklimi oluşturmak, sempatizanlarına güçlü oldukları imajını vermek ve güvenlik görevlilerini

demoralize etmek isteyen teröristler için en elverişli alan yine medya ortamıdır (Weimann, 2006a, s.9; Çeşme, 2011, s.84).

Nitekim Brezilyalı eski bir terörist olarak bilinen Carlos Marighella *Şehir Gerillasının El Kitabı* adlı eserinde, “Sinir savaşı veya psikolojik savaş, kitle haberleşme araçlarının kullanılmasına dayanan bir savaş tekniğidir.” diyerek, medyanın psikolojik savaş açısından önemini vurgulamıştır (Kazan, 2016, s.118).

Teröristler için başarılı bir psikolojik savaş, eylemlerin görüntü ve videolar aracılığıyla desteklenmesi ile mümkündür. Paylaştıkları fotoğraf ve videoları, ses ve görüntü efektlerinin yanında çeşitli mesajlarla süsleyen teröristler, toplumların zihninde bir travma etkisi yaratmayı istemektedir (Kingston, 1995, s.207). Bu yüzden ele geçirdikleri rehinelere işkence görüntülerini, esirlerin idam edildikleri anları, keskin nişancılar tarafından öldürülen askerlerin videolarını, füzelerle vurulan tankları, uçakları, helikopterleri ve intihar bombacılarının eylemlerini yayımlayan teröristler, devlete ve halkına “hiç kimse güvende değil” mesajını vermeyi amaçlamaktadır (Weimann, 2007, s.5). Keza korku, psikolojik savaşın en önemli malzemesi olarak bilinmektedir. Bunun için toplumların hafızasından silinmeyecek sansasyonel eylemlere başvurularak, eylemin medya aracılığıyla yayılması ve büyük bir etki oluşturması beklenmektedir (Acar, 2012, s.180).

Medya, psikolojik savaşın uluslararası ortamda sürdürülmesi için önemli bir araçtır. Bunu gerçekleştirmek için teröristler özellikle yurtdışı faaliyetlere yoğunlaşmaktadır. Örnek olarak, PKK terör örgütü birçok ülkede gerek temsilcilikler ve bürolar açarak gerekse de yazılı ve görsel medyayı kullanarak, Türkiye aleyhinde karalama kampanyaları sürdürmektedir. PKK bu yöntemlerle, o ülkede bulunan vatandaşları ve hükümeti etkileyerek, Türkiye’yi baskı altına alma ve sözde davasını uluslararası alanda siyasileştirme peşindedir (Çeşme, 2011, s.176).

Medya aracılığıyla yürütülen psikolojik savaşın önemli boyutlarından biri de ideolojik unsurları ve dini değerleri kullanarak, düşman devlet olgusu yaratmaktır. Bu anlayışa Batı düşmanlığı ve Hristiyan karşıtlığını temel alarak hareket eden DEAŞ ve El-Kaide örnek gösterilebilir. Bu terörist gruplar, basın ve yayın araçlarında Batılı ülkeleri Müslümanlara zulüm yapmakla suçlamakta ve hedef haline getirmektedir. Bu yöntemle dine dayalı bir nefret söylemi oluşturan terörist yapılanmalar, hem örgüt içerisindeki kişilerin bağlılığını arttırmayı hedeflemekte hem de Batıda yaşayan Müslümanları kendilerine katılmaya teşvik etmek istemektedir (Şenol vd. 2016, s.199).

DEAŞ ve El-Kaide, bu faaliyetleri nedeniyle dünya üzerinde Müslümanlık dininin kötü izlenim oluşturmaya ve Avrupa’da İslamofobik düşüncelerin yayılmasına sebep olmakla suçlanmaktadır (Awan, 2017, s.9; Kedikli ve Akça, 2017, s.76).

3.3.3. Siber Terör

Siber terörizm kavramı, ilk olarak internet teknolojisinin hızla gelişmeye başladığı 1990’lı yılların başında kaleme alınmıştır (Alniak, 2004, s.2). Siber güvenlik uzmanları tarafından “çevrimiçi terörizm (online terrorism)” olarak da ifade edilen siber terörizm; “Belirli bir sosyopolitik amaca ulaşabilmek adına bilgisayar veya bilgisayar sistemlerinin bireylere ve ürünlere karşı bir hükümeti veya toplumu yıldırma, baskı altına alma amacıyla kullanılması” olarak tanımlanmaktadır (Yalman, 2018, s.260).

Günümüzde küresel nitelikte bir tehdit olarak yorumlanan siber terörizm, devletlerin askeri, sanayi, finans, enerji, ulaşım, telekomünikasyon ve medya sektöründeki çeşitli kurumlarının bilgisayar sistemlerine veya teknolojik alt yapılarına sızılarak, gizli bilgilerin çalınması veya sabotaj yapılması yönünde bir takım tehditleri içerisinde barındırmaktadır. Örnek olarak; teröristlerin hava trafik kontrol sistemlerini devre dışı bırakarak uçakları düşürme, piyasaları düzenleyen sistemleri ele geçirip ulusal ekonomilere zarar verme, askeri kurumların bilgisayarlarına sızarak, gizli istihbarat bilgilerine erişme gibi imkânları bulunmaktadır (Weimann, 2004, s.5; Yalman, 2018).

Öte yandan yukarıda belirtilenler ışığında günümüze kadar dünyada yankı uyandıracak düzeyde herhangi bir siber terör saldırısıyla karşılaşmadığı bilinmektedir.²⁰ Dolayısıyla siber terörün çoğunlukla güvenlik riskleri taşıyan bir “tehdit” şeklinde yorumlanması söz konusudur (Alniak, 2004, s.9). Ancak yine de devletler olası siber terör saldırılarını önlemeye yönelik somut adımlar da atmaktadır.²¹ Devlet kurumlarının internet sitelerine yönelik teröristlerce yapılan ilk siber saldırı örneği ise 1998 yılında LTTE tarafından gerçekleştirilmiştir. Kendilerini “İnternet Siyah Kaplanları” olarak tanımlayan terörist grup, dünyadaki tüm Sri Lanka elçilik sitelerini çökertmek ve kurumlar arası iletişimi bozmak amacıyla ilgili sitelere yüzlerce

²⁰ Dünyada siber terörizm olarak kabul edilen diğer saldırıların detayları için bkz. Denning, 2000, s.5-6; Yalman, 2018, s.266-268.

²¹ Bu konuda uluslararası alanda işbirliğini tesis etmek amacıyla oluşturulan en önemli sözleşmelerden biri, Avrupa Konseyi (AK) bünyesinde 2004 yılında yürürlüğe konulan “Avrupa Siber Suçlar Sözleşmesi”dir. Türkiye sözleşmeyi 2010 yılında imzalamış, 2014 yılında yürürlüğe koymuştur.

e-posta göndererek, kriz ortamı yaratmıştır (Denning, 2000, s.5). Buna ek olarak, siber terörizm psikolojik savaş yürütme suretiyle de yapılmaktadır. Örnek olarak, 11 Eylül 2001'den sonra ABD'ye yönelik büyük bir siber saldırı olacağını ileri süren El-Kaide, ülke genelinde güvensizlik hissi oluşturma hedefine ulaşmıştır (Weimann, 2004, s.5).

Son yıllarda ise DEAŞ terör örgütünün çeşitli kurumların sosyal medya hesaplarına yönelik yoğun siber saldırıları söz konusu olmuştur. Bunun en dikkat çeken örneği, 2015 yılında ABD Merkez Kuvvetler Komutanlığı (United States Central Command/CENTCOM)'nın Twitter ve Youtube hesaplarına yapılan saldırıdır. 2014 yılında kurulan ve kendisini "Cyber Caliphate" (Siber Hilafet) olarak tanıtan terörist grup, ele geçirdiği CENTCOM resmi twitter hesabından "Amerikan Askerleri Geliyoruz, Arkanızı Kollayın. IŞİD" şeklinde tehdit mesajı yayınlamıştır. CENTCOM'un Youtube hesabı üzerinden de propaganda videoları paylaşan grubun siber saldırısı, hesapların askıya alınmasıyla sonlandırılmıştır (Lamothe, 2015).

3.3.4. Para Toplama

Günümüzde teröristler kitle iletişim araçları sayesinde ciddi bir finansal gelir elde etmektedir. Özellikle internet, terörist gruplara finansman desteği bağlamında önemli kapılar açmaktadır. BM Uyuşturucu ve Suç Ofisi (UNODC, 2012, s.7)'nin bu konuda yaptığı bir çalışmada, teröristlerin internet üzerinden dört yöntemle fon sağladığı saptanmıştır. Buna göre;

- i. *Doğrudan talep*: Destekçilerden maddi yardım istemek için web sitelerinin ve sohbet odalarının kullanılmasıdır.
- ii. *E-Ticaret*: Çevrimiçi mağazalarda kitap, dergi vb. materyaller satılarak, gelir elde edilmesidir.
- iii. *Çevrimiçi ödeme araçları*: Özel web siteleri ve iletişim platformları üzerinden banka havalesi veya kredi kartıyla ödeme yoluyla para transferinin gerçekleştirilmesidir.
- iv. *Hayır kurumları*: Örgütle doğrudan bağı olmayan ve kamuya açık yasal faaliyetler yürüten hayır kurumları çerçevesinde bağış toplanmasıdır. Bu kurumların birçoğu resmi internet sayfalarında bağış için bağlantı adresleri oluşturarak, bireylerden para toplamakta ve bu kazancı terör örgütlerine aktarmaktadır.

Nitekim günümüzde birçok terör örgütü, internet sayesinde küresel bağış ağları oluşturarak, varlıklarını bu şekilde devam ettirmektedir. Özellikle El-Kaide ve DEAŞ,

hayır kurumları, sivil toplum örgütleri, internet siteleri, sohbet odaları ve forumlardan yüksek miktarda bağış toplamaktadır (Weimann, 2004, s.7). Benzer şekilde PKK'nın da bilhassa Avrupa'daki çeşitli kurumlardan dış destek aldığı ve örgüte internet üzerinden para aktarımı sağlandığı bilinmektedir. Bu bağlamda PKK, çevrimiçi ortamlarda üyelik aidatları ve yıllık bağış toplama kampanyaları düzenleyerek, elde ettiği geliri medya kurumlarının işleyişinde ve silah temininde kullanmaktadır. Bunların yanında PKK, basıp çoğalttığı yazılı eserleri satarak maddi gelir arama peşindedir (Europol, 2019, s.17).

Öte taraftan teröristler internet üzerinden kimlik hırsızlığı, kredi kartı hırsızlığı ve telefon dolandırıcılığı gibi yasa dışı yöntemlerle de finansal kaynak oluşturabilmektedir. Terörizmin finansmanı ile mücadelede, internet üzerinden izlenen bu yöntemlerin ilgili kurumlar tarafından takip edilmesinin zor olması, teröristleri bu alana daha fazla yöneltmektedir (Weimann, 2004, s.8). Örnek olarak LTTE, 1997 yılında İngiltere'deki Sheffield Üniversitesi'nin bilgisayar sistemine sızarak, akademisyenlerin e-posta hesaplarından Sri Lanka'nın başkenti olan Colombo'da yer alan bir hastaneye bağış toplamış ve elde edilen geliri örgüt bünyesinde kullanmıştır (Richards, 2014, s.57). IRA ise kurduğu bir internet sitesinde destekçilerinin kredi kartıyla bağışta bulunabileceği bağlantılar oluşturarak, internet üzerinden örgüte para toplamıştır (Weimann, 2004, s.7).

3.3.5. Örgüt Üyesi Temin Etme

Son yıllarda internet, terör örgütlerinin eleman devşirmek için en çok yararlandığı kaynaktır. Bunun için çeşitli yöntemler izleyen teröristler, bilhassa forumlarda ve çevrimiçi sohbet odalarında görüntü odaklı iletişim kurarak, genç yaştaki bireyleri örgüte katılmaya ikna etmektedir. Buna ek olarak teröristler, sosyal medya platformlarında önceden belirledikleri kullanıcılara örgütün propaganda videolarını göndererek ve onlarla sohbetler düzenleyerek, kişileri ideolojik olarak etki altına almayı planlamaktadır. Belirli mesafe katedilen kişiler ise kendi istekleriyle veya şantaj yoluyla örgüte dahil etmektedir. Başka bir yöntemde ise internet sitelerine “Bizimle İletişime Geçin”, “Bize Katılın” veya “Bize Ulaşın” gibi bağlantı adresleri eklenerek, bu bağlantılara göz atan kullanıcılar takip altına alınmakta ve örgüte uygun görünen profillerle bağlantı kurularak, bu kişiler örgüte kazandırılmaya çalışılmaktadır (Weimann, 2004, s.8).

DEAŞ ve El-Kaide, internet üzerinden en çok eleman devşiren terör örgütleri olarak bilinmektedir. Bu örgütlerin üye toplamaya yönelik uyguladıkları strateji literatürde “online cihat çağırısı” şeklinde ifade edilmektedir (Counterterrorism and Intelligence Subcommittee, 2011, s.15). Örnek olarak DEAŞ, II.Dünya Savaşı’ndaki propaganda afişlerine benzer şekilde örgüte üye olmaları için dünyanın her yerindeki destekçilerine görsel ilanlarla çağırıda bulunmuş ve bir afişinde Hz. Muhammed’in Şam ordusu ile ilgili hadisi olan “Şam Ordusuna Katılın” ifadesini başlık olarak kullanmıştır (İnternet Haber, 2014).

2003 yılında ise El-Kaide’nin gizli sohbet odalarından birinde “Kurtuluş Yakın” isimli bir kullanıcı “Kardeşler, Cihad için Irak’a nasıl giderim? Orada herhangi bir askeri kamp ve orayı komuta eden biri var mı?” diyerek, örgüte katılımın yolunu internet üzerinden aramaya başlamıştır. Dört gün sonra “Acımasız Terörist” isimli bir kullanıcıdan kendisine gelen cevapta “Merhaba kardeşim, yol senin için çok açıktır, orada birçok grup var, güvenebileceğin birini arıyorsan onlara katıl, onlar Irak bölgesinin koruyucusu olacak ve Allah’ın yardımıyla Mücahidlerden biri olacaksın.” demiştir. Daha sonra “Acımasız Terörist”, “Kurtuluş Yakın” isimli kullanıcıya “Pal Talk” adında bir program indirmesini, bu sayede bölgedeki sorumlularla takibe takılmadan iletişim sağlayabileceklerinin bilgisini aktarmıştır (Weimann, 2004, s.8-9). Benzer şekilde PKK ve onun Suriye uzantılı bir kolu olan PYD terör örgütü, son yıllarda azalan terörist sayısını Facebook, Twitter, Instagram gibi sosyal medya ortamlarında yürüttüğü kampanyalar ile arttırmaya çalışmaktadır (Star, 2017).

PKK eleman kazanmak için radyo, televizyon, kitap, gazete ve dergi gibi araçlardan da faydalanmaktadır. Özellikle örgütün ideolojisini tanıtan ve propagandasını yapan kaynakların bireylerin örgüte katılmasında etkili olduğu bilinmektedir (Çeşme, 2011, s.192). Bu konuda Wilkinson (1997, s.54) teröristlerin alt yapılarına destek bulabilmesinde dergi, gazete vb. propaganda araçlarının önemli bir role sahip olduğunu vurgulamaktadır. Nitekim PKK’nın yayınlarından etkilenen bir kadının dağ kadrosuna katılış hikayesindeki aktardığı ifadeler, bu düşünceyi destekler niteliktedir (akt: Demir, 2018, s.18):

Lise ikinci sınıftan sonra okul arkadaşlarımla birlikte örgütü anlatan internet sitelerine girmeye başladım. Ayrıca ROJ TV ve Mezopotamya FM de dinliyordum. Buralarda gördüğüm gerillalardan, duyduğum haberlerden çok etkileniyordum. Özellikle kadın gerillaların halkları uğruna savaşması beni çok etkiliyordu. Dayımın kızı ile sürekli bu meseleleri konuşuyorduk ve sonunda birlikte örgüte katılmaya karar verdik.

3.3.6. Örgüt Üyesi Eğitimi

Terör örgütleri sanal ortamı terörist eğitmek için de kullanmaktadır. Bu aşamadan önce örgüte katılması için ikna edilen kişiler, bir sonraki adımda “Nasıl terörist olunur?” sorusunun cevabını pratik eğitimlerle, interaktif bir şekilde yine internet üzerinden almaktadır. Başta temel kitaplar ve eğitici materyallerle ideolojik gelişimlerini tamamlayan teröristler, ardından silahlı propaganda için eğitilmektedir. Bu doğrultuda video tabanlı sitelerde teröristlere patlayıcıların kullanımı, siber saldırı yöntemleri ve şifreleme programlarını çözme gibi yasa dışı teknikler öğretilmektedir. Günümüzde sanal ortamlarda çevrimiçi kamplarda eğitilen bu kişiler, “modern teröristler” olarak ifade edilmektedir (Weimann, 2014, s.4).

Teröristlerin internet üzerinden eğitimi konusunda El-Kaide'nin elektronik ortamda İngilizce yayınladığı “Inspire” dergisi dikkat çekmektedir. Derginin yayınlanan bir sayısında “Annenizin Mutfağında Bir Bomba Yapın” başlıklı eğitici makale paylaşılmıştır (Spencer, 2010). Ayrıca arabayla halka nasıl saldırı düzenlenebileceği ve kuleden silah çekerek, insanlara ne şekilde saldırı gerçekleştirebileceğine dair pratik bilgilere yer verilmiştir. Dergide sempatanları dini ve ideolojik anlamda bilgilendirmek ve harekete geçirmek için Usame Bin Ladin ve diğer tanınmış El-Kaide figürlerine ait sözler de kaleme alınmıştır (UNODC, 2012, s.8).

El-Kaide tarafından hazırlanan *Cihad Ansiklopedisi* isimli bir kitapta ise internet üzerinden terör örgütü kurma ve saldırıları yönetme hakkında eğitici ve öğretici bilgiler sunulmuştur. 1996 yılında Abdel-Aziz tarafından kaleme alınan ve Hamas'ın resmi web sitesinde yayınlanan *Mücahidin Zehir El Kitabı* adlı eserde ise çeşitli ev yapımı zehirler, zehirli gazlar ve terörist saldırılarda kullanılmak üzere diğer ölümcül malzemelerin nasıl hazırlanacağı anlatılmıştır (Weimann, 2004, s.9).

3.3.7. Örgütsel Ağ Oluşturma ve Bilgi Alışverişi

İnternetin en temel işlevlerinden biri iletişimi kolaylaştırmaktır. Bir çevrimiçi iletişimde bireyler, gruplar veya kuruluşlar arasındaki etkileşim daha yakın, daha hızlı ve daha gizli bir haberleşme ağı için kullanılabilir. Dolayısıyla dijital ortamın iletişim konusundaki bu yetenekleri, teröristlerin de ilgi alanındadır. Özellikle gizli bilgi alışverişi ve illegal yapının idare edilmesi, teröristler için interneti çok cazip kılmaktadır (UNODC, 2012, s.10).

Bu bağlamda e-posta hesapları, sohbet programları, grup uygulamaları ve diğer çevrimiçi sosyal ağlar, aynı örgüte mensup kişilerin örgütsel ağlarını geliştirmesi ve haberleşmesi için kullanılmaktadır (Counterterrorism and Intelligence Subcommittee, 2011, s.11-12). Bununla birlikte internet farklı grupların üyelerini de birbirine bağlamaktadır. Örnek olarak dünyada cihad adına teröre destek veren düzinelerce site ve forum bulunmaktadır. Bunlar teröristler arasında öneri ve fikir alışverişinin yanı sıra, terör hücrelerinin nasıl kurulacağına dair teknik bilgilerin paylaşılması için tercih edilmektedir (Weimann, 2004, s.9).

Teröristler, çatışmaya dahil olmayan uluslararası seyircileri ve bir takım toplulukları bilgilendirme ve kendilerini tanıtmaya amacıyla internete başvurmaktadır. Bu doğrultuda birçok yasa dışı örgüt, internet sitelerinde yapılanmaları hakkında merak edilenleri ve temel bilgileri farklı dillere çevirerek, çevrimiçi ortama aktarmaktadır. Ayrıca teröristler tanıtımlarını yapmaları için gazetecilere özel bağlantılar oluşturarak, onları örgütün basın ofisiyle etkileşime davet etmektedir (Weimann, 2008, s.77).

İnternet, mesajların bir şifre ile birden fazla kişi tarafından erişilebilmesine ve korunabilmesine imkân tanıdığı için teröristlerin örgütsel yapılanmalarında çok önemlidir. Bu noktada gizli bilgilerin çeşitli şifreleme araçları ve yazılımlar aracılığıyla aktarılması, teröristlerin daha rahat hareket etmesini sağlamaktadır (UNODC, 2012, s.10). Özellikle günlük hayatta akıllı telefonlarda sohbet amaçlı olarak kullanılan birçok uygulama, “kripto”²² özelliğine sahip olması sebebiyle örgüt içi iletişimde tercih edilmektedir. Örnek olarak 15 Temmuz 2016 tarihinde, Türkiye’ye yönelik darbe girişiminden sorumlu olan Fethullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY)’nin, hem örgütsel yapılanmasında hem de örgüt üyeleriyle gizli haberleşmesinde “ByLock” isimli şifreli bir yazışma programından yararlandığı bilinmektedir.

Son dönemlerde ise özellikle cihadist gruplar, “Zello” isimli uygulamayı haberleşme maksadıyla kullanmaktadır. Bas konuş özelliği sayesinde teröristler tarafından telsiz olarak kullanılan program akıllı telefonlarda, tabletlerde ve bilgisayarlarda ücretsiz, kolay ve şifreli bir iletişim ağına olanak tanımaktadır. 2017 yılında DEAŞ’lı bir terörist tarafından düzenlenen Manchester Arena Saldırısı’nda,

²² Güncel Türkçe Sözlük’te “Kripto” kavramı “saklı yazı” veya “siyasi inancını gizleyen kimse” olarak tanımlanmaktadır (<https://sozluk.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 04.04.2019). Örnek olarak FETÖ’nün yapılanmasındaki kişiler için “Kripto Fetöcü” ifadesi kullanılmaktadır.

teröristin eylemden önce örgüt yöneticileriyle Zello programı üzerinden haberleştiği ortaya çıkarılmıştır (Stalinsky, 2018).

Teröristler gizli bilgi alışverişi için yalnızca interneti değil aynı zamanda görüntülü, sesli ve yazılı kitle iletişim araçlarını da tercih etmektedir. Buna göre herhangi bir televizyon veya radyo yayınında bir takım şifreli söylemlerle, daha önceden oluşturulan kodlar üzerinden haberleşme gizli bir şekilde sağlanabilmektedir. Bunun en çarpıcı örneklerinden biri, 2017 yılında PKK tarafından gerçekleştirilmiştir. İstihbarat birimleri, örgüte ait bir radyo kanalında “istek parça” adı altında çalınan şarkı ve türkülerde, örgüt mensuplarına bir takım talimatlar verildiği şüphesiyle radyo yayınına takibe almıştır. Radyo sunucusunun “Nurhak” isimli bir şarkı için “Dersim’den bir hevalin Amanoslar’daki hevallere hediyesi” şeklindeki ifadesinden hareketle bu sözleri deşifre eden birimler, istek parçanın “Nurhak’taki militanlara, Dersim (Tunceli) hattı üzerinden Amanoslar (Hatay)’a yani Afrin yönlü hareket edin” mesajını içerdiğini saptamıştır. Bu gizli talimat sonrasında bir grup teröristin Tunceli’den Nurhak’a geçiş yapacağı bilgisini alan ekipler bölgeye operasyon düzenleyerek, teröristleri etkisiz hale getirmeyi başarmıştır (Cebe ve Arslan, 2017).

3.3.8. Bilgi Toplama, Eylem Planlama ve Koordine Etme

Geçmişten günümüze teröristlerin saldırılarını planlama ve koordine etme noktasında bilhassa telefon ve telsizlerden yararlandıkları bilinmektedir. Bu araçlar saldırı öncesinde, saldırı anında ve sonrasında örgüt üyeleri arasında haberleşmenin sağlanması için hayati önem taşımaktadır. Buna ek olarak eylemlerin yerini ve zamanını planlarken ve eylemin gidişatı ile istihbarat bilgilerini paylaşırken de bu araçlar tercih edilmektedir (Dülger, 2007, s.59-60).

Günümüzde ise internet teknolojisinin geniş bir dijital kütüphane vazifesi görmesi ve tek başına milyarlarca sayfayı bilgi olarak sunması, interneti terör eylemlerinin planlanmasında ve koordine edilmesinde daha öncelikli bir araç haline getirmiştir. Özellikle saldırı planlarının hazırlık aşamasını, hedefe yönelik açık kaynakları ve diğer bilgileri toplamak için internete başvuran teröristler; ulaşım tesisleri, nükleer santraller, kamu binaları, havaalanları ve limanlar gibi önemli hedeflere ait çeşitli detayları internet üzerinden öğrenerek, saldırıları edindikleri bu bilgiler ışığında gerçekleştirmektedir (Weimann, 2004, s.7; UNODC, 2012, s.10).

Örnek olarak, Deccan Mücahidin isimli terör örgütünün, 2008 yılında Hindistan’ın Mumbai şehrinde farklı noktalarda düzenlediği eş zamanlı terör

saldırılarından sonra, teröristlerin eylem yapacakları yerleri Google Earth uydu görüntüleri üzerinden kararlaştırdıkları ortaya çıkarılmıştır. Ayrıca teröristlerin, rehinelere yerlerini cep telefonlarından birbirlerine göndererek, saldırı boyunca koordinasyonu iletişim teknolojileri aracılığıyla sürdürdükleri saptanmıştır (Weimann, 2014, s.4).

11 Eylül Terör Saldırılarından sorumlu tutulan El-Kaide ise saldırı öncesinde eylemi planlamak ve koordine etmek için yoğun biçimde çevrimiçi sosyal ağları kullanmıştır. Saldırının faillerinden birinin bilgisayarında, üst düzey sorumlulara binlerce şifreli mesaj gönderildiği ve saldırıyı planlayan teröristlerin deşifre olmamak için e-posta hesaplarını tercih ettikleri açıklanmıştır (Weimann, 2004, s.10).

Başka bir örnekte ise 1 Ocak 2017 tarihinde İstanbul'un Ortaköy ilçesinde bulunan Reina isimli eğlence merkezine, DEAŞ'a mensup bir terörist tarafından yapılan silahlı saldırı sonrasında yakalanan terörist, eylem öncesinde örgüt sorumlularıyla yaptığı haberleşmeyi güvenlik ve gizlilik anlamında tercih edilen "Telegram" isimli bir sohbet uygulaması üzerinden gerçekleştirdiğini itiraf etmiştir (Gazete Vatan, 2017).

Teröristler, güvenlik güçlerinin terörle mücadele yöntemlerini öğrenmek ve stratejik bilgilere erişmek için interneti kullanmaktadır. Çevrimiçi yayınlanan gazete ve dergilerde, terör eylemlerine karşı koymak için tasarlanan araçlara ve alınan tedbirlere yönelik güvenlik açıklarını inceleyen teröristler, bu bilgiler paralelinde tahrip gücü yüksek silahları tercih ederek, hedeflerini imha etmeyi planlamaktadır (Weimann, 2006a, s.12).

Benzer şekilde operasyon bölgelerinde sosyal medya uygulamalarını kullanan güvenlik güçlerinin hesaplarını takibe alan teröristler, bu yöntemle paylaşım yapılan yerleri uygulamaların içeriğindeki konum bilgilerinden veya kendi harita analizlerinden tespit ederek, yeni bir saldırı planı yapabilmekte veya bölgeden ayrılabilir. Bu konuda terör ve güvenlik uzmanı Abdullah Açar, Zeytin Dalı Harekâtı'nda PKK'lı teröristlerin yazılı, görsel ve sosyal medyayı takip ettiğini ifade ederek, operasyonunun gidişatı ve askerlerin güvenliği açısından güvenlik güçlerinin sosyal medyayı kullanmamaları gerektiğini vurgulamıştır (Gazete Vatan, 2018).

Daha önceden değinildiği üzere, sosyal medyanın toplumsal örgütlenme açısından çok etkili bir mecra olması, teröristleri de bu alana yöneltmektedir. Bu bağlamda PKK'nın aktif ve pasif destekleyicileri, yurtiçinde ve yurtdışında kitleleri

hareket geçirmek ve protesto organize etmek için Facebook, Instagram, Twitter vb. sosyal paylaşım ağlarını tercih etmektedir. Örnek olarak 2015 yılında Türkiye’de artan terör olaylarına karşı, TSK ve Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM)’nün Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde eş zamanlı olarak başlattıkları “Hendek Operasyonları” süresince, farklı illerden birçok PKK sempatizanının halkı kışkırtmak, sokak çatışmalarını başlatmak ve bu süreçte haberleşmeyi sağlamak amacıyla, sosyal medyayı efektif şekilde kullandığı gözlemlenmiştir.

3.3.9. Eylemlerin Meşrulaştırılması

Terör eylemlerinin sorumluluğunu üstlenmek dikkat çekmenin en etkili yöntemlerinden biridir. Bu yüzden teröristler düzenledikleri saldırılarından sonra isimlerini duyurmak ve saldırıyı meşrulaştırmak için medyayı kullanmaktadır. Eskiden eylemlerini basın açıklaması şeklinde üstlenen teröristlerin, bu metinleri medya kuruluşlarının yayınlacağı şekilde özenle hazırladığı bilinmektedir (Kingston, 1995, s.209; Camphuijsen ve Vissers, 2012, s.19). Günümüzde ise teröristler saldırılarını Youtube, Facebook, Instagram, Twitter vb. sosyal medya ortamlarında yönettikleri hesaplar üzerinden paylaştıkları, fotoğraf ve videolarla duyurmaktadır.

Bu konuda en dikkat çeken örneklerden biri, El-Kaide tabanlı bir grup olduğu bilinen ve Somali’de faaliyet gösteren El-Şebab isimli terör örgütünün, 2013 yılında Kenya’nın başkenti Nairobi şehrinde bulunan, Westgate Alışveriş Merkezi’ne düzenlediği saldırıdır. İlk kez bir terör eyleminin Twitter üzerinden canlı olarak aktarıldığı ve üstlenildiği bu saldırıda, teröristler uzun süren eylemin ayrıntılarını, gerçek zamanlı bir şekilde sosyal medyada paylaşmıştır (Weimann, 2014, s.8).

Terör eylemlerini üstlenmek ve saldırıları meşrulaştırmak amacıyla medyayı en yoğun biçimde istismar eden terör örgütlerinin başında DEAŞ gelmektedir. Sosyal medyanın yanı sıra elektronik dergiler aracılığıyla da eylemlerini duyuran terör örgütü, Dabıq dergisinin 2015 yılında yayınlanan 12’nci sayısında, Paris’teki ve Beyrut’taki bombalı eylemler ile Rus uçağına yapılan saldırıyı paylaşmıştır. DEAŞ, bu saldırıları Müslümanlara yapılan zulümlere karşı bir onur mücadelesi olarak yorumlayarak, eylemlerini meşru göstermeye çalışmıştır (Şenol vd. 2016, s.195). Başka bir örnekte ise terör örgütüne ait Rumiya adlı derginin 6.sayısında, Reina Saldırısı yayınlanan bir kapak fotoğrafı ile üstlenilmiştir. DEAŞ’ın saldırılarını duyurmak için kullandığı diğer medya aracı ise Amaq Haber Ajansı’dır (Milton, 2018, s.3).

PKK terör örgütü ise düzenlediği eylemleri bünyesinde yer alan veya bağlantısı olan televizyon kanalları, radyo, internet siteleri ve sosyal medya hesapları aracılığıyla duyurmaktadır. Günümüze kadar birçok kez eylemlerini yazılı ve görüntülü olarak paylaşan örgüt, 2008 yılında Hakkâri’de bulunan Aktütün Karakolu’na yaptığı saldırı sonrasında eylemin görüntülerini, Gerilla TV adlı Youtube kanalından yayınlamıştır (Devran, 2015, s.90). Terör örgütü günümüzde de benzer yöntemler izlemektedir.

3.4. Terör Örgütlerinin Medya Organları ve Faaliyetleri

Buraya kadar terör örgütlerinin başta internet olmak üzere diğer kitle iletişim araçlarını, hangi amaç ve yöntemlerle kullandıkları bir takım örneklerle açıklanmıştır. Bu bölümde ise terör örgütlerinin bizzat sahip oldukları ve bağlantılı oldukları yazılı, görüntülü-sesli ve internet tabanlı medya organlarının neler olduğu açıklanacaktır. Buradaki amaç, terör örgütlerinin medya organlarının ifşa edilmesinden ziyade, teröristlerin medyayı ne zaman ve nasıl kullanmaya başladıklarına ışık tutmak, geçmişten günümüze gelişen iletişim teknolojilerine nasıl ayak uydurduklarını ortaya çıkarmak, modern yasa dışı gruplar olarak nasıl hareket ettiklerini anlamak ve bu veriler ışığında, terörün medya ayağıyla nasıl mücadele edilebilir bunu ortaya koymaktır.

Bu doğrultuda geçmişte medyayı kullanma konusunda etkili olduğu bilinen IRA, ETA ve LTTE’nin yanı sıra günümüzde medyayı aktif biçimde kullanmakta olan PKK, DEAŞ ve El-Kaide terör örgütleri temel örnekler olarak incelenecektir. Yazılı, görsel-sesli ve internet şeklinde üç ayrı başlıkta kaleme alınan bu bölümde örnekleme sıralaması; terör örgütlerinin günümüzde aktif ve pasif olmalarına²³ göre yapılacaktır.

3.4.1. Yazılı Kitle İletişim Araçları

Geçmişte kitle iletişim araçlarını propaganda bağlamında en etkili şekilde kullanan terör örgütlerinden biri olarak kabul edilen IRA, kuruluşundan itibaren birçok kitap, gazete ve dergi çıkarmıştır. Genel olarak siyasi iletişim ve çatışmaların çözümüne yönelik bir politika izleyen bu dergilerden en bilinenleri “An Phoblact”, “Republican News”, “Iris: The Republican Magazine” ve “The Irish People”dir. Ancak İngiliz yasaları ağır hükümler içerdiği için terör örgütü bu araçlar ile doğrudan

²³ Bölüm içerisinde terör eylemleri bağlamında aktif ve pasif örgütler şeklinde ifade edilen iki ayrı grup, terör örgütlerinin medyayı gün geçtikçe nasıl daha etkili kullandıklarını anlamak ve geçmiş ile günümüz arasındaki farkı görmek açısından önemlidir.

örgütün propagandasını yapamamıştır (Işık, 2013, s.86-87). IRA, üyelerine politik ve stratejik bilgiler aktarmak için *Yeşil Kitap (The Green Book)* adlı bir el kitabı da yayınlamıştır. Örgütün temel kitabı olarak bilinen eser, eğitim amacıyla örgüt mensuplarına dağıtılmıştır. Öte yandan IRA, dönemin en önemli propaganda araçları olan broşür ve duvar kağıtlarından da yoğun şekilde yararlanmıştır. Bu afişlerde İrlanda milliyetçiliğinin karşısında İngiltere'nin işgalci, sömürgeci ve baskıcı bir tutum izlediğini yansıtan örgüt, güvenlik güçlerinin insan haklarını ihlal ettiğini ileri süren paylaşımlar yapmıştır (Alptekin, 2018, s.97-98).

İspanya'da faaliyetlerine son verilmiş olan terör örgütü ETA ise çoğunlukla iletişim ve siyasi propaganda maksadıyla gazetelerden faydalanmaya çalışmıştır. Bu doğrultuda 1977'de kurulan "Egin Gazetesi" örgütün en önemli yayın organlarından biri olmuştur. Bu gazete kapatıldıktan sonra 1990 yılında "Euskaldunon Egunkaria" ve 1998'de "Gara" isimli gazeteler çıkarılmıştır. ETA, yazılı kitle iletişim araçlarını bildiriler yayınlama ve finansal gelir elde etme amacıyla kullanmıştır (Buesa ve Baumert, 2012). Terör örgütü, bastığı dergi ve kitaplarla hem üyelerine ideolojik eğitim vermiş hem de uluslararası alanda örgütün tanınmasını sağlamaya gayret etmiştir. Bu doğrultuda "The International Zutabe" adlı yasa dışı dergi, yurt dışına çeşitli medya organlarına gönderilmiştir. *Beyaz Kitap* isimli eser ise örgütün ideolojisini yaymak için propaganda aracı olarak dağıtılmıştır (Tremlett, 2002; Özçer, 2006, s.55). ETA, Bask bölgesindeki toplulukları ve İspanyol hükümetini etkilemek amacıyla propaganda içerikli broşür, poster ve duvar resimlerini de tercih etmiştir (akt: Ophir ve Weimann, 2012, s.28).

LTTE ise 1980'lerin ortalarından itibaren örgütün faaliyetleriyle ilgili günlük durum raporları yayınlamanın yanı sıra farklı dillere çevrilmiş kitapçıklar ve broşürler çıkartarak, bunları ulusal ve uluslararası medya kuruluşlarına dağıtmıştır. Ayrıca LTTE isminin verildiği birçok gazete, çeşitli ülkelerde örgütün kontrolünde yayınlanmıştır. LTTE propaganda araçlarını; üyelerini örgüte katkıda bulunmaya teşvik etme, örgütü ulus devlet olarak yansıtmaya ve kendilerini terör örgütü olarak tasvir eden ülkelere karşı bir kampanya yürütme amacıyla kullanmıştır (akt: Richards, 2014, s.55-56).

Ülkemizde faaliyet gösteren PKK ise kitap, gazete, dergi, afiş, poster vb. yazılı kitle iletişim araçlarını çeşitli amaçlar için kullanmaktadır. Terör örgütü savunduğu ideolojiyi yaymak, üyelerine kendi görüşlerini kabul ettirmek ve beyinlerini yıkamak

üzere bu araçlara başvurmaktadır. Türkiye’de yasal yollardan radyo ve televizyon gibi yayın organlarına sahip olamayacağı bilincinde olan PKK, bilhassa üniversitelerde ve liselerde örgütlenmek ve eleman kazanmak için yasa dışı yollardan yazılı kitle iletişim araçlarını dağıtmaktadır. Ayrıca yazılı materyallerin basımının ucuz olması, eğitim konusunda istenildiği zaman kullanılması, kalıcılığı ve satılarak gelir elde edilmesi, PKK’nın bu araçları tercih etmesinde etkili faktörlerdir (Çeşme, 2011, s.190-191).

Günümüzde PKK’nın gerek yurtdışında gerekse yurtiçinde kendi bünyesinde çıkardığı veya bağlantılı olduğu, örgütün politikalarını ve görüşlerini destekleyen birçok yayın organı bulunmaktadır. Özellikle Avrupa ülkelerinde PKK’nın propagandasını yapan birçok dergi ve gazetenin mevcut olduğu bilinmektedir (Çeşme, 2011, s.191). Bunlar içerisinde 1982 yılında Almanya’da, Türkçe dilinde aylık olarak basılmaya başlanılan “Serxwebun (Bağımsızlık) Dergisi”, örgütün ilk medya organı olarak kayıtlara geçmiştir. 2012 yılından itibaren internet üzerinden de yayın yapmaya başlayan dergi, otuz yıllık arşivini paylaşımına açmıştır. Dergide terör örgütünün tarihi, eylemleri, değişen yapısı ve ideolojisi yoğun propaganda söylemleri içerisinde aktarılmaktadır. PKK’nın ikinci süreli yayını ise 1985 ve 1995 yılları arasında yine Almanya’da basılan ve “Direniş” anlamına gelen “Berxwedan” dergisidir. Terör örgütü çıkardığı dergi ve gazetelerle, Avrupa kamuoyunu Türkiye’ye karşı kışkırtarak, uluslararası alanda bir siyasi baskı oluşturmayı hedeflemektedir (Demir, 2018, s.21).

PKK, yurtiçinde de basılı yayınlar ile propaganda faaliyetlerini devam ettirmeyi amaçlamaktadır. Birçoğu illegal olan bu araçlar doğrudan engellenirken, terör örgütünün yayın organı gibi hareket eden bazı legal gazete ve dergiler de bulunmaktadır. Bunlar mahkeme kararlarıyla birçok kez kapatılmalarına rağmen²⁴ farklı isimlerle tekrardan kurularak, yayın hayatlarına devam etmektedir. Ancak ülke sınırları içerisinde terör örgütüne karşı yürütülen kararlı mücadele, medya konusunda da ilgili kurumlar aracılığıyla sürdürülmekte ve örgütün medya odaklı propagandasına izin verilmemektedir (Demir, 2018, s.23).

PKK’nın legal alanda Türkiye’deki ilk basılı yayını ise 1988 yılında sadece dört aylık bir süre yayın yapan “Toplumsal Diriliş Dergisi”dir. Örgütün propaganda yayınlarına öncülük eden bu dergiden sonra en bilinen yayın organı ise 2016 yılında

²⁴ PKK terör örgütünün propagandasını yaptığı gerekçesiyle kapatılan diğer gazete ve dergiler için bkz. Demir, 2018. s.23.

kapatılmış olan “Özgür Gündem” gazetesidir (Demir, 2018, s.21-22). Günümüze kadar birçok kez kapatılıp tekrardan isim değiştirilerek açılan ve terör örgütünün açık bir biçimde propagandasını yapan gazete, internet üzerinden “Yeni Özgür Politika” ismiyle yayınlanmasına karşın, Türkiye’den erişimi yasaklanmış durumdadır. Avrupa üzerinden yayınlarına devam eden gazetenin paylaşımlarında ise özellikle güvenlik güçlerinin hedef alındığı gözlemlenmektedir. Bu bağlamda 31 Mayıs 2017’de Şırnak’ın Şenoba bölgesinde, askeri helikopterin yüksek gerilim hattına takılarak düşmesi sonucu 13 askerin şehit olduğu kazada, Yeni Özgür Politika gazetesi bu olayı “Katiller Paramparça” manşetiyle haber yapmış ve PKK terör örgütünün yayın organı olduğunu açıkça belli etmiştir (Aydoğan, 2017).

Günümüzde internet sayesinde yazılı ve basılı materyallerin üretim maliyeti azalmış ve dağıtımları daha basit hale gelmiştir. Bu doğrultuda bilhassa gazete, dergi ve kitaplar içerikleriyle birlikte internet sitelerine yüklenmekte ve okuyucular bu kaynaklara doğrudan erişmektedir. Son dönemde teröristlerin de bu alandan istifade etmeye başladıkları görülmektedir. Bu bağlamda internet üzerinden düşük maliyetlerle elektronik dergiler yayınlamayı tercih eden teröristler, kolay bir şekilde destekçilerinin ve hedef toplulukların dikkatini çekmektedir. Çoğu zaman profesyonel bir biçimde hazırlanan bu araçlar, görsel içeriklerle süslenmekte ve örgüt propagandası için internet ortamında servis edilmektedir (Lumbaca ve Gray, 2011, s.49-50).

Bu konuda DEAŞ, terör örgütleri içerisinde en çok elektronik dergi yayınlayan örgüt durumundadır. Propaganda hareketlerini düzenlemek amacıyla “Medya Divanı” isimli özel birim oluşturan örgüt, bu oluşum altında da farklı organizasyonlar kurarak, yazılı ve görsel propagandasını çeşitlendirmektedir. Bunlar arasında en bilinen medya organı ise “El-Hayat Medya Merkezi”dir. Bünyesinde beş dergiyi çeşitli dillerde yayınlayan örgütün; Dabiq dergisi İngilizce, Dar Al-Islam dergisi Fransızca, Al-Manba dergisi Rusça, Konstantiniyye dergisi Türkçe, Rumiyyah dergisi ise İngilizce, Fransızca, Almanca, Rusça, Türkçe, Endonezce, Boşnakça, Uygurca, Kürtçe ve Peştunca dillerinde basılmaktadır (Göksun ve Salihi, 2018, s.20-21).

DEAŞ’ın yayınladığı dergiler arasında “Konstantiniyye”²⁵ isminden de anlaşılacağı üzere doğrudan Türkiye’yi hedef alan bir dergi olarak bilinmektedir. Dergide ideolojik ve dini söylemler ön plana çıkmakla birlikte, Türkiye’de DEAŞ’ın kötü tanıtıldığı iddia edilmektedir. Neredeyse tüm sayılarında hükümetin din dışı

²⁵ *Konstantiniyye*, İstanbul’un Arapça’daki karşılığı olarak bilinmektedir.

uygulamalarının ülkeyi felakete sürüklediği ileri sürülerek, birçok siyasi yetkili ve din adamı hedef olarak gösterilmektedir. DEAŞ, dergi aracılığıyla Türkiye'deki Müslümanlara, İslam Devletine göç ve halifeye biat çağrısında bulunmaktadır. Nitekim derginin Türkçe yayınlanmasının en önemli nedenlerinden biri de Türkiye'den eleman temin ederek, temel amaç olan İstanbul'un fethinin gerçekleştirilmesidir. Bu doğrultuda tüm sayıların kapak fotoğraflarında Hz. Muhammed'e ait olduğu bilinen “*Müteakiben Konstantiniyye Feth Edilecektir*” şeklindeki hadise yer verilmekte ve bu temel amaca ilişkin işaretler sunulmaktadır (Türkoğlu, 2017, s.170). 2015 yılının ortalarında dağılmaya başlayan DEAŞ'ın yazılı propaganda araçları bu dönemden itibaren etkisini yitirmeye başlamıştır. Son olarak yayınlarına devam eden Dabiq Dergisi, Fırat Kalkanı Harekâtı'ndan sonra yayımlanmamıştır (Sönmez, 2018, s.177-178).

El-Kaide terör örgütü de çevrimiçi dergileri yoğun şekilde kullanmaktadır. Yazılı araçlarında propagandanın temel çıkış noktası olarak İslami değerlere vurgu yapan örgütün en bilinen eserlerinden biri, 2010 yılında internet ortamında İngilizce yayınlanmaya başlayan Inspire dergisidir. Derginin sayılarında genel olarak örgüt içerisinde tanınan kişilerin görüşlerine, siyasi ve dini propaganda mesajlarına, cihat çağrılarına ve örgütün hedef aldığı kişilerin isimlerine yer verilmektedir. 2015 yılında gerçekleştirilen Charlie Hedbo Saldırısı'ndan önce islamofobik yayınları nedeniyle mizah dergisinin yayın yönetmeninin, Inspire dergisinde hedef olarak gösterildiği bilinmektedir (Özdemir, 2015). Buna ek olarak örgütün üyelerine eğitim amaçlı dağıttığı *Afgan Cihat El Kitabı* adlı bir eserde, ABD'de yer alan Özgürlük Anıtı, İngiltere'deki Saat Kulesi ve Fransa'da bulunan Eyfel Kulesi gibi uluslararası medyanın ilgi duyduğu sembolik yerler, olası terör saldırıları için hedef gösterilmiştir (Nacos, 2007, s.9).

3.4.2. Görsel ve İşitsel Kitle İletişim Araçları

Görsel ve işitsel kitle iletişim araçlarını kullanan tüm terör örgütleri içerisinde PKK, bu alandan daha fazla yararlanma imkânı bulmaktadır. Bu durumun en temel sebeplerinden biri PKK'nın kurduğu ve yönettiği basın-yayın organlarının merkezlerinin Avrupa'da olması ve bu kanalların yayınlarına müsaade edilmesidir. Nitekim yurtiçinde yasal olarak bu araçları kullanmaya imkân bulamayan PKK için yurtdışı önemli bir fırsat olmuştur. Bu doğrultuda AB'nin, PKK'yı bir terör örgütü olarak kabul etmesine rağmen, Avrupa'daki birçok devletin PKK'nın medya

organlarına ifade özgürlüğünü öne sürerek göz yumması, Türkiye'nin tepkisini çekmektedir. Buna ek olarak PKK'nın uluslararası medya nezdinde üstü kapalı veya açık biçimde kendisine destek bulduğu da görülmektedir. Buna göre Avrupa'daki birçok televizyon kanalının PKK'nın sözde liderleriyle röportajlar yapması, örgütü destekleyen kişileri programlarda ağırlaması, örgüt kamplarından belgeseller yayınlaması ve terör örgütünü Kürtlerin özgürlükleri için savaştan "gerillalar" olarak haberleştirmesi vb. faaliyetler, örgüte meşru bir görünüm kazandırdığı gerekçesiyle Türkiye tarafından şiddetle eleştirilmektedir (Demir, 2018, s.76).

1995 yılından günümüze kadar Türkiye birçok kez ilgili kurumlar aracılığıyla PKK'nın yurtdışındaki basın-yayın kuruluşlarının kapatılması için çeşitli girişimlerde bulunmuştur. Bu doğrultuda birçok kanalın kapatılmasına rağmen, PKK farklı ülkelerde yeni kanallar açarak, yayınlarına devam edebilmektedir. Bu durum geçmişte Türkiye ile PKK terör örgütünün kurduğu kanallara lisans veren ülkeler arasında bir takım krizlere de yol açmıştır. Bu süreçte PKK'nın ilk yayın kanalı olan ve İngiltere'de 1995 yılında uydu yayını yapmaya başlayan Med TV, terörist başı Abdullah Öcalan'ın yakalanmasından sonra, Türkiye'nin talebi üzerine ancak 1999 yılında kapatılabildiği. Aynı yıl Med TV'nin yerine kurulan Medya TV'nin yayınları ise 2004 yılında Fransa hükümeti tarafından sonlandırılmıştır (Memdoğlu, 2015).

Örgütün en bilinen yayın organı olan Roj TV ise Mezopotamya Yayıncılık Şirketi'nin öncülüğünde, 2004 yılında Danimarka üzerinden yayın yapmaya başlamıştır. Birçok ülkede izlenen ve Kürtçe ile Türkçe başta olmak üzere çeşitli dillerde yayın yapan kanal, genel olarak PKK'nın eylemlerini duyurma vazifesini üstlenmiştir. Kanalda örgüt kamplarından görüntülere, örgüt mensuplarının röportajlarına ve Interpol'de aranan bazı örgüt yöneticilerine de yer verilmiştir. Roj TV, Türkiye'ye yönelik yayınlarını genel olarak siyasi ve kara propaganda doğrultusunda şekillendirmiştir. Bu bağlamda bir yandan Kürdistan söylemine ağırlık verilirken bir yandan da TSK'nin yaptığı harekâtlardan sonra yalan yanlış bilgiler üretilerek, güvenlik güçlerinin ve Türk halkının moralini bozmak amaçlanmıştır (Arat, 2010).

Roj TV, terör örgütü PKK'ya finansman sağladığı gerekçesiyle Türkiye'nin de uzun süren diplomatik baskıları sonucunda, Kopenhag Kent Mahkemesi'nin 2005 yılında açtığı dava sonucu, 2012 yılında kapatılabildiği. Mezopotamya Yayıncılık Şirketi, mahkemenin aldığı kapatma kararından sonra "Avrupa İnsan Hakları

Sözleşmesi (AİHS)’nin 10.maddesinde yer alan ifade özgürlüğünün kısıtlandığını ileri sürerek, 2014 yılında Danimarka aleyhine Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) nezdinde dava açmıştır. Ancak AİHM, kanalda izleyenleri şiddete sevk edecek yayınlar yapıldığını ve AİHS’nin değerlerine aykırı hareket edildiğini belirterek, Roj TV’nin dava talebini reddetmiş ve bir bakıma kanalın terör propagandası yaptığını onamıştır (Aydın, 2018).

PKK’nın propagandasını yapan kanalların kapatılması için Türkiye’nin taraf olduğu sözleşmelerden doğan bir takım hukuksal hakları da bulunmaktadır. Bu bağlamda Türkiye tarafından 1990 yılında kabul edilen ve yukarıda değinilen AİHS’nin “İfade Özgürlüğü” başlıklı 10.maddesinin 2.fıkrasında ifade özgürlüğünün “(...) ulusal güvenliğin, toprak bütünlüğünün veya kamu güvenliğinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi (...)” gibi durumlarda sınırlandırılabilirliği ifade edilmektedir. Bu karar Türkiye’nin, PKK ile bağlantılı olan kanalları kapatması açısından meşru bir gerekçedir. Buna ek olarak Türkiye’nin 1992 yılında imzaladığı “Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesi”nin “Yayıncının Sorumlulukları” başlıklı 7.maddesinin (b) bendinde program hizmetleri hakkında “Şiddet eğilimini körüklemeyecek veya ırkçı nefret duygularını kışkırtıcı nitelikte olmayacaktır.” şeklindeki kararı, Türkiye’ye yönelik terör propagandası yapan kanalların kapatılması için yeterlidir (Arat, 2010).

Öte taraftan 8 yılı aşkın bir süre terör propagandası yapan Roj TV’nin 2011 yılında hem Nobel Barış Ödülü’ne aday gösterilmesi (İkiz, 2011) hem de Danimarka’da düzenlenen başka bir törende “Yılın İfade Özgürlüğü” ödülünü alması, dava süresinde farklı bir tartışma konusu olmuştur (Birgün, 2011). Ancak bütün bu girişimler, Türkiye’nin mevcut hukuksal haklarını kullanmasına karşı bir engel teşkil etmemiş ve örgütün Avrupa’da yayın yapmakta olan Newroz TV ve Med Nuçe TV gibi kanallarının da lisansları iptal edilmiştir (Aydın, 2018).

Günümüzde yurtdışı merkezli kurularak Roj TV çizgisinde hareket eden ve PKK’nın propagandasını yapan kanallar da mevcuttur. Bunların başında 2009 yılında Norveç’ten uydu lisansı alarak test yayını yapan ve 2012 yılında yayına başlayan Sterk TV gelmektedir. Ayrıca Ronahi TV ve News Channel, PKK’nın diğer yayın organlarıdır. Günümüz itibarıyla Türkiye bu kanalların kapatılması için diplomatik girişimlerini sürdürmektedir. Diğer yandan yurtiçinde de PKK’nın sözcülüğünü üstlenen bir takım televizyon kanalları bulunmaktadır. Bu bağlamda İMC, Jiyan,

Azadi, Hayatın Sesi, Özgür Gün, TV10, Denge, Van, Van Genç, Mezopotamya ve Birlik Medya, 2016 yılında çıkarılan 668 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile kapatılmıştır (Demir, 2018, s.25-26).

Öte yandan PKK son dönemlerde sinema ve belgesel yapıtlarıyla görsel anlamda propaganda faaliyetlerini çeşitlendirmektedir. “Bakur” adlı belgesel filmde PKK, kadınlara değer veren ve özgürleştirici bir gerilla hareketi olarak resmedilirken, Türkiye ise baskıcı ve kadına şiddet uygulayan bir yapı olarak yansıtılmıştır. Terör örgütü bu tür yapıtlarla, Türkiye ve Avrupa’da yaşayan Kürt kökenli vatandaşlar nezdinde sempati toplamaya çalışmaktadır (Alptekin, 2018, s.108-109).

PKK’nın yurt içinde ve yurt dışında birçok radyo kanalı da bulunmaktadır. Yurt içindeki radyo kanallarının kapatılmasına karşın, yurt dışında özellikle Kuzey Irak ve Avrupa merkezli uydular aracılığıyla örgüt propagandasına devam edilmektedir. Örgütün en bilinen radyo kanalları ise 2001’de Belçika’da yayına başlayan Dengê Mezopotamya, Kandil dağında bulunan Roj Radyo, Avrupa merkezli Radyo Welat ve son dönemde üst düzey örgüt liderlerinin görüşlerine yer verilen Dengê Kurdistanê’dir. Bunlara ilave olarak PKK, Kurd FM ve Denge Med isimli internet üzerinden yayın yapan radyo istasyonlarına da sahiptir. Ayrıca örgütün Doğu Anadolu Bölgesi’nde çeşitli noktalarda korsan radyo yayını yaptığı ileri sürülmektedir. PKK radyoyu varlığını meşru gösterme, bildirimler yayınlama, gizli haberleşme ve örgüt mensuplarına seslenme gibi hedefler doğrultusunda kullanmaktadır. Ayrıca radyo kanallarında özellikle dağ kadrosunun fiziksel ve mental birlikteliğini korumak ve teröristlerin duygularını harekete geçirmek için örgüte ait şarkılara ve marşlara sıklıkla yer verilmektedir (Arat, 2010; Bural, 2017; Demir, 2018, s.24).

Günümüzde El-Kaide ve DEAŞ, hem uydu hem de internet üzerinden radyo ve televizyon istasyonları kurarak, modern iletişim teknolojinin imkânlarından en iyi şekilde faydalanmaktadır. DEAŞ, özellikle Irak ve Suriye’de işgal ettiği yerlerde bulunan radyo ve televizyon kanallarının binalarını ele geçirerek, propaganda alanını genişletmeye çalışmıştır. 2014 yılında Musul’un büyük bir bölümünü kontrol altına alan terör örgütü, sekiz radyo ve televizyon istasyonunu zorla devralarak, bunları siyasi, askeri ve dini propaganda maksatlı kullanmıştır. DEAŞ, Musul’un kontrolünü kaybettikten sonra ise Al-Bayan Radyo ve Dabiq TV isimli kanallar kurmuştur. DEAŞ, medya organlarında örgüt lideri Ebu Bekir el-Bağdadi’nin konuşmalarına, bölgede

yaşanan olaylara ilişkin haberlere, dini vaazlara ve şarkılara yer vermiştir (Reporters Without Borders ve Journalistic Freedoms Observatory, 2015, s.11).

Diğer taraftan DEAŞ, başta Youtube olmak üzere internet üzerinden online yayın yapan radyo ve televizyon kanalları oluşturarak, geniş bir izleyici kitlesine ulaşmıştır. Son dönemde ise birçok üyesini kaybetmiş olan terör örgütü, bilhassa çocukları ve gençleri örgüte kazandırmak için dini içerikli çizgi filmler ve belgeseller yayınlamaktadır. DEAŞ'ın savaş ve şiddet içeren popüler bilgisayar oyunlarını dini figürlere uyarlayarak, internet ortamında sunduğu da bilinmektedir (Wilson, 2017, s.2).

El-Kaide terör örgüte ise yerel televizyon ve radyo kuruluşları vasıtasıyla propagandasını yürütmektedir. Küresel bir terör örgütü olarak dünyanın çeşitli bölgelerinde birçok kolu olan örgütün medya stratejisi, bağlantılı olduğu gruplar tarafından benimsenmiş durumdadır. Bu bağlamda El-Şebab adlı terör örgütü, kurduğu televizyon kanalıyla El-Kaide'ye bağlı grupların çatışmalarından görüntüleri yayınlamakta ve örgütün propagandasını yapmaktadır (BBC News TR, 2011).

Öte yandan günümüzde terör eylemleri bağlamında pasif durumda olan IRA, ETA ve LTTE gibi etnik/ayrılıkçı terör örgütleri de geçmişte radyo, televizyon ve sinemanın gücünden faydalanmıştır. Bu doğrultuda IRA, her ne kadar kendisine ait bir kanal kurmasa da yerel bazdaki basın-yayın kuruluşlarına verdiği demeçlerle ve görüşlerini destekleyen siyasi partiler aracılığıyla sesini duyurmuştur. Bu konuda en etkili terör örgütlerinden biri olarak kabul gören IRA, Sinn Fein adlı siyasi parti vasıtasıyla İngiltere kanallarında yoğun biçimde siyasi propaganda icra etmiştir. Buna karşın İngiltere başbakanı Margaret Thatcher'ın getirdiği medya sansürü ile Sinn Fein liderlerinin medya ortamında yürüttükleri propagandalar kısıtlanmıştır (Wilkinson, 1997, s.61).

ETA ise hem siyasi partiler hem de Bask Bölgesinin özerklik kazanmasından sonra, bölgede kurulan radyo ve televizyon kanalları sayesinde örgütün siyasi propagandasını birinci elden yürütmüştür. ETA'nın internet üzerinden bir radyo istasyonu oluşturduğu ve Bask ile İspanyol halklarını etkilemek için propaganda filmleri çektiği de bilinmektedir (Ophir ve Weimann, 2012, s.28). ETA, uluslararası medyanın desteğini almak için farklı ülkelerin medya kuruluşlarıyla sürekli iletişim halinde olmaya çalışmıştır. Bu bağlamda özellikle Fransa'da çeşitli radyo ve televizyon kanallarında ağırlanan ETA üyeleri, İspanya aleyhine propaganda yapma imkânı bulmuştur (akt: McCreanor, 2016, s.78-79).

LTTE ise ilk olarak savaş görüntülerini yayınlamak amacıyla “Nitharsanam” adlı karasal yayın yapan bir televizyon kanalı kurmuştur. 2005 yılında ise “National Television of Tamil Eealam” isimli televizyon kanalıyla uydu yayını yapmaya başlayan terör örgütü, 2007 yılında da “Voice of Tigers” isimli bir radyo istasyonu oluşturmuştur. Öte taraftan 20.yüzyılın ikinci yarısında en etkili propaganda araçlarından biri olan sinemanın gücünden de yararlanan örgüt, üye toplamak ve finansman elde etmek için savaş filmleri ve belgeseller yayınlamıştır. LTTE benimsediği medya stratejisiyle başta Uzakdoğu ve Asya olmak üzere, Avrupa’da birçok ülkede propaganda yapma imkânına erişmiş ve Sri Lanka hükümetini oldukça zorlamıştır (akt: Richards, 2014, s.55-57).

3.4.3. İnternet

Teröristlerin amaçları doğrultusunda en yoğun biçimde araçsallaştırdığı mecra internettir. Terör örgütlerinin interneti kullanmaya başladıkları tarih net olmamakla birlikte, 1990’lı yıllarda sınırlı sayıda terör grubunun internet sitesine sahip olduğu bilinmektedir. 2000 yılına gelindiğinde ise terör örgütlerinin tamamına yakını internet sitesi kurmuştur (Weimann, 2006a, s.3). Nitekim 11 Eylül Terör Saldırıları itibariyle teröristlerin interneti eylemlerinde kullanmaya başlaması, internet teknolojisini tüm terör yapılanmaları için yeni bir propaganda silahına dönüştürmüştür. Aynı yıl içerisinde El-Kaide, “Al Sahab Media” isimli bir medya birimi oluşturarak, ilk propaganda videosunu bu organizasyon vasıtasıyla paylaşmıştır (Stenersen, 2014, s.51; Weimann, 2014, s.2).

2000’lerden sonra her geçen yıl teröristlerin internetteki varlıkları artmış ve teröristler yeni propaganda teknikleriyle interneti sömürmüştür (Weimann, 2014, s.2). Nitekim ilerleyen süreçte yalnızca teröristler değil iletişim teknolojileri de kabiliyetlerini geliştirmiştir. Bu doğrultuda yazılı, görüntülü ve sesli geleneksel kitle iletişim araçlarının sunduğu tüm imkânlara akıllı telefonlar ve bilgisayarlar sayesinde ulaşılması, interneti dünyada en çok tüketilen araç konumuna getirmiştir. Ayrıca sosyal medyanın ortaya çıkması ve bu uygulamaların milyarlarca kişi tarafından kullanılması, internetin önemini daha çok arttırmıştır. Bu gelişmeler neticesinde geleneksel medya karşısında yeni medya, teröristler tarafından daha fazla tercih edilmiş ve modern terörizmin en etkili silahı haline gelmiştir (Türkoğlu, 2017, s.165).

ABD Temsilciler Meclisi Terörle Mücadele ve İstihbarat Komitesi’nin 2011 yılında yayınladığı rapora göre, tüm cihatçı terörist gruplar içerisinde interneti ve

sosyal medyayı ilk kullanan örgüt, El-Kaide olarak belirtilmiştir (Counterterrorism and Intelligence Subcommittee, 2011, s.14). Bu hususta örgütün stratejisti olarak bilinen Ebu Musab el Suri'nin 2003 yılında yayınladığı "Küresel İslami Direniş Çağrısı" adlı belgede, internetin cihatçı hareketin geleceği açısından önemli olduğu vurgulanmıştır. Belgede bloglar, internet forumları ve sosyal medya gibi tüm unsurları içerisinde barındıran bir iletişim ağı oluşturarak, bütün örgüt üyelerini bu yöntemle buluşturma planı anlatılmıştır. Terör örgütü bu stratejisinde önemli ölçüde başarılı olurken, başta küresel cihat anlayışını temel alan terör grupları olmak üzere, etnik/milliyetçi ideolojiler çerçevesinde eylemlerini sürdüren diğer terör örgütlerinin de medya odaklı terörizmi benimsemelerine ön ayak olmuştur (Amble, 2012, s.339).

Küresel bir terör örgütü olarak El-Kaide, internet sitelerini üç kategoride oluşturmaktadır. Bunlar:

- i. Liderlerin mesajlarını yayınlayan resmi siteler,
- ii. Strateji konularını inceleyen ve tanınmış cihatçı figürlerin yazılarını paylaşan siteler,
- iii. Görüntülü ve sesli olarak, iletişimi sağlamak ve operasyonları planlamak için kullanılan sohbet odaları ve bağımsız internet siteleri şeklindedir (Counterterrorism and Intelligence Subcommittee, 2011, s.14).

El-Kaide'nin internet ortamında en çok başvurduğu araçlar ise Hotmail ve Yahoo gibi ücretsiz oluşturulan elektronik posta hesaplarıdır. Sohbet fonksiyonu, e-posta işlevi, yazılı materyal paylaşımı ve multimedya dosyalarının aktarımı gibi olanaklar, bu araçların tercih edilmesinde etkili faktörlerdir. Ayrıca terörle mücadele eden kurumların bu hesaplara erişmelerinin zor olması, gizli haberleşme bağlamında teröristler için bu ortamı daha cazip kılmaktadır. Daha önce de belirtildiği gibi El-Kaide 11 Eylül Saldırıları'nı planlarken yoğun biçimde bu araçlardan yararlanmışır (Weimann, 2008, s.76).

Geçmişten günümüze interneti en etkili şekilde kullanan terör örgütlerinin başında DEAŞ gelmektedir. Dijital medyanın imkân ve kabiliyetlerini amaçlarıyla birleştirerek, bu ortamı aktif biçimde sömüren terör örgütü, diğer terör yapılanmalarına göre daha fazla medya odaklı hareket etmektedir. Bu doğrultuda birçok çalışmada, DEAŞ'ın kendisine has bir medya stratejisi olduğu belirtilmektedir. Buna göre sınır tanımayan vahşi eylemleriyle uluslararası kamuoyunun dikkatini çekmeye çalışan terör

örgütü, bu eylemlerin propagandasını yaparken kullanacağı dili, sembolleri ve kodları dikkatle seçerek, kaçınılmaz bir farkındalık yaratmaktadır. Nitekim bu yöntemler sayesinde DEAŞ, internet üzerinden en çok eleman devşiren terör örgütü olmuştur (Göksun ve Salihi, 2018, s.9).

DEAŞ'ın medya stratejisinde propaganda videoları ayrı bir önem taşımaktadır. İlk videosunu 19 Haziran 2014 tarihinde "Al Hayat Medya Merkezi" aracılığıyla yayınlayan terör örgütünün videolarının yüksek çözünürlükte olması, açılış grafikleri, kurgusu, efektleri, kamera çekim açısı ve ışıklandırma gibi profesyonel teknikleri içerisinde barındırması araştırmacıların da dikkatini çekmiştir (Şenol, vd. 2016, s.195). Bu bağlamda DEAŞ'ın propaganda videolarının diğer terör örgütlerine göre daha profesyonel içeriğe sahip olduğu ve videolarda Hollywood tarzı bir kurgu benimsendiğini gözlemlenmektedir (Türkoğlu, 2017, s.165). Buna karşın DEAŞ'ın birçok kez basın mensuplarını, askerleri ve sivilleri rehin alarak, yayınladığı infaz ve katliam görüntülerinin stüdyo ortamlarında yapıldığı da ileri sürülmektedir.²⁶ Örgütün propaganda videolarının hazırlanması için oluşturduğu diğer birimler ise El-Furkan Medya ve El-İ'tisam'dır. El-Furkan Medya örgütün geçmişte düzenlemiş olduğu eylemleri yayınlarken, El-İ'tisam'ın ise çeşitli konularda propaganda videoları üretmektedir (Göksun ve Salihi, 2018, s.60).

DEAŞ'ın propaganda videolarının içeriğinde ise genel olarak İslam Devleti'nin inşası, düşman Batılı devletler, cihat çağrısı, günlük yaşamdan kesitler, sempati toplama, dini zulümden kaçma, dini özgürlüklerin tadını çıkarma gibi mesajlar işlenmektedir (Awan, 2017, s.8). Öte yandan sosyal medyada da aktif olan terör örgütü, sunduğu görsel içeriklerle bir marka yaratma peşindedir. Bunun için İslam Devleti logosunu tüm paylaşımlarında kullanan DEAŞ, resmi bir devlet imajı oluşturmayı hedeflemektedir. Nitekim günümüzde terör yapılanmalarının çoğu kurdukları siteleri veya sosyal medya hesaplarını, resmi yayın organı şeklinde modern tekniklerle yönetmektedir. Bu doğrultuda DEAŞ'ın medyayı profesyonel bir şekilde kullanabilmek için Avrupa ülkelerinden yetenekli medya çalışanlarını işe aldığı ileri sürülmektedir (Şenol vd. 2016, s.199; Williams, 2016, s.4-5; Avşar, 2017, s.126). DEAŞ'ın geniş kapsamlı yürüttüğü medya stratejisi, uluslararası medyanın ve kamuoyunun dikkatini çekmeyi başarmıştır (Göksun ve Salihi, 2018, s.19).

²⁶DEAŞ'ın propaganda videolarının stüdyo ortamında yapıldığını ileri süren haber için bkz. <http://www.gazetevatan.com/kafa-kesmeler-studio-isi-mi--706076-dunya/>, Erişim Tarihi: 25.07.2018.

Bunlara ek olarak, radikal grupları bireysel anlamda destekleyen kişilerin de Ask.fm, Facebook, Instagram, Twitter, WhatsApp, PalTalk, Kik, Viber, JustPaste.it ve Tumblr gibi sosyal medya uygulamalarını, sohbet programlarını ve dosya paylaşım platformlarını, terör propagandası için kullandıkları gözlemlenmektedir (Klausen, 2015, s.1).

İnternet teknolojisinin propaganda açısından sunduğu sınırsız olanaklar, diğer terör örgütleri gibi PKK'nın da ilgi alanındadır. Bu noktada örgütün sahip olduğu radyo, televizyon, gazete ve diğer yayın organlarının mahkeme kararlarıyla kapatılması, yeni medya ortamını PKK için önemli bir konuma taşımıştır. Bu bağlamda PKK, geleneksel medya araçları ile gerçekleştiremediği propaganda faaliyetlerini internet vasıtasıyla sürdürmeye çalışmaktadır (Demir, 2018, s.31). 2007 yılı itibariyle yoğun biçimde interneti kullanmaya başlayan terör örgütünün, günümüzde doğrudan veya dolaylı olarak propagandasını yapan yüzlerce internet sitesi bulunmaktadır (Bural, 2017).

PKK interneti, televizyon ve radyo yayını yapmanın yanı sıra propaganda videolarını dağıtmak için kullanmaktadır. Terör örgütü çoğunlukla Twitter ve Gerilla TV adlı video paylaşım sitesi üzerinden silahlı eylemlerinin görüntülerini paylaşmaktadır. PKK sitelerine Türkiye sınırları içerisinde erişimin yasak olmasına rağmen, kullanıcılar farklı tekniklerle bunlara ulaşabilmektedir. Nitekim kapatılan sitelerin yerlerine terör örgütü yeni bağlantılar açarak, terör propagandasına devam etmektedir (Alptekin, 2018, s.107). Ayrıca son yıllarda örgüt mensupları ve destekçileri tarafından Twitter, Facebook ve Instagram gibi sosyal medya platformlarında yoğun propaganda faaliyetleri yapıldığı göze çarpmaktadır. Bu bağlamda günümüzde birçok terör sempatizanı, terör propagandası yaptıkları gerekçesiyle tutuklanmaktadır.

PKK'nın etkili olmaya çalıştığı alanlardan biri de yurtiçinde ve yurtdışında internet üzerinden yönettiği haber ajanslarıdır. Bu doğrultuda merkezi İstanbul olmak üzere 2002 yılında kurulan Dicle Haber Ajansı, PKK'nın sözcülüğünü yaptığı gerekçesiyle 2016 yılında 675 sayılı KHK ile kapatılmıştır. Yurtdışında ise Amsterdam'da 2005 yılında internet üzerinden yayınlarına başlayan Fırat Haber Ajansı, terör örgütünün en bilinen propaganda organlarından biridir (Demir, 2018, s.28-29).

Öte yandan IRA, ETA ve LTTE faal oldukları dönemde internetin propaganda gücünden kısıtlı da olsa faydalanma imkânı bulmuştur. Bu bağlamda IRA, İrlanda Cumhuriyeti Bilgi Servisi adıyla oluşturduğu internet sitesi vasıtasıyla İngiltere'ye karşı politik mesajlar ve bildirimler yayınlamayı tercih etmiştir (Furnell ve Warren, 1999, s.30). ETA ise propaganda videoları, bildirimler, elektronik gazeteler ve online radyo istasyonlarıyla, Bask ve İspanyol halkları üzerinde etkili olmaya çalışmıştır (Ophir ve Weimann, 2012, s.28). 1993 yılında ilk internet sitesini kuran LTTE ise genel olarak üyeler arası gizli haberleşmenin sağlanması amacıyla internete başvurmuştur (Richards, 2014, s.57). Günümüzde ise bu terör örgütlerine sempati duyan kişilerin, özellikle sosyal medyayı, internet forumlarını ve video paylaşım sitelerini kullanarak, propaganda içerikli paylaşımlar yaptıkları bilinmektedir (Alptekin, 2018, s.97).

3.5. Devletlerin Terörizm Propagandasına Karşı Önleyici Girişimleri ve Bunlara İlişkin Öneriler

Günümüzde birçok devlet, terör örgütlerinin medya propagandasını çıkardıkları yasalar çerçevesinde yasaklamaktadır. Özellikle radyo, televizyon, gazete ve dergi gibi geleneksel kitle iletişim araçlarındaki propaganda faaliyetleri kısa sürede engellenmektedir. Ancak yeni medya ortamındaki terörist propagandaların önlenmesi bu kadar kolay olmamaktadır. Çünkü teröristler, erişimi engellenen internet siteleri veya sosyal medya hesapları yerine, kolay ve hızlı bir şekilde yeni bağlantılar açabilmektedir. Dolayısıyla bu esneklik, internet ortamının kontrol edilmesini zorlaştırmakta ve teröristleri devletlere karşı bir adım öne taşımaktadır. Nitekim uzmanlar, internet medyasının terörle mücadele açısından sorunlu olduğunu vurgulamaktadır (Weimann, 2006a, s.7; Amble, 2012, s.345; Sönmez, 2018, s.172-173).

Günümüzde devletler, yeni medya ortamındaki terör propagandalarının önlenmesi için çeşitli kamu kuruluşlarına yetki vermektedir. Örnek olarak PKK'nın internet propagandası, EGM, Anadolu Ajansı, Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT) Basın Yayın Enformasyon Genel Müdürlüğü ve Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü gibi kurumların girişimleriyle engellenmektedir. Bu doğrultuda PKK'nın kara propaganda amacıyla paylaştığı sahte fotoğraflar, bu kurumların resmi sosyal medya hesapları tarafından ifşa edilmekte ve çürütülmektedir (Alptekin, 2018, s.114-115).

Türkiye’de siber suçların önlenmesi için çeşitli mevzuatlar ve kurumlar da oluşturulmuştur. Bu bağlamda 2007 yılında 5651 sayılı kararla kabul edilen “İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun”unun ek 8.maddesinin 1.fıkrasında “(...) milli güvenliğin ve kamu düzeninin korunması (...)” amacıyla gerekli görülen durumlarda ilgili içeriklerin kaldırılacağı veya engelleneceği kararlaştırılmıştır. Buna ek olarak TCK’nın “Bilişim Alanında Suçlar” başlıklı bölümünde “(...) bilişim sistemlerine hukuka aykırı (...)” bir şekilde girilmesi, izlenilmesi, engellenmeye çalışılması, verilerin yok edilmesi, değiştirilmesi veya başkalarına gönderilmesi gibi durumlarda cezai işlemlerin uygulanacağı belirtilmiştir.

Öte yandan siber suçlarla etkin ve verimli bir şekilde mücadele edilmesi için EGM bünyesinde “Siber Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı” da kurulmuştur (<https://www.egm.gov.tr>, Erişim Tarihi: 25.05.2018). Buna ek olarak EGM’nin internet sitesinde yer verdiği ve akıllı telefonlara yüklenerek de kullanılan “Online İhbar Uygulaması” her türlü suça karşı insan istihbaratının alınması amacıyla kullanılmakta ve medya ortamında yapılan terör propagandaların önlenmesinde önem arz etmektedir (<https://onlineislemler.egm.gov.tr>, Erişim Tarihi: 25.05.2018).

İnternet üzerinden işlenen suçlarla mücadelede etkili bir aktör olarak bilinen “Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK)” ise teröristlere ait her türlü siteye doğrudan erişim yasağı getirme yetkisine sahiptir. BTK vatandaşların bu tür siteleri kuruma bildirmeleri için resmi internet sitesinde “İnternet Bilgi İhbar Merkezi” isimli bir bağlantı oluşturmuştur (<https://www.ihbarweb.org.tr/>, Erişim Tarihi: 22.04.2019). BTK tarafından kurulan “Ulusal Siber Olaylara Müdahale Merkezi (USOM)” ise siber güvenlik çerçevesinde olası tehditlerin önlenmesi, ortadan kaldırılması ve bunların ilgili kurumlarla paylaşılması noktasında, koordinasyon görevini yerine getirmektedir. Ulusal ve uluslararası ortamdaki tehditleri ve ihbarları değerlendiren USOM, bunların tespit ve bertaraf edilmesinde etkin bir rol üstlenmektedir (<https://www.usom.gov.tr>, Erişim Tarihi: 14.03.2019).

Sosyal medyada terör propagandasının önlenmesine yönelik en etkili mekanizmalardan biri ABD Dışişleri Bakanlığı bünyesinde kurulan “Stratejik Terörle Mücadele İletişim Merkezi (Center for Strategic Counterterrorism Communications)”dir. Bu kurumun altında oluşturulan “Dijital Destek Ekibi (Digital Outreach Team)” ise sosyal medyadaki DEAŞ propagandalarına karşı doğrudan rol

oynamaktadır. Bu bağlamda terör örgütünün kullandığı radikalleşme programları takibe alınmakta ve örgütün internet üzerinden yürüttüğü propagandaya karşı DEAŞ'ı itibarsızlaştırmak amacıyla paylaşımlar yapılmaktadır (Aistrophe, 2016, s.11). Terörle mücadele iletişim merkezlerinin Türkiye gibi devletler açısından önem taşıdığını belirten Aydemir (2018, s.516-517) terörün ülkede nasıl yaygınlaştığı, hedef kitleler ile terör örgütleri arasındaki ilişkinin hangi araçlarla ve nasıl sağlandığına yönelik kritik detayların ortaya çıkarılmasında, bu tür kurumların kolaylaştırıcı olacağını vurgulamaktadır.

Günümüzde terör propagandasının engellenmesi açısından hükümetlerin sosyal medya şirketleriyle yapacağı işbirlikleri de önem kazanmıştır. Bunun en temel örneklerinden biri, İngiltere'de 2010 yılında kurulan "Terörle Mücadele Birimi"dir. Twitter, Instagram ve Facebook gibi sosyal medya kuruluşlarıyla iletişim halinde olan birim, teröristlere ait hesapları ve terörizm içerikli paylaşımları şirketlere bildirerek, bunların kaldırılmasını veya sansürlenmesini sağlamaktadır. 2015 yılının Nisan ayında sadece bir günde DEAŞ'a ait olduğu belirlenen on bin Twitter hesabının askıya alındığı bilinmektedir (Fidler, 2015).

Teröristlerin medya propagandasına karşı devletler gibi uluslararası kuruluşlar da mücadele vermektedir. Özellikle BM'ye bağlı alt birimler konuyla ilgili konferanslar düzenlemekte ve raporlar yayınlamaktadır. Bu doğrultuda BM Uyuşturucu ve Suç Ofisi'nin yaptığı bir çalışmada, teröristlerin interneti yasa dışı amaçlarla kullanmak için birçok yol geliştirmiş olmalarına karşın terör eylemlerinin önlenmesi, istihbarat bilgilerinin edinilmesi ve terör gruplarına yönelik diğer gizli bilgilerin toplanması açısından, internetin devletlere bir takım avantajlar sunduğu belirtilmektedir. Buna göre terör örgütlerinin işleyişi, faaliyetleri ve hedefleri hakkında önemli miktarda bilginin teröristlerin sitelerinde veya sohbet odalarında var olduğu düşünüldüğünde, bu kaynaklara ulaşmanın terörist faaliyetleri önleme, tespit etme ve caydırma açısından önem kazandığı ifade edilmektedir (UNODC, 2012, s.12).

Terör-medya ilişkisini ele alan birçok akademisyen ve araştırmacı, teröristlerin yeni medya ortamındaki propaganda faaliyetlerinin önlenmesi hususunda devletlere bir takım önerilerde bulunmaktadır. Bu bağlamda Dülger (2007, s.69) teröristlerin kullandıkları kişisel iletişim araçlarının, teknik takip açısından güvenlik görevlilerine kolaylık sağlayabileceğini belirtmektedir. Benzer şekilde Weimann (2004, s.11) güvenlik kurumlarının, internet üzerindeki terörist faaliyetleri inceleme ve izleme

yeteneklerini geliştirmesinin gerekli olduğunu savunmaktadır. Nitekim günümüzde teröristlere ait birçok istihbarat bilgisine, teknolojik araçlar sayesinde ulaşıldığı ve terörle mücadelede bu araçlardan yararlandığı bilinmektedir.

Göksun ve Salih (2018, s.80-81)'nin yaptıkları ortak bir çalışmada ise DEAŞ'ın medya propagandalarının engellenmesine yönelik bir takım strateji ve karşı propaganda teknikleri ortaya koyulmuştur. Yazarların sundukları önerileri, tüm terör örgütlerine karşı uygulanabilecek yöntemler olarak ele almak mümkündür. Buna göre terör örgütlerinin “şiddet ve terörü” yayma tehdidine karşı “barış ve kardeşlik” temaları işlenerek, medyada terör karşıtı kampanyalar oluşturulmalıdır. Propaganda videolarının tamamen silinmesi veya anında engellenmesi teknik olarak zor olduğu için bunları değersizleştirecek ve geçersiz kılacak paylaşımlar yapılmalıdır. Teröristlerin söylem diline karşı sıkıcı ve bürokratik değil, küresel kodlara ve sosyal medya diline hâkim, dikkat çekici mesajlar yayınlanmalıdır. Dini ve ideolojik değerleri kullanan terör örgütlerinin faaliyetlerini çelişkiye düşürecek açıklamalar yapılmalı ve örgütün zayıf yönleri vurgulanarak, meşruiyetinin ve gücünün sorgulanması sağlanmalıdır. Ayrıca teslim olan teröristlerin açıklamalarına ve örgütün olumsuz uygulamalarına medyada yer verilerek, örgütsel çözülme ve kopmaların desteklenmesi amaçlanmalıdır.

Amble (2012, s.350) ise hedef odaklı yaklaşım, insan istihbaratı ve kurumlar arası bilgi akışı şeklinde devletlere üç öneride bulunmaktadır. Buna göre;

- i. *Hedef odaklı yaklaşım:* Hızla genişleyen ve karmaşıklaşan çevrimiçi ortamın, bizzat resmi kurumlar tarafından kontrol altına alınarak, teröristlerin medya paylaşımlarının izlenmesi ve propagandalara birinci elden müdahale edilmesidir.
- ii. *İnsan istihbaratı:* Yeni medya ortamındaki terörle mücadele yöntemlerinin kişisel istihbarata uygun hale getirilerek, terör propagandasının halk desteğiyle önlenmesidir.
- iii. *Kurumlar arası bilgi akışı:* Uluslararası alanda devletlerin istihbarat yetkileri ve güvenlik hizmetlerini temel alan bir işbirliği çerçevesinde, kurumlar arasında bilgi paylaşımları yapılmasıdır. Bu yöntemin ulusal ve uluslararası ortamdaki terör propagandasının önlenmesinde etkili olacağı düşünülmektedir.

Benzer şekilde Avşar (2017, s.129) devletler nezdinde önemli güvenlik riskleri taşıyan internet ağları ve sosyal medya konusunda, uluslararası işbirliğinin gerekli olduğunu belirtmektedir.

Öte yandan terör propagandasının engellenmesi konusunda uluslararası işbirlikleri kadar devletlerin terörizm karşıtı izledikleri politikalar da önem arz etmektedir. Bu bağlamda özellikle 11 Eylül Saldırıları'ndan sonra dünyada teröre karşı yükselen ortak tepki ve beraberinde El-Kaide, IRA, ETA ve LTTE gibi terör örgütlerine yönelik yürütülen yalnızlaştırma, dışlama ve silah bıraktırma politikaları sayesinde, bu örgütlerin propaganda güçlerini kaybettikleri ve zamanla zayıfladıkları bilinmektedir. Ancak günümüz koşullarında benzer girişimlerin PKK için pek geçerli olmadığı görülmektedir (Alptekin, 2018, s.112-116).

Buna göre PKK'nın çeşitli ülkelerde oluşturduğu basın-yayın kuruluşlarına müsaade edilmesi, bunların kapatılmasında geç kalınması ve uluslararası medyanın terör örgütüne gösterdiği ilgi, PKK'nın bir istisna olarak yorumlanmasına neden olmaktadır. Bu konuda Demir (2018, s.78) uluslararası medyanın PKK'ya karşı tutumunun, Türkiye'nin diğer devletlerle olan ilişkisine bağlı olarak değiştiğini ileri sürmektedir. Yazara göre, Türkiye'yle diplomatik bağları zayıflayan ülkeler, PKK'yı bir hamle aracı olarak kullanmakta ve Türkiye için hassas olan bu konuyu kendi medyalarında ön plana çıkararak, PKK propagandasına doğrudan veya dolaylı şekilde destek vermektedir.

Bu bilgiler ışığında Türkiye'nin PKK propagandasıyla mücadelesinde uluslararası kamuoyu tarafından yalnız bırakıldığı ifade edilebilir. Dolayısıyla bu koşullarda terörizmin tüm toplumların ortak sorunu olduğu söylemi de pek inandırıcı olmamaktadır. Bu yüzden her şeyden önce devletlerin aldıkları kararların arkasında durması ve diğer ülkelerin karşılaştıkları sorunlara saygı göstermesi gerekmektedir. Bu ortam sağlandıktan sonra, devletlerin ilgili kurumları arasında hukuksal çerçevede yapılacak bir anlaşmayla, terör propagandasına karşı hızlı kararlar alabilen, tam yetkili bir stratejik müdahale birimi oluşturulmalı ve medya ortamlarındaki terör propagandalarına karşı ortak mücadele, bu kurum aracılığıyla sürdürülmelidir.

Gelinen aşamada bir sonraki bölümde, çalışmada terör ve medya ilişkisinin ikinci boyutu olarak ifade edilen, teröristlerin ve medya organlarının karşılıklı olarak birbirlerinden faydalanması konusu, terör haberciliği bağlamında ele alınacaktır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. TERÖR HABERCİLİĞİNİN TERÖRİZM PROPAGANDASINA ETKİSİ

4.1. Terör-Medya İlişkisinin Genel Çerçevesi

Dünyada yaşanan gelişmeler hakkında kamuoyuna bilgi aktarmakla yükümlü olan kitle iletişim araçlarının, kendilerine tanınan hukuki haklar çerçevesinde belirli bir özgürlük alanı bulunduğu kadar, kamu yararını gözetmesi gereken bir takım toplumsal sorumlulukları da bulunmaktadır. Bunların en başında dünya ülkelerinin ve topluluklarının, huzur ve güvenliğini yakından ilgilendiren terör olayları gelmektedir (Avşar, 1992, s.55-56; Ekinci, 2016, s.229).

Bu doğrultuda 1970’li yıllarda rehin alma ve kaçırma gibi terör eylemleri devam ederken medya organlarının operasyonları aksatacak girişimlerde bulunması, yaşananlara sansürsüz şekilde uzun süre yer vermesi ve olaylar sonrasında yapılan haberlerin kitleler üzerinde olumsuz etkiler yaratması, medyanın kusurlu bir aktöre dönüşmesine sebep olmuştur (Kaiter, 2016, s.429). Yaşananlardan sonra uzmanlar ise medyayı, doğrudan veya dolaylı olarak terörün propagandasını yaptığı için eleştirmiştir. Ayrıca terörizmin yayılmasında kitle iletişim araçlarının rolünün büyük olduğu fikri de genel kabul görmeye başlamıştır (Martin, 1986, s.133; Wilkinson, 1997, s.52; Camphuijsen ve Vissers, 2012, s.14; Kaiter, 2016, s.428).

Akademik alanda ise terör ve medya ilişkisi, medyayı en etkili kullanan terör örgütlerden biri olarak kabul edilen IRA’ya karşı, ilk kez İngiltere’de ele alınmaya başlanmıştır. Önceleri terörle ilgili haberlerin gazetelerdeki sunumuna odaklanan çalışmalar, televizyonun yaygınlaşmasıyla birlikte televizyon haberciliği üzerinde yoğunluk kazanmıştır (Işık, 2013, s.82). Ancak yine de çoğu yazar, terör ve medya ilişkisinin en yoğun biçimde tartışılmaya başlandığı dönemin 11 Eylül Terör Saldırıları olduğunu belirtmektedir (Nacos, 2003, s.3; Weimann, 2008, s.71; Camphuijsen ve Vissers, 2012, s.22; Kaiter, 2016, s.429).

Bu bağlamda El-Kaide terör örgütü tarafından İkiz Kulelere yapılan saldırılarda, televizyonların ikinci uçağın kuleye çarpma anını canlı olarak yayınlaması (Avşar, 2002, s.27) ve bu olayların kitleler üzerinde derin psikolojik etkiler uyandırması, medyanın suçlanmasına sebep olmuştur. Ayrıca medyanın terör olaylarını büyüterek haberleşmesi, Bin Ladin’in Amerika üzerinde gündem

belirleme hedefini gerçekleştirmesine de yardımcı olmuştur (Nacos, 2003, s.6; Weimann, 2008, s.72). Nitekim bu tarihten itibaren ABD terör haberlerine yönelik bir takım kısıtlamalar getirmiştir (Kılıçcıoğlu ve Demiray, 2004, s.141).

Gelinen aşamada medyanın terör saldırılarına ilgi duyması, teröristleri daha fazla saldırı düzenlemeye yöneltmiştir. Bu doğrultuda 2000’li yıllarda, teröristler medyanın kendileri için önemli bir silah olduğunun farkına vararak, medyayı “dolaylı” yönden kullanmaya başlamıştır. Bu durum terör-medya ilişkisi tartışmalarının da başlangıcı olmuş ve birçok yazar, terör ve medya arasında simbiyotik²⁷ bir ilişkinin mevcut olduğunu ileri sürmüştür (Bassiouni, 1981, s.14; Martin, 1986, s.127; Farnen, 1990, s.111; Wilkinson, 2006, s.145; Nacos, 2006, s.1; Peresin, 2007, s.5).

Terör örgütleri ve medya organları arasında karşılıklı çıkarların var olduğu bu ilişkiye göre; teröristler düzenledikleri eylemlerle medyaya kendi tanıtımlarını yaptırırken, medya ise toplumda heyecan uyandıran sansasyonel nitelikteki bu olaylar ile “rating (izlenme oranı)” ve “tıklanma sayısı” gibi medya piyasasındaki önemli unsurları yerine getirmiş olmaktadır (Gölbaşı, 2016, s.73; Süllü, 2016, s.88). Bir bakıma “medya teröristleri, teröristler de medyayı kullanmaktadır” (Can, 2005, s.56). Bu bağlamda her ne kadar birbirinden bağımsız gayri resmi bir ilişki içerisinde görünüyor olsalar da terör ve medya arasında birbirlerini besleyen bir ilişkinin doğması kaçınılmaz olmaktadır (Kazan, 2016, s.116). Bu ilişkiyi Laquer (1999, s.44) “Medya teröristlerin en iyi arkadaşıdır” şeklinde yorumlamaktadır.

Öte yandan Brezilyalı eski bir terörist olan Carlos Marighella’nın eserinde belirttiği beş ilke incelendiğinde, teröristlerin medyaya verdiği önem daha iyi anlaşılmaktadır. Buna göre;

- i. Terör eylemleri kamuoyuna yönelik olmalıdır.
- ii. Kurbanlar sembolik anlamları için seçilmelidir.
- iii. Medya terörist şiddeti ele almaya isteklidir.
- iv. Medya propagandacı etki için aktive edilebilir, yönlendirilebilir ve manipüle edilebilir.
- v. Hükümetler dezavantajlıdır çünkü tek seçimleri ya sansür ya da teröristlerin medyayı kullanmasına izin vermektir (akt: Schmid, 2004a, s.208).

²⁷ “Simbiyotik” terimi, genellikle biyoloji alanında “iki canlının birbirinden yarar sağlaması” anlamında kullanılmaktadır. Terör ve medya ilişkisinde ise “karşılıklı bağımlılık” veya “birbirine muhtaç olma” ilişkisini betimlemek üzere tercih edilmektedir.

Teröristler nezdinde medyanın önemini yansıtan bir diğer örnek, 1975 yılında Viyana’da Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü’nün bakanlarının rehin alındığı olayda görülmüştür. Çakal Carlos olarak da bilinen Ilich Ramirez Sanchez isimli terörist eylemi yönetirken, basın mensupları gelene kadar herhangi bir girişimde bulunmamış, kameralar olay yerine geldikten sonra herkesin gözü önünde 35 rehineyle birlikte Cezayir’e kaçmıştır (Martin, 2017, s.104).

Buradan hareketle terör saldırılarının belirli bir plan dahilinde hazırlandığını söylemek mümkündür. Nitekim bazı uzmanlar terör eylemlerinin sembolik bir iletişim stratejisine dayandığını da ifade etmektedir (Karber, 1971; Schmid ve Graaf, 1982, s.15). Bu stratejinin merkezinde medya kilit bir rol üstlenmektedir. Buna göre teröristler eylemlerinde medyatik davranarak, saldırılarını medyanın işleyiş mantığına göre düzenlemektedir. Diğer bir deyişle, teröristler medyanın kural, ölçüt ve yöntemlerini göz önünde bulundurarak, planlı ve bilinçli bir şekilde saldırılara hazırlanmaktadır (Gökçe ve Demiray, 2004, s.3). Bu konuda yapılan bir çalışmada, teröristlerin medyada yer almak için belirli stratejiler izledikleri saptanmıştır. Buna göre (Camphuijsen ve Vissers, 2012, s.18);

İlk olarak, teröristler genellikle medyanın ilgisini çekebilecek şiddet derecesi yüksek eylemleri tercih etmektedir. Bu doğrultuda ölenlerin sayısı, tanınırlığı, sembolik yerlerin seçimi ve önemli tarihler göz önünde bulundurulmaktadır. Keza bu unsurlar eylemin haber değerinin artmasında önemli ölçütlerdir.

İkinci olarak, teröristler eylemlerinin daha fazla kitleye ulaşması gayesiyle saldırıların yerini ve zamanını belirleme konusunda seçici davranmaktadır. Bunun için basının en yoğun olduğu başkentler, metropoller veya medyanın önem verdiği siyasi toplantıların, açılışların ve uluslararası yarışmaların düzenlendiği yerler hedeflenmektedir. Diğer yandan teröristler zamanlamayı da medyanın ilgisini çekmede önemli bir faktör olarak görmektedir. Özellikle televizyonların en çok izlendiği saatlerin hemen öncesi, saldırıların yapılmasında en uygun zaman olarak seçilmektedir.

Son olarak, teröristler sadece eylemlerini değil, aynı zamanda neden şiddete başvurmak zorunda kaldıklarını da kamuoyuna duyurmak istemektedir. Bunun için medya aracılığıyla bildiriler yayınlayan teröristler, politik açıklamalarla eylemlerinin haklılığını savunma yoluna gitmektedir. Nitekim teröristler herhangi bir açıklama yapmadıklarında, toplumların kendileri hakkında yanlış fikirler edineceğini

düşünmektedir. Bu yüzden teröristler, eylemlerden hemen sonra saldırıları üstlenerek, medyanın bu bildirimleri yayınlamasını ve bu yöntemle eylemlerinin meşruluk kazanmasını beklemektedir.

Bu doğrultuda geçmişte yaşanan terör saldırıları incelendiğinde teröristlerin medya odaklı bir strateji benimsediklerini görmek mümkündür. Bu bağlamda 1972 Münih Olimpiyatları'nda Arap kökenli teröristlerin İsrail'li sporcuları rehin alması, 1985'te Lübnanlı teröristlerin 847 TWA uçağını kaçırmaması, El-Kaide terör örgütünün sırasıyla; 2001 yılında New York'un ikiz kulelerini hedef alması, 2004'te Madrid'te tren istasyonunun en kalabalık olduğu saati seçmesi ve 2005 yılında Londra metrosuna yaptığı saldırıyı, İskoçya'daki G8 Zirvesi'nin olduğu döneme denk getirmesi gibi dikkat çeken detaylar, teröristlerin eylemlerinde zaman ve yer unsurlarını bilinçli bir şekilde seçtiklerini göstermektedir (Rohner ve Frey, 2007, s.129-130).

Benzer şekilde İtalya'da belirli bir dönem terör saldırıları düzenleyen Kızıl Tugaylar Ordusu'nun eylemlerini planlarken, genellikle gazetelerin en çok satıldığı Perşembe ve Pazar günlerini hesaba katarak, saldırılarını Çarşamba ve Cumartesi gününden yaptıkları bilinmektedir (Schmid ve Graaf, 1982, s.51). Ayrıca teröristlerin Prime Time (Altın Saatler) olarak ifade edilen televizyonların en çok izlendiği saatlerden hemen önce terör saldırısı yaparak, böylelikle daha fazla kitleye isimlerini duyurmayı amaçladıkları da ileri sürülmektedir (Dowling, 1986, s.14; Almagor, 2006, s.187).

Bunlara ilave olarak yakın tarihten örneklerle 2015, 2016 ve 2017 yıllarında DEAŞ terör örgütünün Fransa, Almanya ve İngiltere gibi önemli Avrupa ülkelerinin başkentleri olan Paris, Berlin ve Londra şehirlerini hedef aldığı saldırılar ile yine DEAŞ'ın 2016 yılında Avrupa'nın kalbi olarak bilinen, AB ve NATO (North Atlantic Treaty Organization) gibi uluslararası kuruluşların da merkezlerinin yer aldığı Belçika'nın başkenti Brüksel şehrindeki havalimanı ve metro istasyonuna yönelik düzenlediği saldırılar, teröristlerin medya bağlamında belirli ölçütleri hesaba kattıklarını kanıtlar niteliktedir.

Diğer taraftan Türkiye'yi hedef alan terör örgütlerinin de eylem stratejilerinde sembolik yerleri tercih ettikleri gözlemlenmektedir. Bu bağlamda 12 Ocak 2016 tarihinde DEAŞ'ın İstanbul'un turist sayısı bakımından en yoğun olduğu yerlerden olan Sultanahmet Meydanı'nı hedef alması, 17 Şubat 2016'da Teyrêbazên Azadiya Kurdistan (TAK) isimli terör örgütünün Ankara'da askeri kurumların yoğun olduğu

Çankaya ilçesinde düzenlediği intihar saldırısı, 28 Haziran 2016 tarihinde DEAŞ'ın Atatürk Havalimanı'na yönelik saldırıları ve 10 Aralık 2016'da TAK'ın İstanbul'un Beşiktaş ilçesinde oynanan bir futbol müsabakasının çıkışında yaptığı bombalı saldırılar analiz edildiğinde, teröristlerin medyanın ilgisini en üst düzeye çıkarmak için önemli yerleri hedef aldıkları görülmektedir. Dolayısıyla terörün, planlı olarak medyayı kullandığını, medyanın ise hem doğası hem de yapısı gereği bu etkiye hazır ve yatkın olduğunu belirtmek gerekir (İlhan, 2008, s.107).

4.2. Medyada Terör Haberciliği

Medya, tıpkı teröristler gibi varlıklarını sürdürmek için kamuoyuna ihtiyaç duymaktadır (Avşar, 2017, s.122). Bu yüzden kural olarak basın, toplumda heyecan ve merak uyandıran olaylara yer vermeye daha yatkındır (Dülger, 2007, s.65). Bu noktada bir haberin seçiminde temel ölçütler olarak kabul edilen “güncellik”, “anlam” ve “ilgi” faktörleri açısından önemli bir fırsat olan (Gezgin, 2004, s.10) terör olayları, medya için çok cazip bir seçimdir. Bir bakıma alışılmışın dışındaki kötü olaylar, medya tarafından en iyi haber malzemesi olarak görülmektedir (Schmid, 2004b, s.20). Nitekim yapılan araştırmaların sonucuna göre dünyada en çok izlenen ve okunan haberlerin başında terör olayları gelmektedir. ABD’de 11 Eylül Saldırıları ve Türkiye’de 10-15 Kasım 2003 intihar eylemleri sonrasında, gazete satışlarının artması ve televizyonlarda en çok terör haberlerinin izlenmesi, bu yaklaşımı desteklemektedir (Acar, 2012, s.180).

Bu bağlamda terör olayları, medyanın haber ölçütlerini karşılayan ve daha fazla izleyici anlamına gelen önemli bir basın olayı olarak yorumlanmaktadır (Peresin, 2007, s.10; Süllü, 2016, s.92). Teröristler için ise terör haberleri; dolaylı bir propaganda niteliği taşıyan, devlete ve topluma ne kadar güçlü olduklarını ispat etmelerine yardımcı olan, üyeleri ile destekçilerine moral ve motivasyon aşılamlarını sağlayan stratejik bir araç olarak görülmektedir (Avşar, 2002, s.27; Gökçe ve Demiray, 2004, s.3). Bu karşılıklı ilişkinin temelinde teröristler daha fazla kişiye seslerini duyurmak için şiddet eylemleri düzenlerken, medya ise daha fazla kişi tarafından izlenmek için terör olaylarına yer vermek istemektedir (Schmid, 2004b, s.21).

Öte yandan medyanın terör olaylarına karşı tutumu, kitle iletişim araçlarının teröristler tarafından kontrol edildiği anlamına da gelmemektedir. Buna göre medya, hem haber verme işlevini yerine getirmek hem de rekabetçi ortamda var olabilmek için terör olaylarına karşı istismar edilmeye elverişlidir. Bu yüzden bazı yazarlar, medyanın

terör propagandasına cevap vermek zorunda kaldığını ifade ederken (Wilkinson, 1997, s.54-55) buna karşın diğer yazarlar ise medyanın bilinçli olarak terör propagandasına katkı sağladığını ileri sürmektedir (Peresin, 2007, s.9).

Bu konuda Martin (2017, s.98) medyanın, haber verme hizmeti ile teröristlerin mesajlarını dağıtma arasında ince bir çizgi üzerinde bulunduğunu belirtmektedir. Bu noktada medya organlarının terör haberlerine hiç yer vermemesi doğal olarak beklenmemektedir. Nitekim yazar da medyayı terör olaylarını hiç yansıtmamasından ziyade hangi haberlere yer vermesi, hangilerine yer vermemesi veya haber verilecekse nasıl verilmesi konusunda uyarılmaktadır. Buna ek olarak medyanın kendi içerisinde ikiye ayrıldığını aktaran yazar, bazı medya organlarının konuya anlayışlı yaklaşırken bazılarının ise tamamen anlayışsız davrandığını ifade etmektedir.

Nitekim terör haberleri, medya organının yayın yaptığı ülkeye, yayın politikasına ve ideolojisine göre farklılık gösterebilmektedir. Nacos yaptığı bir çalışmada, ABD’de medyanın bir olayı terör eylemi olarak kabul etmesi için saldırıda ABD vatandaşlarının ölmesi gerektiğini vurgulamıştır (Süllü, 2016, s.94). Kingston (1995, s.215) ise medya organlarının belirli ideolojilere sahip kuruluşlar olması sebebiyle kasıtlı olarak terör propagandası yapabileceklerini ifade etmektedir. Ayrıca uluslararası ortamda devletler arasında yaşanan siyasi anlaşmazlıklar ve çıkar çatışmaları, ülkelerin medya kuruluşlarının yayınlarını da etkileyebilmektedir.

Terör ve medya ilişkisini ele alan birçok yazar, medya organlarının terör haberlerini ele alış şeklini eleştirel bir yaklaşımla değerlendirmektedir. Bu konuda Kingston (1995, s.214-215) medyanın teröristlerin stratejik başarısına yardımcı olduğunu ve terör saldırılarının ayrıntılarının televizyonlarda işlenmesinin diğer terör örgütlerine bu eylemlerin benzerlerini gerçekleştirmeleri için ilham verdiğini ileri sürmektedir. Keza terör saldırılarının tarihçesine bakıldığında, belirli bir dönem uçak kaçırma ve rehin alma olaylarının fazla olduğu gözükmektedir. Günümüzde ise çoğunlukla canlı bomba eylemleri tercih edilmektedir. Bunlara ek olarak, teröristler düzenledikleri eylem tarzının alışılır hale gelmesi ve yeteri kadar etki oluşturamaması durumunda daha çarpıcı eylemlere başvurabilmektedir (Bowden, 2004).

Ekinci (2016, s.231) ise medyayı ticari kaygılarını, toplumun değerlerinden üstün tuttuğu için eleştirmektedir. Medyanın terör olaylarını abartması ve teröristleri olduklarından daha güçlü göstermesinin, halkın devlete olan güvenini sarsabileceğini aktaran yazar, bu amaçla yapılacak her türlü haberin teröre hizmet ettiğini

savunmaktadır. Benzer şekilde Avşar (2009, s.68) terör haberlerinin tüketilebilir olması sebebiyle habercilerin çoğu zaman etik kodları, kamu yararını ve milli çıkarları ihmal ettiklerini vurgulamaktadır.

Medya ve terör ilişkisini ele alan yazarların eleştirdikleri bir diğer konu, basın mensuplarının terör örgütü liderleriyle yaptıkları röportajlardır. Medya temsilcilerinin tanınmış teröristlerle görüşüp, onların demeçlerini yayınlamalarının terör örgütü liderlerine siyasi bir statü sağladığını belirten yazarlar (Nacos, 2006, s.9) bu tür girişimlerin örgüte sempati duyulmasına neden olabileceğini ifade etmektedirler (Kazan, 2016, s.129-130). Örnek olarak PKK terör örgütünün dağılma sürecinde örgütün elebaşı ile röportaj yapan bir muhabirin daha sonradan röportajla ilgili kaleme aldığı yazıda, terör elebaşının “futbola olan ilgisinden”, “Galatasaray taraftarı olmasından” ve “eline hiç silah almadığından” bahsetmesi ve bunun gibi birçok masumlaştırıcı ifadeyi kullanması, belirli çevreler tarafından şiddetle eleştirilmesine sebep olmuştur (Acar, 2012, s.182).

Bir başka örnekte ise ABD'nin terörle mücadele kapsamında Afganistan'a yönelik gerçekleştirdiği harekât sırasında, CNN (Cable News Network) ile yayın anlaşması olan El Cezire kanalının Usame Bin Ladin ve diğer El-Kaide temsilcilerinin görüşlerine yer vermesi, ABD yetkilileri tarafından tepkiyle karşılanmıştır. Olay sonrasında birçok kanalda El-Kaide propagandası içerebilecek haber ve mesajların yayınlanmayacağı kararlaştırılmıştır (Avşar, 2002, s.39-40).

Gelinen aşamada “Terör eylemleri medyada yer almalı mı, almamalı mı?”, “Terör olaylarına medyada yer verilecekse nasıl yer verilmeli?”, “Bu haberlere ne kadar süre ayrılmalı?”, “Terör saldırısının görüntüleri ekranlara yansıtılmalı mı?”, “Terör haberlerinde ne tür bir anlatım benimsenmeli?” ve “Terör olaylarını haberleştiren gazeteler ve televizyonlar bu eylemleri aktarırken nelere dikkat etmeli?” gibi sorular, terör haberciliğinde cevabı aranan ve uzmanlar tarafından tartışılan belli başlı sorunlar olarak gözükmektedir (Kazan, 2016, s.120). Dolayısıyla bir sonraki konuda, terör ve medya ilişkisini tartışmalı hale getiren terör haberciliği konusunda yaşanan olumsuzluklara örneklerle yer verilerek, ilerleyen kısımlarda problemlerin çözümüne odaklanmak gerekmektedir.

4.2.1. Terör Haberlerinin Olumsuz Yönleri

Haberciliğin en temel ilkesi, dünyada yaşanan olayların gerçekçi bir biçimde kamuoyuna aktarılmasıdır. Haberin doğru, eksiksiz, tarafsız ve hızlı bir şekilde duyurulması da basın mensuplarının önemli görevlerindedir. Ancak kimi zaman medya temel işlevlerini icra ederken, bir takım olumsuzlukların yaşanmasına sebep olabilmektedir (Avşar, 1992, s.56). Bu bağlamda terör haberlerinin sunumuyla ilgili yapılan çalışmalarda, medyanın sebep olduğu olumsuzluklar genel olarak üç temel konu üzerinden incelenmektedir. Bunlar; terör olayları devam ederken yapılan haberler, terör olayları sonrasında yapılan haberler ve örgüt terminolojisinin ve politik jargonların kullanılması şeklindedir. Dolayısıyla çalışmanın devamında bu problemler, tarihten ve yakın dönemlerden örneklerle birlikte ele alınacaktır.

4.2.1.1. Terör Olayları Devam Ederken Yapılan Haberler

Medya kuruluşları, terör olayları gerçekleştiği sırada haber verme işlevini yerine getirirken, bazı istenmeyen durumların yaşanmasına neden olabilmektedir. Özellikle dramatik, güncel ve haber değeri yüksek kaçırma ve rehin alma gibi kriz dönemlerinde yapılan yayınlar, sadece toplumun değil teröristlerin de enformasyon ihtiyacını karşılayabilmektedir (Peresin, 2007, s.7; Kazan, 2016, s.129; Süllü, 2016, s.120). Bu doğrultuda teröristler, eylem süresince özellikle televizyonlarda yayınlanan haberleri takip ederek, medyayı bir istihbarat aracı olarak kullanmakta ve bu yöntemle güvenlik güçlerinin planlarını öğrenmektedir. Ayrıca medyanın güvenlik personelinin sayısını, pozisyonunu, teröristlerin potansiyel kaçış yollarını, yaklaşan saldırıları ve diğer değerli taktik bilgileri paylaşması veya değerlendirmesi, kurtarma operasyonunun başarıya ulaşma şansını azaltırken, güvenlik güçlerinin, rehinelere ve müzakerecilerin yaşamlarını da tehlikeye atmaktadır (Bassiouni, 1979, s.761).

Öte taraftan canlı yayınlarda teröristlerin isteklerinin duyurulması onları cesaretlendirirken, otoriteleri de karar alma sürecinde baskı altına almaktadır. Bu zaman aralığında haberleri takip eden teröristler, kamuoyunun tepkisine göre isteklerini şekillendirmekte ve ilgili kurumları zorla karar almaya sevk etmektedir (Kazan, 2016, s.129). Buna ek olarak bazı basın mensuplarının görev ve yetkilerinin dışına çıkarak, teröristlerle görüşmeler yapması veya pazarlık sürecine dahil olması, teröristlerin heyecanlanmasına ve beklenmedik davranışlar sergilemesine sebep olabilmektedir (Süllü, 2016, s.121). Ayrıca operasyonu görüntüleyen muhabirlerin

olay yerindeki fiziksel varlıkları, yorumları ve görevlilere sorular yöneltmeleri de güvenlik güçlerinin dikkatini ve karar alma rollerini etkileyebilmektedir (Bassiouni, 1979, s.761).

Devam eden terör eylemlerinde olay yerinden saatlerce yayın yapılması, eylemlerin olduğundan daha büyük gösterilmesi ve olayların sonuçlarıyla ilgili olası tehlikelerin aktarılması ise terör örgütlerinin amacına hizmet etmekte ve onlara ilham vermektedir. Bu noktada medya, teröristlerin yayınlamak ve yaymak istediği her şeyi paylaşarak, aslında terör propagandasına yardımcı olmaktadır. Dolayısıyla medya, kriz dönemlerinde teröristler ve yetkililer arasında üçüncü bir aktör olarak, farkında olmadan teröristlerin amaçlarına hizmet edebilmektedir (Bassiouni, 1979, s.761).

Devam eden bir rehine eyleminde medyanın sebep olduğu en vahim olaylardan biri, 1972 Münih Olimpiyat Oyunları'nda görülmüştür. Kara Eylül isimli terör örgütüne mensup 7 teröristin olimpiyat köyüne girerek, 12 İsraili sporcuyla rehin aldığı eylemde, Alman polisi bir kurtarma operasyonu planlayarak binaya girmek için hazırlanırken, televizyon kanallarının bölgedeki görüntüleri canlı olarak aktardıklarını fark eden güvenlik güçleri operasyonu iptal etmiştir. Nitekim olay sonrasında bir polis memuru yaptığı açıklamada, “Her sporcu odasında bir televizyon olduğunu ve teröristlerin izleyebildiğini keşfettik. Saldırsaydık kesinlikle bir intihar görevi olurdu.” diyerek, medyanın operasyonun gidişatını etkilediğini belirtmiştir. Daha sonrasında yapılan ikinci kurtarma girişimi de başarısızlıkla sonuçlanmış, İsraili sporcular ve bazı güvenlik güçleri hayatlarını kaybetmiştir. Yaşananlar sonrasında medya organları olaylardan sorumlu tutulmuş ve bu olay çarpıcı bir örnek olarak uzun bir dönem tartışılmıştır (Almagor, 2005, s.399).

Devam eden terör eylemlerinde kitle iletişim araçlarının kurtarma operasyonunu olumsuz etkilediği bir diğer örnek, 1977 yılında Lufthansa Havayolları'na bağlı bir uçağın kaçırılması sırasında yaşanmıştır. Radyolardan uçağın pilotunun güvenlik güçlerine bilgi aktardığını duyan teröristler, pilotun yaşamına son vermiştir (Işık, 2013, s.104). 1977 yılında yaşanan bir diğer olayda ise Washington'da valilik binasını işgal eden eylemciler, radyo ve televizyonlardan binanın 5. katında sivillerin gizlenmiş oldukları bilgisini öğrenince, onları da rehin almışlar ve bunun üzerine güvenlik güçlerinin kurtarma operasyonu sonlandırılmıştır (Süllü, 2016, s.120).

Türkiye’de yaşanan bir olayda ise 1996 yılında Trabzon’dan Rusya’nın Soçi limanına giden Avrasya Gemisi’ni kaçıran eylemci grubun başındaki kişi, “Emniyet Şube Müdürü’nün ayağından vurulduğunu, feribotta olduğunu televizyondan öğrendim” demiştir. Aynı kişi ifadesinde, televizyonlardan gemiye bir operasyon yapılacağını öğrendikleri an eylemi sonlandırdığını da ifade etmiştir. Diğer bir örnek olay ise 27 Nisan 2009 tarihinde, güvenlik görevlilerinin İstanbul’un Bostancı ilçesinde, Devrimci Karargâh Örgütü’ne ait bir hücre evine düzenlediği operasyon esnasında yaşanmıştır. Televizyonlar olayın başlangıcından yayın yasağına kadarki süreçte operasyonun gidişatını, güvenlik görevlilerin hareketlerini ve ölen vatandaşlar ile yaralılara ait görüntüleri bütün detaylarıyla canlı olarak paylaşmıştır. Uzmanlar ise bu olaylardan çıkarılacak bazı sonuçlarla daha çok ilgilenmektedir. Buna göre Avrasya Gemisi’ne benzer bir eylemin PKK terör örgütü tarafından yapıldığı düşünüldüğünde, özellikle televizyonların gemide bir emniyet şube müdürünün bulunduğunu aktarmalarının, daha vahim sonuçlara yol açabileceği vurgulanmaktadır. Bostancı Operasyonu’nda ise teröristlerin kaldıkları evde canlı yayınları takip etme ihtimalinin hesaba katılmamasının bir hata olduğu değerlendirilmektedir (Milliyet, 1996; Korkmaz, 1999, s.174; Avşar, 2002, s.33).

Türkiye’de yaşanmış dikkat çeken bir diğer örnek, 31 Mart 2015 tarihinde Cumhuriyet Başsavcısı Mehmet Selim Kiraz’ın İstanbul Adalet Sarayı’nda, DHKP-C’li iki terörist tarafından rehin alınması ve şehit edilmesi olayıdır. Teröristlerin eylem sürdüğü sırada makam odasında internet üzerinden paylaşımlar yapmasına karşın bu kritik detayı atlayan televizyon kanalları, binanın dışarısından ve içerisinden eriştikleri videoları ekranlarda sunarak, güvenlik güçlerinin hayatını tehlikeye atmıştır. Ayrıca teröristlerin makam odasında astıkları terör örgütü bayraklarının altında, Savcı Kiraz’ın başına silah dayadıkları anın fotoğraflarını internete sızdırmalarından sonra, medya kuruluşlarının bu görüntüleri sitelerinde paylaşması, terör propagandasına bilinçsizce katkı sağlandığının vahim bir örneğidir (Eşidir ve Bak, 2018, s.19-20).

Günümüzde terör olayları devam ederken medya kaynaklı ortaya çıkan en önemli sorunların başında kriz haberciliği bağlamında yapılan canlı yayınlar gelmektedir. Özellikle “Son Dakika”, “Sıcak Haber” ve “Flaş” gibi dikkat çeken başlıklar verilerek sunulan haberler, teröristlerin arzuladıkları şok ortamının yaratılmasına yardımcı olmaktadır. Ayrıca terör eylemi değerlendirilirken doğru bilgilerden ziyade duygularla hareket edilmesi, kayıpların olduğundan büyük

gösterilmesi ve olay yerinden kan, ceset ve parçalanmış insan görüntülerine yer verilmesi gibi olayın maddi manevi bütün boyutlarının sığacağı sığağına paylaşılması, toplumda korku ve ümitsizliğe neden olurken, birçok vatandaşın psikolojisini de olumsuz etkilemektedir (Kazan, 2016, s.131-132; Değer, 2017, s.105-106).

Örnek olarak Türkiye’de terör haberciliğinin tartışılmasına neden olan 2003 HSBC Saldırıları’nda, olay yerinden canlı yayın yapan muhabirlerin “İstanbul kana bulandı”, “cehenneme dönen Şişli”, “insan vücudundan kopan parçalar” ve “patlamalar sonucunda şok geçiren vatandaşlar” şeklinde ifadeler kullanmaları, izleyenleri dehşet ve gerilime sürüklemiştir. Ayrıca resmi olmayan ölü ve yaralı sayılarının paylaşılması, ölen ve yaralı kişiler hakkında yanlış isimlerin duyurulması, terör eylemini düzenleyen örgütün isminin resmi kurumlar tarafından onaylanmadan aktarılması ve eylemin aşırı dinci görüşe sahip kişilerce düzenlendiğinin vurgulanması gibi etik dışı haberler yapılmıştır. Nitekim bu olaylar sonrasında medya organları, sorumsuz davrandıkları gerekçesiyle şiddetle eleştirilmiş ve bu tarihten itibaren Türkiye’de kriz haberciliği uzmanlar tarafından ele alınmaya başlanmıştır (Vural, 2004, s.157-158).

4.2.1.2. Terör Olayları Sonrasında Yapılan Haberler

Terör eylemleri bittikten sonra medyada yapılan haberler bir takım olumsuzlukları içerisinde barındırmaktadır. Başta teröristlerin tanınma ve propaganda amaçlarına hizmet eden bu anlayış, teröristlerin önemsenme duygularını arttırmakta ve kendilerini kahraman olarak görmelerine sebep olmaktadır. Bu doğrultuda terör haberlerinde eylemi gerçekleştiren örgüt ve teröristin kimliğinin paylaşılması başlıca bir tartışma konusudur (Süllü, 2016, s.99). Çünkü ulusal ve uluslararası kamuoyunda dikkat çekmek ve politik nedenlerinin tartışılması için örgütün isminin mutlaka duyurulması beklenmektedir. Buna ek olarak, terör eylemlerinin medyada uzun süre yer alması, teröristlere ülke gündemine hâkim olma duygusu ve inancı vermektedir (Korkmaz, 1999, s.169). Medyanın olaylara gösterdiği aşırı ilgi ise benzer çizgide hareket eden terör örgütleri arasında “geride kalmama” adına bir rekabeti doğururken, karşıt görüşlü örgütleri ise “misilleme” eylemlerine yöneltmektedir (Avşar, 2009, s.71).

Günümüzde terör olayları sonrasında televizyon programlarında eylemler, her yönüyle güvenlik ve terör uzmanları tarafından yoğun şekilde tartışılmaktadır. Ancak bu tür programlar teröristlere bir takım teknik, taktik ve stratejik avantajlar sağlayabilmektedir. Bu noktada eylemlerin detaylıca anlatılması, diğer terör

örgütlerinin saldırı yöntemlerini öğrenmelerine ve uygulamalarına zemin hazırlamaktadır (Avşar, 2002, s.31-32). Benzer şekilde teröristlerin taktik hatalarının yorumlanması, teröristlere yeni stratejiler kazandırmakta ve onlara hatalarını gözden geçirme fırsatı sunarak, daha başarılı eylemler için hamle şansı tanımaktadır. Ayrıca terör örgütlerine karşı yürütülen operasyonlara ilişkin yapılan haberlerde, güvenlik güçlerinin olası hamlelerinin yorumlanması, operasyonlar hakkında haritalar üzerinden analizler yapılması ve güvenlik güçlerinin konuşlandığı bölgelerin açıkça gösterilmesi teröristlerin kaçmalarına veya yeni bir eylem düzenlenmelerine yardımcı olabilmektedir (Işık, 2013, s.104; Kazan, 2016, s.128).

Konuyla ilgili bir örnekte, 1994 yılında Takvim gazetesinde yer alan “*Apo'nun öldürülmesi için tim hazırlandı*” başlıklı haberden sonra, PKK terör örgütünün elebaşı olan Abdullah Öcalan'a yapılacak operasyondan vazgeçildiği bilinmektedir (Öztürk, 2003, s.82-83). Başka bir örnekte ise 1999 yılında DHKP-C'li teröristler tarafından gerçekleştirilen Özdemir Sabancı Suikasti'yle ilgili olarak, medya organlarında güvenlik koridorunun nasıl aşıldığı, binanın güvenlik sistemindeki zayıf noktaların neler olduğu ve silahların binaya nasıl sokulmuş olabileceği noktasında bir takım değerlendirmeler yapılmıştır. Avşar (2002, s.32) saldırı detaylarının bu şekilde aktarılmasıyla “iyi bir suikast nasıl işlenebilir” sorusuna cevap verildiğini vurgulamaktadır.

Terör haberleri, terörle mücadele açısından da önemli sorunlar doğurabilmektedir. Özellikle güvenlik güçlerinin eksikliklerinin, zayıflıklarının ve operasyonel hatalarının tartışılması, terörle mücadele eden birimlerin moral ve motivasyonlarını olumsuz etkilerken, halk nezdinde de güçlülük ve saygınlıklarının azalmasına sebep olabilmektedir. Ayrıca terör eylemi sonucunda insan ve mal kaybının abartılarak verilmesi, teröristlere güçlü oldukları imajını kazandırarak, terör örgütüne sempati duyan kişilerin örgüte katılmasına neden olabilmektedir (Kazan, 2016, s.128-130).

Bunlara ek olarak, medyanın terör haberlerini sürekli gündemde tutması, terörün toplum nezdinde olağanlaşmasına ve vatandaşların tepkisizleşmesine yol açabilmektedir. Bu durum terörle mücadele açısından gerekli olan halk desteğinin zaman içerisinde zayıflamasına sebebiyet vermektedir. Nitekim toplumun terör karşısında sessiz kalması, teröristlerin en önemli hedeflerinden biri olarak bilinmektedir (Korkmaz, 1999, s.167-168).

Terör haberciliğinde önemli sorunlardan bir diğeri şehit haberlerinin sunumudur. Özellikle taziye evlerinde şehit ailelerinin ve yakınlarının özel anlarının paylaşılması, acılı ve öfkeli olduklarına dair abartılı haberler yapılması toplumsal bir karamsarlığı doğurmaktadır. Nitekim bu tür yayınlar, terörle mücadele eden birimlerin psikolojisini olumsuz etkilerken, teröristlerin ise motivasyonunu arttırmaktadır (Demir, 2018, s.79). Ayrıca terör eylemleriyle ilgili televizyonlar, gazeteler ve internet sitelerinde paylaşılan fotoğraflar ve bunlara yüklenen anlamlar da terör mağdurlarını ve şehit ailelerini olumsuz etkileyebilmektedir (Eşidir ve Bak, 2018, s.20-21).

Öte yandan televizyonlarda teröristlerin şova dönüştürülen cenaze törenlerinden kesitler sunulması, teröristlerin işine yarayabilmektedir. Bu bağlamda olumsuzlama amacı taşımasına rağmen ulusal kanalların bu görüntüleri haberleşirmesi, hem terör propagandasına hem de terör sempatanlarının örgüte katılmasına sebep olabilmektedir (Kazan, 2016, s.131).

Terör eylemleri sonrasında yapılan haberler, sosyo-psikolojik anlamda da bir takım olumsuzluklara yol açmaktadır. Özellikle şiddetin yığılmcı etkisi, bireylerin şiddete eğilimini arttırırken, kamuoyunda da huzursuzluk ve güvensizlik hali baş göstermektedir (Avşar, 1992, s.62). Nitekim devlet ve araştırma kurumlarının yaptıkları terör çalışmalarında, bireylerin terörizmi algılama biçimlerinde ve terör korkularının artmasında, medyanın etkili olduğu savunulmaktadır (Süllü, 2016, s.107).

Bu konuda Dilber (2017, s.242) yaptığı bir çalışmada, terör ve şiddet içerikli haberlerin bireylerin günlük yaşamlarını ve davranışlarını nasıl etkilediğini ortaya koymuş ve şu sonuçlara varmıştır;

- i. Bireyler günlük yaşamlarında can güvenlikleri için kaygı duymakta, korkarak yaşamakta ve sosyal hayattan uzaklaşmaktadır.
- ii. Terör mağduru olan ve olmayan bazı kesimler, teröre ve şiddete karşı intikam almak istemektedir.
- iii. Bazı bireyler terör ve şiddet haberlerini takipten kaçınarak duyarsız hale gelirken, belirli bir kesim ise bu haberler neticesinde terörün normalleştiğini düşünmektedir.
- iv. Medyada yayınlanan terör ve şiddet haberleri, dünyanın her yerindeki insanları etkilemekte ve küresel bir etki oluşturmaktadır.

Terör olayları sonrasında medya kaynaklı ortaya çıkan bir diğer sorun, söylem ve üslup konusudur. Bu doğrultuda terör eylemleriyle ilgili olarak televizyonlarda ve gazete sayfalarında nefret içerikli bir dil kullanılması, katı ve ayrıştırıcı ifadelerle yer verilmesi, dehşet uyandıracak manşetler atılması gibi birçok olumsuz yaklaşım, kitleler üzerinde kutuplaştırıcı etki yaratmaktadır. Bu bağlamda ırkçı ve düşmanlaştırıcı yorumların yapılması, örgüte sempati duyan kişilerin duygularının harekete geçmesine, toplumsal kışkırtmacılığı desteklemelerine ve örgüte katılmalarına sebebiyet verebilmektedir (Kazan, 2016, s.130).

Terör olaylarının gazetelerdeki sunumuyla ilgili olumsuzlukları inceleyen önemli bir araştırma Aksoy ve Nisan (2017, s.156-157) tarafından kaleme alınmıştır. Çalışmada 10 Ekim 2015 Ankara Gar Saldırısı, 17 Şubat 2016 Ankara Genelkurmay Saldırısı ve 13 Mart 2016 Ankara Güvenpark Saldırıları örnek olarak seçilmiş ve 17 farklı gazetenin bir haftalık haberleri analiz edilmiştir. Çalışma sonucunda gazetelerde öznel bir dil kullanıldığı, korkuya yol açan ifadelerle sıklıkla yer verildiği ve kanlı fotoğraflar paylaşarak, olayların duygusal boyutunun ön plana çıkarılmaya çalışıldığı saptanmıştır. Bu bağlamda gazete manşetlerinde; “Kalbimize bomba”, “Türkiye ağlıyor”, “Hain kana doymuyor”, “Alçaklar”, “Lanetliyoruz”, “Başkent’te alçak saldırı”, “Barışa terör bombası”, “Ankara’da birleşik terör”, “Katliamın son kurbanı”, “Ankara yine terörle sarsıldı”, “Kanlı Pazar”, “Kanlı senaryo” ve “Acımız da öfkemiz de çok büyük” şeklinde, toplum ve bireyler üzerinde korku ve nefret uyandıracak söylemlere ağırlık verilmiştir. Sonuç olarak yazarlara göre, ulusal basın terör haberlerini yansıtırken nesnellikten uzaklaşarak, duygusal hareket etmiş ve öznel bir davranış sergilemiştir. Bu tür yaklaşımların terörizm propagandasına katkı sağladığı belirtilmelidir. Çünkü teröristler yaptıkları eylemlerin sonucunda toplumun kendilerinden korkmasını arzulamaktadır. Ayrıca teröristler için başkent veya diğer büyük şehirlerde ses getirici bir eylemin yapılması, üyelerine güçlü oldukları mesajını vermesi açısından önemlidir. Nitekim bu durum örgüte mensup diğer teröristleri motive ederek, yeni saldırılar düzenlemeye de itebilmektedir.

4.2.1.3. Örgüt Terminolojisi ve Politik Jargonların Kullanılması

Medyanın terörle ilgili yaptığı haberlerde ne tür bir dil benimsediği, terör ve medya ilişkisini konu alan çalışmaların önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Ulusal ve uluslararası basının teröre bakış açısının ve teröre karşı tutumunun anlaşılması bakımından önem arz eden bu husus, terör propagandasının bilinçli veya bilinçsiz

şekilde yapıldığının saptanmasında da kritik bir noktadır (Devran, 2015, s.92-93). Bu doğrultuda medyanın söylem dilinin, terörü arttırıcı veya azaltıcı nitelikte olabileceği de savunulmaktadır (Avşar, 2009, s.73).

Konuyla ilgili olarak, reyting ve haberi herkesten önce olay yerinden canlı şekilde aktarma düşüncesiyle, bilhassa profesyonel olmayan muhabirlerin birçok kez hataya düştüğü, kusurlu ve yasaklı kelimeler kullandıkları bilinmektedir (Kazan, 2016, s.132). Literatürde “terör jargonu” olarak ifade edilen bu terimler, terör örgütlerinin ideolojileri çerçevesinde oluşturulmuş ve onlara özgü bir terminolojiyi içermektedir. Her ne kadar ulusal basın nezdinde yasaklanmış olsa da uluslararası basının herhangi bir denetime tabi olamaması gerekçesiyle, bu terimlerin kullanılması çoğu zaman terör örgütlerinin meşru gösterilmesiyle sonuçlanmaktadır. Nitekim devlet kurumları karşısında siyasi ve askeri bir kimlik kazanmak isteyen teröristler için bu sözcükler, terörün aracı olarak kullanılmaktadır (Eker, 2006, s.1).

Türkiye’de bu konuya yönelik yapılan en kapsamlı çalışma, 26 Nisan 1999 tarihinde, İçişleri Bakanlığı Halkla İlişkiler Daire Başkanlığı’nın 096 sayılı genelgesiyle yayınlanan listedir. Terim birliğinin sağlanması, ileride tartışmaya sebep olabilecek kavramların önlenmesi ve mahzurlu kelimelerin kullanılmaması için oluşturulan ve medya organlarına gönderilen liste²⁸ aşağıda sunulmuştur (Milliyet Gazetesi, 1999).

Kullanılması Mahzurlu Terimler	Kullanılması Gereken Terimler
Gerilla (Kır gerillası, Şehir Gerillası) Asi	Terörist, Terörist Unsur, Eşkya, Haydut
Kürtlerin Özgürlük Mücadelesi	Terörist Faaliyetler
PKK, Ayrılıkçı Güçler	PKK Terör Örgütü, Kanlı Terör Örgütü
Botan Komutanı, Sorumlusu	Teröristlerin Yöre Sorumlusu
APO	Terörist Öcalan
Örgüt Üssü, Kampı, Karargahı	Terörist barınağı, terörist yuvası
Örgüt Önderi, PKK Lideri	Terörist başı, örgüt başı
Örgütün lider kadrosu	Terör örgütü sorumluları
Kürt devleti	Kuzey Irak’taki oluşum

²⁸ Sunulan kelime listesi kısaltılarak, PKK terör örgütünün ve yandaşlarının günümüzde özellikle tercih ettiği kelimelerden seçilerek aktarılmıştır. Buna ek olarak listenin “Kullanılması Gereken Terimler” kısmındaki bazı kelimelerin (Eşkya, Haydut vb.) günümüzde kullanılmadığı ve listenin bir takım değişikliklere uğradığı belirtilmelidir.

Diğer taraftan bazı uluslararası medya kuruluşlarının terör haberlerini sunuş biçimi ve kullandığı söylem dili, Türkiye'yi yakından ilgilendirmektedir.²⁹ Bu bağlamda özellikle Batı basını, PKK terör örgütünü haberleştirirken; “gerillalar”, “özgürlük savaşçısı”, “direnişçi”, “ayrılıkçı güçler”, “asiler” ve “isyancılar” gibi ifadelerle yer vermektedir.³⁰ Benzer şekilde Avrupa ve ABD tarafından terör örgütü olarak tanınmayan PYD ve YPG, Batı ve Amerikan medyasında “Kürt Gruplar” veya “Kürt Savaşçılar” şeklinde meşrulaştırılmaktadır³¹ (Kazan, 2016, s.124-125). Buna ek olarak, PKK'nın bazı yabancı gazetelerde “Kürdistan İşçi Partisi” olarak yansıtıldığı göze çarpmaktadır. Bu durum terör örgütünün Türkiye'de yasal faaliyetler yürüten bir siyasi parti olduğu algısına yol açmaktadır (Bilir, 2009, s.96).

Uluslararası medyada, teröristlerle özdeşleşmiş ifadelerle ve politik jargonlara bu şekilde yer verilmesi, terör gruplarına psikolojik ve hukuki anlamda bir takım kazanımlar sunmaktadır. Özellikle örgüt terminolojisinin kullanılması, teröristlerin önemsenme duygularını arttırmakta ve onları motive etmektedir. Politik jargonların dile getirilmesi ise teröristlerin meşruiyet düşüncelerine destek bulmasını sağlamaktadır. Keza teröristler, uluslararası hukuk çerçevesinde “özgürlük mücadelesi veren, savaşan taraf” olarak sayılmak için kendilerini “gerilla” ve “özgürlük savaşçısı” gibi politik kavramlarla tanımlarken, medyanın bunları olduğu gibi yansıtmasını istemekte ve davalarının siyasi çerçevede tartışıldığını ispatlamaya çalışmaktadır (akt: Korkmaz, 1999, s.177).

Benzer şekilde teröristler kendilerini ifade ederken terörü maskeleyen, yumuşatılmış bir dil benimsemektedir (Martin, 2017, s.102). Örnek olarak, PKK'nın “ateşkes, müzakere, özerklik, özsavunma, komite, başkanlık, kongre, cephe, ordu, eyalet” gibi örgüte resmiyet katabilecek kavramları yapılanmasında kullanmaya özen gösterdiği bilinmektedir (Akmaral, 2013, s.536; Alptekin, 2018). Başka bir örnekte ise IRA'nın askerlere ve sivillere yönelik işkenceleri belirli bir dönem “duruşma” ve “sorgulama” şeklinde teröristlerin jargonuyla haberleştirilmiştir. Bu tür ifadeler, eylemlerin hukuk kuralları adı altında yapıldığı izlenimi oluşturarak, örgüte saygınlık ve yasal bir statü kazandırmaktadır (akt: Bilir, 2009, s.95).

²⁹ Uluslararası medyanın PKK ile ilgili yaptığı haberlerin detaylı analizi için bkz. Demir, 2018, s. 33-40.

³⁰BBC'nin PKK'yı haberleştirirken kullandığı ifadelerle ilişkin örnek haber için bkz. <https://www.bbc.com/news/world-europe-35799998>, Erişim Tarihi: 24.01.2020.

³¹Örnek olarak CNN'in PKK'yla bağlantılı olan diğer terör örgütlerine ilişkin internet haberinde benimsediği dil ve üslup için bkz. <https://edition.cnn.com/2018/03/07/middleeast/syria-kurds-leave-isis-fight-turkey-intl/index.html>, Erişim Tarihi: 24.01.2020.

4.2.2. Terör Haberlerinin Olumlu Yönleri

Terör haberlerinin medyada yansıtılmasının olumsuz tarafları olduğu gibi olumlu yönleri de bulunmaktadır. Bu doğrultuda en temel husus, toplumların haber alma hak ve özgürlüklerinin karşılanması ve böylelikle sansür tartışmalarının önüne geçilmesidir. Buna ek olarak uzmanlar, sansür mekanizmasının devreye girmesi ve terör eylemlerinin görmezden gelinmesi durumunda, teröristlerin daha çok ses getirecek saldırılara başvurabileceğini ileri sürmektedir. Dolayısıyla daha vahim olayların yaşanmaması için terör eylemlerinin medyada sunulması gerektiği düşünülmektedir (Kazan, 2016, s.126).

NATO'ya üye ülkelerden oluşan Kuzey Atlantik Asemblisi'nin terörizm konulu alt komitesinin 1989 tarihli raporunda da terör haberlerinin sunulması gerektiği yönünde bir karar alınmıştır. Buna göre kriz dönemlerinde teröristlerin taleplerinin medyada yayınlanmaması halinde, rehinelere öldürülmesinin söz konusu olabileceği ifade edilmiştir (Schlesinger, 1994, s.26). Konuyla ilişkili olarak, Lübnan'da bir yıldan fazla esir kalan CNN muhabiri Jerry Levin isimli gazetecinin esaretinin, medyada sürekli gündemde tutulmasıyla son bulduğu ve kitle iletişim araçları sayesinde hayatta kaldığı bilinmektedir (akt: Korkmaz, 1999, s.163).

Terör eylemleri süresince devlet ve kamuoyu arasındaki ilişkinin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesi açısından medya kilit bir rol üstlenmektedir. Avşar (1992, s.63) da terör olaylarında kitle iletişim araçlarının halk ile yetkililer arasında hayati bir bağ kurduğu fikrini desteklemektedir. Buna göre medya kriz dönemlerinde toplumlar üzerinde huzursuzluk ve güvensizlik oluşturacak asılsız haberleri engelleme ve propaganda içerikli mesajları çürütme gibi yeteneklere sahiptir. Medyanın bu işlevleri, teröristlerin oluşturmak istediği olumsuz havayı yok etmekte ve halk, devlet ve güvenlik güçleri arasındaki güven duygusunu korumaktadır.

Öte yandan terörizmin medyada incelenmediği zaman, terör saldırıları ve terör örgütleri hakkında yeteri kadar bilgi sahibi olunamayacağı da düşünülmektedir (Süllü, 2016, s.95). Bu doğrultuda terör tehdidin anlaşılması ve büyüklüğü hakkında fikir edinilmesi için medya gücüne ihtiyaç vardır. Nitekim medya aktaracağı bilgilerle, devletin ortaya koyacağı terör karşıtı stratejilere yardımcı olabilecek güce sahiptir (akt: Korkmaz, 1999, s.163). Bu kabiliyetleriyle medya, terörle mücadele açısından da etkili bir aktördür. İleride değinileceği üzere, teröre karşı halk desteğinin alınmasında, milli

bilincin uyandırılmasında ve birlik olunmasında medyanın tavrı ve sunacağı haberler belirleyici olmaktadır (Gündüz, 1996, s.90).

4.3. Terör Haberciliğine Yönelik Tartışmaların Basın Özgürlüğü Bağlamında Değerlendirilmesi

Terör ve medya ilişkisine dair yapılan çalışmalarda akademisyenler, gazeteciler ve hukukçular arasındaki en önemli tartışma konularından biri, devlet kurumlarının terör haberlerine sansür uygulaması, yani basın özgürlüğünü kısıtlaması konusudur. Neredeyse her terör olayında tartışılan bir alan olarak terör haberciliği, demokratik toplumların vazgeçilmez unsurlarından biri olan basın özgürlüğü noktasında görüş ayrılıklarına neden olmaktadır (Avşar, 2017, s.118).

Bu bağlamda uzmanlar, terör haberlerinin medyada sunulması noktasında üç farklı görüş etrafında tartışmaktadır. Bunlar; “sınırlandırıcı yaklaşımlar”, “sınırlandırıcı olmayan yaklaşımlar” ve “oto-kontrol” veya “medyanın özdenetimi” olarak gruplandırılmaktadır (Narin, 2008, s.28). Buna göre sınırlandırıcı yaklaşımı savunanlar, her şeyden önce medyanın devlete, topluma, uluslararası sisteme ve meslek ilkelerine karşı sorumluluğu olduğu için terör haberlerinin sunulmamasını veya sunulacaksa sansür uygulanarak verilmesi kanaatindedir. Ancak günümüzde terör olaylarının hiç haberleştirilmemesi fikrini destekleyen çok az kimse kalmıştır. Bu tezi savunanlar, genel olarak terör haberlerinin sıkı bir sansürden geçirilerek aktarılması düşüncesindedir (Işık, 2013, s.102).

Sınırlandırıcı olmayan görüşü savunanlar ise demokratik toplumlarda basın özgürlüğünün asla kısıtlanamayacak olması ve kamuoyunun aydınlatılması ilkesinin yerine getirilmesi gerektiğinden dolayı, terör haberlerinin sansüre maruz kalmadan doğrudan aktarılmasını savunmaktadır (Pazarbaşı ve Koç, 2009, s.163-164). Birçok yazar bu görüşü desteklemekle birlikte, medyanın sorumlu bir yayıncılık anlayışı çerçevesinde ticari kaygılardan uzak, etiklik ilkesine uygun bir şekilde terör haberlerini sunması gerektiğini ifade etmektedir (Can, 2005, s.72).

Son görüşü savunanlar ise devletin terör haberlerine müdahalesine gerek kalmadan, medya organlarının önceden belirlediği metinlerden hareketle “kendi kendini kontrol” etmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Birçok kaynakta “oto-sansür” veya “özdenetim uygulaması” olarak tanımlanan bu yöntemin, sınırlarının çizilmesi ve uygulamaya geçirilmesi her ne kadar zor olsa da, terör haberleriyle ilgili tartışmaların bu anlayışla en aza indirilebileceği düşünülmektedir (Işık, 2013, s.107-108).

Sınırlandırıcı yaklaşımı savunan anlayışa, ülkelerin oluşturduğu uygulama ve yasalardan birçok örnek gösterilebilir. Bu noktada özellikle İngiltere’de yürürlükte olan “Defence Notice System” adlı uygulama dikkat çekmektedir. Buna göre ülkenin güvenliğini tehlikeye düşürebilecek nitelikteki olaylarla ilgili haber yapılmadan önce medya organları uyarılmaktadır. Kararlara uymayan kuruluşlar ise 1920 tarihinde kabul edilen Devlet Gizlilik Yasası’nı ihlal ettikleri gerekçesiyle cezalandırılmaktadır (Acar, 2012, s.183).

Türkiye’de ise 15 Şubat 2011 tarihinde düzenlenen ve kabul edilen 6112 sayılı “Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun”un “Olağanüstü Dönemlerde Yayınlar” başlıklı 7.maddesinin 1.fıkrasında “Savaş, terör amaçlı saldırılar, doğal afetler ve benzeri olağanüstü durumların ortaya çıkardığı kriz durumlarında (...)” ifade ve haber alma özgürlüğünün esas olduğu, ancak bu olayların milli güvenliği ve kamu düzenini açıkça tehdit ettiği durumlarda ilgili kişi veya kurumların geçici yayın yasağı koyabileceği kabul edilmiştir.

Öte taraftan geçmişte olduğu gibi günümüzde de Türkiye’de medyanın terör olaylarına bakışı ve devlet kurumlarının medyaya yaklaşımının tartışmalı olduğu belirtilmelidir. Özellikle 2011 ve 2016 yılları arasında birçok terör saldırısıyla karşılaşan Türkiye’de, medya organları etik kurallara uymadığı, yeteri kadar duyarlı davranmadığı, sorumlu bir yayıncılık anlayışı üstlenmediği ve özdenetim uygulaması çerçevesinde hareket etmediği için neredeyse bütün terör olaylarına yayın yasağı³² getirilmiştir (Eşidir ve Bak, 2018, s.20-24).

Üçüncü yaklaşım olan medyanın özdenetimi uygulamasına göre ise basın kuruluşları kendilerinin belirledikleri rehber ilkelere göre hareket etmek ve bunlara uymak zorundadır. Sansür ve basın özgürlüğü tartışmalarının önüne geçebilecek bu yöntem, basın ahlakının gelişmesine katkı sağlayarak, terör olayları süresince medya kaynaklı doğabilecek sorunları da engelleyebilecek niteliktedir (Dülger, 2007, s.69; Süllü, 2016, s.114).

Örnek olarak ABD’nin önemli medya organlarından olan CBS (Columbia Broadcasting System) terör olaylarının topluma aktarılması hususunda çalışanlarının uymasını istediği bir kılavuz oluşturmuştur (Dülger, 2007, s.69). Bu çerçevede alınan önemli kararlara bakıldığında; teröristlerin istekleri mümkün olduğunca

³² Özellikle 2015 ve 2016 yıllarında Türkiye’de yaşanan terör olayları sonrasında getirilen yayın yasakları hakkında detaylı bilgi için bkz. Eşidir ve Bak, 2018, s.22-24.

duyurulmamalı, basın mensupları bu metinleri kendi cümleleriyle aktarmalıdır. Ayrıca rehine eylemleri canlı olarak yayınlanmamalı, eylemcilerle iletişime geçilmemeli ve bu konuda yetkililere yardımcı olunmalıdır (Terry, 1978, s.776-777).

İngiltere'nin en önemli yayın kuruluşlarından biri olan BBC'nin düzenlediği Yayın İlkeleri Kılavuzu'nun "Savaş, Terör ve Olağanüstü Olaylar" başlıklı kısmında da terör olaylarının haberleştirilmesiyle ilgili bir takım kararlar alınmıştır. Buna göre; terör olayları hızlı, doğru, eksiksiz ve bilinçli bir şekilde aktarılmalıdır. Duygusal ya da önyargılı sözcükler kullanılmamalıdır. "Terörist" sözcüğüne yer vermekten kaçınılmalı, "bombacı", "saldırgan", "silahlı kişi", "fidyeci", "isyancı", "militan" gibi kavramlar tercih edilerek, başkalarının benimsedikleri terminolojiden uzak durulmalıdır (BBC Yayın İlkeleri Klavuzu, 2005, s.107).

Japonya Yayımcılar ve Editörler Derneği'nin kurduğu bir komitede kabul edilen kararlar ise polis-medya ilişkileri bağlamında önem teşkil etmektedir. Buna göre (Gezgin, 2004, s.14):

- i. Bir kimsenin yaşamsal tehlikeyle karşı karşıya kalması durumunda, polisin basınla işbirliği amacıyla yapacağı çağrıya basın olumlu yanıt vermelidir.
- ii. Polisin çağrısı alındığı zaman, elde o konuyla ilgili haber varsa onun yayımı durdurulmalı ve hemen basın kulübü tarafından düzenlenen toplantıda söz konusu çağrının yerinde olup olmadığı yani maksadına uygun olup olmadığı tartışılmalıdır.
- iii. Bir tek yayın kuruluşu itiraz ettiği takdirde anlaşmaya varılmamış sayılmalıdır ve herkes serbest bırakılmalıdır.
- iv. İşbirliğinin devamı süresince polis söz konusu olayla ilgili tüm gelişmeleri saklamaksızın basına bildirmelidir.
- v. Olayda korunmak istenen kişi kurtulunca veya öldüğü anlaşılınca işbirliği sona ermiş sayılmalıdır.
- vi. Olayın çözüme ulaşması uzayınca iki taraf tekrar bir araya gelip, işbirliğini sürdürmekte yarar olup olmadığını görüşmeli ve varılan kararı uygulamalıdır.

Ülkemizde ise Türkiye Gazeteciler Cemiyeti (TGC)'nin 1998 yılında kabul ettiği ve yayınladığı, Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi'nde özenetim uygulamasına yönelik bir takım kararlar söz konusudur. Belgede doğrudan terör olaylarıyla ilgili bir hükme rastlanılmasa da toplumlar üzerinde sarsıcı nitelik taşıyan olaylarda gazetecilerin gizliliklere uyması, insani ve duygu sömürsünden uzak durmaları gerektiği kabul edilmiştir (TGC, 1998).

Öte yandan uluslararası sözleşmelerde de basın özgürlüğünün bazı durumlarda sınırlandırılabilmesine ilişkin düzenlemeler mevcuttur. Bu bağlamda "BM Kişisel ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi"nin "İfade Özgürlüğü" başlıklı 19. maddesinin 2.fıkrasında ifade özgürlüğünün "a)Başkalarının haklarına ve itibarına saygı b)Ulusal güvenliği veya kamu düzenini veya sağlık ve ahlakı koruma" amacıyla

kısıtlanabileceği kabul edilmiştir. AIHS'nin "İfade Özgürlüğü" başlıklı 10.maddesinin 2.fikrasında ise ifade özgürlüğünün "(...) ulusal güvenliğin, toprak bütünlüğünün veya kamu güvenliğinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi (...)" doğrultusunda bir takım sınırlamalara ve yaptırımlara tabi tutulabileceği kararlaştırılmıştır. Terör olaylarının ulusal güvenliği ve toplumsal huzuru doğrudan ilgilendirmesi, terör haberlerine bu kararlar çerçevesinde bir takım kısıtlamalar getirilebileceği yorumunu doğurmaktadır.

Günümüz demokratik toplumlarında bile medya özgür yapısına rağmen devlet kurumları tarafından bir takım yasal düzenlemelere tabi tutulmaktadır. Özellikle şiddet ve nefret ortamını engellemek üzere medya kaynaklı doğabilecek sorunlar sansür mekanizmasıyla yasal çerçevede kısıtlanmaktadır (Peresin, 2007, s.18). Ancak yine de birçok devlet, demokratik toplumların temel ilkelerinden biri olan basın özgürlüğünü ihlal etmemek için sansür uygulamasından çekinmektedir (Wilkinson, 2006, s.156)

Bu konuda Gezgin (2004, s.17) toplumu tehdit eden olaylara karşı oluşturulan yasaların veya yapılan müdahalelerin, demokrasi karşıtı olarak yorumlanmasının kamuoyu yararıyla bağdaşmadığını ifade etmektedir. Bu yaklaşımı destekleyen bazı yazarlar, diğer hürriyetler gibi basın özgürlüğünün de sınırsız olmadığını savunmaktadır. Buna göre basın özgürlüğünün kötüye kullanılmaması için kanun koyucuların bir takım sınırlayıcı düzenlemeler oluşturmasının gerekli olduğu ileri sürülmektedir (İçel, 1990, s.55-56).

Diğer yandan sansür mekanizmasının demokratik yönetimler nezdinde tartışmaya çok açık, hassas bir konu olduğu da belirtilmelidir. Çünkü iktidarlar, medyaya getirilen sınırlamaları siyasi çıkarları çerçevesinde istismar edebilmekte veya zaaflarının üstünü örtmek için kullanabilmektedir. Ayrıca iktidarın sansür uygulamasını muhalif görüşler üzerinde bir baskı mekanizmasına dönüştürmesi ve her fırsatta ifade özgürlüğünü bastırmaya çalışması, demokratik toplumların temel yapısına ve işleyişine ciddi zararlar verebilmektedir. Bu tür yaklaşımlar, vatandaşların iktidara ve medyaya olan güvenini de sarsmaktadır (Işık, 2013, s.107; Kazan, 2016, s.126).

Terör haberciliğinin sunumuna yönelik tartışmalar incelendiğinde, en mantıklı uygulamanın "özdenetim" olduğu gözlemlenmektedir. Ancak özdenetim mekanizması, medya organlarının gönüllük esasına göre düzenledikleri ve medyanın inisiyatifinde olan kararları kapsadığı için kendi içerisinde bir takım soru işaretleri de

barındırmaktadır. Bu doğrultuda özdenetim için alınacak kararların uygulanmasında ve denetimlerinin yapılmasında, Basın Konseyi ve diğer denetleyici kuruluşlara önemli görevler düşmektedir (Dülger, 2007, s.71). Ayrıca benimsenecek kuralların evrensel basın ilkelerine uyması, bütün medya organları ve çalışanları tarafından kamu yararı düşünülerek, samimiyetle kabul edilmesi ve hayata geçirilmesi gerekmektedir (Işık, 2013, s.108).

Genel bir değerlendirme yapılacak olursa, terör olaylarının hiçbir zaman yansıtılmamasını beklemek hem medyanın işlevlerine hem kamuoyunun haber alma hak ve hürriyetine hem de demokratik yapıların sağlıklı bir şekilde işletilmesine engel teşkil etmektedir (Avşar, 2017, s.123). Buna karşın terör haberlerinin hiçbir denetime tabi tutulmadan aktarılmasını beklemek de terörle mücadele açısından zafiyet oluşturabilecek bir yaklaşımdır (Işık, 2013, s.110). Dolayısıyla her şeyden önce terör olaylarının ne şekilde haberleştirileceğine daha fazla odaklanılmalıdır.

4.4. Terör Haberciliğinde Medya Etiği ve Sorumluluğu

Modern toplumların ve demokrasinin temsilcisi olarak medya, teröre karşı başta kamuoyuna sonra devlete ve önceden belirlenmiş olan meslek etiği ilkelerine karşı bir takım sorumluluklar taşımaktadır. Bu doğrultuda medya organlarının haberleri sunarken temel hak ve özgürlüklere saygılı, olayları doğru ve eksiksiz aktaran, objektif hareket eden, her türlü ayrımcılıktan ve nefret söyleminden uzak duran, kendi çıkarlarından çok kamu yararını göz önünde bulunduran ve kriz dönemlerinde sağduyulu ve sorumlu davranarak, toplumu şiddete ve korkuya sevk etmeyen bir habercilik anlayışı çerçevesinde hareket etmesi gerekmektedir (RTÜK, Yayıncılık Etik İlkeleri, 2018).

Diğer yandan vatandaşlara karşı sorumlu bir aktör olarak medya, terör olaylarını topluma aktarmakla, teröre karşı insanların tepkilerini ölçmekle ve bu yönde kamuoyu oluşturmakla da görevlidir (akt: Gündüz, 1996, s.89-90). Ancak medyanın düşünce ve ifade özgürlüğünü yerine getirmesi kadar kamu yararını da mutlak suretle dikkate alması beklenmektedir (Özgen, 2002, s.60-61). Çünkü medyanın terör olaylarında yapacağı her hata teröristlerin işine yaramaktadır. Dolayısıyla terör eylemleri haberleştirilirken güvenlik güçleri, terör mağdurları, televizyonların başındaki izleyiciler ve devlet kurumları da göz önünde bulundurulmalıdır.

Şüphesiz ki terör olaylarında medyanın kamuoyunu aydınlatma görevi ile terör propagandasına cevap vermek gibi ince bir çizgi üzerinde olduğu ortadadır. Buna göre

medya, terör eylemlerini yayınlaması durumunda teröre hizmet etmiş sayılırken; olayları üstü kapalı biçimde aktarması halinde ise kamuoyuna karşı sorumluluğunu ve kendi işlevlerini yerine getirmemiş olmaktadır (Ekinci, 2016, s.229). Bu çok hassas durum içerisinde medyanın hiçbir hata yapmadan tam anlamıyla doğru bir yol izlemesi, elbette ki gerçekçi bir yaklaşım olmayacaktır. Bu noktada bütün medya kuruluşları ve çalışanlarından beklenen; etik değerleri ve kamu yararını göz önünde bulunduran (Can, 2005, s.56) sorumlu ve bilinçli bir yayıncılık anlayışı çerçevesinde hareket ederek, hatalarını en aza indirmeleridir.

4.5. Terör Haberlerinin Sunulmasına Yönelik Düzenlemeler

4.5.1. Uluslararası Düzenlemeler

Terör haberlerini uluslararası alanda doğrudan düzenleyen yasalar sınırlı olmakla birlikte, bu konuda bilinen en kapsamlı çalışma, AKPM tarafından 2005 yılında kabul edilen Medya ve Terörizm konulu 1706 sayılı Tavsiye Kararı'nın 8. ve 10. paragraflarıdır. Buna göre;

(8) Meclis, medya çalışanlarını;

- i. terörizmin etkilerine gereğinden fazla katkıda bulunmadan kamuoyunu haberdar etmek amacıyla, gazeteciler, fotoğrafçılar ve terörist eylemler ile tehditler üzerinde çalışan editörler için, meslek kuruluşları aracılığıyla etik ilkeler geliştirmeye;
- ii. terörizme ilişkin medya haberlerinin hassas niteliği hakkında farkındalığı artırmayı amaçlayan medya çalışanları için eğitim kursları düzenlemeye;
- iii. teröristlerle elbirliğiyle hazırlanmış sansasyonel haberler ve görüntüler için bu yarıştan kaçınmak amacıyla kendi aralarında, örneğin kendi meslek kuruluşları aracılığıyla işbirliği yapmaya;
- iv. terörist eylemlerin sebep olabileceği halkta korku duygusu ekleyerek veya teröristlere propaganda için platform sunarak, teröristlerin çıkarlarına uygun davranmaktan kaçınmaya;
- v. kurbanların insan onuru ve mahremiyetini ihlal eden veya kurbanlar ile ailelerinin yanı sıra halk üzerinde bu tür eylemlerin etkisini artırmaya katkıda bulunan terörist eylemlerin şok edici resimlerinin yayımlanması veya görüntülerinin verilmesinden imtina etmeye;
- vi. terörizmin altında yatan toplumsal gerilimi, haber ve yorumlar aracılığıyla abartmaktan kaçınmaya ve özellikle de her tür nefret söylemini yayınlamaktan imtina etmeye davet eder.

(10) Meclis, Bakanlar Komitesine, üye ülkeler ile gözlemci ülkelerden aşağıda belirtilen unsurların yerine getirilmesinin talep edilmesini tavsiye eder;

- i. terörle mücadeleye karşı yürütülen eylemler ve devletin stratejileri hakkında sebepleri ile birlikte kamuoyunu ve medyayı düzenli olarak bilgilendirmeye;
- ii. devlet otoritelerince terörle mücadele mazereti altında terörist eylemler ve tehditlere karşı verilen tepkilerin yanı sıra terörizm hakkında medyada bilgi ve görüşlerin yayınlanmasına aşırı yasaklama hatta kısıtlama getirilmesinden kaçınmaya;
- iii. terörizmi araştıran gazetecilerin, teröristlerce veya devlet otoriteleri tarafından yapılan anti-terör eylemlerinin neden olduğu tehlikelere gereksiz bir şekilde maruz kalmalarının önlenmesi için her olaya ilişkin özel güvenlik durumu hakkında terörizmle ilgili çalışan medyayı, kendi istekleri üzerine, bilgilendirmeye;
- iv. medya içeriğinin eleştirel ve bilinçli tüketiminin teşvik edilmesi ve terörist eylemlerin neden olduğu korku hakkında vatandaşların farkındalıklarının mümkün olduğunca artırılması amacıyla okul müfredatlarına medya okuryazarlığını dahil etmeye;
- v. teröristlerin internet üzerinden, illegal mesaj ve görüntüleri yayınlamalarını önlemek amacıyla kolluk kuvvetleri ve polisle işbirliği yapmaya;

vi. bilgisayar sistemleri aracılığıyla işlenen ırkçı ve yabancı düşmanlığı unsurları içeren eylemlerinin cezalandırılmasına ilişkin Sibersuç Sözleşmesinin Ek Protokolünün, ulusal veya etnik köken, ırk, renk veya soy veya bu faktörlere bir mazeret olarak kullanılan din temelinde herhangi bir kişiye veya gruba karşı nefret duygularını ve şiddeti savunan, teşvik eden veya kışkırtan terörist içeriğe uygulamaya.

Buna ek olarak, AK'nin 2005 yılında Kitle İletişim Politikaları ile ilgili düzenlediği 7. Avrupa Bakanlar Konferansı'nda kabul ettiği "Kriz Zamanlarında İfade ve Haber Alma Özgürlüğü ile İlgili" 1'Nolu kararı, terör haberciliğine yönelik bir takım tavsiyeleri içermektedir. Buna göre; savaş ve terörizm zamanlarında gazeteciler güvenlik görevlilerinin faaliyetlerine engel olmayacak şekilde habercilik haklarından yararlanarak, yayın yapmalıdır. Ayrıca kriz zamanlarında gazetecilerin ifade ve haber alma özgürlüklerine saygı duyulmalı ve fiziksel bütünlükleri korunmalıdır.

Öte yandan uluslararası alanda yapılan bazı sözleşmelerde de şiddet içeren ve bireylerin psikolojik olarak etkilenebileceği yayınların engelleme yönünde kararlar mevcuttur. Terör olayları da bu kapsamda olduğu için bu sözleşmelere değinmekte fayda bulunmaktadır. Bu bağlamda AK tarafından 5 Mayıs 1989'da imzaya açılan "Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesi"nin "Yayıncının Sorumlulukları" başlıklı 7.maddesinin (b) bendinde program hizmetleri hakkında "Şiddet eğilimini körüklemeyecek veya ırkçı nefret duygularını kışkırtıcı nitelikte olmayacaktır." şeklinde bir karar alınmıştır.

AB ve AK öncülüğünde daha önceden hazırlanan medya hizmetlerine yönelik sözleşmelerin birleştirilmesiyle 2010 yılında yayımlanan "Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesi"nde ise AB'ye ve AK'ye üye devletlerin yetkileri altındaki görsel-işitsel ticari hizmetlerin yayınlarında; ulusal güvenliğin ve kamu sağlığının korunması açısından sorumlu oldukları belirtilmiştir. Ayrıca ırk, cinsiyet, din veya milliyet temellerine dayalı nefret uyandıran ve insan onuru ihlallerini içeren yayınların yapılmaması gerektiği kabul edilmiştir.

4.5.2. Ulusal Düzenlemeler

Terör haberlerine yönelik ulusal bazda yapılan düzenlemelerle ilgili olarak ülkemizin iç hukukunda birçok yasa ve yönetmelik bulunmaktadır. Bu doğrultuda daha önceden değinilen, 3713 sayılı TMK'nın 6. maddesinin 2.fikrasında ve bu

maddeyi destekleyecek şekilde düzenlenen 7.maddenin 2.fıkrasında, basın ve yayın organlarında terör propagandası yapmak suç sayılmıştır.³³

Bunlara ilave olarak, 2011 yılında kabul edilen 6112 sayılı “Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun”un 7. ve 8. Maddeleri, terör haberleri açısından önem teşkil etmektedir.³⁴ Buna göre;

Olağanüstü dönemlerde yayınlar

Madde 7 - (1) Savaşlar, terör amaçlı saldırılar, doğal afetler ve benzeri olağanüstü durumların ortaya çıkardığı kriz zamanlarında da ifade ve haber alma özgürlüğü esas olup, yayın hizmetleri önceden denetlenemez ve yargı kararları saklı kalmak kaydıyla durdurulamaz. Ancak, millî güvenliğin açıkça gerekli kıldığı hâllerde yahut kamu düzeninin ciddi şekilde bozulmasının kuvvetle muhtemel olduğu durumlarda, Başbakan veya görevlendireceği bakan geçici yayın yasağı getirebilir.

Yayın hizmeti ilkeleri

Madde 8 – (1) Medya hizmet sağlayıcılar, yayın hizmetlerini kamusal sorumluluk anlayışıyla bu fıkra da yer alan ilkelere uygun olarak sunarlar. Yayın hizmetleri;

b) İrk, dil, din, cinsiyet, sınıf, bölge ve mezhep farkı gözeterek toplumu kin ve düşmanlığa tahrik edemez veya toplumda nefret duyguları oluşturamaz

(d) Terörü övemez ve teşvik edemez, terör örgütlerini güçlü veya haklı gösteremez, terör örgütlerinin korkutucu ve yıldırıcı özelliklerini yansıtıcı nitelikte olamaz.

g) Suç işlemeyi, suçluyu ve suç örgütlerini övücü, suç tekniklerini öğretici nitelikte olamaz.

ş) Şiddeti özendirici veya kanıksatıcı olamaz.

t) Terör eylemini, faillerini ve mağdurlarını terörün amaçlarına hizmet edecek sonuçlar doğuracak şekilde sunamaz.

Türkiye’de radyo ve televizyonların yayınlarını kontrol etmek ve denetlemekle ilgili en üst yapı olan Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK)’nun da terör haberlerini düzenlemeye yönelik bir takım girişimleri mevcuttur. Bu bağlamda 2014 yılında yayımlanan “Yayın İlkeleri Rehberi” isimli metnin “Afet, Savaş, Terör ve Kriz Durumları” başlıklı bölümünde, yayın organlarının uyması gereken kurallar şu şekilde ele alınmıştır (RTÜK, 2014, s.26-27);

- i. Doğal afet, büyük kaza, savaş, terör, çatışma haberleri gibi yayınlarda, izleyicilerde korku, endişe ve panik yaratacak ifade ve görüntüler kullanılmamalı, gerilimi arttıracak nitelikteki yorumlardan kaçınılmalıdır.
- ii. Terör teşvik edilmemelidir.
- iii. Terör eylemleri doğru biçimde, eksiksiz ve editoryal sorumlulukla haberleştirilmelidir.
- iv. Terör örgütleri ve terör yanlıları güçlü veya haklıymış gibi gösterilmemelidir.
- v. Terör örgütlerinin korkutucu ve yıldırıcı özellikleri yansıtılmamalı, kamuoyunda korku ve infiale sebebiyet verilmemelidir.
- vi. Kişi veya kurumlarla ilgili olarak, bunların olası bir terör olayına hedef olarak gösterilmemesine dikkat edilmelidir.
- vii. Kan, kesik vücut parçaları, yaralanma ve ceset görüntüleri ekrana getirilmemelidir.
- viii. Ses ve görüntü efektleri kullanılarak görüntüler abartılmamalıdır.

³³ İlgili maddelerin detaylarına, çalışmanın Birinci Bölüm’ünde yer alan “Propagandanın Tanımı” başlıklı kısımda değinilmiştir.

³⁴ RTÜK 6112 sayılı kanunun 8.maddesinin (d) bendinin ihlali nedeniyle günümüze kadar birçok yayıncı kuruluşun cezalandırıldığını resmi sitesinden açıklamıştır. Örnek bir karar için bkz. <https://www.rtuk.gov.tr/ust-kurul-kararlari/6112-sayili-kanunun-8-inci-maddesinin-birinci-fikrasinin-d-bendinin-ihlali-nedeniyle-ipc-bugun-tv-bugun-televizyon-ve-radyo-produksiyon-a-s/7453>, Erişim Tarihi: 04.07.2018.

- ix. Yaralanma ve ölümle sonuçlanan olaylarda, kurbanların kimlikleri teyit edilmeden açıklanmamalıdır.
- x. Adam kaçırmaya, korsanlık, rehin alma ve kuşatma gibi kriz anlarının canlı yayınında, kurbanların can güvenliği tehlikeye atılmamalı, güvenlik kuvvetlerinin operasyonu deşifre edilmemelidir.

Benzer şekilde RTÜK'ün 2018 yılında yayımlandığı “Terör ve Olağanüstü Durumlarda Uyulacak Haber İlkeleri” başlıklı diğer bir belgede, medya organlarının yayınlarda dikkat etmesi için bazı tavsiye kararları alınmıştır. Buna göre;

- i. İzleyicilerde korku, yılmılık ve paniğe sebep olabilecek sansasyonel “SON DAKİKA” altyazılarından kaçınılmalıdır.
- ii. Olayda hayatını kaybedenlerin durumu yetkililer tarafından ailelerine bildirilmeden önce, isimleri açıklanmamalı, yetkililerden önce acılı aile bulunup ekranlara taşınmamalıdır.
- iii. Şehit olan görevliler, çok büyük bir istisnai özellik taşımadıkça şehit cenazelerinin törenlerinden ve şehit ailelerinin evinden canlı yayın yapılmamalı veya acılı insanları rahatsız edecek röportajlara yer verilmemelidir.
- iv. Terör saldırıları ve doğal felaketlerle ilgili canlı yayınlara deneyimli, varsa konunun uzmanı muhabirler gönderilmelidir. Felaket görüntüleri ve terör saldırıları yayınlanırken ürkütücü, izleyenleri paniğe sürükleyecek, toplumsal gerginliğe yol açacak görüntülerden kaçınılmalıdır.
- v. Terör olaylarının sorumluları ya da savunucuları ile bir mülakatın yapılması düşünüldüğü hallerde, yayın sorumlusundan izin alınmalı ve mülakatın çerçevesinin kamu yararı gözetilerek çizildiğinden emin olunmalıdır.

İngiltere’de ise tüm telekomünikasyon hizmetlerinden sorumlu resmi kuruluş olan OFCOM (Office of Communications) radyo ve televizyonların uymalarını istediği bir takım ilkeler oluşturmuştur. Bu bağlamda yayınlanan metnin “Zarar ve Saldırı” başlıklı ikinci bölümünde “saldırgan dil, şiddet, insanlık onurunun ihlali, ayrımcı muamele veya dil” kullanılmaması yönünde sınırlamalar getirilmiştir (The OFCOM Broadcasting Code, 2017, s.16).

4.6. Terör Haberlerinin Sunulmasına Yönelik Öneriler

Terör olayları sunulurken ortaya çıkan sorunların başında, kriz dönemlerinde medyanın haberleri aktarış biçimi ve kullandığı görsellerin yarattığı olumsuz etkiler gelmektedir. Bu noktada canlı yayınlarda toplumu korku, endişe, panik ve umutsuzluğa sevk edecek ifadelerden ve hareketlerden kaçınılmalıdır. Haberler nesnel değeriyle orantılı aktarılmalı, olaylar dramatize edilmemeli, ölü ve yaralı sayısı abartılmamalı, doğrulanmamış bilgilere yer verilmemelidir. Ayrıca olayların gerçekleştiği sırada özellikle gençler ve çocuklar üzerinde psikolojik tahribat oluşturabilecek kan, yaralı ve ceset gibi sakıncalı görüntüler yansıtılmamalı, görsel haberciliğe dikkat edilmelidir (Vural, 2004, s.148-149).

Medya terör eylemleri devam ederken, sivillerin ve güvenlik güçlerinin yaşamlarını tehlikeye sokabilecek girişimlerden uzak durmalı, teröristlere avantaj sağlayabilecek bilgilere tehlike geçene kadar yer vermemeli, ertelemelidir. Basın mensupları, rehin alma gibi eylemlerde teröristler ve karar mercileri arasında müzakere sürecine müdahil olmaktan kaçınmalı ve teröristlerle doğrudan temasa geçmemelidir (Bassiouni, 1982, s.140-141). Bunun sağlıklı bir şekilde işletilmesi için yetkililerin terör olayıyla ilgili olarak medyayı zamanında, yeterli ve düzenli biçimde bilgilendirmesi gerekmektedir. Bu sayede hem spekülasyonlar engellenecek hem de medyanın hata yapma şansı ortadan kaldırılacaktır (Bilir, 2009, s.120).

Şehit haberleri büyük bir titizlik içerisinde aktarılmalı, cenaze törenlerinde terör mağduru veya şehit yakınlarının acı ve öfke içerisinde olduklarını resmeden fotoğraflara yer verilmemelidir. Haberlerde şehitliğin asalet ve haysiyet nişanesi olduğu vurgulanarak, medyada özel klipler ve programlar hazırlanmalı, şehit olan asker ve sivillerin unutulmasına müsaade edilmemelidir. Ayrıca şehit haberlerinde sosyal gerilimi arttıracı, nefret söylemi ve ırkçı ifadeler içeren başlıklar kullanılmaktan kaçınılmalıdır (Eşidir ve Bak, 2018, s.20-21; Demir, 2018, s.79).

Terör olaylarıyla ilgili sık ve uzun süreli yayınlar yapılmamalı, teröristlerin ülke gündemine hâkim olma amaçları engellenmelidir. Televizyon programlarında terörün felsefi, ideolojik ve siyasi gerekçeleri tartışılmamalı, teröristleri haklılık pozisyonuna taşıyabilecek, devlet kurumlarını yıpratabilecek yorumlardan uzak durulmalıdır (Avşar, 2009, s.85).

Terör olaylarından sonra yapılan canlı yayınlarda halkı galeyana getirebilecek ve toplumsal hareketlere sebep olabilecek, provokatif ve ayrıştırıcı söylemler dile getirilmemelidir (Bilir, 2009, s.122). Bu tür dönemlerde basın mensuplarından beklenen sakin kalarak, toplumsal sorumluluğu gözeterek ilkeli bir gazetecilik anlayışıyla vatandaşları bilgilendirmeleridir (Vural, 2004, s.158). Nitekim medya terörizmin yarattığı psikolojik hasarları en aza indirebilecek kabiliyetlere sahiptir. Bu yüzden muhabirler, terör saldırılarının oluşturduğu korku iklimini arttırmak yerine kamu yararını düşünerek, ihtiyatlı davranmalı ve toplumsal kargaşayı yatıştırmalıdır (Ganor, 2004, s.42).

Terör eylemlerinden sonra teröristlerin saldırı yöntemleriyle ilgili teknik ve taktik bilgiler anlatılmamalı, teröristlerin yaptıkları hatalar üzerinde durulmamalıdır. Diğer terör gruplarının benzer eylemleri öğrenmesine ve yeni saldırı yöntemleri

geliştirmelerine fırsat verilmemelidir. Güvenlik güçlerinin olası operasyonlarıyla ilgili derinlemesine analizler yapılmamalı, süregelen operasyonlarda güvenlik birimlerinin nerede konuşlandıklarına dair, mekânsal bilgiler ve görüntüler aktarılmamalıdır. Ayrıca operasyonlar sonrasında güvenlik güçlerinin başarısızlıkları ve eksiklikleri üzerinde tartışılmamalı, terörle mücadele eden birimlerin moral ve motivasyonlarını olumsuz etkileyebilecek yorumlardan kaçınılmalıdır.

Görsel ve yazılı basında terörle ilgili söylemlere ve dile dikkat edilmelidir. Bu noktada suç bilimine uygun ifadeler yer verilmeli, propagandayla sonuçlanabilecek terör jargonu, haber dilinde doğrudan kullanılmamalıdır. “Gerilla”, “mücahit”, “direnişçi”, “eylemci” ve “devrimci” gibi kavramların yerine “terörist” ifadesi tercih edilmelidir. Bununla birlikte medya, kendisini “kahraman” veya “ezilen” olarak yansıtmak isteyen teröristleri insan haklarını ihlal eden gruplar olarak göstererek, teröristlerin hedefledikleri uluslararası ajitasyon algısının önünü kesmelidir. Ayrıca terör saldırılarının sonuçları ve etkililiği abartılmamalı, teröristlerin reklamını yapmaktan ziyade terör eylemlerinin yanlışlığına vurgu yapılarak, terörle mücadeleye destek verilmesi amaçlanmalıdır (Wilkinson, 1997, s.59; Avşar, 2009, s.85; Kazan, 2016, s.133-134).

Medyada terör örgütlerinin bildirimlerine yer verilmemeli, örgüt terminolojisine ait kavramları kullanmaktan kaçınılmalıdır. Bildiriler içerisinde örgüte çağrı veya gizli mesajlar aktarılma olasılığı bulunduğu için bu metinleri doğrudan paylaşmak yerine, belirli bir süzgeçten geçirerek aktarmak gerekmektedir. Buna ilave olarak, örgütte yönetici sıfatında bulunan teröristlerle özel röportajlar yapılmamalıdır. Bu tür faaliyetler örgüt yöneticilerine güçlü bir siyasi imaj oluşturma şansı tanırken, örgütün meşru görünmesine, isteklerinin duyurulmasına, düşüncelerinin tartışılmasına ve teröristlerin motive olarak önemsenme duygularının artmasına sebep olmaktadır. Bu girişimlerin tamamıyla propaganda suçu niteliği taşıdığını belirtmekte de fayda vardır. Dolayısıyla terör haberleri ulusal çıkarlar, millî güvenlik ve terörle mücadele unsurları gözetilerek verilmelidir (Kazan, 2016, s.134).

Medya organları, terör örgütlerine “karşı bir propaganda” yöntemi benimseyerek, terör haberlerini sunmalıdır. Bu doğrultuda teröristlerin söylem ve eylemleri arasındaki çelişkiler tespit edilmeli ve bunların eleştirisi yapılmalıdır. Örneğin, barış ve kardeşlik vurgusu yapan terör örgütlerinin masum insanları hedef alan eylem tarzlarının sorgulanması gerekmektedir (Demir, 2018, s.79). Benzer şekilde

dinsel öğeleri kullanarak, saldırılar düzenleyen terör örgütlerine de hiçbir dinin insanları öldürmeleri için öğüt vermediği anlatılmalıdır. Bu şekilde hem teröristler hem de destekçileri üzerinde psikolojik baskı oluşturarak, terör örgütünden kopmalar ve örgüte katılımların zayıflatılması amaçlanmalıdır. Ancak bu yönetime başvururken etnik ve dini gruplar içerisindeki sempatanlar veya ılımlı kişiler kışkırtılmamalı, öfke ve düşmanlık hissi oluşturulabilecek ötekileştirici söylemlere yer verilmemelidir (Eşidir ve Bak, 2018, s.27).

Medyanın uluslararası alanda teröre karşı ortak bir mücadele yürütmesi için eylemin kimler tarafından, kimlere karşı, hangi amaçlarla gerçekleştirildiğine bakılmaksızın, sivilleri hedef alan bütün şiddet eylemlerinin “terör eylemi” ve bu saldırıyı yapanların ise “terörist” olarak nitelendirilmesi gerekmektedir. Hangi eylemlerin “terör”, kimlerin “terörist” olduğuna karar verdikten sonra, medya organlarının yararlanacakları ortak bir terör terminolojisi oluşturulmalı ve terör haberleri bu metinler çerçevesinde sunulmalıdır (Bilir, 2009, s.119).

Terör haberlerinde uzmanların üzerinde durdukları önemli konulardan biri eğitimidir. Bu bağlamda sunuculara ve diğer basın çalışanlarına, terör olaylarının nasıl aktarılması gerektiğine dair eğitimler verilmesi gerektiği düşünülmektedir. Buna ek olarak canlı yayınlarda genç ve tecrübesiz muhabirlerin, yeterli eğitimi alana kadar görevlendirilmemesi, bunun yerine kıdemli ve uzman gazetecilerin yetkilendirilmesi gerektiği savunulmaktadır (Almagor, 2005, s.402). Ayrıca polis ve basın mensupları arasındaki ilişkinin geliştirilmesi için kurumiçi ve kurumlararası eğitim seminerlerinin düzenlenmesi gerektiği ifade edilmektedir (Kazan, 2016, s.141).

Terör haberlerine yönelik öneriler noktasında bir değerlendirme yapmak gerekirse, her şeyden önce vatandaşların haber alma hakları sağlanmalı ve bu yolla basın özgürlüğü korunmalıdır. Özellikle devletlerin terörle mücadeleyi basın özgürlüğünü engelleme veya kısıtlama açısından bir bahane olarak kullanmasına müsaade edilmemelidir. Bunun aksine devlet kurumları demokrasinin değerlerini koruyup medyayla işbirliği yaparak, teröre ve propagandasına karşı tedbirler geliştirmelidir. Medya ise terör olaylarına reyting kaygısıyla yaklaşmamalı, bu tür haberlerin sivillerin ve güvenlik güçlerinin yaşamları için tehlike arz ettiğinin farkında olmalıdır. Bunlara ek olarak medya, terörün basın yolu ile ulaşabileceği hedefleri iyi değerlendirmeli, toplumsal huzur ve güvenliğin sağlanması noktasında terör

haberlerinin bir kırmızı çizgi olduğunu kabul etmelidir (Özdiker, 2000, s.195-196; Eşidir ve Bak, 2018, s.27).

Bu ortamın sağlanabilmesi için devlet yetkilileri ve medya temsilcilerinin kendi aralarında yapacakları işbirliklerinin yanında güvenlik birimlerinin, akademik çevrelerin ve basın mensuplarının katıldıkları ortak toplantılar düzenlenmelidir. Nitekim terör olaylarının etkilediği bütün bu aktörler için en doğru adım, sıkı bir işbirliği içerisinde çözüm önerileriyle, ilkeli bir terör haberciliği üretmektir. Bu bağlamda evrensel yayın ilkeleri paralelinde bir özdenetim uygulaması geliştirilmeli ve bunlar bütün medya kuruluşlarını kapsayacak şekilde genişletilerek samimiyetle uygulanmalı, kurallara riayet etmeyenler ise cezalandırılmalıdır. Öte yandan bu hükümler medyanın kendi kendini sansürü veya ifade özgürlüğünün ihlali olarak da yorumlanmamalıdır. Ulusal güvenliği açıkça tehdit edecek bir durum olmadığı sürece haber yapma/alma hakkı engellenmemeli, buna karşın medya ise teröristlerin kendisini istismar etmesine izin vermemelidir (Bilir, 2009, s.119).

4.7. Terörle Mücadelede Medyanın Rolü

Medya terörün yayılmasına sebep olduğu kadar, terörizmin etkisinin azaltılmasında da önemli bir aktördür. Wilkinson (1997, s.60) bu konuda, medyanın teröristlerin manipülasyon ve sömürülerine karşı çok hassas olmasına rağmen terörizmin yenilgisinde de paha biçilmez bir katkı sağlayabileceğini belirtmektedir. Özellikle ulusal düzeyde terörle mücadele açısından medyanın önemi yadsınamaz durumdadır. Uluslararası alanda ise medya, devletler arasındaki siyasi sorunlar ve çıkar çatışmaları nedeniyle kusurlu bir aktöre dönüşmüş vaziyettedir. Keza siyasi ilişkiler çoğunlukla medya organlarının yayınlarında da kendisini hissettirmekte ve medya uluslararası alanda terörle mücadelede üstüne düşen görevi yerine getirememektedir. Buradan hareketle bir sonraki konuda, medyanın uluslararası düzeyde terörle mücadeledeki rolüne değinilerek, mevcut sorunların çözümüne ilişkin olarak neler yapılabileceğine odaklanmak gerekmektedir.

4.7.1. Uluslararası Düzeyde Terörle Mücadele Medyanın Rolü

Medyanın terörizme yaklaşımı ve habercilik anlayışı, terörizmle uluslararası mücadelede önem taşımaktadır. Bilhassa terör eylemlerine yönelik ortak bir söylem geliştirilmesi, dünya kamuoyunun terörizm karşısındaki tavrını büyük oranda şekillendirmektedir. Dolayısıyla medya, terör örgütlerinin insan haklarını ihlal eden yasa

dışı yapılar olduğunu, terörizmin de tüm toplumların ortak sorunu olduğunu her fırsatta vurgulamalıdır. Bu noktada uluslararası medya kuruluşlarının öncülük edeceği uluslararası halkla ilişkiler faaliyetleriyle terör hareketleri yıpratılabilir ve uluslararası aktörlerin sahadaki terörizmle mücadele çabalarına destek verilebilir (Aydemir, 2018, s.519).

Medya, teröristlerin en çok sömürdüğü alan olarak internete uluslararası erişim kabiliyeti sayesinde, terör örgütleri hakkında gizli bilgilere ulaşarak, yeni bir terör eylemi veya gelecekteki tehditler hakkında değerli veriler toplayabilir ve bunları devlet kurumlarıyla paylaşabilir (Wilkinson, 2006, s.152-153). Buradaki kritik unsur, interneti kullanan terör örgütlerine karşı aynı araçların stratejik biçimde kullanılmasıdır. Bu bağlamda olası saldırıların önüne geçmek veya mevcut sorunlarla efektif şekilde mücadele etmek için devlet ve medya şirketleri arasında uluslararası düzeyde işbirliklerinin yapılması gereklidir. Nitekim kurumlar arası bilgi alışverişinin ve istihbarat akışının sağlıklı biçimde işletilmesi durumunda, terör örgütlerine karşı ortak bir şekilde hareket edilerek, terörizmin devletler üzerinde oluşturduğu psikolojik tehditler en aza indirilebilir.

Uluslararası düzeyde terörle mücadelede medyanın etkisinin hissedildiği en temel örnek, ABD tarafından 11 Eylül Terör Saldırıları sonrasında El-Kaide'ye karşı yürütülen mücadele olmuştur. Ulusal terörle mücadele hareketi olarak açıklanan ancak küresel bir çağrı niteliği taşıyan stratejide, ABD uluslararası kamuoyundan büyük bir destek alarak, hem silahlı mücadele yöntemleriyle hem de uluslararası medyanın etkisiyle terör örgütü El-Kaide'yi hedef haline getirmiş ve yıpratmıştır. Diğer yandan ABD'nin bu başarısı yalnızca süper güç olmasıyla değil, uluslararası medya kuruluşlarını elinde bulundurması ve bu aktörleri yumuşak güç ve kamu diplomasisi adına etkili şekilde kullanmasıyla da açıklanmaktadır. Bu doğrultuda günümüzde dış politikalarını sert güç unsurlarından ziyade yumuşak güç yaklaşımı çerçevesinde yürüten devletler, özellikle medyaya toplumların algısını yönetme ve şekillendirme amacıyla başvurarak, faaliyetlerini tüm dünyaya sempatik göstermeye çalışmaktadır. Nitekim ABD ve diğer güçlü devletler sahip oldukları medya gücü sayesinde uluslararası kamuoyunun kendilerini desteklediği düşüncesini yayarak, terörle mücadele politikalarına meşruluk ve destek kazandırmayı büyük ölçüde başarmaktadır (Sancak, 2019, s.367-368).

Günümüzde ise uluslararası düzeyde benzer desteğin ve mücadelenin olduğunu söylemek zordur. Bunun en temel nedeni, devletler arasındaki siyasi çıkarlar ve bunların yol açtığı anlaşmazlıklardır. Klişe bir deyimle “birinin teröristi diğerinin özgürlük savaşçısı” yaklaşımı (Picard, 1993, s.98) uluslararası alanda işbirliğini de zora sokmakta ve çoğu kez devletler sorunları yalnız başlarına çözmek durumunda kalmaktadır. Ülkeler arasındaki problemlerin ulusal medyaya sığması halinde ise olası işbirlikleri daha da imkânsızlaşmaktadır. Bu bağlamda medya organları buldukları ülkelerin diğer ülkelerle olan diplomatik ilişkilerine bağlı olarak, karşıt ideolojilere tehlike oluşturan ve saldıran terörist grupları, üstü kapalı biçimde meşrulaştırıcı ifadelerle haberleştirmekte ve bu grupları dolaylı yönden desteklemektedir. Bu tür girişimler, hem evrensel yayıncılık prensibi olarak “tarafsızlık” ilkesine hem de daha önceden kabul edilmiş olan uluslararası antlaşma metinlerine aykırı nitelik taşımaktadır (Bilir, 2009). Bunlara ilave olarak devletlerin kendilerini her türlü organizasyonun üzerinde görmesi, iç hukuk düzenlemelerini uluslararası hukuk kurallarından üstün tutması, kabul edilen sözleşmeleri bağlayıcı olup olmadığına bakmaksızın çoğu zaman kendi menfaatleri doğrultusunda yorumlaması veya görmezden gelmesi gibi nedenler, terörizm ve propagandasına yönelik alınan kararların da askıda kalmasına sebep olmaktadır (Çitlioğlu, 2005, s.210-211).

Bu bilgiler ışığında uluslararası medya kuruluşlarından ve ulusal basın-yayın organlarından beklenen, terörizmi tetikleyen dini ve siyasi konulardaki ayrıştırıcı söylemlere karşı onarıcı bir rol üstlenmeleridir. Özellikle ülkelerin siyasi ilişkileri çerçevesinde oluşturdukları “dost-düşman algısı”, “doğu-batı” veya “Medeniyetler Çatışması”³⁵ gibi yaklaşımlara medya organları dâhil olmamalıdır (Akmaral, 2013, s.517). Örneğin, son yirmi yılda Ortadoğu menşeli türeyen ya da türetilen terör örgütlerinin eylemleri nedeniyle Amerikan ve Batı medyasının söylemleştirdiği “İslami Terör” vurgusu, bir takım tartışmalara sebep olmaktadır. Bu noktada Müslümanlık diniyle alakası olmayan terör gruplarının saldırılarından dolayı bütün

³⁵ “Medeniyetler Çatışması” tezi, 1993 yılında Samuel Huntington tarafından Soğuk Savaş sonrasındaki dünya düzeninde çatışmaların “ideoloji” eksenli değil, “kültürel” değerler çerçevesinde oluşacağına ilişkin yaklaşımıyla ortaya atılmış bir değerlendirmedir. Buna göre yeni düzenin çatışan tarafları, büyük ihtimalle dinsel farklılıklar nedeniyle “İslam ve Batı medeniyetleri” olacaktır. Ayrıca yazar Müslümanların, Batılılar için bir tehdit olduğunu ve Batının her anlamda üstün olduğunu da savunmaktadır (Kongar, 2002, s.48-52).

İslam dinine inananları suçlar nitelikte yayın yapılmasının, terörü sonlandırmak yerine daha da arttırdığı unutulmamalıdır³⁶ (Avşar, 2002, s.37).

Gelinen aşamada devletlerin diplomatik ilişkilerinin medya kuruluşlarının söylemlerine yansımış olduğu ortadadır.³⁷ Örnek olarak ABD medyasının “terörizm” olarak nitelendirdiği bir olayı, Rus medyası “hak verilebilir bir çatışma” olarak değerlendirebilmektedir (Picard, 1993, s.100). Bu noktada terörizmin her geçen yıl kendisini geliştirdiği ve daha tehlikeli bir boyut aldığı uluslararası sistemde uzlaşımın sağlanması çok önemli gözükmektedir. Ancak devletler arasındaki mevcut problemler medyayı da çıkmaza sokmaktadır. Dolayısıyla uluslararası alanda terör propagandası ve haberciliği gibi konularda ortak bir tavır geliştirme düşüncesi zor gözükmeyle birlikte, bu konuda acil işbirliği yapılmasına da ihtiyaç vardır (Kazan, 2016, s.140).

4.7.2. Ulusal Düzeyde Terörle Mücadelede Medyanın Rolü

Medya, ulusal düzeyde terörle mücadele açısından önemli kabiliyetlere sahip etkili bir terörle mücadele aracıdır. Özellikle hükümetin terörle mücadele girişimlerini uluslararası ortama taşımak, dünya kamuoyu tarafından destek bulmasını sağlamak ve böylelikle ulusal çıkarları koruyarak terör örgütünü zayıflatmak, medyanın önemli sorumluluklarıdır. Dolayısıyla medyanın hükümet politikalarını destekleyecek biçimde haberler yapması, terörizmi bütün dünya halklarını tehdit eden bir küresel sorun olarak yansıtması ve terörizmin demokratik yönetimlere ve insan haklarına karşı bir yöntem olduğunu vurgulaması gerekmektedir. Medyanın bu yönde atacağı adımlar, uluslararası çevrelerin etkilenmesinde ve ulusal terörle mücadele politikalarına meşruluk kazandırılmasında stratejik öneme sahiptir (Aydemir, 2018, s.517-518).

Bu mücadelenin en temel örneklerinden birini İngiltere, IRA terör örgütüne karşı yürütmüştür. İngiltere hükümeti, hem ulusal medya organlarından hem de çeşitli ülkelerden aldığı destekle birlikte, IRA’yı yalnızlaştırmış ve zaman içerisinde pasifleştirmiştir. Benzer şekilde İspanya hükümeti, ETA terör örgütüyle olan mücadelesinde uluslararası kamuoyundan destek bularak, örgütü zayıflatmayı başarmıştır (Acar, 2012, s.240).

³⁶ 11 Eylül Terör Saldırıları sonrasında ABD başkanı Bush’un; “Terörizme karşı bu bir Haçlı Seferi’dir ve bu savaş zamanı olacaktır. Amerikalılar sabırlı olmalıdır.” şeklindeki sözlerinin ve bazı Batılı liderlerin olaya yaklaşımlarının, Müslüman çevrelerin tepkisini topladığı bilinmektedir (Kedikli ve Akça, 2017, s.75).

³⁷ Ulusal gazetelerin farklı ülkelerde yaşanmış terör olaylarını işleyişi ve haberleşmesi hakkında ayrıntılı değerlendirme için bkz. Bilir, 2009, s.125-166.

Hükümet, güvenlik birimleri ve halk arasında birleştirici ve bütünleştirici bir role sahip olan medya, teröre karşı halk desteğinin alınması ve toplumsal huzur ve güvenliğin sağlanması noktasında ihtiyaç duyulan bir aktördür. Bu işlevleri doğrultusunda ulusal medyadan beklenen; terörizm karşısında sorumlu ve yurtsever bir yayıncılık anlayışı benimseyerek, terör eylemlerinin yanlışlığını vurgulaması ve teröre karşı ortak tavrın geliştirilmesine öncü olmasıdır. Örnek olarak, İspanya’da milyonlarca kişinin ETA’nın saldırıları sonrasında yaptıkları yürüyüşün ulusal medya kuruluşları tarafından gündem haline getirilmesiyle protestoların yayıldığı ve bu sayede terör örgütünün destek kaybettiği bilinmektedir (Devran, 2015, s.89-90).

Terör propagandasının çürütülmesi, terörün nedenlerinin, iç ve dış bağlantılarının araştırılması ve bunların ortaya çıkarılması, medyanın önemli görev ve sorumluluklarındadır (Kazan, 2016, s.128). Bu konuda İlhan (2008, s.342) terörle mücadelenin bir propaganda savaşı olduğunu vurgulayarak, teröristlerin yaptıkları her türlü propagandanın karşılık bulması ve bunlara üstünlük sağlanması gerektiğini belirtmektedir.

Medya, terörün sosyo-ekonomik açıdan yarattığı zararları haberleştirerek ve terör unsurlarının etkili olduğu bölgelerdeki halka terörün gerçek yüzünü anlatarak, vatandaşlar ile devlet arasındaki bağın güçlenmesini, teröre olan desteğin önünün kesilmesini ve bu sayede örgütün zayıflatılmasını sağlayabilir. Bunun için medyanın halka yapılan baskıları haberleştirmesi, etnik ve dini ayrımlar üzerinden düşmanlaştırılan vatandaşları aydınlatması, kandırılarak örgüte katılan gençleri bilgilendirmesi, örgütün yasa dışı finansal gelirlerini ve kaynaklarını açıklaması ve devletin yatırım yaptığı yerlerde teröristlerin kamu mallarına nasıl zarar verdiğini ortaya koyması gerekmektedir (Kazan, 2016, s.133; Demir, 2018, s.78-79).

Son olarak medya, terör olaylarına karşı vatandaşları önceden uyararak, kamusal dikkatin arttırılmasında etkili olabilir. Örneğin, şüpheli kişiler ve bu kişilerin davranışlarını gözlemlene konusunda halkı bilgilendirebilir. Benzer şekilde bomba yüklü araçların listesini yayınlamak veya şüpheli paketlerle karşılaşılması durumunda neler yapılacağını belirterek, vatandaşların terörle mücadeleye katılmasını sağlayabilir. Bunlara ek olarak medya, güvenlik güçlerinin uyarılarını veya acil durumlara ilişkin talimatlarını kamuoyuna aktararak, güvenlik birimlerinin işini kolaylaştırabilir. Ayrıca tartışma programları düzenleyerek, terörizme karşı önlemlerin geliştirilmesine de katkı sunabilir (Wilkinson, 2006, s.152-153).

SONUÇ

Terörizm, yaşayan efsane olarak bütün dünya ülkelerini tehdit eden bir boyuttadır. Yedi kıtanın herhangi bir noktasında yaşayan insanlar bu tehlikeyle yüzleşebilir vaziyettedir. Bu yüzden küresel bir tehdit olarak yorumlanan terörizm, özellikle 11 Eylül Terör Saldırıları akabinde iyiden iyiye kendisini hissettirmiş ve toplumlar üzerinde istediği korkuyu yayabilmiştir. Geçen 18 yıllık sürede ise ulusal ve uluslararası alanda terörizme karşı verilen mücadelede birçok terör organizasyonuna son verilmesine rağmen, terörizm yine ayakta kalmakta ve yeni terör örgütleri türemeye devam etmektedir.

Öte taraftan terörizme karşı küresel bir mücadelenin gerekliliği herkes tarafından vurgulanırken, henüz tüm devletler tarafından kabul edilen ortak bir tanımının olmaması da düşündürücüdür. Bu doğrultuda en çok irdelenen konuların başında, devletlerin uluslararası çıkarları için terörü beslediği ve yaşattığı gelmektedir. Bu yaklaşıma göre; birinin teröristi diğersinin özgürlük savaşçısı olarak kabul görmekte ve bu ayrım uluslararası alanda terörizm konusunda olası işbirliklerinin önüne geçmektedir. Buna ek olarak ülkelerin karşılaştıkları veya mecbur bırakıldıkları iç ve dış sorunlar, terörün yayılmasına ve gelişmesine de neden olmaktadır. Buna karşın terör örgütleri ise her geçen gün kendilerini modern koşullara göre yenilemekte ve geliştirmektedir. Dolayısıyla bu ortamda terörizmle küresel anlamda etkin ve caydırıcı mücadele vurgusu, sadece bir söylem olarak kalmaktadır.

Teröristler varlığını sürdürebilmek için propagandaya ihtiyaç duyar. Terörist propagandanın en önemli stratejisi ise silahlı eylemlerdir. Devletleri zayıf göstermek ve toplum üzerinde korku iklimi oluşturmak suretiyle sistematik terör eylemleri düzenleyen teröristler, bu yöntemle isimlerini duyurmayı ve isteklerini kabul ettirmeyi amaçlamaktadır. Dolayısıyla silahlı propaganda bir örgütün devamlılığı ve nefes alması açısından hayatidir. Devletler için ise nereden ve ne zaman geleceği zor saptandığı için silahlı propagandayla mücadele zor olmaktadır. Buna rağmen devletler terörle zaman ve mekan fark etmeden, tüm güvenlik unsurlarıyla yüksek dikkat ve kararlılık içerisinde kolektif biçimde mücadele etmek zorundadır.

Propaganda sadece silahlı yöntemler kullanılarak sürdürülen bir olgu değildir. Aynı zamanda silahsız bir şekilde de icra edilen propagandanın toplumlar üzerinde etki oluşturması için sözlü, görüntülü ve yazılı iletişim teknikleriyle desteklenmesi gerekir. Bu açıdan bakıldığında silahsız propagandanın en önemli aracı medyadır. Bu

çalışmada da terörizm bir propaganda aracı olarak medyanın nasıl ve hangi amaçlarla kullanıldığı aydınlatılmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede medyanın temelde iki şekilde “doğrudan” ve “dolaylı” olarak teröristlerce kullanıldığı saptanmıştır. Bu bilgiler ışığında çalışmanın içeriğine ilişkin tespitler yapmak hem çalışmanın hedeflerine ulaşması bakımından hem de terörizmin propagandasıyla mücadele açısından önem arz etmektedir.

Günümüzde tüm terörist gruplar propagandalarını birinci elden yürütebilecek donanıma sahiptir. Bunun için radyo, televizyon, gazete, dergi, kitap, afiş ve internet gibi her türlü kitle iletişim aracından geniş yelpazede yararlanılmaktadır. Yalana ve çarpıtmaya dayalı “kara propaganda” ve halkı ayaklandırmaya yönelik “kışkırtıcı propaganda” teknikleri ise teröristlerin en çok benimsedikleri propaganda yöntemleridir.

Teröristler kitle iletişim araçlarındaki propagandanın söylemini, dilini ve görsellerini dikkatle seçerek, bilinçli ve planlı bir şekilde hareket etmektedir. Buna göre kendilerini savaşçı olarak yansıtmak, resmi devlet imajı oluşturmak, masumiyet ve ajitasyon havası yaratmak, üyelerini kahramanlaştırmak, ölen teröristleri şehit sıfatıyla anmak, sempati toplamak ve şiddete dayalı mücadelenin gerekli olduğuna vurgu yapmak ön plana çıkan söylem teknikleridir. Ayrıca güvenlik güçlerini aciz göstermek, güvenlik güçlerinin masumları hedef aldığını tekrarlamak, etnik grupları devlete karşı kışkırtmak ve devletin halkı koruyamadığı düşüncesini oluşturmak, teröristlerin diğer temel propaganda stratejileridir.

Kitle iletişim araçları yalnızca propaganda maksatlı değil, birden çok amaca hizmet etmek üzere teröristlerce sömürülmektedir. Bu noktada modern çağın atlama tahtası olan teknolojinin imkânlarından yararlanarak faaliyet alanlarını geliştiren teröristler, geçmişe kıyasla medyayı daha profesyonelce kullanmaktadır. Buna göre teröristler medyayı; psikolojik savaş yürütmek, siber terör icra etmek, para toplamak, eleman devşirmek, üyelerini eğitmek, örgütsel ağ oluşturmak, bilgi alışverişini sağlamak, bilgi toplamak, eylem planlamak, eylemlerini koordine etmek ve meşrulaştırmak gibi çeşitli amaçlar çerçevesinde modern terörist taktiklerle istismar etmektedir. Bu durum bilişim ve iletişim teknolojilerini terörün ayrılmaz bir parçası haline getirmiştir. Nihayetinde bu gelişmeler terörizmin klasik yapısını da değişikliğe uğratmıştır. Kurdukları televizyon kanalları, radyo istasyonları ve sosyal ağlarda adeta resmi kuruluşlar olarak hareket eden terörist gruplar, kitlesel bir propagandayı

yönetirken yalnızca destekçilerini değil, aynı zamanda teröre karşı tüm toplumlar üzerinde eskiye göre daha derin psikolojik etkiler oluşturmaktadır.

Dolayısıyla teröristlerin medya bazlı yürüttükleri yasa dışı faaliyetlere karşı mücadele de önem kazanmaktadır. Bu çalışmada da aydınlatılmak istenen konuların başında, teröristlerin medyayı kullanmalarına karşın devletlerin hangi yollara başvurduğu ve terörün medya ayağıyla nasıl mücadele edilebileceği araştırılmaktadır. Bu doğrultuda teröristlerin medya propagandalarına ve diğer girişimlerine karşı, ABD ve İngiltere örneklerinde olduğu gibi askeri kurumların dışında her devletin “Terörle Mücadele Stratejik İletişim Birimleri” kurması gerekmektedir. Bu kurumlar içerisinde terör örgütlerinin medya faaliyetlerini izleyen özel bir departman oluşturularak, medya odaklı her türlü terör hareketinin pasifize edilmesi amaçlanmalıdır. Ayrıca oluşturulan birimlerin diğer devletlerin kurumlarıyla efektif biçimde hareket edebileceği bir sistem de uygulamaya konulmalıdır.

Bu bağlamda özellikle siber terör, eleman temini, para toplama, yeni eylemler planlama gibi konularda teknik takip sistemlerinin geliştirilmesi ve elde edilen bulguların hedef ülkelerle hızlı bir şekilde paylaşılmasıyla terörle mücadeleye katkı sağlanması hedeflenmelidir. Bir anlamda teröristlerin medya stratejilerine yine teknoloji ve medya unsurlarıyla karşılık verilmesi hesaplanmalıdır. Teröristlerin medya faaliyetlerinin önceden tahlil edilmesi, ulusal ve uluslararası çapta gerçekleştirilecek terör olaylarının engellenmesi noktasında büyük öneme sahiptir. Nitekim günümüzde dünyanın farklı bölgelerinde karmaşık biçimde yapılan terör örgütlerine karşı uluslararası işbirliğinin yapılması zaruridir.

Öte yandan internetin özgür doğası, bilgilerin gizli dağıtım, paylaşımın kolay ve hızlı olması terör propagandasının önlenmesi konusunda devlet kurumlarının işini zorlaştırmaktadır. Ancak buna karşın hem resmi sosyal medya hesapları hem de ulusal medya kuruluşlarının yardımıyla kamuoyu hızlı ve doğru bir şekilde bilgilendirilerek, toplumsal infiallerin önüne geçilmelidir. Bunun için teröristlerin sıklıkla izledikleri propaganda yöntemleri analiz edilerek, bunlar hakkında vatandaşların aydınlatılması ve duyarlılıklarının artırılması gerekir. Böylece terörist propagandanın olumsuz etkileri medya desteğiyle en aza indirilebilir.

Terörle mücadele eden devletler açısından halk desteğinin alınması şarttır. Bunun için internet siteleri üzerinden bağlantılar oluşturularak, sivil istihbarata dayalı terörle mücadele yöntemlerinden yararlanılmalıdır. Aynı zamanda televizyon

programlarında özellikle terörün yoğun olduğu bölgelerdeki vatandaşlara, terörün gerçek yüzü en ince ayrıntısına kadar anlatılarak, terör örgütlerine olan desteğin ve katılımların önünün kesilmesi amaçlanmalıdır. Teröre karşı halkın bilinçlendirilmesi ve saha dışında vatandaşların devlet kurumlarına yardımcı olması, terör sorununun bertaraf edilmesinde önem teşkil etmektedir. Dolayısıyla medya, her yönüyle bir “terörle mücadele aracı” olarak kullanılmalıdır.

Terör propagandası, ulusal ve uluslararası medya organlarının haberlerinde de ortaya çıkmaktadır. Bu durum terör ve medya ilişkisini temel alan çalışmaların odak noktasıdır. Tartışmanın ana konusu ise medyada terör haberciliğidir. Nitekim bu sorun, bu çalışmanın da ele aldığı ve çözüm aradığı ikinci temel problemdir. Buna göre çoğu zaman bilerek yapılmasa da basın mensuplarının terör eylemi devam ederken veya eylem sonlandıktan sonra teröristlerin amaçlarına hizmet edecek şekilde haber yaptıkları örneklerle sabit gözükmemektedir. Kimi zaman da terör örgütlerine yakın medya organlarının ve uluslararası medya kuruluşlarının bilinçli şekilde terör propagandasına katkı verdikleri ortadadır.

Bu konuda öncelikli sorun, ulusal medya kuruluşlarının terör haberlerini sunuşudur. Şüphesiz ki terör olaylarının haber değeri yüksektir. Medya da bu olayları haberleştirmek için isteklidir. Buna ek olarak medyanın topluma karşı sorumlulukları terör eylemlerinin yayınlanmasını gerekli kılmaktadır. Buradaki temel problem ise terör olaylarının sunulup sunulmaması değil, “nasıl sunulacağı” konusudur. Terör olaylarının devleti, güvenlik güçlerini, terör mağdurlarını ve diğer vatandaşları doğrudan etkilemesi sebebiyle medyanın terör haberlerine yaklaşımı farklı olmalıdır. Bu doğrultuda medya, terör olaylarında reyting kaygısını bir tarafa bırakıp, bilgi aktarma sorumluluğunun yanında kamu yararını da düşünerek, dengeli hareket etmelidir. Ayrıca medya çalışanları yapacakları her hatanın hem kendilerine hem de diğer aktörlere zarar vereceğini unutmamalıdır. Dolayısıyla medya organları, terör propagandasına neden olabilecek her türlü söylemden ve görüntüden kaçınarak, terör haberlerini büyük bir dikkat ve titizlik içerisinde sunmalıdır. Bu veriler ışığında tüm ulusal medya kuruluşlarını kapsayacak bir özdenetim uygulaması devreye sokularak, medyanın terör olaylarında sebep olabileceği sorunlar önceden engellenmelidir.

Terör ve medya ilişkisinde tartışılan diğer bir konu, uluslararası medya kuruluşlarının haberlerindeki söylem dilidir. Çalışmanın çözüm aradığı problemlerden biri olarak bu yaklaşıma göre; devletler siyasi ilişkileri ve ulusal çıkarları çerçevesinde

terör örgütlerini üstü kapalı biçimde desteklemektedir. Bunun için kendi medya organlarını kullanan siyasi aktörler, teröristleri meşrulaştırarak karşıt ideolojilere misilleme yapmaktadır. Buna karşın medya organları ise buldukları ülkenin politikası paralelinde yayın yaparak, evrensel yayıncılık ilkelerinden olan tarafsızlık ilkesini çiğnemektedir. Halbuki teröristi “savaşçı”, terör eylemini ise “saldırı” olarak haberleştirmenin devletlere bir yararı olmadığı gibi yalnızca teröristlere fayda sağladığı açıktır. Dolayısıyla devletlerin başka ülkelerdeki terör sorununa hassasiyetle yaklaşmaları ve diğer siyasi yapılara tehdit oluşturan terör örgütlerinin propagandalarına kendi ülkelerinde de müsaade etmemeleri gerekmektedir. Aksi yöndeki her türlü girişim ilgili uluslararası sözleşmelerin ihlali anlamına gelmektedir.

Neticede devletler arasındaki çıkar çatışmaları, terör haberleriyle ilgili yapılan düzenlemelerin ve teröre karşı atılan adımların somut bir şekilde uygulanmasına da engel olmaktadır. Bu ortamda medya organlarından ve çalışanlarından beklenen ise terörizmle ilgili olarak ayrıştırıcı, düşmanlaştırıcı ve çatışmayı tetikleyici ifadelerden uzak durmaları, tarafsızlık ilkesine uymaları, uluslararası bir tehdit olan terörizme karşı ortak bir söylem geliştirmeleri ve devletleri de buna teşvik etmeleridir. Nihayetinde terörizm tüm insanlığın sorunudur. Terörizmi tamamen ortadan kaldırmak mümkün olmasa da onunla etkili biçimde mücadele etmek, tüm siyasi yapıların öncelikli görevidir. Bu doğrultuda terörizm karşısında uluslararası işbirliklerinin artırılmasına ihtiyaç vardır.

Sonuç olarak terörizmle yalnızca silahlı yöntemlerle mücadele etmenin yeterli olmadığı farkedilmelidir. Terörizmin bertaraf edilmesi için terörü besleyen ve teröre kaynak olan tüm unsurların bütünüyle tespiti şarttır. Bunlardan biri olan kitle iletişim araçlarının da teröristlerce nasıl kullanıldığı detaylıca saptanmalı ve önleyici tedbirler uygulamaya sokulmalıdır. Ayrıca terörizmle ulusal ve uluslararası çapta mücadelede medya gücüne başvurulmalıdır. Bu bağlamda ulusal medya kuruluşlarının desteğiyle uluslararası kamuoyunun algısı şekillendirilmeli ve terör organizasyonlarının uluslararası alanda yalnızlaştırılmasına yönelik politikalar izlenmelidir. Ulusal sınırlar içerisinde ise teröre karşı halk desteği alınarak, teröristlerin etkinlikleri kırılmalıdır. Medya organları ise terör olaylarını bir “kırmızı çizgi” olarak kabul ederek, devletlerin terörle mücadele politikalarına destek vermeli ve diğer ülkelerin yüzleştikleri terör sorununa saygı duyarak, haberleri sunmalıdır.

KAYNAKÇA

Kitaplar ve Makaleler

- Acar, Ü. (2012). *Adan Zye Terörizm*. Ankara: Kripto Yayınları.
- Aistrophe, T. (2016). "Social Media and Counterterrorism Strategy," *Australian Journal of International Affairs*, 1-18.
- Akarcalı, S. (2003). *2.Dünya Savaşında İletişim ve Propaganda*. Ankara: İmaj Yayınevi.
- Akmaral, K. (2013). *Anti Teröristin El Kitabı*. Güncellenmiş ve Genişletilmiş Baskı. İstanbul: Anatolia Kültür Yayınları.
- Aksoy, P. G. ve Nisan, F. (2017). "Türkiye'deki Terör Olayları Çerçevesinde Ankara Patlamaları Üzerine Bir İçerik Analizi Çalışması," *TRT Akademi*, 2(3), 134-158.
- Aktel M. ve Gürkaynak, M. (2007). Küreselleşen Terörizm: Bir Etkileşim Çalışması. 38. Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi (ICANAS) Bildiriler Kitabı içinde (77-87), 10-15 Eylül 2007, Ankara.
- Alan, A. E. (2015). Propaganda Aracı Olarak Ganbot Diplomasi. Gürdal Ülker (Ed.), *Propaganda, Algı, İdeoloji ve Toplum İnşasına Dair İncelemeler içinde* (83-99), İstanbul: BETA.
- Almagor, R.C. (2005). "Media Coverage of Acts of Terrorism: Troubling Episodes and Suggested Guidelines," *Canadian Journal of Communication*, 30, 383-409.
- Almagor, R. C. (2006). *The Scope of Tolerance Studies on the Costs of Free Expression and Freedom of the Press*. New York: Routledge.
- Alptekin, H. (2018). *Etnik Terör ve Terörle Mücadele Stratejileri: IRA, ETA, Tamil Kaplanları ve PKK*. İstanbul: SETA.
- Altuğ, Y. (1995). *Terörün Anatomisi*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Amble, J. C. (2012). "Combating Terrorism in the New Media Environment," *Studies in Conflict & Terrorism*, 35(5), 339-353.
- Arsan, C. (1980). Terörün Psikolojik Nedenleri ve Çözüm Yolları. *Türkiye'de Terör: Abdi İpekçi Semineri içinde* (182-200), İstanbul: Gazeteciler Cemiyeti Yayınları.
- Atabek, N. (2002). "Kamuoyu, Medya ve Demokrasi," *Kurgu Dergisi*, 19, 223-238.
- Avşar, Z. (1992). *Kitle İletişim Araçları ve Terör*. İstanbul: Kamer Yayınları.
- Avşar, Z. (2002). "Terör Haberleri ve Medya," *Polis Bilimleri Dergisi*, 4(1-2), 21-44.

- Avşar, Z. (2009). Terörizmle Küresel Mücadele Stratejisi İçinde Medyanın Yeri Ne Olmalı. Mustafa Şeker ve N. Tülay Şeker (Ed.), *Terör ve Haber Söylemi içinde* (61-88), İstanbul: Literatürk.
- Avşar, Z. (2017). "İnternet Çağında Medya, Terör ve Güvenlik," *TRT Akademi*, 2(3), 116-132.
- Aydemir, E. (2018). "Terörle Mücadele Aracı Olarak Kamu Diplomasisi," *Ulakbilge*, 6(23), 509-524.
- Aziz, A. (2013). *Televizyon ve Radyo Yayıncılığı (Giriş)*. İstanbul: Hiperlink Yayınları.
- Aziz, A. (2017). *Siyasal İletişim*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Bal, M. A. (2003). *Savaş Stratejilerinde Terör*. İkinci Baskı. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Barut, B. (2002). "Yıkıcı Hareketler Açısından Propagandanın Kritiği," *Türkiye'nin Güvenliği Sempozyumu: Tarihten Günümüze İç ve Dış Tehditler, 17-19 Ekim 2001 Bildiriler içinde* (213-222), Elazığ: Fırat Üniversitesi Yayınları.
- Başeren S. H. (2001). İnsan Hakları ve Terörizm. *İnsan Hakları ve Güvenlik içinde* (195-224), Ankara: Türkiye Barolar Birliği İnsan Hakları Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını.
- Başeren, S. H. (2002). Uluslararası Hukuk Açısından Terörizm. *Dünyada ve Türkiye'de Terör Konferansı: Ekonomik ve Sosyal Yapıya Yansımaları içinde* (183-206), Ankara: T.C. Merkez Bankası Yayını.
- Bassiouni, M. C. (1979). "Prolegomenon to Terror Violence," *Creighton Law Review*, 12, 745-779.
- Bassiouni, M. C. (1981). "Terrorism, Law Enforcement, and the Mass Media: Perspectives, Problems, Proposals," *Journal of Criminal Law and Criminology*, 72(1), 1-51.
- Bassiouni, M. C. (1982). "Media Coverage of Terrorism: The Law and the Public," *Journal of Communication*, 32(2), 128-143.
- Bassiouni, M. C. (2001). *International Terrorism; Multilateral Conventions (1937-2001)*. Newyork: Transnational Publishers.
- BBC. (2005). *Yayın İlkeleri Klavuzu: BBC'nin Değerleri ve Standartları*.
- Bektaş, A. (2000). *Kamuoyu, İletişim ve Demokrasi*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Bernays, E. L. (2005). *Propaganda*. New York: IG Publishing.

- Bertrand J. C. (2004). *Medya Etiği*. Ankara: Başbakanlık Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü Yayını.
- Best, S. ve Nocella, A.J. (2004) "Defining Terrorism," *Animal Liberation Philosophy and Policy Journal*, 2(1), 1-18.
- Bilir, H. (2009). *Terör, Medya ve Devlet*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Binark, M. (2007). Yeni Medya Çalışmalarında Yeni Sorunlar ve Yöntem Sorunu. Mutlu Binark (Der.), *Yeni Medya Çalışmaları içinde (21-44)*, Ankara: Dipnot Yayınları.
- Bozdemir, M. (1982). "Terör (mü) ve Terörizm (mi)?" *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Basın ve Yayın Yüksek Okulu Yıllığı*, 6, 523-534.
- Brown, J.A.C. (1978). *Beyin Yıkama*. Behzat Tanç (Çev.), İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Brown, J.A.C. (1992). *Siyasal Propaganda*. Yusuf Yazar (Çev.), İstanbul: Ağaç Yayıncılık.
- Buesa, M. ve T. Baumert. (2012). "Dimantling Terrorist's Economics: The Case of ETA," *Universidad Complutense De Madrid Facultad de Ciencias Económicas y Empresariales*, 1-28.
- Bülbül, A. R. (2001). *Haberin Anatomisi ve Temel Yaklaşımlar*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi. (1986). 22. Cilt, Interpress Basın ve Yayıncılık A.Ş.
- Camphuijsen, M. ve Vissers, E. (2012). "Terrorism and the Mass Media: A Symbiotic Relationship?" *Social Cosmos*, 3(1), 14-24.
- Can, F. (2005). *Bilgi Çağının Güdümlü Silahı Medya*. İstanbul: ALFA Yayınları.
- Çağlar, A. (1997). "Terör ve Örgütlenme," *Amme İdaresi Dergisi*, 30(3), 119-133.
- Çelik, O. (2015). "Dini İstismar Eden Terör Örgütlerinin Radikalleşme Süreçleri," *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(22), 99-122.
- Çeşme, A. (2011). *Kansız Mücadelenin Kanlı Yüzü Psikolojik Harekât ve PKK*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Çetin, B. N. (2014). "Propaganda Olgusu ve Propagandanın Amerikanlaşması," *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(2), 239-265.
- Çınar, B. (1997). *Devlet Güvenliği, İstihbarat ve Terör*. Ankara: Sam Yayınları.

- Çitlioğlu, E. (2005). *Gri Tehdit Terörizm*. Ankara: Ümit Yayıncılık.
- Crelinsten, R. D. (1989). "Terrorism and The Media: Problems, Solutions, and Counterproblems," *Political Communication and Persuasion*, 6(4), 311-339.
- Değer, K. (2017). "Olağanüstü Durum Haberciliğinin Atatürk Havalimanı Terör Eylemi Üzerinden İncelenmesi," *TRT Akademi*, 2 (3), 98-115.
- Demir, C. K. (2008) "Öğrenen Örgütler ve Terör Örgütleri Bağlamında PKK," *Uluslararası İlişkiler*, 5(19), 57-88.
- Denning, D. E. (2000). Cyberterrorism, *Global Dialogue*, 1-10.
- Devran, Y. (2010). *Haber, Söylem, İdeoloji*. İstanbul: Başlık Yayın Grubu.
- Devran, Y. (2015). "Medya ve Terör Sorunsalı," *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 3(2), 84-95.
- Dilber, F. (2017). "Kitle İletişim Araçlarında Yer Alan Terör ve Şiddet İçeren Mesajların Bireylerin Davranışlarına Etkisi: Karaman İli Örneği," *Akademik Bakış Dergisi*, 60, 204-265.
- Domenach, J. M. (1961). *Siyasi Propaganda*. Cevdet Perin (Çev.), İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Doob, L. W. (1972). The Nature of Propaganda. Charles Steingberg (Ed.), *in Mass Media and Communication*. New York: Hastings House.
- Dowling, R. E. (1986). "Terrorism and the Media: A Rhetorical Genre," *Journal of Communication*, 26(1), 12-24.
- Dönmezer, S. (1977). "Her yönüyle Tedhiş," *Son Havadis*. 10 Kasım 1977.
- Dülger, M. V. (2007). "Teknolojideki ve Kitle İletişim Araçlarındaki Gelişmelerin Uluslararası Terörizme Etkileri," *Hukuk ve Adalet Eleştirel Hukuk Dergisi*, 4(8), 55-76.
- Eker, S. (2006). "Terör Örgütlerinde Dil Kullanımı ve Terörist Söylemlerin Dil Bilimsel Yöntemlerle Meşrulaştırılması," I. Türkiyat Araştırmaları Sempozyumu, Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, (25-26 Mayıs), Ankara.
- Ekinci, N. (2016). "Medya Bataklığında Büyüyen Bir Sorun: Terörizm," *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(15), 219-238.
- Erdoğan, İ. ve Alemdar, K. (2005). *Öteki Kuram*. Ankara: Erk Yayınları.
- Ergil, D. (1980). *Türkiye'de Terör ve Şiddet: Yapısal ve Kültürel Kaynakları*. Ankara: Turhan Kitabevi.

- Ergil, D. (1983). "İdeoloji Üzerine Düşünceler," *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 38(1), 69-95.
- Ergil, D. (1991). "Terörizmin Mantığı ve Hedefi," *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 46(1), 171-181.
- Erkiş, İ. U. ve Summak, M. E. (2011). "Propaganda ve Dış Politika," *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler MYO Dergisi*, 14(1-2) 269-292.
- Eşidir, O. V. ve Bak, G. (2018). "Şiddet Unsuru Olarak Terör Olaylarının Medyada Haberleştirilmesi," *ASEAD*, 5(7), 13-32.
- Farnen, R. F. (1990). "Terrorism and the Mass Media: A Systemic Analysis of a Symbiotic Process," *Terrorism*, 13(2), 99-143.
- Furnell, S. ve Warren, M. (1999). "Computer Hacking and Cyber Terrorism: The Real Threats in the New Millennium," *Computers and Security*, 18(1).
- Fisk, R. (1990). *Pity The Nation: Lebanon at War*. London: Oxford University Press.
- Finch, L. (2002). "Psikolojik Propaganda: Yirminci Yüzyılın İlk Yarısında Fikirlerin Fikirlerle Savaşı," Rengin Gün (Çev.), *Avrasya Dosyası: İstihbarat Özel*, 8(2), 80-99.
- Fiske, J. (2003). *İletişim Çalışmalarına Giriş*. Süleyman İrvan (Çev.), Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Ganor, B. (2004). "Terrorism as a Strategy of Psychological Warfare," *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 9(1-2), 33-43.
- Geçikli, F. (1999). "Geçmişten Günümüze Propaganda Kavramı," *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Hakemli Dergisi*, 9, 265-276.
- Gezgin, S. (2004). Haber ve Terör. Orhan Gökçe ve Uğur Demiray (Ed.), *Terörün Görüntüleri Görüntülerin Terörü içinde (9-18)*, Konya: Çizgi Kitabevi.
- Girgin, A. (2003). *Yazılı Basında Haber ve Habercilik Etik'i*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Gökçe, O. (2002). *İletişim Bilimine Giriş: İnsanlararası İlişkilerin Sosyolojik Bir Analizi*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Gölbaşı, H. (2016). "Birbirinden Beslenen İki Kavram: Medya ve Terör," *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(31), 67-78.
- Gökçe, O. ve Demiray, U. (2004). Medya-Terör İlişkisi ya da İkilemi. Orhan Gökçe ve Uğur Demiray (Ed.), *Terörün Görüntüleri Görüntülerin Terörü içinde (1-6)*, Konya: Çizgi Kitabevi.

- Gündüz, M. (1996). *Basın ve Terör*. İzmir: Saray Kitabevleri.
- Gürcan, H. İ. ve Kumcuoğlu, İ. (2017). “Medya Profesyonellerinin Gözüyle Yeni Medya Sektörünün Yapısı ve Sorunları,” *Anadolu Üniversitesi İletişim Fakültesi Uluslararası Hakemli Dergisi*, 25(1), 65-76.
- Güzel, C. (2002). Korkunun Korkusu: Terörizm. Cemal Güzel (Haz.), *Silinen Yüzler Karşısında Terör içinde (7-19)*, Ankara: Ayraç Yayınevi.
- Hazır, H. (2001). *Siyasal Şiddet ve Terörizm*. İstanbul: Nobel Yayın Dağıtım.
- Hoffman, B. (1998). *Inside Terrorism*. New York: Columbia University Press.
- Hoffman, B. (2002a). *Lessons of 9/11*. Pittsburgh: Rand Corporation.
- Hoffman, B. (2002b). “Rethinking Terrorism and Counterterrorism Since 9/11,” *Studies in Conflict and Terrorism*, 25(5), 303-316.
- Işık, M. (2013). *Şiddetin Dili Değişmez: DHKP-C ve İBDA-C Terör Örgütlerinin Söylemlerinin Benzerliği Üzerine Bir İnceleme*. İstanbul: Zinde Yayınları.
- International Encyclopedia of the Social Sciences. (1934). V.14 New York: The Mc Millan Company.
- İçel, K. (1990). *Kitle Haberleşme Hukuku*. İstanbul: Beta Yayınları.
- İçli, T. G. (2002). Terörün Sosyal Yapı Üzerindeki Etkileri. *Dünyada ve Türkiye’de Terör Konferansı: Ekonomik ve Sosyal Yapıya Yansımaları (20-24 Mayıs 2002) içinde (171-181)*, Ankara: T.C. Merkez Bankası Yayını.
- İlhan, S. (2008). *Terör Neden Türkiye?*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- İnceoğlu, M. (1985). *Güdüleme Yöntemleri*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu Yayınları.
- Johnson, L. C. (2001). “The Future of Terrorism,” *American Behavioral Scientist*, 44(6), 894-913.
- Jowett, G. S. ve O’Donnell, V. (2012). *Propaganda and Persuasion*. Fifth Edition, Los Angeles: SAGE Publications.
- Jongman, A. J. (2005). Trends in International and Domestic Terrorism in Western Europe, 1968-1988. Alex P. Schmid ve Ronald D. Crelinsten (Der.), *in Western Responses to Terrorism (26-76)*, New York: Frank Cass Publishers.
- Kaiter, E. H. (2016). “Globalization, Modern Terrorism and Media,” *Mircea cel Batran Naval Academy Scientific Bulletin*, 19(2), 428-433.
- Karacasulu, N. Ve Şevket, O. (2004). “Terör: Kavramsal Çeşitlilik,” *Mülkiye*, 28(243), 49-62.

- Karber, A. P. (1971). "Urban Terrorism: Baseline Data and a Conceptual Framework," *Social Science Quarterly*, 52(3), 521-533.
- Kazancı, M. (1980). *Halkla İlişkiler*. Ankara: Ankara Üniversitesi S.B.F. Basın-Yayın Yüksek Okulu Basımevi.
- Kazan, H. (2016). "Terör-Medya İlişkisi ve Medyada Terör Haberciliği," *Güvenlik Stratejileri*, 12(24), 109-146.
- Kedikli, U. (2006). "Avrupa Birliği'nin Terörizmle Mücadele Politikaları ve Hukuki Boyutu," *Uluslararası Hukuk ve Politika*, 2(7), 54-79.
- Kedikli, U. (2013). *Uluslararası Terörizm ve Devlet Sorumluluğu*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kedikli, U. ve Akça, M. (2017). "Soğuk Savaş Sonrası Avrupa'da Artan İslamofobi," *TESAM Akademi Dergisi*, 4(1), 57-95.
- Keleş, R. ve Ünsal, A. (1982). *Kent ve Siyasal Şiddet*. Ankara: Ankara S.B.F Yayınları.
- Kılıçcıoğlu, F. ve Demiray, U. (2004). 15 Kasım 2003 Sinagoglar-20 Kasım 2003 HSBC ve İngiliz Başkonsolosluğu Saldırılarının Terör Bağlamında İrdelenmesi. Orhan Gökçe ve Uğur Demiray (Ed.), *Terörün Görüntüleri Görüntülerin Terörü içinde (129-144)*, Konya: Çizgi Kitabevi.
- Kingston, S. (1995). "Terrorism, The Media, and The Northern Ireland Conflict," *Studies in Conflict and Terrorism*, 18, 203-230.
- Klapper, J. T. (1985). Değişik Haberleşme Araçlarının Karşılaştırmalı Etkileri. Ünsal Öskay (Ed.), *Kitle Haberleşmesi Teorilerine Giriş içinde (189-210)*, Ankara: Ankara Üniversitesi S.B.F ve Basın-Yayın Yüksekokulu Basımevi.
- Klausen, J. (2015). "Tweeting the Jihad: Social Media Networks of Western Foreign Fighters in Syria and Iraq," *Studies in Conflict & Terrorism*, 38(1), 1-22.
- Kongar, E. (2002). *Küresel Terör ve Türkiye: Küreselleşme, Huntington, 11 Eylül*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Korkmaz, G. (1999). *Terör ve Medya İlişkisi*. Ankara: Emniyet Genel Müdürlüğü Basımevi.
- Köseoğlu, Y. ve Al, H. (2013). "Bir Siyasal Propaganda Aracı Olarak Sosyal Medya," *Akademik İncelemeler Dergisi*, 8(3), 103-125.
- Kuruoğlu, H. (2006). *Propaganda ve Özgürlük Aracı Olarak Radyo*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

- Kütükçü, M. A. (2004). "Uluslararası Hukukta Self Determinasyon Hakkı ve Türk Cumhuriyetleri," *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12, 259-276.
- Laquer, W. (1977). *Terrorism*. Boston: Little Brown and Company.
- Laquer, W. (1999). *The New Terrorism: Fanaticism and the Arms of Mass Destruction*. New York: Oxford University Press.
- Lumbaca, S. ve Gray, D. H. (2011). "The Media as an Enabler for Acts of Terrorism," *Global Security Studies*, 2(1), 45-54.
- Lumina, C. (2007). "Counter-Terrorism Legislation and The Protection of Human Rights: A Survey of Selected International Practice," *African Human Rights Law Journal*, 7(1), 35-67.
- Mattelart, A. (2001). İletişim Dünyasallaşması. Halime Yücel (Çev.), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Martin, G. (2017). *Terörizm: Kavramlar ve Kuramlar*. İhsan Çapcıoğlu ve Bahadır Metin (Çev.), Ankara: Adres Yayınları.
- Martin, L. J. (1986). "The Media's Role in International Terrorism," *Terrorism*, 8(2), 127-146.
- McCreanor, K. (2016). "ETA and the Public, 1959-1987," *The Corvette*, 3(2), 71-92.
- Mora, N. (2008). "Medya, Toplum ve Haber Kaynağı Olarak Sembolik Seçkinler," *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 5(1), 1-25.
- Mutlu, E. (2008). *İletişim Sözlüğü*. Ankara: Ayraç Yayınları.
- Nacos, B. L. (2003). "The Terrorist Calculus Behind 9-11: A Model for Future Terrorism?," *Studies in Conflict & Terrorism*, 26(1), 1-16.
- Nacos, B. L. (2006). Terrorism/Counterterrorism and Media in the Age of Global Communication. *in Paper presented at the United Nations University Global Seminar Second Shimame-Yamaguchi Session Terrorism – A Global Challenge (5-8 August 2006) (1-19)*, Japan: Shimame-Yamaguchi.
- Nacos, B. L. (2007). *Mass-Mediated Terrorism: The Central Role of the Media in Terrorism and Counterterrorism*. Maryland: Rowman & Littlefield Publishers.
- Nerone, J. (2003). Approaches to Media History. Angharad N. Valdivia (Der.), *in A Companion to Media Studies Reader (99-114)*, Oxford: Blackwell Publishing.
- Nye, J. (2008). "Public Diplomacy and Soft Power," *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 616, 94-109.

- Ophir, Y. ve Weimann, G. (2012). "From Terrorist to Persona: Para-Social Interaction and the ETA Website," *Perspectives on Terrorism*, 6(1), 23-35.
- Ortaylı, İ. (2002). Dünyada ve Türkiye'de Tarihte Terör. *Dünyada ve Türkiye'de Terör Konferansı: Ekonomik ve Sosyal Yapıya Yansımaları (20-24 Mayıs 2002) içinde (5-13)*, Ankara: T.C. Merkez Bankası Yayını.
- Ozankaya, Ö. (1980). Terörün Toplumsal Etkenleri ve Çözüm Yolları. *Türkiye'de Terör: Abdi İpekçi Semineri içinde (170-180)*, İstanbul: Gazeteciler Cemiyeti Yayınları.
- Öymen, O. (2014). *Bir Propaganda Silahı Olarak Basın*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Özçer, A. (2006). *Çoğul İspanya: Anayasal Sistemi ve Ayrılıkçı Terörle Mücadele Modeli*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Özdiker, C. (2000). Türkiye'de Terörizm Haber ve Yorumları. Ümit Özdağ ve Osman Metin Öztürk (Ed.), *Terörizm İncelemeleri: Teori, Örgütler, Olaylar içinde (176-199)*. Ankara: ASAM Yayınları.
- Özgen, M. (2002). "İfade Özgürlüğü Bağlamında Medya ve Terör Olgusunun Değerlendirilmesi," *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 1, 55-62.
- Öztürk, S. (2003). *Devletin Derinliklerinde*. Ankara: Ümit Yayıncılık.
- Qualter, T. H. (1980). "Propaganda Teorisi ve Propagandanın Gelişimi," Ünsal Oskay (Çev.), *Ankara Üniversitesi S.B.F Dergisi*, 35, 255-308.
- Pazarbaşı, B. ve Koç, S. (2009). 03 Ocak 2008'de Diyarbakır'da Yaşanan Bombalı Terör Eylemi ve Basın Söylemleri. Mustafa Şeker ve N. Tülay Şeker (Ed.), *Terör ve Haber Söylemi içinde (157-208)*, İstanbul: Literatürk.
- Peresin, A. (2007). "Mass Media and Terrorism," *Medij. Istraz.* 13(1), 5-22.
- Picard, R. G. (1993). *Media Portrayals of Terrorism: Functions and Meaning of News Coverage*. Iowa: Iowa State University Press Ames.
- Richards, J. (2014). *An Institutional History of the Liberation Tigers of Tamil Eelam (LTTE)*. Geneva: Centre on Conflict, Development and Peacebuilding.
- Rohner, D. ve Frey, B. S. (2007). "Blood and Ink! The Common-Interest-Game Between Terrorists and the Media," *Public Choice*, 133(1), 129-145.
- Şenol, D., Erdem S., Erdem, E. (2016). IŞİD Terör Örgütünün İletişim ve Propaganda Teknikleri. II. *Uluslararası Ortadoğu Sempozyumu 4-7 Mayıs Bildiriler içinde (192-202)*, Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi.

- Şimşek, M. (2016). "Terörizm: Kavramsal Bir Çalışma," *Akademik Bakış Dergisi*, 54, 319-335.
- Sancak, K. (2019). "Uluslararası Terörle Mücadelede Yumuşak Güç ve Kamu Diplomasisi Bağlamında Medyanın Önemi," *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 33(1), 359-371.
- Saraçlı, M. (2007). "Uluslararası Hukukta Terörizm," *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 11(1-2), 1049-1078.
- Schlesinger, P. (1994). *Medya Devlet ve Ulus*. Mehmet Küçük (Çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Schmid, A. P. ve de Graaf, J. (1982). *Violence as Communication: Insurgent Terrorism and the Western News Media*. London: Sage Publication.
- Schmid, A. P. ve Jongman, A. J. (1988). *Political Terrorism: A New Guide to Actors, Authors, Concepts, Data Bases, Theories, & Literature*. New Jersey: Transaction Publishers.
- Schmid, A. P. (2004a). "Frameworks for Conceptualising Terrorism," *Terrorism and Political Violence*, 16(2), 197-221.
- Schmid, A. P. (2004b). *Küresel Dünyada Terörizm Konsepti*. Suat Doğan (Der. ve Çev.), Ankara: EGM Basımevi TEMÜH Yayını.
- Schmid, A. P. (2004c). "Terrorism-The Definitional Problem," *Case Western Reserve Journal of International Law*, 36(2), 375-419.
- Schmid, A. P. (2011). The Definition of Terrorism. Alex P. Schmid (Ed.), in *The Routledge Handbook Of Terrorism Research (39-98)*, London: Routledge.
- Sökmen, İ. (2009). "Ağ Tabanlı Terörist Organizasyonlar El Kaide Terörist Örgütü," *Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 1(4), 107-137.
- Sönmez, G. (2018). Online Propaganda ve Terörizm: IŞİD'in Çevrimiçi Görünürlülüğü. Ertan Efegil (Der.), *Dini Söyleme Dayalı Terörizmin Analizi içinde (169-188)*, İstanbul: Gündoğan Yayınları.
- Speier, H. (1985). Psikolojik Savaş Hakkındaki Düşüncelerin Yeniden Değerlendirilmesi. Ünsal Öskay (Ed.), *Kitle Haberleşmesi Teorilerine Giriş içinde (329-371)*, Ankara: Ankara Üniversitesi S.B.F ve Basın-Yayın Yüksekokulu Basımevi.
- Stenersen, A. (2014). Gathering Data Through Court Cases: Implications for Understanding Visual Messaging. Carol K. Winkler ve Cori E. Dauber (Eds.),

- in Visual Propaganda and Extremism in the Online Environment (33-54)*,
Carlisle: Strategic Studies Institute.
- Süllü, Z. (2016). *Terör ve Medya*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Symeonidou-Kastanidou, E. (2004). "Defining Terrorism." *European Journal of Crime, Criminal Law, and Criminal Justice*, 12 (1), 14-35.
- Taşdemir, F. (2006). *Uluslararası Terörizme Karşı Devletlerin Kuvvete Başvurma Yetkisi*. Ankara: USAK Yayınları.
- Tarhan, N. (2014). *Psikolojik Savaş: Gri Propaganda*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Terry, H. A. (1978). "Television and Terrorism: Professionalism Not Quite the Answer," *Indiana Law Journal*, 53(4), 745-777.
- Thornton, Thomas P. (1964). Terror as a Weapon of Political Agitation. Harry Eckstein (Ed.), *in Internal War: Problems and Approaches (71-99)*, New York: The Free Press.
- Tozlu, N. ve Solak, A. (2007). Medya ve Şiddet. Adem Solak (Ed.), *Küresel Süreçte Medya ve Şiddet içinde (53-162)*, Ankara: HEGEM Yayıncılık.
- Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük. (1998). 9. Baskı. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türkoğlu, E. (2017). "Küresel Bir Terör Örgütü Olarak İŞİD'in Dijital Dergi Kullanımı: Konstantiniye Üzerine Bir İnceleme," *Erciyes İletişim Dergisi*, 5(1), 162-180.
- UNODC. (2012). "The Use of The Internet for Terrorist Purposes," Vienna: United Nations Office.
- Van Dijk, T. (2003). Söylem ve İdeoloji: Çok Alanlı Bir Yaklaşım. Barış Çoban (Ed.), Barış Çoban ve Zeynep Özarslan (Haz.), Nurcan Ateş, Zeynep Özarslan ve Barış Çoban (Çev.), *Söylem ve İdeoloji: Mitoloji, Din, İdeoloji içinde (13-112)*, İstanbul: SU Yayınevi.
- Vural, İ. K. (2004). Kriz Haberciliği ve Haberci Kişilik Olarak Anchor – Sinagog, HSBC Bankası ve İngiliz Konsolosluğuna Yönelik Gerçekleştirilen Terör Eylemlerine İlişkin Bir Değerlendirme. Orhan Gökçe ve Uğur Demiray (Ed.), *Terörün Görüntüleri Görüntülerin Terörü içinde (145-161)*, Konya: Çizgi Kitabevi.
- Wardlaw, G. (1989). *Political Terrorism: Theory, Tactics and Countermeasures*. London: Cambridge University Press.

- Weimann, G. (2006a). *Terror on the Internet: The New Arena, the New Challenges*. Washington: United States Institute of Peace Press.
- Weimann, G. (2006b). "Virtual Disputes: The Use of the Internet for Terrorist Debates," *Studies in Conflict & Terrorism*, 29, 623-639.
- Weimann, G. (2007). "Mass-Media Theater," *E-Journal*, USA: Countering the Terrorist Mentality.
- Weimann, G. (2008). "The Psychology of Mass-Mediated Terrorism," *American Behavioral Scientist*, 52(1), 69-86.
- Weimann, G. (2014). "New Terrorism and New Media," Research Series: 2, Washington DC: Commons Lab of the Woodrow Wilson International Center for Scholars.
- Wilkinson, P. (1974). *Political Terrorism*. London: Macmillian.
- Wilkinson, P. (1997). "The Media and Terrorism: A Reassessment," *Terrorism and Political Violence*, 9(2), 51-64.
- Wilkinson, P. (2002a). Terörist İdeolojiler ve İnançlar. Cemal Güzel (Der.), *Silinen Yüzler karşısında Terör içinde (180-188)*, Ankara: Ayraç Yayınevi.
- Wilkinson, P. (2002b). Terör ve Terörizm: Kavramlar Özellikler ve Tipoloji. Cemal Güzel (Der.), *Silinen Yüzler karşısında Terör içinde (142-163)*, Ankara: Ayraç Yayınevi.
- Wilkinson, P. (2006). *Terrorism Versus Democracy The Liberal State Response*. Second Edition, New York: Routledge.
- Williams, L. (2016). *Islamic State Propaganda and The Mainstream Media*. Australia: Lowy Institute for International Policy.
- Wilson, L. (2017). "Understanding the Appeal of ISIS," *New England Journal of Public Policy*, 29(1), 1-10.
- Yağmurlu, A. (2007). "Halkla İlişkiler Yöntemi Olarak Kamu Diplomasisi," *İletişim Araştırmaları*, 5(1), 9-38.
- Yalman, Y. (2018). Siber Terör, Terörizm ve Mücadele. Şeref Sağıroğlu ve Mustafa Alkan (Ed.), *Siber Güvenlik ve Savunma Farkındalık ve Caydırıcılık içinde (259-280)*, Ankara: Grafiker Yayınları.
- Yayla, A. (1990). "Terörizm: Kavramsal Bir Çerçeve," *Ankara Üniversitesi S.B.F. Dergisi*, 45(1-4), 335-385.

Yaylagül, L. (2006). *Kitle İletişim Kuramları: Egemen ve Eleştirel Yaklaşımlar*. Ankara: Dipnot Yayınları.

Zillioğlu, M. (1993). *İletişim Nedir?*. İstanbul: Cem Yayınevi.

Raporlar

Alniak, O. (2004). Siber Terörizm Raporu. No:2, TASAM.

Awan, A. N. (2017). Terör Örgütlerinin Sosyal Medya Kullanımı: IŞİD Örneği. Değerlendirme No: 59, Ankara: ORSAM.

Demir, S. T. (2018). PKK'nın İletişim Stratejisi. Rapor, İstanbul: SETA Yayınları.

Europol, (2019). European Union Terrorism Situation and Trend Report (TESAT).

Fidler, D. P. (2015). Countering Islamic State Exploitation of the Internet. Research Report. New York: Council on Foreign Relations.

Göksun, Y. ve Salihi, E. (2018). DEAŞ'ın Medya Stratejisi. Rapor, İstanbul: SETA Yayınları.

Korkmaz, S. C. (2016). Terörün Propagandası: DAES Terör Örgütü ve Konstantiniyye Dergisi. Rapor No: 204, Ankara: ORSAM.

Milton, D. (2018). Pulling Back the Curtain: An Inside Look at the Islamic State's Media Organization. New York: Combating Terrorism Center.

Reporters Without Borders ve Journalistic Freedoms Observatory. (2015). Mosul Journalists are Dying Amid Resounding Silence. Paris: Reporters Without Borders.

Strateji Düşünce ve Analiz Merkezi. (2018). Kadim Bir Harp Yöntemi: Propaganda.

Türkiye Barolar Birliği. (2006). Türkiye ve Terörizm Raporu. No:107, Ankara: TBB Yayınları.

Türkiye Büyük Millet Meclisi (2017). Fethullahçı Terör Örgütünün (FETÖ/PDY) 15 Temmuz 2016 Tarihli Darbe Girişimi ile Bu Terör Örgütünün Faaliyetlerinin Tüm Yönleriyle Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu.

Weimann, G. (2004). How Modern Terrorism Uses the Internet. USIP Special Report 116, Washington: United States Institute of Peace.

Tezler

Narin, F. B. (2008). *Küresel Terör Saldırılarına Yönelik Haberlerin Türk Basınında Çerçevesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Topal, A. H. (2004). *Uluslararası Hukukta Devlet Destekli Terörizme Karşı Kuvvet Kullanma*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Sözleşmeler ve Kararlar

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (2010). 11. ve 14. Protokoller ile değiştirilen metin. <http://www.danistay.gov.tr/upload/avrupainshaklarisozlesmesi.pdf>, Erişim Tarihi: 18.08.2018.

Avrupa Birliği Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesi. (15.04.2010). <https://www.rtuk.gov.tr/avrupa-birligi-gorsel-isitsel-medya-hizmetleri-yonergesi/4934/3897/avrupa-birligi-gorsel-isitsel-medya-hizmetleri-yonergesi-1542010-tr-1-951.html>, Erişim Tarihi: 06.07.2018

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi (11.03.2005). Kriz Zamanlarında İfade ve Haber Alma Özgürlüğü. No:1, 7. Kitle İletişim Politikaları Avrupa Bakanlar Konferansı. https://www.ebu.ch/CMSimages/en/leg_ref_coe_mcm_media_polic_y_100305_tcm6-36861.pdf, Erişim Tarihi: 05.07.2018.

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi. (20.06.2005). Medya ve Terörizm konulu Rec 1706 sayılı Tavsiye Kararı. <https://www.rtuk.gov.tr/avrupa-konseyi-ak-mevzuati/4933/3893/ak-parlamentosu-tavsiye-kararlari-ve-raporlari.html>, Erişim Tarihi: 05.07.2018.

Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesi, <https://kms.kaysis.gov.tr/Home/Goster/74976>, Erişim Tarihi: 05.07.2018.

Avrupa Siber Suçlar Sözleşmesi, <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem24/yil01/ss380.pdf>, Erişim Tarihi: 24.03.2019.

Birleşmiş Milletler. (1976). Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi. <http://www.unmikonline.org/regulations/unmikgazette/06turkish/TIntCovCivPolRights.pdf>, Erişim Tarihi: 09.04.2019.

Council of Europe Parliamentary Assembly (1999). European Democracies facing up to Terrorism. Recommendation No: 1426. <http://semanticpace.net/tools/pdf.aspx?doc=aHR0cDovL2Fzc2VtYmx5LmNvZS5pbnQvbncv eG1sL1hSZWYvWDJILURXLWV4dHIuYXNwP2ZpbGVpZD0xNjc1MiZsY>

W5nPUVO&xsl=aHR0cDovL3NlbWFudGljcGFjZS5uZXQvWHNsdC9QZG
YvWFJlZi1XRRC1BVC1YTUwyUERGLnhzbA==&xsltparams=ZmlsZWlkPT
E2NzUy, Erişim Tarihi: 15.07.2018.

Counterterrorism and Intelligence Subcommittee (2011). Jihadist Use of Social Media-
How to Prevent Terrorism and Preserve Innovation. The U.S. House of
Representatives, One Hundred Twelfth Congress First Session, Serial No.112-
62.[https://www.gpo.gov/fdsys/pkg/CHRG-112hhr74647/pdf/CHRG-
112hhr74647.pdf](https://www.gpo.gov/fdsys/pkg/CHRG-112hhr74647/pdf/CHRG-112hhr74647.pdf), Erişim Tarihi: 25.05.2018.

İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen
Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun. No:5651, Kabul Tarihi:
04/05/2007, Resmi Gazete: 25/05/2007, Sayı:26530,
<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5651.pdf>, Erişim Tarihi:
14.03.2019.

OFCOM. (2017). The OFCOM Broadcasting Code, with the Cross-promotion Code
and the on Demand Programme Service Rules.
[https://www.ofcom.org.uk/__data/assets/pdf_file/0005/100103/broadcast-code-
april-2017.pdf](https://www.ofcom.org.uk/__data/assets/pdf_file/0005/100103/broadcast-code-april-2017.pdf), Erişim Tarihi: 02.07.2018.

Organisation of Islamic Cooperation (1999). Convention to Combating International
Terrorism. http://www1.oic-oci.org/english/convention/terrorism_convention.htm,
Erişim Tarihi: 10.05.2018.

Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun, No:6112,
Kabul Tarihi: 15/02/2011, Resmi Gazete: 03/03/2011, Sayı: 27863,
<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6112.pdf>, Erişim Tarihi:
03.07.2018.

RTÜK. (2014). Yayın İlkeleri Rehberi. [https://www.rtuk.gov.tr/yayin-ilkeleri-
rehberi/5167/3033/yayin-ilkeleri-rehberi.html](https://www.rtuk.gov.tr/yayin-ilkeleri-rehberi/5167/3033/yayin-ilkeleri-rehberi.html), Erişim Tarihi: 03.07.2018.

RTÜK (2018). Terör ve Olağanüstü Durumlarda Uyulacak Haber İlkeleri.
[https://www.rtuk.gov.tr/yayinci-duzenlemeleri/3746/3907/teror-ve-olaganustu-
durumlarda-uyulacak-haber-ilkeleri.html](https://www.rtuk.gov.tr/yayinci-duzenlemeleri/3746/3907/teror-ve-olaganustu-durumlarda-uyulacak-haber-ilkeleri.html), Erişim Tarihi: 03.03.2019

RTÜK (2018). Yayıncılık Etik İlkeleri. [https://www.rtuk.gov.tr/yayinci-
duzenlemeleri/3746/3908/yayincilik-etik-ilkeleri.html](https://www.rtuk.gov.tr/yayinci-duzenlemeleri/3746/3908/yayincilik-etik-ilkeleri.html), Erişim Tarihi:
15.02.2019.

- RTÜK, Karar No: 41, Toplantı No: 2015/19, Toplantı Tarihi: 18.05.2015,
<https://www.rtuk.gov.tr/ust-kurul-kararlari/6112-sayili-kanunun-8-inci-maddesinin-birinci-fikrasinin-d-bendinin-ihlali-nedeniyle-ipc-bugun-tv-bugun-televizyon-ve-radyo-produksiyon-a-s/7453>, Erişim Tarihi: 04.07.2018.
- Terörizmin Finansmanının Önlenmesine Dair Uluslararası Sözleşme. (1999).
<https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k4738.html>, Erişim Tarihi: 04.03.2019.
- Terörle Mücadele Kanunu, No:3713, Kabul Tarihi: 12.04.1991, Resmi Gazete: 12.04.1991, Sayı: 20843,
<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3713.pdf>, Erişim Tarihi: 10.01.2018.
- Terrorism Act. (2000). Introductory. Article: 1(1),
<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2000/11/part/I>, Erişim Tarihi: 06.03.2019.
- Terrorism Act. (2006). Encouragement of Terrorism. Section:1,
<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/11/section/1>, Erişim Tarihi: 14.03.2019.
- TGC. (1998). Türkiye Gazetecilik Hak ve Sorumluluk Bildirgesi.
<https://www.tgc.org.tr/bildirgeler/turkiye-gazetecilik-hak-ve-sorumluluk-bildirgesi.html>, Erişim Tarihi: 03.01.2018.
- Türk Ceza Kanunu, No: 5237, Kabul Tarihi: 26.09.2004, Resmi Gazete: 12.10.2004, Sayı: 25611, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237.pdf>, Erişim Tarihi: 04.07.2018.
- United Nations. (1985). General Assembly-Fortieth Session, IX Resolutions Adopted on The Reports Sixth Committee 40/61, 1976.
[http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=a/40/53\(SUPP\)](http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=a/40/53(SUPP)), Erişim Tarihi: 17.01.2018.

İnternet Kaynakları

- Arat, E. (2010). Terör Örgütlerinin Medya Siyaseti: PKK Terör Örgütü Örneği,
<http://www.bilgesam.org/incele/1222/-teror-orgutlerinin-medya-siyaseti--pkk-teror-orgutu-ornegi/#.W3VE884zZ0z>, Erişim Tarihi: 16.08.2018.
- Aydın, Ö. (24 Mayıs 2018). *AİHM'den Roj TV'ye ret*.
<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/aihmden-roj-tvye-ret/1155415>, Erişim Tarihi: 16.08.2018.

- Aydoğan, N. (3 Haziran 2017). *Skandal Manşet*.
<https://www.samsunhaber.com/gundem/skandal-manset-h20006.html>, Erişim Tarihi: 20.07.2018.
- BBC News Türkçe (7 Şubat 2011). *Somalili militanlar televizyon kurdu*.
https://www.bbc.com/turkce/haberler/2011/02/110207_somalia, Erişim Tarihi: 21.09.2018.
- BBC (14 Mart 2016). *Ankara bombing: Turkey strikes against Kurdish rebel PKK*,
<https://www.bbc.com/news/world-europe-35799998>, Erişim Tarihi: 24.01.2020.
- Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu. “İnternet Bilgi İhbar Merkezi.”
<https://www.ihbarweb.org.tr/>, Erişim Tarihi: 22.04.2019.
- Birgün (15 Nisan 2011). *Roj TV’ye ‘Yılın İfade Özgürlüğü’ ödülü*.
<https://www.birgun.net/haber-detay/roj-tv-ye-yilin-ifade-ozgurlugu-odulu-57978.html>, Erişim Tarihi: 18.08.2018.
- Bowden, M. (2004). *News Judgment and Jihad*,
<https://www.theatlantic.com/magazine/archive/2004/12/news-judgment-and-jihad/303626/>, Erişim Tarihi: 25.04.2018.
- Bural, E. B. (2017). *PKK Terör Örgütünün Kitle İkna Silahları ve Propaganda Yöntemleri*.
<http://www.21yyte.org/tr/arastirma/terorizm-ve-terorizmle-mucadele/2017/07/03/8672/pkk-teror-orgutunun-kitle-ikna-silahlari-ve-propaganda-yontemleri>, Erişim Tarihi: 07.08.2018.
- Cebe, Ö. ve Arslan, S. (31 Ağustos 2017). *İstek şarkıdaki şifre çözüldü*.
<https://www.sabah.com.tr/gundem/2017/08/31/istek-sarkidaki-sifre-cozuldu>, Erişim Tarihi: 28.07.2018.
- CNN (7 Mart 2018). *US-backed Kurds go from battling ISIS to fighting US ally Turkey*.
<https://edition.cnn.com/2018/03/07/middleeast/syria-kurds-leave-isis-fight-turkey-intl/index.html>, Erişim Tarihi: 24.01.2020.
- Emniyet Genel Müdürlüğü. “Online İhbar Uygulaması,”
<https://onlineislemler.egm.gov.tr/Sayfalar/Ihbar.aspx>, Erişim Tarihi: 25.05.2018.
- Emniyet Genel Müdürlüğü. *Siber Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı*.
<https://www.egm.gov.tr/hakkimizda>, Erişim Tarihi: 25.05.2018.

- Gazete Vatan (28 Ocak 2017). *Reina saldırıganı bir bir itiraf etti! Emri veren...*
<http://www.gazetevatan.com/reina-saldirigani-bir-bir-itiraf-etti-emri-veren--1032954-gundem/>, Erişim Tarihi: 10.10.2018.
- Gazete Vatan (24 Ocak 2018). *Abdullah Açar'dan Afrin uyarısı! PKK takip ediyor.*
<http://www.gazetevatan.com/abdullah-agar-dan-afrin-uyarisi-pkk-takip-ediyor-1137278-gundem/>, Erişim Tarihi: 14.08.2018.
- Güncel Türkçe Sözlük, (2018). İdeoloji.
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GT.S.5a6a5abf4c7a41.89225085, Erişim Tarihi: 15.01.2018.
- Güncel Türkçe Sözlük, (2018). İletişim.
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=%C4%B0LET%C4%B0%C5%9E%C4%B0M, Erişim Tarihi: 11.04.2018.
- Güncel Türkçe Sözlük, (2019). Kripto.
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=KR%C4%B0PTO, Erişim Tarihi: 04.04.2019.
- Güncel Türkçe Sözlük, (2018). Örgüt.
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GT.S.5a6c7145c11a80.05286453, Erişim Tarihi: 18.01.2018.
- Güncel Türkçe Sözlük, (2018). Propaganda.
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GT.S.5ab28154f176c5.65631677, Erişim Tarihi: 21.03.2018.
- İkiz, O. (2 Şubat 2011). *Roj TV Nobel'e aday gösterildi.*
<http://www.hurriyet.com.tr/dunya/roj-tv-nobele-aday-gosterildi-16911361>, Erişim Tarihi: 18.08.2018.
- İnternet Haber. (18 Haziran 2014). *IŞİD, ilanla kaç terörist buldu?*
<http://www.internethaber.com/isid-ilanla-kac-terorist-buldu-686363h.htm>
Erişim Tarihi: 04.04.2019.
- Koçbaş, U. (12 Aralık 2014). *Kafa kesmeler stüdyo işi mi?*
<http://www.gazetevatan.com/kafa-kesmeler-studyo-isi-mi--706076-dunya/>, Erişim Tarihi: 25.07.2018.
- Lamothe, D. (12 Ocak 2015). *U.S. military social media accounts apparently hacked by Islamic State sympathizers.*
<https://www.washingtonpost.com/news/checkpoint/wp/2015/01/12/centcom->

- twitter-account-apparently-hacked-by-islamic-state-sympathizers/?noredirect=on&utm_term=.b8fe587561fa, Erişim Tarihi: 16.05.2019.
- Memdoğlu, M. (4 Ağustos 2015). PKK'nın Televizyon Yayıncılığı ve TRT KURDİ'nin Misyonu! <http://mehmetmemdoglu.blogspot.com/2015/08/pkkn-televizyon-yaynclg-ve-trt.html>, Erişim Tarihi: 15.08.2018.
- Milliyet Gazetesi. (3 Şubat 1999). *Nasıl Kaçırıldık?* http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/GununYayinlari/yr2xe6G70abSvCBOnGcPGg_x3D_x3D_, Erişim Tarihi: 09.08.2018.
- Milliyet Gazetesi. (20 Mayıs 1999). *Sansürlü Sözcükler.* http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/GununYayinlari/MS9hDnYOPVBJV0YWQCQxsA_x3D_x3D_, Erişim Tarihi: 26.02.2019.
- Özdemir, Ö. B. (2015). Paris Saldırısı ve IŞİD-el Kaide Rekabeti. <http://orsam.org.tr/tr/paris-saldirisi-ve-isis-el-kaide-rekabeti/>, Erişim Tarihi: 05.10.2018.
- Rahimi, B. (2017). The Religious Sources of Christian Terrorism, https://www.huffingtonpost.com/babak-rahimi/the-religious-sources-of-christian-terrorism_b_9066868.html, Erişim Tarihi: 13.03.2019.
- Siber Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı. <http://www.siber.pol.tr/Sayfalar/hakkimizda.aspx>, Erişim Tarihi: 14.03.2019.
- Spencer, R. (1 Temmuz 2010). *Al-Qaeda newspaper: Make a bomb in the kitchen of your mom.* <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/7865978/Al-Qaeda-newspaper-Make-a-bomb-in-the-kitchen-of-your-mom.html>, Erişim Tarihi: 15.09.2018.
- Star. (01.05.2017). *PKK, ilanla terörist toplamaya başladı.* <http://www.star.com.tr/guncel/tsknin-operasyonlari-sonrasi-pkknin-bittigini-gosteren-belge-haber-1213183/>, Erişim Tarihi: 14.07.2018.
- Stalinsky, S. (7 Mart 2018). *Russia-Developed Texas-Based Encrypted Communication App Zello: Growing In Popularity Among Jihadis – And Growing In Usage In Terror Attacks; Zello CEO Declines MEMRI Advice, Leaves Jihadi Content On Platform.* <https://www.memri.org/reports/russia-developed-texas-based-encrypted-communication-app-zello-growing-popularity-among>, Erişim Tarihi: 10.05.2019.

- Tremlett, G. (18 Ekim 2002). *Basque terrorists wage war of words*.
<https://www.theguardian.com/world/2002/oct/18/spain.gilestremlett>, Erişim Tarihi: 25.09.2018.
- TRT Haber. (21.01.2018). *Sosyal medyada Zeytin Dalı Harekatı'na kara propaganda*.
<http://www.trthaber.com/haber/gundem/sosyal-medyada-zeytin-dali-harekatina-kara-propaganda-347245.html>, Erişim Tarihi: 16.07.2018.
- USOM. <https://www.usom.gov.tr/hakkimizda.html>, Erişim Tarihi: 14.03.2019

ÖZGEÇMİŞ

Önder ÇALAĞAN 04.01.1993 tarihinde İstanbul'un Kadıköy ilçesinde dünyaya geldi. 2011 yılında Tuzla Tuğrulbey Lisesi'nden mezun olduktan sonra aynı yıl Karabük Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde lisans eğitimine başladı. 2016 yılında bölümü bitirirken 3.00 ortalamayla mezun olarak, 2017 yılında aynı üniversitenin Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Uluslararası Politik Ekonomi Anabilim Dalı programına başladı ve 3,71 ortalamayla lisansüstü eğitimini tamamladı.

Yüksek Lisans eğitimi süresi içerisinde Danışmanı ve üniversiteden arkadaşlarıyla bilimsel çalışmalara yönelen yazarın, yayınlanmış makalesi ve bildirileri bulunmaktadır. Bu bağlamda Doç.Dr. Umut Kedikli ile yazdıkları "*Enerji Alanında Bir Rekabet Sahası Olarak Doğu Akdeniz'in Önemi*" isimli makale Sosyal Bilimler Metinleri Dergisi'inin 1.sayısında yayınlanmıştır. Doç. Dr. Umut Kedikli ile hazırladıkları bir diğer çalışma olan "*Orta Asya'ya Yönelik Türkiye'nin Bir Yumuşak Güç Unsuru Olarak Kültür Politikaları*" başlıklı bildiri ise Komrat Devlet Üniversitesi 15.Uluslararası Türk Dünyası Sosyal Bilimler Kongresi Bildiriler Kitabı'nda yayınlanmıştır.

Yazarın üniversiteden arkadaşı olan Naci Çelik ile ortak şekilde hazırladıkları "*Avrupa Birliği'nin Göç ve Mülteci Politikası*" isimli çalışma, Bülent Ecevit Üniversitesi II. Geleceğin Sosyal Bilimcileri Ulusal Öğrenci Kongresi Bildiriler Kitabı'nda yayınlanmıştır. Yazarın Naci Çelik ile birlikte hazırladıkları ve 15.Ege Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Öğrenci Kongresi'nde sunduğu "*Terör-Medya İlişkisi Bağlamında Terör Haberciliği*" isimli bir bildirisi de bulunmaktadır.